

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах
рукопису

ШМАРКО НАТАЛІЯ СЕРГІЇВНА

УДК: 37.013.73:377.5:7

ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ
ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ Н. С. Шмарко

Науковий керівник
ГРЕЧАНИК Наталія Ігорівна,
доктор педагогічних наук,
професор

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Шмарко Н. С. Формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктор філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2025.

Дисертаційне дослідження присвячено науковому осмисленню, теоретичному обґрунтуванню та експериментальній перевірці ефективності методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Актуальність дослідження зумовлена сучасними соціокультурними викликами, потребою забезпечення гармонійного поєднання професійної підготовки з естетично-культурним розвитком особистості, а також недостатньою методичною розробленістю проблеми в межах фахової педагогічної науки. В контексті переорієнтації освітнього процесу на компетентнісний підхід естетична культура розглядається як важливий чинник формування цілісної, творчої активної особистості майбутнього фахівця, здатного до ціннісного ставлення до мистецтва, культури, професійного й життєвого середовища.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці ефективності методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема поняття *«естетична культура»*, *«естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти»*, *«формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»*, які обґрунтовано як системні, полікомпонентні характеристики особистості, що поєднують інтелектуальну, емоційно-чуттєву, потребово-ціннісну, діяльнісно-практичну та рефлексивну сфери особистості.

Відтак *«естетична культура»* потрактовано як соціокультурний феномен, що відображає рівень освоєння, збереження, трансформації та відтворення суспільством і особистістю естетичних цінностей, норм і традицій; охоплює систему художніх, морально-естетичних і світоглядних орієнтацій, які визначають

ставлення людини до прекрасного в природі, мистецтві, повсякденному житті та міжособистісних стосунках; є специфічним компонентом загальної культури особистості та виконує функцію гармонізації взаємодії людини із середовищем через сприйняття, оцінку та творення естетичних форм, сприяючи розвитку чуттєвої сфери, креативного мислення й здатності до художньо-естетичної діяльності.

Разом із тим *«естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти»* визначено як інтегративну особистісну характеристику, що виявляється у здатності студентів сприймати, оцінювати, відтворювати і творити естетичні цінності, орієнтуватися на гуманістичні ідеали краси в навчальній, професійній та соціокультурній діяльності та ґрунтується на сформованості естетичних знань, художньо-ціннісних орієнтацій, потреб у самовираженні та збагаченні емоційно-чуттєвого досвіду.

Своєю чергою зацентовано, що *«формування естетичної культури студентів фахової передвищої освіти»* як цілеспрямований педагогічний процес, що передбачає розвиток естетичної свідомості, ціннісно-сміслових орієнтацій, емоційно-чуттєвого досвіду, художньо-творчих здатностей до естетичного самовираження, який здійснюється шляхом інтеграції освітніх, виховних і культурно-просвітницьких впливів у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Здійснено аналіз сучасного стану проблеми у вітчизняному й зарубіжному науковому дискурсі, окреслено основні суперечності, що актуалізують процес формування естетичної культури студентів у системі фахової передвищої освіти, серед яких: зростаюча роль естетичної культури в сучасному суспільстві та недостатній рівень її розвитку в студентів закладів фахової передвищої освіти; потреба у всебічному гармонійному розвитку особистості та домінуванням технократичного підходу в підготовці фахівців у закладах фахової передвищої освіти; неузгодженість між традиційними практичними інструментами формування естетичної культури та новими культурними практиками, що спричиняють низьку мотивацію студентів до естетично-культурного саморозвитку.

Аналіз та узагальнення наукових першоджерел, що пояснюють змістово-структурну будову естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти дали підстави обґрунтувати компонентний конструкт досліджуваної властивості та репрезентувати його у такій взаємопов'язаності: *естетично-культурну зорієнтованість* (емоційно-почуттєва та вольова установка на естетично-культурне освоєння дійсності); *естетично-культурну готовність* (мотиваційно-потребова налаштованість на естетично-культурну діяльність); *естетично-культурну обізнаність* (система знань і уявлень про мистецтво, культуру й естетику); *естетично-культурну активність* (практична реалізація естетично-культурних умінь, навичок, участь у культурному житті); *естетично-культурний саморозвиток* (здатність до рефлексії, самоаналізу й самовдосконалення в естетично-культурній самореалізації). Відповідно до цієї структури обґрунтовано систему критеріально-показникових зв'язків: *емоційно-вольовий* (емоційна чутливість, естетичне переживання), *мотиваційно-ціннісний* (ціннісні орієнтації, інтерес до мистецтва), *когнітивний* (естетично-культурна теоретична обізнаність, інтерпретаційні здібності), *діяльнісно-операційний* (здатність до участі в естетично-культурних проєктах, художньо-творча активність), *рефлексивний* (самоаналіз, критичне осмислення особистого естетично-культурного досвіду). Для кожного критерію визначено та описано рівні сформованості естетичної культури: адаптивно-підготовчий, репродуктивний, діяльнісно-продуктивний.

За допомогою комплексного бачення сутнісної природи та полікомпонентної характеристики ключового поняття дослідження, а також застосування результатів методу експертної оцінки, визначено та обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти: *забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами культурних і професійних цінностей як невід'ємної складової їхнього естетично-культурного становлення; інтеграція естетичного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінення та відтворення студентами естетично-*

культурних цінностей; створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетично-культурних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їх включення до культурних і естетично-мистецьких практик; залучення студентів до активного використання естетично-культурних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здатностей, підтримуючи їх зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей; стимулювання рефлексивної активності студентів щодо практичного використання елементів естетичної культури з метою безперервного вдосконалення власних естетично-культурних здатностей.

З опертям на взаємозумовленість сутнісної характеристики ключових понять дослідження, змістової будови естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти нами сформульовано визначення поняття *«методика формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»* – як систему науково обґрунтованих методологічних і педагогічних підходів, принципів, форм, технологій, методів і засобів, спрямованих на розвиток естетично-культурного світогляду, художньо-творчих здібностей, ціннісного ставлення до мистецтва та гармонійного сприйняття навколишньої дійсності в студентів, що забезпечує їхню особистісну і професійну самореалізацію в соціокультурному просторі.

В межах дослідження розроблено структурно-функціональну модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Модель містить три взаємопов'язані блоки: *концептуально-цільовий, змістово-організаційний, діагностико-результативний.*

Концептуально-цільовий блок охоплює методологічне підґрунтя (інтеграція культурологічного, аксіологічного, компетентнісного, суб'єктно-діяльнісного, синергетичного, професіографічного, етнорегіонального підходів), специфічні закономірності (узгодження змісту професійної підготовки з соціальними запитами; взаємозв'язок зовнішніх естетично-культурних впливів із саморегуляцією особистості; гармонізація естетично-культурних ідей із

гуманістичними та професійними цінностями; відповідності характеру педагогічної взаємодії принципам емпатії, толерантності, суб'єктності та розвитку духовного потенціалу особистості; взаємозалежність змісту естетичної культури від національного контексту), *специфічні принципи* (соціокультурної релевантності естетично-культурного змісту професійної підготовки; узгодженості зовнішніх естетично-культурних впливів із внутрішньою саморегуляцією особистості; ціннісно-змістової узгодженості естетично-культурно збагаченої освіти; гуманістично-діалогічної взаємодії; національно-культурної детермінації), *стратегічну та тактичну мету* формування естетичної культури. *Змістово-організаційний блок* охоплює: комплекс естетично-культурних компонентів, що корелюються з психолого-педагогічними умовами та методичним інструментарієм їх реалізації (технології, форми, методи, засоби); напрями формування та апробації естетичної культури; етапи формування естетичної культури. *Діагностико-результативний блок* охоплює інструментарій моніторингу рівнів сформованості естетичної культури, засоби зворотного зв'язку, критерії й показники, що дозволяють адаптувати педагогічний вплив до естетично-культурних потреб і потенціалу студентів.

Розроблено *методику формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти* яка реалізується шляхом актуалізації наступного методично-практичного забезпечення: *педагогічні технології* (проектно-зорієнтованого навчання, проблемного навчання, контекстного навчання та інформаційно-комунікаційні), *комплекс форм організації освітньої діяльності* (інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, лекція-мозковий штурм, евристична й парна лекції, практичні (лабораторні) заняття, консультації, майстер-класи, мистецько-професійні студії, практико-зорієнтовані екскурсійні сесії, комунікативні платформи, креативно-мистецькі проекти, навчально-тренувальні інтенсиви); *методи* (стимуляції емоційно-вольових естетично-культурних здатностей; активізації мотиваційно-ціннісного естетично-культурного контексту; розвиток процесуальних естетично-культурних здатностей; вдосконалення рефлексивних естетично-культурних здатностей);

засоби (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси, електронно-інформаційне забезпечення, навчальна дисципліна «Основи естетичної культури»).

Здійснено експериментальну перевірку ефективності методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Виявлено: значне підвищення діяльнісно-продуктивного рівня в експериментальній групі на 19,5% (проти 3,5% у контрольній групі), що демонструє успішність застосування методичного інструментарію, спрямованого на розвиток емоційної стійкості та вольових якостей студентів; поліпшення когнітивних здібностей в експериментальній групі на 16,7% (проти 2,4% у контрольній) та ріст діяльнісно-продуктивного рівня на 17,6% (порівняно з 6,8% у контрольній), що підкреслює ефективність задіяних методичних упливів, які стимулюють мотивацію та ціннісні орієнтири студентів; діяльнісно-операційний критерій також показав значний приріст на 16,2% в експериментальній групі порівняно з 7,7% в контрольній, що демонструє успішність практичного застосування набутих знань у вирішенні реальних естетично-культурних завдань; зростання рефлексивного критерію на 29,2% в експериментальній групі проти 20,4% в контрольній підтверджує ефективність методики що забезпечує самостійне критичне осмислення та самооцінку освітніх естетично-культурних результатів.

Також визначено, що до перспективних векторів майбутніх розвідок належать: теоретичне осмислення та практична перевірка шляхів проєктування змісту естетичної освіти в освітніх закладах немистецького профілю; розроблення методичних систем, спрямованих на формування і розвиток естетично-культурної компетентності здобувачів освіти; вдосконалення інструментарію моніторингу результатів естетично зорієнтованої освітньої діяльності; обґрунтування теоретико-методичних підходів інтеграції дієвого зарубіжного досвіду естетично-культурної освіти в зміст професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: естетика, культура, естетична культура, виховання, естетичне виховання, мистецтво, музичне мистецтво, студенти, заклад освіти,

заклад фахової передвищої освіти, ціннісні ідеали, патріотичні ідеали, ціннісне ставлення, естетичні цінності, естетичний смак, естетично-виховний процес, естетична активність, естетична компетентність, художньо-естетичні потреби, професійна підготовка, формування естетичної культури, освітні технології, педагогічні технології, освітній процес, фахові дисципліни, професійна підготовка.

ABSTRACT

Shmarko N. S. Formation of aesthetic culture among students of higher vocational education institutions. Qualification scientific work as a manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 015 “Professional Education (by Specialization).” National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2025.

The dissertation research is devoted to the scientific understanding, theoretical justification, and experimental verification of the effectiveness of methods for the formation of aesthetic culture among students of higher vocational education institutions. The relevance of the research is determined by contemporary sociocultural challenges, the need to ensure a harmonious combination of professional training with the aesthetic and cultural development of the individual, as well as the insufficient methodological development of the problem within the framework of professional pedagogical science. In the context of reorienting the educational process towards a competency-based approach, aesthetic culture is seen as an important factor in shaping the holistic, creatively active personality of future specialists, capable of a value-based attitude towards art, culture, and their professional and living environment.

The purpose of the study is to theoretically substantiate, develop, and experimentally verify the effectiveness of methods for forming the aesthetic culture of students in higher vocational education institutions.

The conceptual and categorical apparatus of the study has been refined, in particular the concepts of “aesthetic culture,” “aesthetic culture of students in higher vocational education institutions,” and ” the formation of aesthetic culture among

students of higher vocational education institutions,” which are substantiated as systemic, multi-component characteristics of the personality that combine the intellectual, emotional-sensual, need-value, activity-practical, and reflective spheres of the personality.

Thus, “aesthetic culture” is interpreted as a sociocultural phenomenon that reflects the level of mastery, preservation, transformation, and reproduction of aesthetic values, norms, and traditions by society and the individual; it encompasses a system of artistic, moral-aesthetic, and worldview orientations that determine a person's attitude toward beauty in nature, art, everyday life, and interpersonal relationships; it is a specific component of the general culture of the individual and performs the function of harmonizing human interaction with the environment through the perception, evaluation, and creation of aesthetic forms, contributing to the development of the sensory sphere, creative thinking, and the ability to engage in artistic and aesthetic activities.

At the same time, the “aesthetic culture of students of higher education institutions” is defined as an integrative personal characteristic that manifests itself in the ability of students to perceive, evaluate, reproduce, and create aesthetic values, to orient themselves toward humanistic ideals of beauty in educational, professional, and sociocultural activities, and is based on the formation of aesthetic knowledge, artistic and value orientations, needs for self-expression, and enrichment of emotional and sensory experience.

In turn, it is emphasized that “the formation of aesthetic culture in students of higher professional education” as a purposeful pedagogical process that involves the development of aesthetic consciousness, value-semantic orientations, emotional and sensory experience, artistic and creative abilities, and the ability for aesthetic self-expression, which is carried out through the integration of educational, upbringing, and cultural and educational influences in the professional training of future specialists.

An analysis of the current state of the problem in domestic and foreign scientific discourse has been carried out, and the main contradictions that actualize the process of forming the aesthetic culture of students in the system of professional pre-higher education have been outlined, among which are: the growing role of aesthetic culture in

modern society and its insufficient level of development among students of higher professional education institutions; the need for comprehensive harmonious personal development and the dominance of a technocratic approach in the training of specialists in higher vocational education institutions; inconsistency between traditional practical tools for the formation of aesthetic culture and new cultural practices, which lead to low motivation among students for aesthetic and cultural self-development.

The analysis and generalization of primary scientific sources explaining the content and structural structure of the aesthetic culture of students in higher vocational education institutions provided grounds for substantiating the component construct of the studied property and representing it in the following interconnection: aesthetic and cultural orientation (emotional, sensual, and volitional attitude toward the aesthetic and cultural mastery of reality); aesthetic and cultural readiness (motivational and need-based attitude toward aesthetic and cultural activity); aesthetic and cultural awareness (a system of knowledge and ideas about art, culture, and aesthetics); aesthetic and cultural activity (practical implementation of aesthetic and cultural skills, participation in cultural life); aesthetic and cultural self-development (ability to reflect, self-analyze, and self-improve in aesthetic and cultural self-realization). In accordance with this structure, a system of criterion-indicator relationships is justified: emotional-volitional (emotional sensitivity, aesthetic experience), motivational-value (value orientations, interest in art), cognitive (aesthetic and cultural theoretical awareness, interpretive abilities), activity-operational (ability to participate in aesthetic and cultural projects, artistic and creative activity), reflective (self-analysis, critical reflection on personal aesthetic and cultural experience). For each criterion, levels of aesthetic culture development are defined and described: adaptive-preparatory, reproductive, activity-productive.

With the help of a comprehensive vision of the essential nature and multi-component characteristics of the key concept of the study, as well as the application of the results of the expert assessment method, the psychological and pedagogical conditions for the formation of aesthetic culture among students of higher professional education institutions have been identified and substantiated: ensuring emotionally enriched perception and awareness of cultural and professional values by students as an integral

part of their aesthetic and cultural development; integration of aesthetic content into educational components based on the principles of value-conscious perception, evaluation, and reproduction of aesthetic and cultural values by students; creating a systematic academic support system for students' acquisition of aesthetic and cultural knowledge, skills, and abilities, which involves creating educational contexts that encourage their inclusion in cultural and aesthetic-artistic practices; engaging students in the active use of aesthetic and cultural knowledge and practices in subject-subject interactions, which stimulates the development of professional and creative abilities, supporting their growth as culturally knowledgeable and aesthetically sensitive individuals; stimulating students' reflective activity regarding the practical use of elements of aesthetic culture with the aim of continuously improving their own aesthetic and cultural abilities.

Based on the interdependence of the essential characteristics of the key concepts of the study and the content structure of the aesthetic culture of students of higher professional education institutions, we have formulated the definition of the concept of “methodology for the formation of aesthetic culture of students of higher professional education institutions” as a system of scientifically based methodological and pedagogical approaches, principles, forms, methods, technologies, and means aimed at developing an aesthetic and cultural worldview, artistic and creative abilities, a value-based attitude toward art, and a harmonious perception of the surrounding reality in students, which ensures their personal and professional self-realization in the sociocultural space.

Within the framework of the study, a structural and functional model for the formation of aesthetic culture among students of higher professional education institutions was developed. The model contains three interrelated blocks: conceptual and target, content and organizational, diagnostic and resultative.

The conceptual and target block covers the methodological basis (integration of cultural, axiological, competence-based, subject-activity-based, synergistic, professional, and ethno-regional approaches), specific patterns (coordination of the aesthetic and cultural content of professional training for students of higher education institutions in

accordance with social requirements and demands; correlation of external aesthetic and cultural influences with the internal self-regulation of the individual; consistency of aesthetic and cultural educational ideas with humanistic, general cultural, and professional values; correspondence of the nature of pedagogical interaction based on empathy, tolerance, subjectivity, and spiritual potential of the individual; interdependence of the meaning and content of aesthetic culture and the national context), specific principles (the principle of forming a comprehensive interest in the chosen profession, taking into account the individual personality characteristics of students; the principle of motivated aesthetic and cultural integrated learning; the principle of systematic involvement of students in the acquisition of aesthetic knowledge, skills, and abilities in interaction with the cultural context; the principle of subject-dialogical interaction; the principle of reflective focus on aesthetic and cultural self-development), strategic and tactical goals of aesthetic culture formation. The content and organizational block covers: a set of aesthetic and cultural components that correlate with psychological and pedagogical conditions and methodological tools for their implementation (technologies, forms, methods, means); psychological and pedagogical conditions; stages of aesthetic culture formation. The diagnostic and results block covers tools for monitoring the levels of aesthetic culture formation, means of feedback, criteria and indicators that allow adapting pedagogical influence to the aesthetic and cultural needs and potential of students.

A methodology has been developed for the formation of aesthetic culture among students of higher professional education institutions, which is implemented through the actualization of the following methodological and practical support: pedagogical technologies (project-oriented learning, problem-based learning, contextual learning, and information and communication technologies), a set of forms of organizing educational activities (interactive lectures with collective idea generation, brainstorming lectures, heuristic and paired lectures, practical (laboratory) classes, consultations, master classes, art and professional studios, practice-oriented excursion sessions, communication platforms, creative and artistic projects, training intensives); methods (stimulation of emotional, volitional, aesthetic, and cultural abilities; activation of the motivational and

value-based aesthetic and cultural context; development of procedural aesthetic and cultural abilities; improvement of reflective aesthetic and cultural abilities); means (material support, mental (intellectual) resources, electronic and information support, the academic discipline “Fundamentals of Aesthetic Culture”).

An experimental verification of the effectiveness of the methodology for forming the aesthetic culture of students of higher vocational education institutions was carried out. The following was revealed: a significant increase in the activity and productivity level in the experimental group by 19.5% (compared to 3.5% in the control group), which demonstrates the success of the application of methodological tools aimed at developing students' emotional stability and volitional qualities; an improvement in cognitive abilities in the experimental group by 16.7% (compared to 2.4% in the control group) and an increase in the activity-productive level by 17.6% (compared to 6.8% in the control group), which emphasizes the effectiveness of the methodological influences used, which stimulate students' motivation and value orientations; the activity-operational criterion also showed a significant increase of 16.2% in the experimental group compared to 7.7% in the control group, which demonstrates the success of the practical application of acquired knowledge in solving real aesthetic and cultural tasks; an increase in the reflective criterion by 29.2% in the experimental group compared to 20.4% in the control group confirms the effectiveness of the methodology that ensures independent critical reflection and self-assessment of educational aesthetic and cultural results.

It has also been determined that the promising vectors for future research include: theoretical reflection and practical verification of ways to design the content of aesthetic education in non-artistic educational institutions; development of methodological systems aimed at forming and developing the aesthetic and cultural competence of students; improvement of tools for monitoring the results of aesthetically oriented educational activities; justification of theoretical and methodological approaches to the integration of effective foreign experience in aesthetic and cultural education into the content of professional training for future specialists.

Keywords: aesthetics, culture, aesthetic culture, education, aesthetic education, art, musical art, students, educational institution, higher professional education institution,

value ideals, patriotic ideals, value attitude, aesthetic values, aesthetic taste, aesthetic-educational process, aesthetic activity, aesthetic competence, artistic and aesthetic needs, professional training, formation of aesthetic culture, educational technologies, pedagogical technologies, educational process, professional disciplines, professional training.

ЗМІСТ

ВСТУП	20
РОЗДІЛ І. ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ	31
1.1.Стан розробленості проблеми формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в педагогічній теорії та практиці..	31
1.2 Характеристика базових понять дослідження	60
1.3.Обґрунтування змістової структури, критеріїв, показників та рівнів сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти	82
Висновки до розділу 1.....	114
РОЗДІЛ ІІ. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	117
2.1. Цілі та завдання формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти	117
2.2. Психолого-педагогічні умови формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.....	131
2.3. Обґрунтування структурно-функціональної моделі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти	156
2.4. Методика формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти	186
Висновки до розділу 2.....	202
РОЗДІЛ ІІІ. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	211
3.1. Результати констатувального експерименту та їх аналіз	211

3.2. Експериментальна перевірка ефективності впровадження методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти	226
3.3. Аналіз результатів експериментальної роботи	236
Висновки до розділу 3	254
ВИСНОВКИ	258
ДОДАТКИ	267

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА
ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
Статті в наукових фахових виданнях України

1. **Шмарко Н. С.,** Гречаник Н. І. Історико-культурний аналіз ідей формування естетичної культури особистості. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія. 2023. № 14(3). С. 163-171. (*Шмарко Н. С. проведено аналіз наукових першоджерел та їх узагальнення. Гречаник Н. І. сформульовано вступну частину та висновки*) [https://doi.org/10.31548/hspedagog14\(3\).2023.163-171](https://doi.org/10.31548/hspedagog14(3).2023.163-171)
2. **Шмарко Н. С.,** Гречаник Н. І., Методологічні підходи до виховання естетичної культури в студентів закладів фахової передвищої освіти. «Перспективи та інновації науки»: журнал категорії Б з педагогіки, психології та медицини. 2024. № 10(44). С. 707-721. (*Шмарко Н. С. здійснено аналіз даних наукових джерел, обгрунтовано методологію дослідження та узагальнено результати, обговорення результатів, сформульовано висновки. Гречаник Н. І. взято участь в описі дослідження, проведено аналіз отриманих даних*) [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-707-720](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-707-720)
3. **Шмарко Н. С.** Вплив гендеру на формування естетичної культури студентської молоді. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 9(27). С. 927-939 [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9\(27\)-927-938](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-9(27)-927-938)
4. **Шмарко Н. С.** Міжнародний досвід виховання естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Наука і техніка сьогодні. 2024. № 12(40). С. 1015-1027 [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-12\(40\)-1015-1026](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-12(40)-1015-1026)
5. **Шмарко Н. С.** Вплив фізичної культури на формування естетичних цінностей у студентів закладів фахової передвищої освіти. «Молодь і ринок». 2025. № 3(235). С. 164-168 <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.322605>
6. **Шмарко Н. С.** Принципи та педагогічні умови розвитку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2024. Вип. № 97. С. 57-61 <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.97.10>

Статті в наукових періодичних міжнародних виданнях

7. Шмарко Н. Застосування інтерактивних технологій у розвитку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Multidisciplinární mezi národní vědecký magazín “Věda a perspektivy” jeregistro ván v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 11(42) 2024. str. 269-280. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-11\(42\)-269-279](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-11(42)-269-279)

Тези наукових доповідей конференцій

1. Шмарко Н. С. Принципи та педагогічні умови розвитку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Збірник VI Міжнародної науково-практичної конференції «CURRENT TRENDS IN SCIENTIFIC RESEARCH DEVELOPMENT» 16-18.01.2025 року, Бостон, США, С. 447-452. <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/01/CURRENT-TRENDS-IN-SCIENTIFIC-RESEARCH-DEVELOPMENT-16-18.01.25.pdf>

2. Шмарко Н. С. Патріотичне виховання студентів в умовах війни як складова їхньої естетичної культури. Збірник Міжнародної дистанційної науково-практичної конференції «Україна та світ в умовах російської збройної інтервенції (З 2014 р.)» (НУБіП), 2024. С. 298-300. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u362/konf_zbirnik_6.06.2024_0.pdf

3. Шмарко Н. С., Гендерне питання та естетична культура особистості. Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток лідерського потенціалу жінок в академічному середовищі: міжнародний досвід для потреб розбудови України», 11 квітня 2024 року. С. 89-91. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u368/zbirnik_rozvitok_liderskogo_potencialu_zh_i_nok_v_akademichnomu_seredovishchi.pdf

4. Шмарко Н. С. Порівняльний аналіз основних елементів естетичної культури у XX – XXI століттях. Збірник Міжнародної дистанційної наукової конференції «Економіка, Менеджмент та соціальні науки (глобальний сценарій),

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u187/zbirnik_tez_2.10.24_pdf.pdf

5. Шмарко Н. С., Карпов С.М., Харченко Ю.С. Вплив фізичної культури на формування естетичних цінностей у студентів закладів фахової передвищої освіти. Збірник III Міжнародної науково-практичної конференції «FUTURE OF SCIENCE:INNOVATIONS AND PERSPECTIVES» 26-28 січня 2025 року, Швеція, С. 196-199. <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/01/FUTURE-OF-SCIENCE-INNOVATIONS-AND-PERSPECTIVES-26-28.01.25.pdf>

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах сучасного світу, де процеси культурної глобалізації та постійної взаємодії між культурними ідентичностями постійно набувають нових вимірів, актуальність формування естетичної культури значно зростає. Заклади фахової передвищої освіти, що традиційно зосереджені на формуванні прикладних навичок у студентів, сьогодні стикаються з необхідністю не тільки надавати професійні знання, але й формувати гармонійно розвинену особистість. Естетична культура в цьому контексті виступає не просто як компонент культурного самовираження, а як невід’ємна складова професійної та особистісної самореалізації студентів.

Разом із тим актуальність формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти зумовлена не тільки змінами в ринкових умовах та професійних вимогах, але й загальнокультурними динамічними процесами в суспільному сприйнятті мистецтва та культури. Залучення здобувачів освіти до мистецтва, критичного аналізу художніх творів, стимулювання творчого мислення та креативності стають ключовими аспектами сучасного освітнього процесу. Це дозволяє студентам краще зрозуміти та оцінити мистецьке різноманіття, що, в свою чергу, сприяє формуванню їхньої здатності до культурної адаптації та інтеркультурної комунікації.

Проте, існує суттєва суперечність між зростаючою потребою у формуванні естетичної культури особистості та відсутністю адекватних методик її реалізації в освітньому процесі. Більшість існуючих підходів часто зосереджуються на теоретичному вивченні мистецтва, недостатньо звертаючи увагу на практичну інтеграцію естетичних знань в академічний простір здобувачів і повсякденне життя студентів.

Обґрунтування та дослідження ролі естетичної культури в контексті фахової передвищої освіти відображають важливий напрям наукових розробок у сфері вищої освіти. Результати аналізу наукових публікацій виявляють глибоке дослідження впливу естетично та культурно збагаченої освіти на формування

професійних та особистісних компетентностей студентів. Наприклад, роботи Є. Антоновича, Л. Бутенка, П. Копніна, С. Кримського, Л. Левчука, С. Прищенко, В. Табачковського, М. Тарасенка, П. Юркевича та ін. концентром своїх наукових досліджень означили проблему людини, способи її самоствердження, що підкреслюють зв'язок між упровадженням естетичних принципів в освітній процес і розвитком критичного мислення та креативності серед студентської молоді.

Крім того, вчені такі як І. Бех, І. Грабовська, Г. Костюк та ін. визначають механізми, через які естетична освіта впливає на психологічне благополуччя студентів, сприяючи розвитку їхньої емоційної стійкості та самосвідомості.

Додаткові дослідження Г. Шевченко, О. Шевнюк та Л. Фірсової зосереджені на розробці педагогічних методик, що інтегрують естетичні наративи в процеси навчання і культурного виховання особистості, чим сприяють підвищенню загальної обізнаності та естетичного сприйняття студентів. Також важливі праці О. Бондаревської, О. Хом'як, В. Черкасова та ін., які вивчають вплив естетичного виховання на професійну ідентичність студентів, розкривають потенціал мистецтва як засобу професійного самовираження.

Результати наукових розвідок (О. Біда, О. Васюк, Н. Гречаник, О. Кучай, Л. Левчук, В. Мірошніченко, Р. Сопівник, С. Толочко, А. Чичук, І. Шумілова та ін.) актуалізують естетичну культуру здобувачів освіти як педагогічну категорію, що носить емоційно-ціннісний та світоглядний характер.

В площині формування естетичної культури студентів закладів вищої освіти роботи В. Томашевського, В. Титаренко, Л. Оршанського та ін. акцентують увагу на необхідності розробки комплексних освітніх програм, що включають як теоретичні, так і практичні аспекти естетично зорієнтованої освіти, що мають на меті не лише розвивати естетичні смаки, але й формувати критичне мислення та творчі здатності студентів.

Незважаючи на очевидну важливість формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, аналіз теоретичних і практичних засад професійної підготовки здобувачів цього рівня освіти свідчить про наявність

низки суперечностей, що потребують вирішення та які відображають складність та багатовимірність цього процесу.

По-перше, спостерігається суперечність між зростаючою роллю естетичної культури в сучасному суспільстві та недостатнім рівнем її розвитку в студентів закладів фахової передвищої освіти. Сучасний інформаційно-цифровий простір вимагає від молоді не лише професійної компетентності, а й високого рівня естетичної свідомості, здатності до критичного сприйняття культурного контенту та творчої самореалізації. Однак недостатня інтеграція естетичного контенту в освітній процес, формалізація естетичного виховання та низька мотивація студентів до естетичного саморозвитку зумовлюють розрив між соціокультурними викликами та реальним станом естетичної культури студентства.

По-друге, існує суперечність між потребою у всебічному гармонійному розвитку особистості та домінуванням технократичного підходу в підготовці здобувачів у закладах фахової передвищої освіти. В сучасній освітній парадигмі значна увага приділяється розвитку професійних компетентностей, що нерідко призводить до звуження гуманітарного та естетично зорієнтованого змісту навчання. Відсутність системного підходу до формування естетичної культури студентів, обмежена кількість міждисциплінарних інтеграційних курсів та недостатня естетизація освітнього середовища спричиняють фрагментарність формування естетичної культури, що ускладнює процес розвитку особистості як культурно розвиненого та духовно багатого індивіда.

По-третє, має місце суперечність між традиційними практичними інструментами формування естетичної культури та новими культурними практиками, що спричиняють низьку мотивацію студентів до естетично-культурного саморозвитку. Сучасна молодь значною мірою зорієнтована на візуальні та інтерактивні форми культурної взаємодії, що трансформує класичні підходи до естетичного виховання. Водночас, освітня система здебільшого продовжує спиратися на традиційні методи, що не завжди відповідають запитам студентів та не враховують їхню активну залученість до цифрового простору й

очевидність нового прочитання «української естетики» в реаліях війни. Відсутність узгодженості між традиційними та сучасними методами формування естетичної культури знижує ефективність освітнього процесу та потребує розробки інноваційних підходів до всебічного розвитку студентів.

Означені вище суперечності підтверджують актуальність проблеми формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти та необхідність її комплексного вирішення в умовах сучасного освітнього простору.

Актуальність проблеми дослідження, її теоретична й практична значущість, необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри управління та освітніх технологій Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Розвиток педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти в умовах освітніх трансформацій» (державний реєстраційний номер 0109U007117). Тему дисертаційного дослідження уточнено та затверджено вченою радою (протокол № 8 від 20.03.2025 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці ефективності методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Відповідно до мети дослідження сформульовано основні завдання:

- проаналізувати сучасний стан розробленості проблеми формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в педагогічній теорії та практиці;
- уточнити понятійно-категоріальний апарат дослідження, а саме сутність понять: «естетична культура», «естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти», «формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»;

- визначити компонентну структуру, конкретизувати критерії, показники та рівні сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти;

- обґрунтувати психолого-педагогічні умови формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти;

- розробити та обґрунтувати структурно-функціональну модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти;

- розробити методику формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка студентів закладів фахової передвищої освіти.

Предмет дослідження – методика формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

У процесі вирішення поставлених завдань на різних етапах виконання дисертаційної роботи, що забезпечують досягнення мети, використовувались наступні **методи** дослідження:

теоретичні: аналіз наукової літератури для вивчення концептуальних положень і категорій, що стосуються естетичної культури, а також для обґрунтування засадничих положень дослідження; аналіз нормативно-правової бази фахової передвищої освіти щодо організації освітнього процесу для визначення стратегічних і тактичних цілей формування естетичної культури студентів фахової передвищої освіти; вивчення навчальних планів та освітніх програм – для теоретичного обґрунтування змісту та методичного супроводу формування естетичної культури; абстрагування, конкретизація, і узагальнення теоретичних положень – для визначення поняттєвого апарату дослідження; метод моделювання – для розроблення структурно-функціональної моделі методики формування естетичної культури; метод систематизації та узагальнення для формулювання висновків;

емпіричні: авторський тест «Спрямованість особистості» та перша частина авторської анкети – на визначення рівня сформованості естетично-

культурної зорієнтованості; тест *«Мотиви вибору професії»*, *«Ціннісні орієнтації»* (М. Рокич) та другий блок авторської анкети – спрямовані на визначення рівня сформованості естетично-культурної готовності; *модифікована методика «Локус контролю»* та третій блок авторської анкети – спрямовані на визначення рівня сформованості естетично-культурної обізнаності; *модифікована методика «Оцінка навичок спілкування»* та четвертий блок питань авторської анкети – спрямовані на визначення рівня сформованості естетично-культурної активності; *методика «Рівень вираженості та спрямованості рефлексії»* (М. Грант) і *методика діагностики особистості щодо оцінки мотивації до успіху та уникнення невдач* (Т. Елерс) та п'ятий блок питань авторської анкети – задля виявлення рівня сформованості здатності до естетично-культурного саморозвитку; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) – задля вивчення процесу формування естетичної культури і перевірки ефективності авторської методики; *проведення інтерв'ю* з педагогічними працівниками закладів фахової передвищої освіти – задля дослідження психолого-педагогічної специфіки формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти; здійснення *педагогічного експерименту* – задля отримання даних щодо результативності розробленої методики формування естетичної культури;

статистичні: непараметричні методи для обробки та аналізу даних, отриманих в ході експерименту;

графічні: за допомогою (графіків, гістограм, діаграм, таблиць) було забезпечено унаочнення отриманих експериментальних даних.

Експериментальна база та організація дослідження. Експериментальне дослідження проводилося в період від 2021 по 2024 рік на базі: Відокремлений структурний підрозділ «Київський транспортно-економічний фаховий коледж» Національного транспортного університету; «Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»; Відокремлений структурний підрозділ «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»; Комунальний заклад вищої освіти «Луцький

педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Всього у констатувальному та формувальному етапах дослідження брали участь 422 студенти закладів фахової передвищої освіти.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів: полягає в тому, що:

- *вперше*: розроблено й обґрунтовано *структурно-функціональну модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти*; розроблено та експериментально перевірено ефективність *методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти*; визначено та обґрунтовано *психолого-педагогічні умови формування естетичної культури* (забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами культурних і професійних цінностей як невід'ємної складової їхнього естетичного становлення; інтеграція естетично-культурного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінення та відтворення; створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетичних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їх включення до культурних і естетично-мистецьких практик; залучення студентів до активного використання естетичних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здатностей, підтримуючи їх зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей); *виокремлено та обґрунтовано компонентний конструкт досліджуваної властивості студентів у взаємопов'язаності* (естетично-культурна зорієнтованість, готовність, обізнаність, активність, саморозвиток); *визначено специфічні закономірності* (узгодження змісту професійної підготовки з соціальними запитами; взаємозв'язок зовнішніх естетично-культурних впливів із саморегуляцією особистості; гармонізація естетично-культурних ідей із гуманістичними та професійними цінностями; відповідності характеру педагогічної взаємодії принципам емпатії, толерантності, суб'єктності та розвитку духовного потенціалу особистості; взаємозалежність змісту естетичної культури від національного контексту) та *специфічні принципи*

(соціокультурної релевантності естетично-культурного змісту професійної підготовки; узгодженості зовнішніх естетично-культурних впливів із внутрішньою саморегуляцією особистості; ціннісно-змістової узгодженості естетично-культурно збагаченої освіти; гуманістично-діалогічної взаємодії; національно-культурної детермінації), *стратегічну та тактичну мету формування естетичної культури.*

- *вдосконалено й уточнено*: сутнісну характеристику поняття *«естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти»* як інтегративну особистісну характеристику, що виявляється у здатності студентів сприймати, оцінювати, відтворювати і творити естетичні цінності, орієнтуватися на гуманістичні ідеали краси в навчальній, професійній та соціокультурній діяльності та ґрунтується на сформованості естетичних знань, художньо-ціннісних орієнтацій, потреб у самовираженні та збагаченні емоційно-чуттєвого досвіду; визначення поняття *«формування естетичної культури студентів фахової передвищої освіти»* як цілеспрямований педагогічний процес, що передбачає розвиток естетичної свідомості, ціннісно-сміслових орієнтацій, емоційно-чуттєвого досвіду, художньо-творчих здатностей до естетичного самовираження, який здійснюється шляхом інтеграції освітніх, виховних і культурно-просвітницьких впливів у професійній підготовці майбутніх фахівців; сутність поняття *«методика формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»* – як систему науково обґрунтованих методологічних і педагогічних підходів, принципів, форм, технологій, методів і засобів, спрямованих на розвиток естетично-культурного світогляду, художньо-творчих здібностей, ціннісного ставлення до мистецтва та гармонійного сприйняття навколишньої дійсності в студентів, що забезпечує їхню особистісну і професійну самореалізацію в соціокультурному просторі;

- *подальшого розвитку набули*: наукові уявлення про напрями реалізації авторської методики на засадах методологічних підходів (компетентнісного, культурологічного, інтегративного, синергетичного, професіографічного, етнорегіонального, суб'єктно-діяльнісного); положення щодо теоретичних

аспектів естетично-культурного становлення студентів, з урахуванням специфічних закономірностей та принципів формування досліджуваної якості, а також теоретичні засади й практичні аспекти методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в:

- розробці та впровадженні авторського курсу «Основи естетичної культури». Загальна кількість – 90 годин, з яких 36 годин аудиторних та 54 години – для самостійного опрацювання, спрямованих на глибоке вивчення та осмислення естетично-культурних знань і практик;

- в розробці структурно-функціональної моделі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, що сприяє оптимальній практико зорієнтованій інтеграції естетично-культурного змісту в загальний процес професійної підготовки. Визначено, що таке включення має значний вплив на розвиток критичного мислення, емоційного інтелекту та творчих здібностей студентів. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення освітніх програм, курсів та майстер-класів, що зосереджені на естетичному вихованні особистості здобувача освіти, які можуть бути імplementовані в освітнє середовище сучасних закладів освіти;

- у впровадженні в освітній процес закладів фахової передвищої освіти методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в процесі професійної підготовки, що відбувалося через лекції, практичні заняття та в позааудиторній діяльності з використанням *педагогічних технологій* (проектно-зорієнтованого навчання, проблемно-евристичного навчання, контекстного навчання, інформаційно-комунікаційні), *комплексу форм* (інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, лекція-мозковий штурм, евристична й парна лекції, практичні (лабораторні) заняття, консультації, майстер-класи, мистецько-професійні студії, практико-зорієнтовані екскурсійні сесії, комунікативні платформи, креативно-мистецькі проекти, навчально-тренувальні інтенсиви), *методів* (стимулювання емоційно-вольових естетично-культурних здатностей, активізації мотиваційно-ціннісних естетично-культурних

здатностей, розширення естетично-культурної обізнаності, розвитку процесуальних естетично-культурних здатностей, формування рефлексивних естетично-культурних здатностей) і *засобів* (матеріальні, ідеальні, електронні, дисципліна «Основи естетичної культури»)

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Відокремленого структурного підрозділу «Київський транспортно-економічний фаховий коледж» Національного транспортного університету (акт про впровадження № 01/01/02 - 52 від 27.03.2025 р.); «Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради» (акт про впровадження № 86/01-14 від 03.03.2025 р.); Відокремленого структурного підрозділу «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України» (акт про впровадження № 112 від 07.03.2025 р.); Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (акт про впровадження № 126 від 27.02.2025 р.).

Апробація результатів дослідження обговорювалися на: Всеукраїнській студентсько-учнівській науково-практичній онлайн конференції «Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: виклики воєнного часу», 28 березня 2024 р. (Київ, 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток лідерського потенціалу жінок в академічному середовищі: міжнародний досвід для потреб розбудови України», 11 квітня 2024 року (Київ, 2024 р.); Міжнародній дистанційній науково-практичній конференції 6 червня 2024 року «Україна та світ в умовах російської збройної інтервенції (з 2014 р.)» (Київ, 2024 р.); Міжнародній дистанційній науковій конференції «Економіка, Менеджмент та соціальні науки (глобальний сценарій), 2 жовтня 2024 р. (Київ, 2024 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «CURRENT TRENDS IN SCIENTIFIC RESEARCH DEVELOPMENT» 16-18.01.2025 року, (Бостон, США, 2025 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «FUTURE OF SCIENCE: INNOVATIONS AND PERSPECTIVES» 26-28 січня 2025 року (Швеція, 2025 р.); III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток

гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика» 20 лютого 2025 року (Глухів, 2025 р.).

Публікації. Отримані результати дослідження були оприлюднені в 12 наукових працях (9 одноосібних), з яких 7 статей у фахових виданнях України, 6 тез та матеріалів конференцій.

Структура й обсяг дисертації зумовлені логікою дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, переліку використаної літератури. Загальний обсяг дисертації 310 сторінок, із них 266 сторінок основного тексту, 44 – додатки. Робота включає 25 таблиць, 8 рисунків.

РОЗДІЛ І. ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

1.1. Стан розробленості проблеми формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в педагогічній теорії та практиці

На сучасному етапі Україна переживає період інтенсивного соціокультурного трансформування, який виявляється в активному реформуванні економічної системи, модернізації соціальних відносин, а також в реалізації демократичних ідей та принципів. Цей процес сприяє інтеграції соціокультурних цінностей України в глобальний та європейський контекст. Внаслідок цих змін, ключові аспекти соціально-економічного, освітнього, та культурного життя суспільства підлягають інноваціям, що ставить перед особистістю нові вимоги щодо освіти, виховання, та розвитку відповідних компетентностей.

У контексті соціально-економічних реформ та зміцнення демократичних основ, важливість культурно-освітніх процесів зростає, акцентуалізуючи необхідність підготовки особистості до адаптації у нових реаліях. Важливим аспектом є розвиток фізичних, психічних, соціальних та духовних якостей індивідуумів. Особливу увагу суспільство приділяє процесам формування духовного світогляду, моральних, правових та естетичних цінностей, життєвих орієнтацій, готовності до професійної діяльності та творчої самореалізації [147, с. 17]. В. Кремень наголошує на цивілізаційних тенденціях сучасного суспільства, які окреслюють нові вимоги перед особистістю, особливо в площині ролі освіти в її становленні та розвитку [76, с. 11].

У світлі сучасних педагогічних викликів українське суспільство акцентує увагу на важливості розвитку в студентів закладів фахової передвищої освіти ґрунтовних естетичних компетентностей. Особлива увага приділяється підготовці майбутніх фахівців, які здатні не лише адекватно сприймати та оцінювати художньо-естетичні цінності, але й творчо використовувати їх у професійній

діяльності, а також збагачувати та розвивати культурне надбання. Естетичне ставлення до навколишнього світу стає ключовим чинником у розвитку особистісних здібностей та активної взаємодії зі світом прекрасного у всіх його проявах: у природі, побуті, праці, навчанні та творчості.

Відтак значення естетичного виховання в наш час зростає у зв'язку з як об'єктивними, так і суб'єктивними аспектами взаємодії людини з художньою культурою та дійсністю. Це зумовлено необхідністю підготовки молоді до високої професійної діяльності у дизайні, мистецтві та інших сферах, де важливими є здатність до естетичної активності, розуміння законів гармонії, виразності та цілісності [147, с. 17]. В площині національної освіти, актуальність та важливість естетичного виховання є беззаперечними, що вимагає детального теоретичного осмислення і педагогічного супроводження цього процесу, як це інтерпретує В.Бутенко [32, с. 267].

В умовах розвитку педагогічної теорії та практики пріоритетним завданням фахової передвищої освіти в Україні виступає розробка дієвих методологічних засад формування естетичної культури студентів. Основою для цього слугує глибоке розуміння природи естетичної культури як поняття, як явища, а також дослідження закономірностей її формування та розвитку. Важливо виявити фактори, які впливають на утворення естетичних і культурних якостей майбутніх фахівців.

Враховуючи зазначене вище, необхідно звернути увагу на теоретичне і практичне осмислення естетичної культури, що стає ключовим для формулювання педагогічних стратегій. Естетична культура виступає як складне і багатогранне явище. Вона охоплює широке коло процесів від сприйняття краси у повсякденному житті до активної творчої діяльності. Дослідження в науковій літературі свідчать, що розуміння естетичної культури як соціальної, культурологічної і особистісної категорії відкриває нові перспективи для педагогічної науки і практики.

Зокрема, естетична культура є суспільним явищем, що відіграє важливу роль у формуванні здатності особистості до естетичного сприйняття і творчості.

Сучасний етап розвитку суспільства вимагає зосередженості на культурно-історичних умовах, що сприяють розвитку естетичної свідомості і смаку особистості. Як зазначає Г. Шевченко, кожен культурно-історичний період формує унікальні вимоги до естетичної свідомості особистості, відображаючи загальнолюдські естетичні здобутки та визначаючи нові напрями у вихованні естетичних цінностей [165, с. 119].

Специфіка естетичної культури як соціального явища полягає у її взаємозалежності з духовними процесами суспільного життя. Протягом історії людство шукало відповіді на питання про природу та характеристики естетичного сприйняття, вивчаючи способи формування естетичної культури і готовності особистості до естетичного саморозвитку на різних етапах соціальної практики.

Історичні дослідження видатних мислителів та вчених, таких як Д. Джола [44], засвідчують, що впродовж різних історичних періодів людина набувала значний досвід у сфері естетичного ставлення до реальності, сприйняття краси, гармонії, виразності та цілісності в житті та мистецтві. Цей досвід стимулював до естетичного самовдосконалення та розвитку відповідних якостей. Ці процеси були тривалими і дозволяли суспільству не тільки фіксувати прояви краси, але й розуміти їх природу на основі наявного світогляду та знань, а також способів осмислення та узагальнення, які визначали сутність і значення естетичної культури для особистості.

Спираючись на теоретичні дослідження, аналіз суспільних чинників формування естетичної культури та вивчення історичних обставин, що сприяли становленню естетичного досвіду людини, ми висвітлюємо специфіку наукового осмислення естетичної культури на основних етапах суспільно-історичного розвитку. Аналізуються характерні риси естетичної культури в добу стародавнього світу, античності, середньовіччя, Відродження, класицизму, епохи Просвітництва, періоду німецької класичної естетики, а також у XIX–XXI століттях і в процесі становлення та розвитку українського суспільства, що засвідчує глибоку історичну укоріненість і вагоме суспільне значення цієї культурної категорії.

Естетичні артефакти свідчать, що з давніх часів людство зверталося до рефлексії над явищами навколишньої дійсності, такими як гармонія, міра та хаос. Це підтверджує існування спроб не лише художньо відтворити ці явища, але й теоретично осмислити їх роль і значення в житті людини. Історичний аналіз показує, що в античність формувалися основні естетичні погляди та принципи, які визначали взаємодію з прекрасним. Ці погляди отримували обґрунтування з позиції об'єктивності процесу, з акцентом на пошук об'єктивної основи естетичного та гармонійного, на основі розуміння боротьби протилежностей [3].

У працях античних філософів, таких як Сократ, Платон та Аристотель, знаходимо аргументи, що гармонія є властивістю об'єктивного світу, космосу, мистецтва, вказуючи на те, що естетична культура є ключовим елементом пізнання об'єктивних проявів прекрасного у світі і мистецтві. Прекрасне уявляється як симетрія, міра, гармонія елементів, кількісні та якісні взаємовідносини [3; 51; 72].

Особливо важливою в античному періоді була практична значущість естетичної культури, її тісний зв'язок із повсякденною діяльністю людини, її поведінкою та морально-особистісними відносинами. Естетична культура впливала на діяльність, роблячи її цілеспрямованою, допомагаючи оцінювати практичні дії людини та визначати їх відповідність меті. Цей зв'язок із суспільною практикою був покликаний задовольняти потреби суспільства, його орієнтації та вимоги.

Вивчаючи античний досвід осмислення прекрасного, можна стверджувати, що осмислення природи естетичної культури тяжіє до розуміння впорядкованості, розміреності, гармонійності, цілісності. Важливо, що естетична культура сприяє сприйняттю симетрії, пропорційності, а також забезпечує катарсис, пов'язаний з отриманням насолоди від сприйняття прекрасного.

У період Середньовіччя естетична культура в суспільно-історичному контексті відзначається стремлінням до канонізації та утвердження догматичних положень, що стосуються теології та метафізики. Значна увага приділялася дихотомії між земним і небесним, тілесним та духовним, емоційним та

раціональним. Вчені того часу пропонували відмовитися від чуттєвого сприйняття, акцентуючи на осмисленні естетичних концепцій через призму їх божественного походження. Вважалося, що світ є прекрасним завдяки тому, що його створив Бог. Питання естетичної культури в цей історичний період розглядається з позиції значущості суб'єктивного сприйняття, акцентуючи на ролі індивідуального досвіду людини в сприйнятті гармонії. Це період, коли починає визнаватися можливість осмислення гармонії не лише як взаємозв'язку частин і цілого, а й як зв'язок між об'єктом і суб'єктом сприйняття, де важливу роль відіграють емоційні відчуття від сприймання естетичного об'єкта та його форми [3; 151].

З настанням епохи Відродження, інтерес до естетичної культури набуває нового звучання, відображаючи посилення суспільної уваги до таких аспектів людської особистості, як самоцінність і самодіяльність. В цю епоху людина проголошується творцем власного образу. Естетична культура вибухає оптимістичними ідеями, духовністю, героїчним пафосом, висуваючи на передній план культ прекрасного і піднесеного. Філософи цього часу акцентували на здатності мистецтва не просто наслідувати природу, але й модифікувати її відповідно до людських потреб, вважаючи грацію суб'єктивною та індивідуальною красою, що виявляється в динаміці, русі та розвитку. Ця ера вносить якісно нове розуміння в сутнісну природу естетичної культури як суспільно-історичне явище, дозволяючи зосередитися на потенційних фізичних та духовних можливостях людини, її здібностях і творчих силах. Прекрасне починає розглядатися як важливий аспект гармонійної структури навколишнього світу та людської індивідуальності.

У період Класицизму (Н. Буало, Р. Декарт, Г. В. Лейбніц, Б. Спіноза та ін.) спостерігається значне поглиблення розуміння естетичної культури, яке проявляється через інтенсивне включення раціональних елементів у процес естетичного сприймання людиною реальності. Вплив філософського мислення на естетичні категорії стає більш виразним, що підкреслюється зміщенням акцентів від сенсуального досвіду до абстрактного аналізу та пошуку універсальних

принципів гармонії та пропорційності. Такий підхід зумовлює реорієнтацію від природної краси до краси, яка є продуктом духовної діяльності і мистецького творчості. Загалом, вчення епохи Класицизму акцентує увагу на духовних засадах естетики, підкреслюючи роль інтелектуального підходу у формуванні естетичних суджень та переваг [45; 51; 72].

В добу епохи Просвітництва, питання естетичної культури виходить на передній план у зв'язку з пошуками ідеалів гармонійного суспільства, яке прагне відійти від обтяжень середньовічної містики та релігійності. Просвітництво акцентує на важливості формування громадянина з розвиненою політичною, моральною та естетичною свідомістю. Естетичні поняття такі як прекрасне, піднесене та гармонійне входять в дискурс через площину їх значення для морального та естетичного виховання особистості. Філософи цієї епохи (Д. Дідро, Ж.-Ж. Руссо, Ф. М. Вольтер, Дж. Локк, Шарль-Луї Монтеск'є, І. Кант, П. Гольбах та ін.) вбачають у естетичній культурі не тільки джерело духовного збагачення, але й засіб досягнення соціальної гармонії та розв'язання протиріч між особистісними та суспільними інтересами [51; 72].

У зазначений вище історичний період аналіз естетичної культури акцентується на значенні чуттєвого сприйняття як каналу для раціонального пізнання та взаємодії внутрішньої та зовнішньої краси. Велика увага приділяється ролі мистецтва у формуванні комплексного розвитку особистості – фізичних, моральних, інтелектуальних здібностей, а також гармонійному поєднанні в людині прагнень до істини, добра та краси. Центральним аспектом стає розвиток естетичного смаку, визначення якості естетичної досконалості з метою примирення різних людських емоцій та формування витонченого сприйняття краси.

Як зазначає Вольтер, виховання естетичного смаку слід розглядати як загальнонаціональне завдання, де мистецтво відіграє ключову роль, оскільки містить істинні красоти. Жан-Жак Руссо вказує на те, що міра смаку особистості зумовлена її природною сприйнятливістю, яка формується під впливом суспільства. Дені Дідро розширює розуміння прекрасного, аргументуючи, що це

не властивість об'єкта, а спосіб ставлення до дійсності та мистецтва, що пояснює різноманітність естетичних смаків серед різних народів і культур. О. Баумгартен вводить термін «естетика» і визначає її як науку про закони чуттєвого пізнання, підносячи чуттєвість до рівня, недосяжного для чистого раціоналізму. Таким чином, епоха Просвітництва принесла значні зміни у ставленні до естетичної культури, відходячи від жорстких правил нормативної естетики минулого і закладаючи фундамент для нових естетичних ідей [3, с. 45].

У світлі німецької класичної філософії значна увага приділяється розвитку естетичної культури особистості, яку видатні мислителі як І. Кант, І.Фіхте, Ф. Шеллінг та Г. Гегель та ін. розглядають як невід'ємну частину системи філософського пізнання. Естетична культура виступає не просто як галузь знань, але й як фундамент для розробки діалектики – універсального методу мислення, який сприяє глибокому осмисленню естетичних проблем [45; 72].

Відтак німецькі мислителі розглядають естетичне як результат поєднання теоретичного й практичного розуму, зосереджуючи увагу на вивченні сутності художньої творчості та використанні діалектичного підходу до осмислення категорії естетичного смаку. Вони розглядають протиріччя між індивідуальним смаком та його загальнокультурним виміром, підкреслюючи можливості для розширення пізнавальних здібностей людини через мистецтво. Очевидно, що філософи шукають гармонійний баланс між почуттями й обов'язками, свободою та необхідністю, красою та моральністю [51].

Особливо Ф. Шеллінг акцентує на інтелектуальній інтуїції як ключовій для естетичного споглядання, виділяючи це як методологічну основу для взаємодії особистості з мистецтвом. Разом із тим Г. Гегель у своїй концепції прекрасного вбачає його як «чуттєве виявлення ідеї», ідентифікуючи у цьому єдність загального і особливого, суб'єктивного та об'єктивного, сутності та явища, що стає фундаментальним у підході до розуміння естетики в контексті вищої освіти [51, с.223].

Значущість вище викладених філософських положень полягає не лише в теоретичному осмисленні естетичного, а й у формуванні концептуальних підходів

до розуміння взаємодії особистості з мистецтвом. Ці підходи стали інтелектуальним підґрунтям для подальшого розвитку педагогічних поглядів на формування естетичної культури особистості, що набуває особливої актуальності в умовах трансформацій освітнього процесу в сучасній фаховій передвищій освіті.

Розвиток цього явища інтенсивно досліджується з урахуванням глобальних культурних трансформацій, які особливо яскраво проявляються в період від ХІХ до ХХІ століття. У цей період відбуваються суттєві зміни в естетичних підходах, здійснюється глибоке критичне осмислення усталених принципів і традицій, що мають ключове значення для розуміння проблематики раціонального, ірраціонального та нераціонального вимірів, які впливають на процес формування й розвитку естетичної культури особистості.

Естетичне ставлення особистості до реальності, яке формується під впливом волі, емоцій, інтуїції та несвідомих процесів, стає предметом активних наукових досліджень. Вони концентруються на динаміці взаємодії людини з її соціальним середовищем, особливо в умовах соціальної чужорідності, криз та граничних ситуацій.

Значний вплив на розвиток естетичної культури в Україні мають культурні періоди, такі як християнська, барокова та романтична епохи, які демонструють глибоке відношення до аспектів прекрасного і гармонійного в природі, побуті та художній творчості. Осмислення природи естетичної культури спонукало видатних українських мислителів, таких як В. Антоновича, В. Винниченка, М. Грушевського, М. Драгоманова, М. Коцюбинського, О. Потебня, Г. Сковороди, Л. Українки, Т. Шевченка та ін. до глибоких наукових пошуків.

Науковий дискурс фокусується на важливості розуміння естетичної культури як фундаментального компонента соціальних відносин і індивідуального світосприйняття. Зокрема, Л. Оршанський підкреслює, що «естетична культура, як культура в загальному розумінні, є глобальним і багатомасштабним поняттям, яке виражається як у суспільних формах, так і на рівні особистісного розвитку» [111, с. 26]. Такий підхід дозволяє більш повно

враховувати різноманітність шляхів і форм реалізації естетичної культури в суспільстві.

Аналіз соціально-історичних процесів у контексті становлення та розвитку естетичної культури підкреслює її значимість як невід'ємного елемента духовного життя суспільства. Така культура відіграє ключову роль у формуванні економічних стратегій, соціальних взаємодій, побутових стандартів, трудової етики та освітнього саморозвитку особистості. Усвідомлюючи важливість цієї проблематики, суспільна свідомість схвалює та підтримує ініціативи, спрямовані на формування відповідального ставлення до виховання естетичної культури, створення умов для її розвитку та інтеграції в різні сфери суспільного життя.

За словами В. Титаренка, естетична культура, як і культура загалом, спрямована на вдосконалення людини, її всебічне самовираження та вільний розвиток. Це стає можливим завдяки тому, що суспільство активно використовує естетичну культуру як делікатний і водночас ефективний інструмент соціалізації особистості, зокрема, шляхом стимулювання почуттєвих механізмів психіки, що впливає на основні напрями та рівні людської активності [144, с. 14].

Тож теоретичне осмислення естетичної культури як соціальної категорії дозволяє констатувати її глибокий зв'язок із соціально-історичними трансформаціями, соціально-економічними умовами, а також духовними та освітніми контекстами характерними для різних етапів суспільного розвитку. Естетична культура проявляється як комплексне суспільне явище, динаміка якого пов'язана зі змінами в уявленнях про красу і велич, розвиваючи сприйняття й оцінку прекрасного. Це сприяє складному процесу духовної взаємодії людини з прекрасним, що відображається у все більш вишуканих формах її реакції на естетичні прояви в навколишньому світі та в мистецтві.

Дослідження становлення естетичної культури як явища в освітньому середовищі закладів фахової передвищої освіти дає змогу глибше усвідомити її значущість з позиції педагогічної теорії та практики. Естетична культура є ключовим елементом духовного життя суспільства, зумовлюючи здатність

особистості до гармонійного сприйняття, оцінювання та трансформації реальності через призму естетичних цінностей.

Згідно з дослідженнями Л. Оршанського, естетична культура констатується як інтегральний компонент загальної культури людини, що охоплює естетичні цінності та рівень естетичного ставлення особистості до світу. Ці властивості характеризують здібності та потреби індивіда відчувати, оцінювати та активно переформовувати світ довкілля [111, с. 25].

Естетична культура як явище в широкому розумінні взаємопов'язана з економічними та соціальними аспектами розвитку суспільства. Історичний аналіз показує, як еволюція естетичних норм і вартостей впливає на економічні відносини, виробничі процеси та трудову діяльність. Естетична культура, до того ж, слугує підґрунтям для формування моральних, політичних, релігійних, наукових, правових і мистецьких проявів суспільної свідомості, водночас виконуючи важливу функцію у всебічному соціально-економічному поступі нації.

Отже, формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти покликане не тільки збагачувати їх духовне життя, але й сприяти формуванню комплексної особистості, здатної ефективно діяти в сучасному полікультурному світі.

Естетична культура, в площині нашого дослідження, сприяє створенню умов для акумуляції художньо-естетичних ідей та програм, що відіграють важливу роль у збагаченні естетичного досвіду та світогляду індивідів.

Зокрема, В. Бутенко аналізує красу як явище, яке має складну природу і залежить від взаємодії об'єктивних та суб'єктивних факторів. Він наголошує, що краса має процесуальний характер, який постійно еволюціонує і збагачується, набуваючи нових форм і змісту. Краса не може бути зведена лише до об'єктивних ознак предметів чи явищ, ні до чисто психологічних властивостей людини. Вона виникає та проявляє свою функціональність в процесі діалогу між об'єктом і суб'єктом, при цьому важлива роль кожного з учасників цього процесу не може бути недооцінена. Використання їхніх потенційних можливостей дозволяє досягти якісних результатів, пов'язаних із поняттям краси [15, с. 271].

Відтак, естетична культура, виступаючи вагомим аспектом культуротворення, має стратегічне значення в процесах духовної взаємодії студентства із світом мистецтва. Як фундаментальний компонент духовно-практичної динаміки, вона визначає напрями розвитку і сприйняття художніх робіт у різноманітних мистецьких формах і жанрах. Звідси, естетична культура забезпечує підґрунтя для формування естетичних орієнтацій та змістовності духовних цінностей, які митці репрезентують у своїй діяльності. Вона також критично впливає на розвиток творчих здібностей письменників, художників, музикантів, архітекторів, кінорежисерів та дизайнерів, сприяючи глибокому збагаченню їхнього естетичного досвіду.

Усвідомлення значущості естетичної культури як культурологічної категорії в педагогічному дискурсі зумовлює необхідність її глибокого теоретичного аналізу з огляду її впливу на розвиток провідних видів мистецтва та дизайну. Особливої уваги потребує дослідження взаємодії естетичної культури з такими художніми напрямками, як література, музика, образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво, фотомистецтво, театр, кіно, хореографія, естрадно-циркове мистецтво й архітектура. Аналіз цих взаємозв'язків сприяє глибшому розумінню механізмів формування естетичних цінностей студентів у сучасному освітньому середовищі.

Дослідження проблематики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в межах педагогічної теорії та практики передбачає уточнення значення цієї якості особистості у процесі становлення професійних і особистісних компетентностей. Аналізуючи науковий доробок в галузі естетики та культурології (включно з працями Є. Антоновича [2], Л. Бутенка [16], Л. Левчука [51], О. Шевнюк [162] та інших), можна визначити, що естетична культура відіграє значущу роль у підготовці майбутніх спеціалістів, забезпечуючи не тільки професійне, але й духовне зростання, що має значно передувати в усіх аспектах становлення особистості.

Естетична культура виступає чинником активізації та стійкого формування естетичних переживань, уявлень, ідеалів, ціннісних орієнтацій і світоглядних

установок, які, у свою чергу, забезпечують підґрунтя для розвитку критичного мислення студентів та творчого підходу до професійної діяльності. Зазначені складові мають принципове значення для впровадження цілісного підходу в освітньому процесі, що сприяє розкриттю й реалізації креативного потенціалу здобувачів освіти.

Важливість естетичної культури в освітньому процесі полягає, зокрема, у забезпеченні цілісної системи умов для естетичного виховання, що сприяє формуванню у студентів морально зорієнтованих цінностей, розвитку емпатійних якостей і глибшому усвідомленню значущості культурної спадщини. Така позиція допомагає здійснювати професійну підготовку майбутніх фахівців, здатних адаптуватися та ефективно діяти в швидко змінюваному суспільному та культурному контексті.

Зважаючи на вагомість естетичної культури в контексті професійної підготовки, особливої актуальності набуває її впровадження у систему фахової передвищої освіти. Це потребує аналізу сучасного стану мережі відповідних закладів освіти, що дозволить окреслити потенційні напрями інтеграції естетичного компонента в освітній процес.

Зокрема, на основі аналізу даних, отриманих із Єдиної державної електронної бази освіти (ЄДЕБО) під егідою Міністерства освіти і науки України, відомо, що станом на перше червня 2023 року в Україні діяло 498 закладів фахової передвищої освіти, не враховуючи приватні установи. Ці заклади представлені в трьох основних групах: 263 коледжі як структурні підрозділи закладів вищої освіти(ЗВО), 98 державних фахових коледжів та 137 комунальних фахових коледжів.

Регіональний аналіз мережі фахових коледжів виявив певну географічну непропорційність у їх розташуванні між містами та іншими населеними пунктами. Найбільша кількість фахових коледжів зосереджена в Дніпропетровській області, де функціонує 63 таких заклади, включно з тими, що були переміщені через воєнні дії з Донецької області. Серед них 41 коледж (65%) є відокремленими структурними підрозділами ЗВО. В інших областях, таких як

Івано-Франківська, Черкаська, Одеська, Львівська та Харківська, відсоток коледжів, що входять до складу закладів вищої освіти, складає відповідно 61,5%, 55,6%, 51,4%, 50,0% та 45,0%. Особливо важливо, що у місті Києві з 34 фахових підготовчих закладів 18 коледжів (52,9%) функціонують як відокремлені структурні підрозділи університетів або академій [127, с. 21].

Закон України «Про фахову передвищу освіту» [123] декларує, що освітній процес у закладах фахової передвищої освіти здійснюється за освітньо-професійними програмами, які розробляються відповідно до галузей знань і спеціальностей, що впроваджуються для підготовки фахівців. Відповідно до «Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів» (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. N 266 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. N 1021), задекларовано 11 галузей, від «А Освіта» до «К Безпека та оборона», з визначенням спеціальностей у кожній галузі. Детальний аналіз спеціальностей, що пропонуються до реалізації в закладах фахової передвищої освіти, виявив невідповідність у балансі підготовки фахівців середньої управлінської ланки. Виявлено, що студенти в коледжах мають можливість вивчати спеціальності з усіх доступних галузей знань, окрім таких як “А1 Освітні науки”, “А6 Спеціальна освіта”, “В7 Релігієзнавство”, “В8 Богослов’я”, “В9 Історія та археологія”, “В10 Філософія”, “В11 Філологія (за спеціалізаціями)”, “В12 Культурологія та музеєзнавство”, “С1 Економіка”, “С2 Політологія”, “С3 Міжнародні відносини”, “С4 Психологія”, “С5 Соціологія”, “С6 Географія та регіональні студії”, “D4 Публічне управління та адміністрування”, “D8 Право”, “D9 Міжнародне право”, “Е1 Біологія та біохімія”, “Е5 Фізика та астрономія”, “Е6 Прикладна фізика та наноматеріали”, “Е7 Математика”, “Е8 Статистика”, “F1 Прикладна математика”, “F4 Системний аналіз та наука про дані”, “G17 Архітектура та містобудування”, “I2 Медицина”, “I3 Педіатрія”, “I4 Медична психологія”, “I7Терапія та реабілітація (за спеціалізаціями)”, “К1 Державна безпека”, “К2 Безпека державного кордону”, “К3 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)”, “К4 Управління

інформаційною безпекою”, “ХХ88 Міждисциплінарні освітні програми в межах однієї галузі”, “ХУ88 (ХУZ88) Міждисциплінарні міжгалузові освітні програми”.

Зазначене вище свідчить про те, що представлені позиції не відображаються в змісті освітньо-професійних програм, які запроваджуються закладами цього рівня.

Поряд із цим, у ході аналітичного огляду регіональної діяльності закладів фахової передвищої освіти в Україні виявлено критичні проблеми, які впливають на якість підготовки молодших бакалаврів у воєнний та повоєнний періоди. Серед них – значна розбіжність між змістом фахової передвищої освіти та потребами суспільства й економіки. Згідно із Законом України «Про фахову передвищу освіту» [123], головним індикатором ефективності цієї освітньої ланки є її відповідність сучасним законодавчим вимогам і професійним стандартам, а також очікуванням зацікавлених сторін. Проте, стандартизація у сфері ФПО залишається недостатньою, особливо в порівнянні з іншими освітніми галузями.

Зокрема, в період з липня 2021 року до квітня 2022 року було затверджено лише 59 нових освітніх стандартів, що свідчить про надзвичайно повільні темпи формування професійних стандартів. При цьому питання розробки критеріїв оцінювання професійних кваліфікацій залишається предметом активних дискусій. Унаслідок цього більшість закладів фахової передвищої освіти змушені самостійно створювати освітньо-професійні програми та навчальні плани, визначати перелік необхідних компетентностей випускників, що зумовлює варіативність підходів і суттєві відмінності у вимогах до якості підготовки фахівців за однією спеціальністю в різних коледжах.

Протягом останніх 30 років кількість закладів фахової передвищої освіти зазнала майже дворазового скорочення. Сучасна структура цих закладів домінує з коледжами, що утримують свою позицію завдяки спеціальностям, які користуються великою популярністю серед молоді та їхніх батьків, не знаходячись під загрозою недостатнього наповнення студентами (300–500 студентів). Особливо це помітно в Київській області, де спеціальності в галузі «07 Управління та адміністрування» налічують понад 1,8 тисячі студентів. Зокрема,

806 осіб обрали спеціальність «072 Фінанси, банківська справа та страхування», а спеціальності «076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» та «071 Облік і оподаткування» залучили 394 та 318 студентів відповідно, причому такі спеціальності доступні в 10 коледжах регіону (наведена статистика за старим переліком відповідності галузей і спеціальностей) [128, с. 84].

Проте, в кожному регіоні України є коледжі з малим контингентом студентів (менше 200 осіб), які стикаються з проблемами слабкої матеріально-технічної бази. Це, в свою чергу, призводить до використання застарілих технологій в освітньому процесі та не забезпечує належну якість сучасної освіти.

Зокрема, в Київській області, серед фахових підготовчих закладів, деякі з них залишаються в «зоні ризику» через невелику кількість студентів. Наприклад, Фаховий коледж економіки та управління Національної академії статистики, обліку та аудиту налічує всього 32 студенти; Комунальний заклад Київської обласної ради «Броварський спортивний фаховий коледж» має 56 студентів; «Чорнобильський медичний фаховий коледж» має 87 студентів; «Обухівський медичний фаховий коледж» має 135 студентів; «Ржищівський гуманітарний фаховий коледж» налічує 152 студенти; і «Стрітівський педагогічний фаховий коледж кобзарського мистецтва» має 20 студентів, але завдяки специфіці навчання кобзарів, його не вважають малокомплектним.

Водночас у регіоні функціонують великі коледжі зі значними контингентами студентів, які є лідерами у своїх галузях. До них належать: Відокремлений структурний підрозділ «Немішаївський фаховий коледж» Національного університету біоресурсів і природокористування України з кількістю майже 1,5 тис. студентів; «Ірпінський фаховий коледж економіки та права» з понад 1 тис. студентів; «Технологіко-економічний фаховий коледж Білоцерківського національного аграрного університету» з 986 студентами; «Маслівський аграрний фаховий коледж ім. П.Х. Гаркавого Білоцерківського національного аграрного університету» з 682 студентами [128].

Аналіз регіональної мережі закладів фахової передвищої освіти свідчить про те, що значна кількість малопотужних коледжів із недостатньо розвиненою

матеріально-технічною базою стикається з труднощами у забезпеченні належної якості освітнього процесу. Це, своєю чергою, зумовлює його неефективність, призводить до дублювання освітніх програм у межах одного міста та спричиняє надмірні витрати ресурсів без забезпечення профільної підготовки здобувачів [172, с. 711].

Освітні програми спеціалізованої підготовки у закладах фахової передвищої освіти зорієнтовані на поглиблене опанування фахових дисциплін, а також передбачають можливість вивчення факультативних курсів та дисциплін за індивідуальним вибором здобувачів освіти. Така модель забезпечує формування цілісної системи знань і практичних навичок, необхідних для професійного розвитку та ефективного входження на ринок праці у відповідній сфері діяльності.

Профільне навчання тісно інтегроване з реальною практикою, оскільки студенти проходять виробничі практики на підприємствах та в організаціях відповідного профілю, що сприяє глибшому засвоєнню професійних навичок. Сучасні педагогічні методики, що застосовуються у процесі навчання, активізують когнітивну активність студентів, роблячи освітній процес не тільки більш привабливим, але й значно ефективнішим.

Отже, освітньо-професійні програми не тільки спрямовані на теоретичне оволодіння матеріалом, але й насичені практичними заняттями, що гарантує комплексну підготовку фахівців, здатних відповідати сучасним вимогам ринку праці.

Відтак, аналіз профільності підготовки в закладах фахової передвищої освіти в Україні свідчить про високу адаптованість освітніх програм до специфіки та потреб ринку праці. Ці заклади виконують ключову роль у формуванні кваліфікованих фахівців, забезпечуючи не лише теоретичні знання, а й практичні навички, необхідні для професійної діяльності в обраній галузі.

В контексті досліджуваної проблеми варто зазначити, що більшою мірою саме позааудиторна діяльність у цих закладах охоплює широкий спектр можливостей для особистісного розвитку студентів. Наприклад, у Київському

політехнічному коледжі студенти мають можливість брати участь у наукових гуртках, де вони можуть реалізувати власні дослідницькі проєкти під керівництвом досвідчених науковців, що сприяє не тільки поглибленню фахових знань, але й розвитку наукового мислення та дослідницьких компетентностей.

Крім того, важливу роль у позааудиторній діяльності відіграють культурні заходи, такі як театралізовані вистави та музичні концерти, які організовуються в Одеському коледжі мистецтв і культури. Участь у таких заходах не тільки збагачує духовне життя студентів, але й допомагає розвитку естетичного смаку та організаційних здібностей студентів.

Спортивні секції та змагання також є частиною позааудиторної активності, як, наприклад, у Львівському коледжі фізичної культури, де студенти можуть займатися різними видами спорту, покращуючи фізичну підготовку та виховуючи волю до перемоги і командну роботу [172].

Такі ініціативи значно підвищують якість освітнього процесу, формуючи у студентів не тільки професійні навички, але й загальнолюдські й загальнокультурні якості, що є надзвичайно важливим у сучасному динамічному світі.

Зміст освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти охоплює широкий спектр дисциплін, що діляться на кілька основних груп: гуманітарні, соціально-економічні, природничо-наукові та професійно-практичні. Вони забезпечують системний підхід до формування загальних і спеціальних компетентностей студентів, які є необхідними для випускників у їх майбутній професійній діяльності, забезпечуючи відповідність навчання сучасним освітнім стандартам, вимогам ринку праці та частково соціокультурним викликам.

Так, соціально-гуманітарні дисципліни відіграють ключову роль у формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців, а також сприяють розвитку їхніх моральних та естетично-культурних цінностей. Ці освітні компоненти стають фундаментом для розуміння життєвих цілей та обов'язків молодого громадянина, який прийматиме участь у формуванні майбутнього себе та своєї країни. Вони також відіграють важливу роль у формуванні естетичної

культури студентів, вчать цінувати красу та гармонію в усіх їх проявах, що є невід'ємною частиною загальної культури особистості.

У закладах фахової передвищої освіти обов'язковими для вивчення є навчальні дисципліни соціально-гуманітарного циклу, серед яких - «Українська мова», «Українська література», «Світова література», «Іноземна мова», «Історія України», «Всесвітня історія», «Правознавство», «Економіка», «Людина і світ», «Художня культура» тощо. Зазначені освітні компоненти відіграють важливу роль не лише у набутті загальнокультурних і фахових знань, а й у формуванні естетичної культури здобувачів освіти. Наприклад, курси історії розкривають соціально-економічні процеси і розвиток людських цивілізацій, надаючи студентам унікальне розуміння різних епох і культур. Це допомагає формувати цілісне бачення світу і сприяє загальнокультурному розвитку.

Вивчення дисципліни «Українська мова» спрямоване на розвиток інтелектуальних здібностей, емоційно-вольової сфери та мовленнєвої культури студентів, адже мова виступає не лише засобом комунікації, а й потужним інструментом національної ідентифікації, естетичного самовираження та засвоєння культурних цінностей.

Курси з української та зарубіжної літератури мають на меті залучення студентів до осмислення національної й світової художньо-естетичної спадщини, що сприяє формуванню у них розвиненого естетичного смаку, ціннісних орієнтацій, здатності до критичного аналізу літературних текстів як форм культурної репрезентації. Вивчення літератури також відіграє важливу роль у формуванні духовності, гуманістичного світогляду та діалогу культур у сучасному глобалізованому світі.

У закладах фахової передвищої освіти художня література відіграє важливу роль у формуванні духовних цінностей студентів. Її твори відображають соціальні ідеали, спонукають до морального самовдосконалення та сприяють розвитку естетичного світосприйняття. Завдяки художньому слову студенти глибше осмислюють сутність людських взаємин і вчаться сприймати красу як життєву цінність. Естетична культура авторів, що створюють літературні твори з

високим духовним змістом, є важливою складовою, яка формує художні образи та забезпечує глибоке естетичне осмислення дійсності [176].

Своєю чергою заняття з дисципліни «Іноземна мова» спрямовані на розвиток іншомовної комунікативної компетентності, що є необхідною умовою ефективної взаємодії у полікультурному середовищі. Вони забезпечують не лише мовленнєву підготовку, а й формують у студентів здатність до міжкультурної комунікації, толерантності, соціалізації та усвідомлення глобального культурного контексту [172].

Проте, важливою, на наш погляд, є дисципліна «Естетика», яка відіграє вирішальну роль у процесі формування та розвитку естетичної культури студентів закладаів фахової передвищої освіти. Цей освітній компонент не лише забезпечує фундаментальні знання про естетичні категорії та теорії, але й сприяє глибокому розумінню художніх цінностей та культурних явищ. Зокрема, вивчення курсу «Естетика» сприяє розвитку в студентів здатності до глибокого аналізу та критичного осмислення художніх явищ, формує вміння інтерпретувати різні види мистецтва в контексті культурних традицій і цінностей. Ця дисципліна розвиває естетичну чутливість, смак і здатність до культурної рефлексії, що є необхідними компонентами загальної гуманітарної освіченості та професійної культури майбутніх фахівців.

Вивчення основ естетики спонукає студентів аналізувати і переосмислювати художні об'єкти, спираючись на історичні та теоретичні контексти, що дозволяє їм розвивати власні естетичні погляди. Таке занурення в естетичний дискурс розширює когнітивні горизонти студентів і виховує їх як освічених індивідів, які здатні цінувати культурне різноманіття та красу в усіх її проявах. Тож, дисципліна «Естетика» формує не тільки естетичні смаки, але й сприяє розвитку особистісних якостей, таких як відкритість, толерантність і творча активність.

Разом із тим вивчення курсу «Естетики» студенти отримують можливість розвивати свої творчі здібності, експериментувати з різними художніми формами та вираженнями, що є невід'ємною частиною професійного та особистісного

зростання. Формування естетичної культури саме через таке академічне навчання відіграє ключову роль у підготовці студентів до майбутньої кар'єри, зокрема в таких сферах, як дизайн, архітектура, медіа та культурний менеджмент.

Розглядаючи естетичну культуру в контексті професійної підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, слід акцентувати на її ключовій ролі у формуванні здатності до естетичного сприйняття та засвоєння основ мистецької освіти. Як багатовимірне культурологічне явище, естетична культура не лише забезпечує емоційно-чуттєве переживання мистецтва, а й формує глибоке розуміння його змісту, стилістики та соціокультурного контексту. Вона сприяє розвитку креативності, мотивує студентів до осмислення й інтеграції естетичних цінностей у щоденну поведінку, комунікацію та професійну практику.

Особливо значима естетична культура у формуванні внутрішньої потреби студентів у постійному духовному та культурному збагаченні, що допомагає їм розробляти нові концепції та підходи в різних галузях мистецтва та науки. Важливою є її роль у виборі матеріалу, що відповідає емоційно-ціннісним вимогам, забезпечуючи тим самим досягнення бажаних виховних результатів. Завдяки естетичній культурі, студенти здатні критично оцінювати та обирати оптимальні шляхи для вираження власних ідей та емоцій через творчі проекти, що є невід'ємною частиною їхньої професійної підготовки.

Однією з форм практичного виявлення естетичної культури студентів є опанування мистецьких засобів вираження, зокрема через різні види художньої творчості. В цьому сенсі особливу цінність мають твори образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, які відкривають широкі можливості для глибокого емоційного й ціннісного самовираження.

Крім того, долученість студентів до цих видів мистецтва дозволяють студентству виразно передавати емоційну насиченість навколишньої дійсності, природи та побуту, підкреслюючи красу людських відносин і народних традицій. Живописні твори демонструють складний світ людського життя, його високі почуття, емоційні стани та ціннісні орієнтації, що, в свою чергу, сприяє формуванню духовно красивої особистості студентів.

Порфд із вищезазначеним, у світлі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, важливу роль відіграє образотворче та музичне мистецтво. Студенти, під впливом досвіду в образотворчій діяльності, набувають здатності до високої виразності та ширості почуттів через різноманітні жанри, такі як живопис, скульптура, графіка та інші. Широка жанрова палітра образотворчого мистецтва сприяє розвитку не тільки технічних навичок, але й глибокого розуміння естетичних знань та методів роботи. Естетична культура, таким чином, стає інтегральною частиною їхнього професійного та особистісного розвитку, спонукаючи до створення художніх творів, які відображають естетичну виразність і культурні цінності.

У позааудиторній музичній діяльності студентів естетична культура відіграє важливу роль, сприяючи усвідомленому ставленню до музичного мистецтва як форми духовно-морального самовираження. Обізнаність композиторів і виконавців з естетичними засадами музики дозволяє їм створювати художні образи, що відображають внутрішній світ людини, її емоційні стани та здатність до співпереживання. Різноманіття музичних жанрів – від народної пісні до симфонії й опери відкриває широкі можливості для глибокої емоційної інтерпретації, вдосконалення музичної виразності та виконавської майстерності.

Залучення студентів до образотворчої та музичної діяльності сприяє розвитку їхньої естетичної культури, формує критичне мислення, художній смак і збагачує культурний досвід, що є важливим чинником особистісного й професійного становлення. Це, у свою чергу, підсилює їхню здатність до самореалізації та активної участі в культурному житті суспільства.

Своєю чергою, формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти засобами фотомистецтва та театрального мистецтва відіграють ключову роль. Перше дає студентам унікальну можливість фіксації і творчого відображення естетичних проявів навколишнього світу. Завдяки цьому жанру, як фотопортрет, фоторепортаж, чи фотопейзаж, студенти розвивають

здатність до глибокого естетичного сприйняття та оцінки реальності, що є важливим для їхнього професійного зростання та особистісного розвитку [119].

Разом із тим театральне мистецтво, зі своєю багатогранністю художніх форм та методів виразу, також сприяє розвитку естетичних здібностей студентів. Центральне місце у театральному мистецтві займає акторська гра, яка використовує естетичні та сугестивні можливості слова для передачі духовних станів персонажів. Майстерність акторів у використанні художнього слова не тільки розважає, але й залучає глядачів до глибокого розуміння внутрішнього світу персонажів та суспільних відносин.

Відтак, залучення студентів до практичної участі в процесах створення та аналізу фото та театральних творів не тільки формує їх естетичну культуру, але й сприяє актуалізації критичного мислення, творчих навичок, а також розширює їх культурний горизонт. Це є невід'ємною частиною їх загальної освіти і підготовки до професійної діяльності, допомагаючи їм стати повноцінними учасниками культурного життя суспільства.

Інтеграція естетичної культури у професійну підготовку студентів, особливо у сфері театру та кіно, є ключовою умовою формування їхньої художньої виразності та емоційної глибини. Естетична культура акторів забезпечує здатність до створення багатограних сценічних образів, дозволяючи тонко відтворювати жанрову специфіку творів і формувати духовно насичений простір театрального мистецтва.

У кіномистецтві естетична культура кіноактора має визначальне значення, оскільки забезпечує глибину та емоційну достовірність екранних образів. Завдяки їй актори здатні точно передавати внутрішній світ персонажів, що створює сильний емоційний зв'язок із глядачем. Жанрова палітра – від драми до комедії чи мюзиклу – відкриває можливості для реалізації творчого потенціалу в різних естетичних форматах і сприяє професійному становленню митця [60].

Для студентів театральних і кіномистецьких спеціальностей розвиток естетичної культури відбувається не лише через опанування теоретичних знань, а насамперед у процесі практичної діяльності, що дає змогу глибоко осмислювати

та переконливо втілювати художні образи. Такий досвід не лише підвищує мистецький рівень їхніх робіт, а й сприяє всебічному особистісному становленню, формуючи креативних, емоційно чутливих і професійно зрілих фахівців.

У мистецько-культурних освітніх програмах фахової передвищої освіти важливе місце посідає формування естетичної культури студентів, зокрема через хореографічне та естрадно-циркове мистецтво. Хореографія розвиває здатність до виразного самовираження через рух, залучаючи до осмислення різних жанрових форм – від класики до сучасних танців та формуючи вміння оцінювати й створювати естетично значущі образи [126, с. 202].

Естрадно-циркове мистецтво, зі своєю здатністю комбінувати фізичні, психологічні та духовні якості виступаючих, вносить значний вклад у естетичне виховання студентів. Воно охоплює широкий спектр жанрів, від естрадного співу до ілюзійного жанру, і кожен з них відкриває унікальні можливості для демонстрації майстерності та емоційної виразності. Це мистецтво дозволяє студентам глибше розуміти та цінувати естетичну виразність і сприяє формуванню їх здатності до інноваційного мислення та творчості.

Залучення студентів до вивчення й практики хореографічного та естрадно-циркового мистецтва сприяє розширенню їхнього естетично-культурного світогляду, розвитку художніх здібностей і творчого потенціалу. Це забезпечує умови для особистісної та професійної самореалізації, формуючи фахівців, здатних активно долучатися до культурного процесу й генерувати нові мистецькі ідеї та інновації.

У змісті освітніх програм закладів фахової передвищої освіти важливу роль відіграє інтеграція естетичної культури в архітектурну підготовку. Для майбутніх архітекторів естетичні засади є невід'ємною складовою проєктної діяльності, адже вони прагнуть поєднати функціональність із художньою виразністю, створюючи просторові об'єкти, що викликають емоційний відгук і естетичне задоволення. Усвідомлення значення естетичної культури сприяє формуванню індивідуального стилю, оригінальності та високої художньої якості архітектурних рішень, розкриваючи потенціал творчості у професійній сфері.

Різноманітність архітектурних жанрів, від житлових споруд до гідротехнічних конструкцій, вимагає глибокого розуміння естетичних засад, що сприяє не лише створенню функціональних, але й естетично гармонійних та цілісних архітектурних об'єктів. Вивчення архітектури в таких установах не обмежується технічними аспектами, а охоплює широкий спектр духовно-моральних, художньо-творчих, пізнавально-пошукових та ціннісно-орієнтаційних аспектів

Теоретичний аналіз, здійснений у межах відповідних освітніх програм, акцентує на значущості естетичної культури як культурологічної категорії, що тісно пов'язана з основними аспектами духовного й культурного становлення особистості. Вона відіграє визначальну роль у формуванні естетичних ідей, прийнятті художньо-творчих рішень, розвитку образного мислення, побудові композиційних форм і вдосконаленні виконавської майстерності. Завдяки глибокому розумінню естетичних засад, майбутні архітектори перетворюються на активних учасників культуротворчого процесу, створюючи середовище, що відповідає високим естетичним вимогам і сприяє гармонізації суспільного простору.

Відтак, узагальнюючи досвід закладів фахової передвищої освіти, можна стверджувати, що естетична культура посідає провідне місце в системі професійної підготовки студентів. Вона постає як інтегральний духовно-функціональний компонент, який органічно пронизує освітній процес і забезпечує умови для розкриття творчого потенціалу здобувачів освіти в різноманітних мистецьких напрямках. Згідно з сучасними теоретичними підходами, естетична культура виконує роль каталізатора художньо-творчої активності студентів, сприяючи формуванню їхнього естетичного світогляду та реалізації себе в таких видах мистецтва, як образотворче, музичне, театральне, декоративно-ужиткове тощо.

У сучасному науковому дискурсі естетична культура розглядається як потужний чинник інтелектуального розвитку особистості, стимулювання образного мислення та формування естетичних почуттів. Зокрема, Г. Шевченко

підкреслює доцільність інтеграції естетичної культури в загальнокультурний контекст особистості, вказуючи на її роль у розширенні культурного світогляду та підвищенні рівня моральної свідомості [164, с. 220–221]. Водночас В. Бутенко [14] та інші науковці інтерпретують естетичну культуру як важливий інструмент комплексного впливу на процес формування особистості, її соціалізації та адаптації. Вони наголошують на тому, що естетична культура є системоутворювальним компонентом, який забезпечує не лише успішне академічне просування, але й сприяє розвитку креативного потенціалу студентів, набуттю соціального досвіду та духовному зростанню. Звідси, підвищення рівня естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти постає як актуальне завдання, що потребує цілісного, послідовного та науково обґрунтованого підходу в контексті сучасної людиноцентричної освітньої парадигми.

Ще однією важливою площиною ролі естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти є її вплив на формування уявлень про здоровий спосіб життя та гармонійний фізичний розвиток. Як особистісна категорія, естетична культура сприяє усвідомленню цінності краси, пропорційності та тілесної гармонії, що, у свою чергу, позитивно впливає на мотивацію до підтримання фізичної форми, самодисципліни та активної життєвої позиції.

Аналіз впливу естетичної культури дає змогу простежити взаємозв'язок між формуванням естетичних уподобань та розвитком фізичних якостей особистості. Загальновизнано, що здоровий спосіб життя є результатом дії низки чинників, серед яких провідну роль відіграє естетична культура, адже вона охоплює систему знань, уявлень і цінностей, пов'язаних із красою, тілесною гармонією та турботою про фізичне благополуччя.

У процесі життєвого становлення особистість через навчання, спілкування та взаємодію з мистецтвом засвоює уявлення про фізичну красу й гармонію, які поступово інтегруються в її естетичну свідомість. Ці уявлення формують підґрунтя для гармонійного розвитку особистості, впливаючи на емоційно-

ціннісне ставлення до себе, власного життя та фізичного вдосконалення. З такої позиції естетична культура постає як важливий освітньо-виховний чинник, що активізує внутрішні процеси рефлексії, самопізнання та оцінювання власного фізичного стану. Вона сприяє формуванню естетичних орієнтирів і критеріїв фізичного розвитку, мотивуючи особистість до гармонізації своїх можливостей відповідно до ідеалів краси й цілісного самовдосконалення. Цінності, закладені в естетичній культурі, визначають напрям особистісного зростання, орієнтованого на досягнення високих естетичних стандартів.

Наукове осмислення естетичної культури через призму особистісної категорії відкриває широкий спектр можливостей для розвитку психологічних аспектів індивідуальності. В контексті сучасних викликів та умов організації життєдіяльності особлива увага приділяється питанням психологічної саморегуляції та самоорганізації. Це підкреслює важливість вміння особистості ефективно управляти власними психологічними ресурсами та оптимально використовувати вроджені потенціали.

Психологічний розвиток людини тісно пов'язаний з її естетичним зростанням, що разом формують основу для всебічного та ефективного розвитку особистісних якостей. Важливість такої інтеграції підтверджується науковими розвідками в галузі психології, де особистість визначається як система, що здатна до саморозвитку та саморегуляції. С. Максименко визначає особистість як «форму існування психіки людини, що представляє собою цілісну систему, здатну до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності і саморегуляції» [94, с. 18]. Авторитетні психологи, такі як І. Бех [10], В. Білан [11], та інші, підкреслюють необхідність всебічного розвитку когнітивних функцій особистості: почуттів, мислення, уваги, пам'яті, уяви, сприйняття.

Такий підхід вимагає залучення не тільки зовнішніх чинників впливу, але й використання внутрішніх ресурсів, заснованих на знаннях та досвіді в галузі естетичної культури. Естетична культура, таким чином, виступає як критичний елемент у формуванні психологічних сил та можливостей, сприяючи гармонійному розвитку особистості.

У процесі стимулювання особистості до психологічного самовдосконалення, важливо враховувати потенціал естетичної культури як чинника розвитку навичок самооцінки, самоаналізу та самовизначення. Естетична культура формує підґрунтя для саморегуляції, спираючись на систему знань, уявлень, понять та ідеалів, що виступають внутрішніми орієнтирами у прийнятті рішень, спрямованих на гармонізацію психічних ресурсів, їх повноцінну реалізацію та ефективне застосування в особистісному і професійному житті. Тож активне залучення потенціалу естетичної культури робить можливим естетичне осмислення психологічних процесів та сприяє виразному і гармонійному розвитку особистості в психологічній сфері.

Сучасне осмислення естетичної культури як особистісної категорії акцентує її важливу роль у розвитку соціально значущих якостей індивіда, що набуває особливої актуальності в умовах демократизації суспільних відносин. Естетична культура сприяє ефективній соціалізації особистості, її адаптації до суспільного середовища, заснованого на принципах поваги до гідності, свобод і прав людини. У сучасному соціальному контексті дедалі більшого значення набуває здатність особистості діяти відповідально, дотримуватись етичних норм, поважати права інших, зберігати національні, родинні та культурні традиції, а також підтримувати й примножувати соціальні цінності, що втілюють історичний досвід і моральні орієнтири попередніх поколінь.

Соціальний розвиток особистості набуває особливої значущості в умовах побудови демократичного суспільства в Україні, де ключовими цінностями виступають права і свободи людини. У цьому контексті важливе місце посідає завдання розвитку індивідуальності, яке, за твердженням В. Анненкова та С. Хахуди, розглядається як одна з провідних проблем сучасного освітнього реформування [1, с. 94].

Відтак естетична культура відіграє ключову роль у соціалізації особистості, надаючи можливості для глибокого осмислення та сприйняття соціальних цінностей. Це внутрішній чинник, який сприяє осмисленню та емоційному сприйняттю соціальних процесів, підтримуючи соціально

відповідальну поведінку, що допомагає особистості вирішувати соціальні завдання з урахуванням естетичних вимог та цінностей, спрямовуючи зусилля на ефективну адаптацію в суспільстві.

У цьому зв'язку важливим аспектом розвитку особистості виступає формування її внутрішнього світу, що забезпечує здатність до самопізнання, ціннісного вибору та усвідомленого життєвого самовизначення. Саме тому особливого значення набуває наукове осмислення естетичної культури як особистісної властивості, що підкреслює її значущу роль у розвитку духовних якостей індивіда. Як наголошує Г. Шевченко, високодуховна особистість характеризується здатністю до глибокого сприйняття та досягнення виразності у навколишньому світі, що відповідає сутності естетичного [164, с. 216].

Проблематика духовного розвитку студентів у закладах фахової передвищої освіти набуває особливої актуальності в умовах зростання значення естетичної культури в сучасній педагогічній теорії та практиці. Естетична культура виступає ключовим чинником формування духовних якостей особистості, а відтак потребує цілеспрямованого розвитку та підтримки в освітньому середовищі. Вона акумулює в собі базові духовні цінності, створюючи підґрунтя для системного збагачення досвіду студентів у моральній, правовій, політичній та культурній сферах.

Завдяки естетичній культурі студенти набувають здатності емоційно сприймати та глибоко осмислювати духовні явища і процеси, усвідомлюючи взаємозв'язок між змістом і формою, а також між соціальними умовами та індивідуальними проявами людського буття. Важливо, що естетичні цінності сприяють розвитку системного мислення, цілісного бачення подій та явищ, що дозволяє студентам розгорнуто аналізувати та творчо інтерпретувати різні прояви духовного життя.

Згідно з Л. Фірсовою, актуалізація духовних, морально-естетичних якостей студентів є ключовим завданням на сучасному етапі розвитку української освіти, яка вимагає гуманітаризації та відмови від технократичних підходів. Підготовка майбутніх фахівців передбачає не лише набуття професійних навичок, але й

формування високого рівня естетичної культури, яка є основою для гармонійної картини світу [153, с. 1].

За результатами досліджень таких учених, як Т. Андрущенко, В. Виноградова-Бондаренко, З. Гіптерс, встановлено, що естетична культура відкриває можливості для творчої самореалізації студентів, сприяє формуванню їхнього власного погляду на естетичні основи художнього пошуку та використання оригінальних підходів до художнього проектування. Л. Бутенко наголошує на важливості збагачення емоційно-чуттєвого досвіду студентів, який сприяє більш глибокому співпереживанню мистецтва та кращому розумінню краси в реальному світі [17, с. 30].

Особливість впливу естетичної культури на творчий розвиток студентів полягає в активізації ідей, формуванні поглядів, узагальненні намірів та реалізації творчих проєктів, які пов'язані з пізнанням і систематизацією художніх цінностей.

Відповідно до зазначеного вище переконливим є те, що естетична культура підкреслює її значущість у розвитку творчих здатностей студентів закладів фахової передвищої освіти. Проте естетична культура не тільки сприяє становленню та збагаченню творчих сил особистості, але й забезпечує необхідний простір для їх використання. Це сприяє глибшому усвідомленню та емоційному переживанню мистецьких творів, формує вміння здійснювати їх аналіз і критичне оцінювання, а також надає естетичним судженням студентів творчої та особистісно забарвленої інтерпретації.

Разом із тим, аналіз наукових джерел засвідчив, що дослідники приділяють увагу таким аспектам порушеної проблеми: осмислення природи естетичної культури особистості (Г. Волинка, В. Журавський, Н. Михайленко та інші); зв'язкам культури, освіти та розвитку особистості (Г. Сковорода, К. Ушинський, В. Сухомлинський та інші); розробці та впровадженню культурологічних теорій формування особистості (Е. Тайлор, К. Роджерс та інші); значенню філософії естетики й культури для розвитку педагогічної теорії та практики (О. Рудницька, О. Сухомлинська, Л. Масол та інші); впливу культурологічної парадигми на

всебічний розвиток особистості (С. Кримський, М. Попович, Е. Морен та інші); ефективності культурологічного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців (С. Горбенко, П. Фрейре, Т. Яценко та інші); розумінню естетичної культури як фундаментального компонента соціальних відносин і індивідуального світосприйняття (І. Кант, Л. Оршанський, В. Титаренко та інші); розумінню краси як явища, яке має складну природу і залежить від взаємодії об'єктивних та суб'єктивних факторів і має процесуальний характер (В. Бутенко, І. Кант, В. Сухомлинський та інші).

Отже, в сучасному науковому дискурсі естетична культура розглядається як ключовий чинник формування культурологічних і особистісних компетентностей студентів, оскільки саме вона сприяє розвитку творчого мислення, естетичного сприймання та практичних умінь у сфері мистецтва. Проведений теоретичний аналіз дає підстави досліджувати естетичну культуру через площину багатовимірною феномену, що органічно пов'язаний із соціальним контекстом, динамікою культуротворчих процесів і формуванням ціннісних орієнтацій особистості. Вона відіграє провідну роль у професійній підготовці здобувачів освіти, забезпечуючи їхнє усвідомлене включення в простір сучасної культури, мистецької діяльності та естетичного самовираження.

У підсумку, нами узагальнено та з'ясовано, що серед викликів, які стоять перед фаховою вищою освітою, наявний виклик, щодо забезпечення оптимальної доцільності освіти з естетично-культурним змістом, відповідно до потреб ринку праці, де висуваються вимоги до конкурентноспроможного працівника, який має володіти творчим мисленням, здатністю оригінально і ефективно розв'язувати професійні завдання в межах естетичної взаємодії культурних та соціальних процесів.

1.2. Характеристика базових понять дослідження

Сучасний освітній процес у закладах фахової передвищої освіти набуває нових вимірів, особливо в контексті формування естетичної культури студентів. У

цій сфері педагогічна наука виступає як стратегічний ресурс забезпечення гармонійного розвитку особистості, оскільки стикається з необхідністю формування в студентів здатності до естетичного сприйняття світу. Особливої актуальності це набуває з огляду на те, що сучасне естетичне виховання зазнає впливу стихійних факторів масової культури, зокрема медіа та соціальних мереж, які суттєво впливають на формування естетичних орієнтирів молоді.

Процес ефективного естетичного становлення здобувачів освіти є складним і відповідальним завданням, що потребує синтезу міждисциплінарних підходів та впровадження інноваційних педагогічних технологій. В умовах оновлення національної ідеї та відродження етнокультурних цінностей в Україні, естетичне виховання виступає важливим чинником консолідації суспільства, що зумовлює необхідність створення педагогами освітніх програм, орієнтованих на формування й розвиток естетичної культури молоді.

Відтак, питання формування естетичної культури студентів у закладах фахової передвищої освіти стає не лише академічним завданням, але й культурною необхідністю, яка вимагає комплексного підходу та активної залученості всіх учасників освітнього процесу.

При дослідженні механізмів формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, варто акцентувати увагу на фундаментальних поняттях, зокрема *«естетична культура»* в площині системи цінностей і навичок; *«естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти»* що базується на унікальних особливостях цієї освітньої категорії; та *«формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»* як динамічний процес, який включає стратегії виховання, оцінку ефективності та вплив на особистісний розвиток. Такий підхід не тільки забезпечує глибоке розуміння порушеної проблеми, але й сприяє розробці емпірично обґрунтованих рекомендацій для освітньої практики, що базуються на сучасних методологіях педагогічної науки.

Вищезазначене становить фундаментальну основу педагогічної теорії та практики, маючи глибокі історичні корені в еволюції людської культури та освіти.

Починаючи з античності, де мислителі, такі як Сократ і Платон, вперше сформулювали концепції краси та моралі як ключові елементи людського розвитку, і продовжуючи через Ренесанс та Просвітництво з фігурами, такими як Хуан Луїс Вівес та Іоганн Крістоф Готшед, ці ідеї поступово еволюціонували та розширювалися, інтегруючись у ширші філософські дискурси.

Ф. Шиллер, як один з найяскравіших представників німецького просвітницького руху, вніс значний вклад у розвиток концепції «естетичного виховання», яку він визначив як процес особистісного самовдосконалення та самокультивування, що знаходиться на межі між раціональним пізнанням і ірраціональним відчуттям. Філософ вбачає в естетичному вихованні потенціал для соціальних трансформацій, вважаючи його здатним вирішувати навіть найскладніші соціальні проблеми завдяки його впливу на психіку людини [166]. Загалом видатний мислитель вперше ввів у науковий обіг поняття «естетичної культури», яке він визначає як кінцеву мету естетичного виховання та розуміє естетичну культуру як природну можливість людини вільно обрати шлях до своєї сутності, зазначаючи, що естетична культура сприяє свободі бути справжнім собою. Він вважає, що естетична культура охоплює всезагальні принципи і є основою для всього великого та прекрасного у житті, назвавши її «істинною культурою» [166].

Науковий інтерес до естетичного виховання залишається однією з центральних тем у розвитку цивілізаційних сфер, оскільки він охоплює аналіз формування особистості через осмислення прекрасного, його сприйняття та існування в когнітивній і сенсорній сферах людської свідомості. Зокрема, філософи минулих епох, які підносили красу до статусу культурного ідеалу, не могли ігнорувати цю проблематику, що підкреслює її універсальну значущість для освіти та суспільного прогресу.

Варто зазначити, що сучасна філософія еволюціонує від традиційних ідей (як у Сократа чи Платона) до інтеграції нових викликів, таких як штучний інтелект, екологічні проблеми та соціальна справедливість.

Постмодернізм і деконструкція (Жак Дерріда, Мішель Фуко) - цей філософський дискурс критикує традиційні уявлення про красу та мораль як «абсолютні» чи «універсальні», наголошуючи на їхній відносності та культурній конструкції. Дерріда, наприклад, через деконструкцію, показує, як поняття краси є результатом мовних і соціальних конструктів, а Фуко аналізує мораль як інструмент влади. Зокрема в освітніх практиках це сприяє критичному мисленню, де здобувачі вивчають красу не як статичну ідею, а як щось, що змінюється в залежності від контексту. Наприклад, в освіті це проявляється в критичній педагогіці (Паоло Фрейре), де моральні цінності розглядаються через призму влади та соціальної нерівності. Це допомагає формувати етичну свідомість, спонукаючи до питання статус-кво [3; 45].

Феміністська філософія та теорія гендеру (Джудіт Батлер, Донна Гаравей) – фокусується на тому, як гендер, тіло та ідентичність формують уявлення про красу та мораль. Батлер у своїй теорії перформативності стверджує, що краса є соціальною перформансом, а мораль повинна враховувати гендерну справедливість. Ці погляди сприяють інклюзивній освіті, де концепції краси переосмислюються через лінз соціальної рівності. Наприклад, в освіті це призводить до реалізації програм, що борються з гендерними стереотипами, і моральної освіти, зорієнтованої на емпатію та розмаїтість [3; 72].

Постгуманізм і екологічна етика (Марта Нуссбаум, Тімоті Мортон) розширює концепції краси та моралі за межі людського, включаючи взаємодію з технологіями та природою. Нуссбаум розвиває ідею «можливостей» (capabilities approach), де мораль пов'язана з людським добробутом, а Мортон наголошує на «гіпероб'єктах» (як кліматична зміна) як частинах естетичного досвіду. Цей філософський дискурс сприяє екологічній освіті, де краса розглядається в контексті природи, а мораль – через відповідальність за майбутні покоління. У 2025 році, з огляду на кліматичні виклики, освітні програми інтегрують ці ідеї для формування «екологічної естетики», де учні вчаться сприймати красу в сталому розвитку[72].

Цифрова етика та нейрофілософія (нові напрямки, як у роботах Кетрін Гейлс) – цей дискурс досліджує, як цифровий світ змінює сприйняття краси (наприклад, через віртуальну реальність) і мораль (етичні алгоритми). Гейлс та інші філософи аналізують, як нейронні мережі формують естетичні вподобання особистості. Означене призводить до оновлення освітніх стандартів, де концепції краси та моралі адаптуються до цифрового середовища. Наприклад, в освіті 2025 року здобувачі вивчають етику III, де моральна освіта включає аналіз, як алгоритми формують уявлення про красу (наприклад, в соціальних мережах). До прикладу – програми з етичної освіти в університетах, як Оксфорд, використовують цей дискурс для обговорення стосовно того як віртуальна краса впливає на моральні рішення особистості [151].

Отже, сучасні філософські дискурси сприяють еволюції концепцій краси та моралі в освіті, роблячи їх більш інклюзивними, критичними та адаптованими до глобальних викликів. Вони переходять від статичних ідей до динамічних, де краса – це не лише естетичне задоволення, а й інструмент для моральної рефлексії. У 2025 році ці впливи помітні в освітніх реформах, таких як ЮНЕСКО's програми з глобальної громадянської освіти, де інтегруються елементи постмодернізму та фемінізму.

Еволюція понять і явищ естетичної культури підпорядковується загальним закономірностям розвитку культури в цілому, що підтверджується низкою міждисциплінарних досліджень у культурній антропології та соціальних науках. Ці закономірності відображають динамічний процес, де зміст і спрямованість культурних процесів визначаються комплексом взаємопов'язаних факторів, таких як природно-географічні умови, соціальні обставини, ментальність індивідів та спадкоємність естетичних цінностей [3].

Природно-географічні фактори відіграють фундаментальну роль у формуванні естетичної культури, оскільки вони визначають матеріальні та символічні ресурси, доступні для суспільств. Наприклад, згідно з теорією екологічного детермінізму, викладеною в роботах Джаред Даймонда («Соки, зародки і сталь», 1997), географічні особливості, такі як клімат, рельєф і доступ до

ресурсів, формують базові патерни культурного розвитку. У контексті естетичної культури це проявляється в тому, що регіони з багатим природним ландшафтом (наприклад, гірські або прибережні зони) часто сприяють розвитку естетичних традицій, пов'язаних з красою природи, як у японській естетиці “вабі-сабі”, яка черпає натхнення з ефемерності ландшафтів [3; 151].

Соціальні обставини, включаючи економічні, політичні та інституційні фактори, значною мірою зумовлюють спрямованість і динаміку естетичної культури. З погляду соціального конструктивізму, як у теорії П'єра Бурдьє про «габітус» і «культурний капітал», естетичні норми формуються через соціальні взаємодії та інституції, такі як освіта, мистецтво і ЗМІ.

Зокрема, в індустріальних суспільствах естетична культура може еволюціонувати під впливом урбанізації, де акцент зміщується з традиційних форм краси (наприклад, фольклорних) на сучасні, як у цифровому мистецтві. Емпіричні дослідження, такі як опитування ЮНЕСКО щодо культурної динаміки (останні звіти 2020–2025 років), демонструють, що соціальні зміни, як глобалізація, призводять до гібридизації естетичних цінностей. Це підтверджує, що естетична культура функціонує в соціальному контексті, де фактори, такі як соціальна нерівність або міграція, модифікують сприйняття краси, роблячи її інструментом соціальної адаптації та ідентифікації [3].

Ментальність індивідів – це сукупність когнітивних, емоційних і культурних схем, які формують естетичну культуру на індивідуальному рівні. Згідно з психологічними теоріями, такими як когнітивний розвиток за Ж. Піаже або соціокультурна теорія, ментальність еволюціонує через взаємодію з соціумом, де особистості активно конструюють естетичні значення. Наприклад, в сучасних суспільствах ментальність, сформована цифровими технологіями, сприяє розвитку естетичних практик, пов'язаних з віртуальною реальністю, де краса стає більш суб'єктивною та інтерактивною. Як приклад – дослідження (наприклад, роботи з нейроестетики, як у А. Кавалло) показують, що ментальні процеси, такі як емоційне сприйняття, безпосередньо впливають на еволюцію естетичних концепцій. Це підкреслює, що естетична культура є продуктом колективної

ментальності, де індивідуальні переживання акумулюються і трансформуються в культурні норми [3; 45; 51; 72].

Спадкоємність естетичних цінностей і досягнень, накопичених попередніми поколіннями, забезпечує безперервність і еволюцію культури. Цей фактор базується на теорії культурної передачі (Р. Докінз), де естетичні елементи, такі як мистецтво чи традиції, передаються через покоління за допомогою освіти, мистецтва та соціалізації. Сучасники продовжують цей процес, адаптуючи спадщину до нових умов, наприклад, через цифровізацію традиційних форм мистецтва. Вчення про культурну еволюцію (за К. Гірцем) вказує, що спадкоємність діє як селективний механізм, де естетичні цінності виживають завдяки їхній адаптивності. Це підтверджується археологічними та історичними аналізами, які показують, як естетичні традиції (наприклад, антична естетика в сучасному дизайні) еволюціонують, зберігаючи зв'язок з минулим [3].

Загалом можемо зазначити, що еволюція естетичної культури є інтегрованим процесом, що підпорядковується загальним закономірностям культурного розвитку, як це обґрунтовано в сучасних наукових теоріях. Ці фактори – природно-географічні умови, соціальні обставини, ментальність особистостей та спадкоємність – взаємодіють у динамічній системі, сприяючи адаптації та інноваціям в естетичній сфері. Такий підхід не лише пояснює еволюцію понять краси та моралі в освіті, але й утворює основу для практичних рекомендацій стосовно культурних політик, наприклад ЮНЕСКО.

У Національній державній комплексній програмі естетичного виховання акцентується на всепроникаючій ролі естетичних почуттів у житті людини, її праці та побуті, відносинах з соціальним оточенням. Важливо відзначити, що естетичне виховання різнобічно збагачує духовний світ людини, сприяє розвитку її творчих здібностей [105, с. 30].

За словами І. Кругленко, естетичні почуття виступають важливими регуляторами формування естетичної культури особистості. Вони представляють собою свідому, стабільну та тривалу емоційно-інтелектуальну реакцію на естетичні аспекти реальності, поведінки та дій людини, а також на твори

мистецтва, що виражається в емоційній оцінці, що відповідає внутрішнім естетичним ідеалам, та у прагненні до творчого самовираження [77].

У площині професійної підготовки, зокрема хореографів, загальновизнано, що естетичне виховання відіграє важливу роль у становленні як професійних, так і моральних якостей майбутніх фахівців. Як підкреслюють І. Зязюн та О. Семашко, хореографічне мистецтво виступає ефективним інструментом розвитку естетичних потреб, особистісного зростання та формування гармонійно розвиненої особистості. Активна роль хореографа в формуванні цих якостей підкріплюється концепціями етичної освіти М. Нуссбаум, яка в своїй теорії «можливостей» (capabilities approach) наголошує на тому, що естетичні практики розвивають емпатію та моральну чутливість. Наприклад, емпіричні студії в освітніх установах (наприклад, програми ЮНЕСКО з мистецтва в освіті) показують, що хореографічні заняття, орієнтовані на аналіз культурних тенденцій, підвищують рівень духовності серед молоді на 20–30% (за даними метааналізів 2024 року). Це досягається через творче втілення ідей, де хореографи виступають каталізаторами, допомагаючи молоді інтегрувати естетичні досвіди в повсякденне життя, таким чином формуючи стійке світосприйняття.

Ефективний естетичний розвиток особистості вимагає єдності естетичного та морального виховання, що гармонійно поєднує істину, добро і красу. Мета художньо-естетичного виховання полягає у формуванні у студентів особистісно-ціннісного ставлення до дійсності та мистецтва, розвитку естетичної свідомості, загальнокультурної та художньої компетентності. Це досягається через сприйняття та інтерпретацію творів мистецтва і практичну художньо-творчу діяльність, що також сприяє самореалізації та духовному самовдосконаленню особистості [121].

За версією І. Зязюна, роль естетичної культури визначається її здатністю формувати в людини естетичне ставлення до реальності. Естетична культура не лише сприяє орієнтації особистості в світі естетичних цінностей, але й розвиває здатність до глибокого естетичного сприймання та переживання. Вона є основою для формування естетичних смаків і ідеалів, а також здатності до творчості за

законами краси. Це охоплює створення естетичних цінностей у мистецтві, побуті, праці та поведінці [61, с. 32-33].

Серед принципів естетичного виховання виокремлюється комплексний підхід, який реалізується через організацію виховного процесу таким чином, щоб різні види мистецтв взаємодіяли та були інтегровані з метою всебічного впливу на особистість. Основою такого підходу є естетизація всіх аспектів життя людини, що проявляється у здатності сприймати, відчувати, розуміти і творити красу в навколишньому світі [158].

Загалом, естетична культура особистості виявляється через її спроможність сприймати і розуміти прекрасне в мистецтві та повсякденному житті, виробляючи естетичні смаки та розвиваючи здібності в галузі мистецтва. Естетичний смак, як ціннісна естетична категорія, відображає здатність особистості до естетичної оцінки різноманітних об'єктів та визначає рівень розвиненості її естетичних ідеалів [7, с. 7]. Такий смак є важливим елементом ціннісних орієнтацій особистості, формується як у процесі персонального естетичного досвіду, так і під впливом соціального середовища.

На формуванні естетичного ставлення молоді до реальності та мистецтва слід акцентувати особливу увагу, оскільки воно реалізується через глибоке естетичне сприйняття та осмислення естетичної цінності різних явищ, розвиток естетичних смаків та ідеалів, а також через практично-творчу діяльність, що дозволяє особистості виявити ціннісне ставлення до об'єктів і явищ оточення [61, с. 32-33].

Зокрема, А. Лебедева визначає естетичне ставлення особистості як неупереджене, емоційно насичене сприйняття об'єктів і явищ, яке ґрунтується на емпатійному розумінні та емоційній ідентифікації з художньо-музичними образами. Це включає накопичення мистецького досвіду та розвиток здатності інтерпретувати мистецькі образи в рамках особистої творчості, з орієнтацією на досягнення високих стандартів розвитку та самореалізації [88, с. 13].

Процес сприйняття мистецтва, заснований на існуючих знаннях, відповідає моделям конструктивістської педагогіки, де нові ідеї будуються на попередньому

досвіді. Дослідження в когнітивній психології (А. Баддінг) вказують, що чітке усвідомлення в молоді активізує нейронні мережі, пов'язані з пам'яттю та аналізом, що робить сприйняття мистецьких творів більш осмисленим. За версією О. Щолокової, це означає, що теоретична підготовка не лише розширює горизонти, але й сприяє критичному мисленню, допомагаючи молоді оцінювати мистецтво в історичному та культурному контекстах [183, с. 57].

В. Черкасов, своєю чергою, концептуалізує аспекти естетичної культури, вбачаючи у ній здатність індивідуума до глибокого сприйняття, інтерпретації та адекватного оцінювання художніх творів. Цей процес має на меті культивування естетичних смаків, почуттів, потреб, а також формування ідеалів та набуття художньо-естетичних компетенцій [159, с. 57-59].

Національні освітні традиції України також посідають пріоритетне місце у сфері естетизації процесу людинотворення. Зокрема, видатний педагог ХІХ століття С. Миропольський, наприклад, розширив сферу естетичного виховання, вводячи такі поняття, як «естетичне сприйняття», «естетичні потреби» та «естетичний ідеал». Він аргументував, що естетичне виховання має вирішальне значення для формування особистості, оскільки воно залучає здобувачів до світу краси, сприяє їхньому художньо-естетичному розвитку та виховує естетичний смак [114].

Ці ідеї і досі актуальні для сучасних освітніх інституцій, оскільки вони підкреслюють важливість інтеграції естетичного виховання у ширший освітній процес і підсвічує специфічний характер і зміст «естетичної культури особистості» зокрема через цілеспрямований розвиток естетичного потенціалу особистості, сприйняття та смаків, що є критично важливим у професійній підготовці студентів, які мають бути здатні цінувати та зберігати культурне різномайття й багатство суспільства.

У сфері розвитку вітчизняної педагогічної теорії сучасні дослідження активно екстраполують історичні підходи до естетичного виховання особистості. Однією з ключових постатей з цього питання є Т. Пагута, яка звернулась до аналізу педагогічної спадщини С. Миропольського, зокрема, виокремлюючи

тлумачення вченого стосовно естетичного виховання як процесу, що сприяє формуванню в людині здатностей до сприйняття і правильного розуміння прекрасного, а також розвитку естетичних понять, смаків та ідеалів. Цей процес передбачає відхід від примітивних насолод до вищих, культивування істинного задоволення і трансформацію цієї насолоди в життєву потребу. Естетичне виховання, таким чином, має набути спрямованості на духовне піднесення особистості, відродження здорових інстинктів та інтеграцію індивіда в світ високих цінностей, ідеальної правди та свободи духу [114, с. 109].

Вагомий внесок у становлення концепції естетичного виховання вніс також В. Сухомлинський, видатний український педагог ХХ століття, який присвятив численні наукові та творчі праці вивченню цієї проблематики, акцентуючи на особливому значенні естетичного виховання в межах освітнього процесу. Він окремо інтерпретував категорію «прекрасне» як потужне джерело моральної чистоти, духовного збагачення та фізичної досконалості, тим самим конкретизуючи й визначивши головне завдання естетичного виховання особистості як формування здатності бачити духовне благородство та доброту в красі світу, що оточує, та в людських взаєминах, що зумовлює утвердження прекрасного в особі самій [140]. Педагог-учений також підкреслює, що естетичне виховання надає особливу спрямованість пізнавальній та творчій діяльності, сприяє задоволенню та розвитку духовних потреб особистості, охоплюючи всі аспекти її духовного життя.

В цьому сенсі В. Сухомлинський приділяє особливу увагу вихованню естетичної чутливості особистості, стверджуючи: «Краса є могутнім засобом виховання чутливості душі. Вона є вершиною, з якої можливо побачити те, що без розуміння і почуття прекрасного, без захоплення та натхнення недосяжне. Краса освітлює світ яскравим світлом, при якому відкриваються істина, правда і добро. Осяяна таким світлом людина стає відданою і непримиренною. Краса навчає розпізнавати зло та боротися з ним. Я б охарактеризував красу як гімнастику для душі, оскільки вона виправляє наш дух, совість, почуття та переконання. Краса є

дзеркалом, в якому ми бачимо себе і через яке формуємо ставлення до себе. Розуміння і відчуття краси є могутнім джерелом самовиховання» [141, с. 161].

Продовжуючи філософські роздуми про естетичне виховання особистості, Василь Сухомлинський також наголошує на вирішальній ролі взаємозв'язку естетичного сприйняття та творчості у формуванні естетичної культури особистості. Педагог аргументує, що кожна дитина протягом свого дитинства, отрочтва та ранньої юності повинна бути глибоко занурена в красу в усіх її проявах, що сприяє розвитку витонченого та дбайливого ставлення до естетичних цінностей. Таке захоплення не лише стимулює прагнення до повторного переживання і осмислення прекрасного, але й посилює загальний процес особистісного зростання, узгоджуючись з історичними ідеями про красу як каталізатор моральної та культурної еволюції [140, с. 377].

У продовження вищезазначеного видатний педагог також вважає мистецтво ефективним засобом формування естетичної культури, підкреслюючи його значення для розвитку особистості, а саме: «Мистецтво є часом і простором, де існує краса людського духу. Так як гімнастика коригує тіло, так само мистецтво випрямляє душу. Пізнання мистецтва змушує людину відкривати людське в собі, підносить її до високого, дозволяє переживати насолоду. Пізнання мистецтва є широким і багатогранним процесом. Справжнє пізнання мистецтва починається там, де особистість зустрічає прекрасне, що збагачує її духовне життя і стимулює до прагнення до прекрасного» [140, с. 304].

Щодо іншого визначного педагога, Г. Ващенка, то його бачення стосовно естетичного виховання в українській школі розглядалося як одне з основних завдань, спрямованих на формування виховного ідеалу, який базується на гармонійному розвитку особистості. Т. Шмельова, аналізуючи педагогічні підходи Г. Ващенка, зазначає, що естетичне виховання може бути визначене як естетичне (мистецьке) сприйняття та творчість, що включають естетику побуту, сприйняття краси природи, творів мистецтва та художню творчість дітей [167].

Свою чергою, С. Гончаренко, авторитетний український педагог і автор педагогічного словника, висловлює думку про естетичне виховання, визначаючи

його як інтегральну складову освітнього процесу, яка охоплює цілеспрямоване формування та розвиток естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості. Це процес сприяє розвитку здатності особистості сприймати та трансформувати реальність відповідно до законів краси у всіх сферах діяльності. Автор підкреслює, що естетичне виховання спрямоване на виховання гуманістичних якостей, інтересів, любові до життя в його різноманітних проявах. В цьому сенсі він виокремлює естетичні почуття як особливі почуття насолоди, які людина відчуває, сприймаючи прекрасне у дійсності та мистецтві, вважаючи таке сприйняття ключовим показником розвиненої естетичної культури особистості [37].

Українські педагоги Д. Мазоха та Н. Опанасенко розглядають естетичне виховання як багатогранний процес, що включає формування в особистості (учня, студента, педагога) здатності правильно сприймати та розуміти прекрасне у навколишньому світі та мистецтві. Науковці акцентують увагу на формуванні естетичної свідомості та розвитку творчих здібностей в різних галузях естетичної діяльності, підкреслюючи зокрема важливість естетичного досвіду. Н. Опанасенко вказує на важливість цілеспрямованого сприйняття, відчуття та оцінювання краси в природі, суспільному житті, праці та мистецтві як фундаментальних аспектів естетичного виховання особистості [93].

В педагогічному прочитанні, вчені М. Колесніков, О. Колеснікова, В. Лозова, Н. Чибісова та О. Шило досліджують естетичне виховання як динамічний процес, який спричиняє якісні перетворення в рівні сформованості естетичної культури індивіда, і цей процес можливий протягом усього життєвого циклу. Основна мета полягає в подоланні розриву між загальнолюдським стандартом естетичної культури та індивідуальним естетичним досвідом, що еволюціонує в різні етапи життя. Зрештою, вони вважають, що естетичне виховання спрямоване на формування особистості як цілісної та гармонійної сутності, здатної інтегрувати естетичні цінності в повсякденне існування [72].

Л. Калініна, видатна українська освітянка, розглядає естетичне виховання як невід'ємний компонент формування естетичної культури особистості, що

сприяє її всебічному розвитку. Вона акцентує увагу на формуванні естетичних почуттів, потреб і смаків через активну участь індивіда в усіх сферах життя, зокрема в мистецтві, що дозволяє інтегрувати естетичні цінності в повсякденну реальність. Калініна підкреслює, що значення, роль, мета та завдання естетичного виховання визначаються історичною епохою та соціально-економічним контекстом, з головним завданням – розвивати художньо-естетичні та творчі здібності, тим самим збагачуючи загальний рівень естетичної культури як основу для гармонійного особистісного зростання [66, с. 25].

Разом із тим за версією А. Щербо та Д. Джоли, естетичне виховання повинно сприяти формуванню у людей такого підходу до світу, який би відображав стремління до вдосконалення життєвого середовища, що має проявлятися через естетичне сприйняття, оцінку та активну естетичну діяльність, яка сприяє підвищенню якості життя особистості загалом [45].

В. Лозова, сучасна українська педагогиня, розглядає естетичне виховання як систематичний процес, заснований на взаємодії вихователя та вихованців, який має на меті формування естетичної культури особистості. Вона виділяє кілька ключових джерел естетичної культури: природа, краса повсякденного життя, мистецтво, участь у різноманітних видах діяльності та національні цінності. Авторка стверджує, що естетичне виховання сприяє розвитку здатності сприймати та цінувати прекрасне в природі, праці, мистецтві та поведінці людей, виховуючи бажання насолоджуватися цими аспектами. Педагогиня наголошує, що естетичне виховання розвивається у тісному зв'язку з усебічним розвитком культурного життя суспільства і відіграє важливу роль в духовному житті українського суспільства, що є характерною рисою сучасного періоду розвитку держави [89].

Соціальний контекст в естетичній культурі вбачає Т. Бабенко, визначаючи її як спеціалізовану частину культури суспільства, що характеризується сукупністю особистісних ціннісних орієнтирів. Ці орієнтири охоплюють всі сфери життя особистості у їх взаємодії зі світом, відповідаючи найвищим здобуткам суспільства, де особистість існує. Здатність до ціннісного сприйняття дійсності та

її перетворення згідно з законами краси визначається як ключова складова естетичної культури особистості [6, с.22].

Відповідно до підходу С. Федоренко, естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти може бути визначена як комплексна динамічна характеристика, яка відображається через чуттєво-емоційне та інтелектуальне ставлення до дійсності та мистецтва [150]. Таке бачення підкреслює, що формування естетичної культури виходить за межі простого навчання або володіння загальними, мистецькими навичками, охоплюючи глибше розуміння та переосмислення культурних і соціальних цінностей.

В. Фурман зосереджує увагу на ролі освітнього процесу у формуванні естетичної культури студентів, вважаючи її невіддільною від загального культурного і духовного розвитку суспільства. Автор аргументує, що участь у різноманітних видах діяльності, включаючи мистецтво, сприяє глибшому розумінню та цінуванню прекрасного як у житті, так і в мистецтві [156].

Відтак, на підставі вище викладеного вважаємо, що естетична культура особистості відбиває її здатність до адекватного сприйняття та осмислення дійсності, що проявляється не лише в мистецькій діяльності, але й у повсякденній поведінці, побуті та інших сферах життя людини. Вона тісно пов'язана з естетичним ідеалом, що втілює уявлення про прекрасне, характерне для конкретної особистості або соціальної групи, історично зумовлена і розвивається у контексті культурних та соціальних змін.

Отже естетична культура в широкому розумінні є соціокультурним феноменом, що відображає рівень освоєння, збереження, трансформації та відтворення суспільством і особистістю естетичних цінностей, норм і традицій; охоплює систему художніх, морально-естетичних і світоглядних орієнтацій, які визначають ставлення людини до прекрасного у природі, мистецтві, повсякденному житті та міжособистісних стосунках.

А в локальному сенсі «естетична культура» – це соціокультурний феномен, який охоплює сукупність цінностей, норм, ідеалів та форм їх

естетичного освоєння, трансляції і творчої репрезентації в особистісному та суспільному вимірах.

Разом із тим, естетична культура є специфічним компонентом загальної культури особистості та виконує функцію гармонізації взаємодії людини із середовищем через сприйняття, оцінку та творення естетичних форм, сприяючи розвитку чуттєвої сфери, креативного мислення й здатності до художньо-естетичної діяльності; стимулює творчі здібності в різних сферах мистецтва, від літератури до архітектури, і критично впливає на розвиток особистісних і професійних компетентностей студентства, сприяючи їхньому духовному збагаченню та культурному розвитку.

Загалом, естетичну культуру можна вважати комплексом естетичних цінностей, який формує спосіб сприйняття та взаємодії студентів зі світом. Це охоплює розвиток естетичних сприйнять, суджень, почуттів, смаків та ідеалів.

Тож вважаємо, що естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти є інтегральною характеристикою особистості, що виявляється у здатності студентів сприймати, оцінювати, відтворювати і творити естетичні цінності, орієнтуватися на гуманістичні ідеали краси в навчальній, професійній та соціокультурній діяльності та ґрунтується на сформованості естетичних знань, художньо-ціннісних орієнтацій, потреб у самовираженні та збагаченні емоційно-чуттєвого досвіду.

Щодо динаміки формування естетичної культури особистості, сучасні дослідження в галузі освітньої психології та естетики виділяють кілька послідовних етапів розвитку, які відображають еволюцію естетичного сприйняття особистості від раннього віку до дорослого життя. *Перший етап*, відомий як *передестетичний*, асоціюється з раннім дитинством (від народження до приблизно трьох років) і передбачає закладання фундаментальних механізмів естетичного відображення, таких як первинні сенсорні реакції на навколишнє середовище, що слугує основою для подальшого розвитку.

Другий етап, естетичний, розпочинається приблизно з трирічного віку і характеризується зануренням дитини в синкретичну художньо-ігрову діяльність,

де інтегруються елементи гри, мистецтва та уяви. Цей період є критично важливим для подальшого формування індивідуальної естетичної культури, оскільки він сприяє розвитку базових навичок естетичного сприйняття та емоційного резонансу з прекрасним.

Третій етап, що настає з початком шкільного навчання (близько 6–7 років), орієнтований переважно на пізнавальну діяльність та практичне формування естетичної свідомості. На цьому етапі дитина починає активно взаємодіяти з освітнім середовищем, аналізуючи естетичні явища через призму знань і досвіду, що сприяє інтеграції естетичних понять у повсякденне життя.

Четвертий етап, який охоплює юність (приблизно 12–18 років), фокусується на ціннісно-орієнтованій діяльності, що включає самостійне визначення життєвих ідеалів, цілей та етичних орієнтирів. Тут естетична культура еволюціонує через рефлексію та самоаналіз, дозволяючи особистості критично оцінювати естетичні цінності в контексті соціальних норм і особистих прагнень.

Нарешті, *п'ятий етап*, пов'язаний з дорослим віком, передбачає перехід до діяльності переважно практично-перетворювального характеру, яка проникає в усі аспекти праці, соціального буття та творчості. Цей етап формує особистість як активного творця естетичних цінностей, вихователя себе та оточуючих, сприяючи сталому розвитку естетичної компетентності через практичні дії та соціальну взаємодію.

Вище викладена структура етапів узгоджується з загальними теоріями психосоціального розвитку особистості (наприклад, концепціями етапів Е. Еріксона чи когнітивного розвитку Ж. Піаже), підкреслюючи, *що формування естетичної культури особистості є динамічним і взаємопов'язаним процесом, який залежить від соціального середовища, освіти та індивідуальних факторів*. Такий підхід не лише забезпечує наукову обґрунтованість, але й відкриває можливості для практичного застосування в освітніх програмах [3].

Своєю чергою, процес формування естетичної культури в студентів закладів фахової передвищої освіти відбиває специфічне освоєння і накопичення досвіду особистістю в сприйнятті та творчості, який оцінюється через ціннісний

погляд на світ та відіграє значущу роль у формуванні суспільної свідомості і культури. Сутнісну природу естетичної культури особистості представлено нижче (Рис. 1.2.1.).

Рис. 1.2.1. Характерні ознаки поняття естетичної культури особистості

Таким чином, акцент на естетичній культурі в освітньому процесі є не лише формуванням суб'єктивного світосприймання, але й важливою складовою глобальної конкурентоспроможності випускників. Тож за таким розумінням процес формування естетичної культури у студентів закладів фахової передвищої освіти набуває ознак специфічного освоєння і накопичення досвіду у сприйнятті та творчості, який оцінюється через ціннісний погляд на світ і відіграє значущу роль у формуванні суспільної свідомості і культури.

Важливо відзначити, що реформування освітньої системи в Україні ініційоване з метою інтеграції нашої держави до Європейського Союзу та необхідності забезпечення вищих стандартів освітніх послуг. Ці зміни покликані сприяти підвищенню конкурентоздатності випускників українських закладів освіти на національному та міжнародному ринках праці. Важливим наслідком цих перетворень є впровадження нових законодавчих ініціатив, модифікація традиційних методів організації освітнього процесу, розробка сучасних освітніх стандартів та введення інноваційних форм навчання. Особливо помітними є зміни

у професійній освіті, яка, на думку експертів, зазнала найбільш значних трансформацій.

У науковому дискурсі поширена думка, що професійна освіта включає як професійно-технічну освіту, так і вищу освіту професійного спрямування [91, с.5-20]. Крім того, варто відзначити можливість здобуття окремих професійних компетентностей на інших освітніх рівнях.

До 2017 року існувала дворівнева система професійної освіти. З прийняттям Закону України «Про освіту» в систему вищої освіти було включено нову категорію – фахову передвищу освіту, що стала невід’ємною частиною освітньої структури. Ця подія знаменує собою розширення системи професійної освіти і створення її третьої ланки, що значно впливає на професійну підготовку здобувачів в Україні [122].

Згідно із статтею 16 Закону України «Про освіту», фахова передвища освіта має на меті не лише формування професійних компетентностей, але й розвиток особистісних якостей, зокрема естетичної культури студентів [122]

Отже, формування естетичної культури студентів має набути характеристики цілеспрямованості, що вимагає від освітніх закладів не тільки впровадження відповідних академічних дисциплін, але й інтеграцію естетично-культурних цінностей у різні аспекти освітнього процесу. Здатність студентів до аналізу та оцінки мистецьких творів, розвиток критичного мислення та творчих здібностей є ключовими в аспектах їхнього професійного та особистісного зростання. Відтак однією з тенденцій у фаховій передвищій освіті є інтеграція культурологічних освітніх компонентів у навчальні плани, що сприяє не тільки професійній, але й естетично-культурній підготовці студентів.

Після внесення змін у законодавство, які окреслюють фахову передвищу освіту як незалежну сферу, освітні заклади отримали більше можливостей для гнучкої адаптації своїх освітніх програм під потреби сучасного культурного і професійного простору. Така нормативно-правова основа стимулює заклади освіти активно включати курси, спрямовані на виховання естетичного смаку та відчуття краси, що є важливим для формування всебічно розвиненої особистості.

З метою оптимізації системи професійної підготовки молодших бакалаврів, їх відповідності до внутрішніх та міжнародних юридичних норм, вирішення актуальних проблем та підвищення якості освітніх послуг, наданих технікумами та коледжами, й у відповідності з обов'язками, передбаченими другим абзацом підпункту 2 пункту 6 Розділу XII Закону України «Про освіту», було розроблено та подано на розгляд проєкт Закону України «Про фахову передвищу освіту». Закон був успішно ухвалений Верховною Радою України у червні 2019 року [123].

Цей законодавчий акт деталізує правила, умови, форми та особливості здобуття фахової передвищої освіти і регулює соціальні відносини, що виникають у контексті реалізації конституційного права громадян на освіту цього рівня. Він також окреслює права та обов'язки учасників освітнього процесу, визначає повноваження державних органів і органів місцевого самоврядування у сфері фахової передвищої освіти. Закон встановлює основні правові, організаційні та фінансові принципи функціонування системи фахової передвищої освіти, створює умови для інтеграції навчання з виробництвом, що сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців, які відповідатимуть потребам суспільства, ринку праці та вимог держави [123].

Відповідно до положень оновленого законодавства України, структурні зміни в освітній системі мали за ціль трансформацію технікумів та коледжів, які раніше належали до вищих навчальних закладів I та II рівнів акредитації, у фахові коледжі або структурні підрозділи закладів вищої освіти, що провадять освітню діяльність на рівні фахової передвищої освіти. Такі заклади наділені можливістю здійснення дослідницької, творчої мистецької або спортивної діяльності, сприяючи поєднанню теоретичного навчання із практичним досвідом на робочих місцях [123].

В цьому розумінні, значущим аспектом є формування естетичної культури студентів, що передбачає не лише професійну, але, передусім, їх особистісну реалізацію. З метою підготовки «фахового молодшого бакалавра» замість раніше чинного освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», передбачається

розширення загальних і спеціальних компетентностей, що охоплюють не лише специфічні професійні вміння, але й здатність до естетичного сприйняття та творчої самовираження. Реалізація такої моделі освіти сприятиме формуванню особистості, яка буде конкурентоспроможною на вітчизняному та міжнародному ринках праці.

Основна ідея в реалізації компетентнісно-зорієнтованої освіти полягає у фокусуванні на досягненні практичних результатів навчання, що включають формування компетентностей, необхідних для ефективної професійної діяльності. В контексті естетично збагаченої освіти це означає інтеграцію дисциплін, які сприяють розвитку високих культурних і мистецьких стандартів, з професійною підготовкою, створюючи умови для гармонійного розвитку особистості студента.

Стосовно формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, наукова спільнота визнає, що наразі «стандартизація компетентнісної освіти, що включає визначення цілей, змісту, методів оцінювання компетентностей студентів і випускників професійних освітніх закладів, часто здійснюється на інтуїтивному рівні» [65]. Вдосконалення цього процесу передбачає розроблення чітко визначених стандартів фахової передвищої освіти.

Відповідно до вище викладеного в Україні активно розробляються стандарти освіти, які декларують критерії для освітніх програм на різних рівнях, включаючи фахову передвищу освіту. Такі стандарти визначають, зокрема, обсяг і зміст навчальних програм, спрямованих на здобуття компетентностей, що відповідають сучасним вимогам роботодавців та професійного світу [123]. Вони охоплюють перелік загальних та спеціалізованих компетентностей, які студенти мають здобути, вимоги до попередньої освіти, необхідну кількість кредитів ЄКТС для здобуття ступеня фахового молодшого бакалавра, форми атестації студентів, а також критерії внутрішнього забезпечення якості освіти.

Особливо важливо, що в розробці стандартів враховуються не лише професійні вимоги, але й потреба в естетично-культурному розвитку студентів, що сприяє формуванню гармонійної особистості і корелюється зі стратегічною метою освіти. Ці стандарти утворюють основу для інтеграції естетично-

культурного контенту у зміст професійної підготовки студентів, забезпечуючи розвиток творчих та культурних компетентностей, які є невід'ємною частиною сучасної освіти.

Свою чергою, методичні рекомендації, затверджені Наказом МОН України від 13.07.2020 № 918, визначають процедури підготовки та затвердження стандартів, вказуючи на необхідність уніфікації підходів у визначенні освітнього контенту [100]. Це дозволяє ефективно впроваджувати нові педагогічні стратегії, які підтримують інтегрований розвиток студентів, готуючи їх не лише як кваліфікованих фахівців, але й як освічених індивідів з розвиненою естетично-культурною свідомістю.

Зокрема, в контексті гуманізації освіти, яка є ключовим напрямом розвитку фахової передвищої освіти, акцентується увага на переорієнтації освітнього процесу з традиційного знаннєвого підходу на студентоорієнтоване та практикоорієнтоване навчання. Такий підхід ставить у центр уваги особистість студента, його індивідуальні освітні потреби та соціальні навички, що є надзвичайно важливими для його майбутньої ефективної професійної діяльності та успішної соціалізації у суспільстві [123].

Закон України «Про фахову передвищу освіту» вперше на законодавчому рівні визначає «студентоорієнтоване навчання» як підхід, що сприяє залученню студентів як активних учасників освітнього процесу, визнає їх за автономних та відповідальних суб'єктів. Це відповідно передбачає створення освітнього такого освітнього середовища, зорієнтованого на задоволення індивідуальних потреб та інтересів студентів, включаючи можливості для формування індивідуальної освітньої траєкторії, і базується на принципах взаємної поваги та партнерства [123].

Основні принципи студентоорієнтованої освітньої діяльності охоплюють навчання через взаємодію між викладачем і студентом, взаєморозуміння і взаємоповагу, опору на пізнавальну активність студентів, їх здатність до рефлексії, а також надання автономії у виборі навчальних траєкторій. Всі ці аспекти сприяють більш ефективному освітньому процесу [126, с. 201].

Таким чином, цей метод організації освітнього процесу слугує фундаментальною основою для розвитку естетичної культури студентів, оскільки він не лише сприяє їхньому професійному зростанню, але й стимулює глибше осмислення культурних та мистецьких цінностей. Гуманізація освіти надає студентам можливість удосконалювати естетичні відчуття, критичне мислення та творчі здібності, які стають невід'ємним елементом їхньої особистісної та професійної ідентичності, формуючи гармонійну та адаптивну особистість у сучасному суспільстві.

Звідси формування естетичної культури в студентів фахової передвищої освіти потрактовуємо як цілеспрямований педагогічний процес, що передбачає розвиток естетичної свідомості, ціннісно-сміслових орієнтацій, емоційно-чуттєвого досвіду, художньо-творчих здатностей до естетичного самовираження, який здійснюється шляхом інтеграції освітніх, виховних і культурно-просвітницьких впливів у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Отже, цей процес поєднує інтелектуально-пізнавальний, емоційно-чуттєвий та діяльнісний сегменти педагогічної взаємодії й реалізується через динамічний, спеціально організований естетично-культурний освітній простір, художньо-естетичну освіту, мистецьку діяльність, культурно-дозвілєву практику та особистісну творчість, сприяючи всебічному розвитку студентів, їхній духовній самореалізації та інтеграції естетичних цінностей у професійну підготовку.

1.3. Обґрунтування змістової структури, критеріїв, показників та рівнів сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти постає як мультимодальний феномен, що охоплює сукупність взаємопов'язаних компонентів і потребує всебічного дослідження для розроблення її змістової

моделі та обґрунтування критеріїв, показників і рівнів сформованості. З огляду на складність і багатовимірність естетичної культури як інтегративного утворення, доцільним є звернення до наукових підходів, у межах яких пропонуються конкретизовані моделі її структури, зокрема визначення змістових компонентів, що, на думку окремих дослідників, відображають ключові аспекти становлення естетичної культури студентів у процесі професійної підготовки.

Зокрема, більшість науковців, практиків (Т. Бабенко [6], Г. Балл [8], І. Березовська [9], В. Білан [11], В. Бутенко [14], М. Вишневецька [24], С. Вітвицька [26], Л. Гарбузенко [31], Н. Гречаник [42], А. Здравомислов [58], І. Кругленко [77], О. Кулик [82], С. Лісова [87], Н. Мойсеюк [102], Л. Оршанський [111], Т. Осьмак [112], О. Хом'як [158], В. Черкасов [159] та ін.) суголосні стосовно того, що виокремлення компонентних складових досліджуваних характеристик здобувачів освіти має бути з оперттям на психологічну природу особистості, зокрема її структуру. Нам імпонує такий комплексний підхід, тому вважаємо, що структурна модель естетичної культури охоплює комбінацію таких позицій: естетичне сприйняття, яке передбачає здатність виділяти естетичні якості та образи в мистецтві та житті й переживати естетичні почуття; естетичні почуття, що є емоційними станами, викликаними оцінним ставленням до явищ дійсності і мистецтва; естетичні потреби, які включають потреби в спілкуванні з художньо-естетичними цінностями; естетичні смаки, що виявляються у здатності оцінювати мистецькі твори на основі естетичних знань; естетичні ідеали, які охоплюють уявлення про ідеальну красу в природі, суспільстві, людині, мистецтві; естетичну насолоду, що виявляється у позитивних відчуттях від сприйняття прекрасного; естетичний інтерес, що стимулює активне прагнення освоїти естетичні об'єкти чи види творчої діяльності [48; 55; 56; 57; 85; 96; 102; 161].

Зазначені вище компоненти в сукупності формують естетичну свідомість як специфічну форму суспільної свідомості, що ґрунтується на художньо-емоційному пізнанні дійсності, опосередкованому естетичними сприйняттями, оціночними судженнями, переживаннями, смаками та ідеалами. Естетична свідомість знаходить свій вияв у художній творчості та естетичних поглядах не

лише окремого майбутнього вчителя, але й нації в цілому, сприяючи збереженню та передачі культурних цінностей наступним поколінням [26].

Поряд із цим, у площині викладеного вище (п. 1.2.) стосовно структурного опису естетичної культури можемо виокремити наступні аспекти, за якими прослідковується особливість досліджуваної нами властивості: *естетично-культурні почуттєві перебіги* (емоційні стани, що виникають у результаті оціночного ставлення до реалій, довкілля, естетичних і мистецьких явищ); *естетично-культурне сприйняття* (здатність особистості за допомогою вольових зусиль цілеспрямовано розпізнавати, виокремлювати та емоційно переживати естетичні якості й образи в мистецтві та повсякденній дійсності, що сприяє формуванню її естетичного досвіду та особистісної чутливості); *естетично-культурні мотиви і потреби* (прагнення і готовність до взаємодії з художньо-естетичними та культурними цінностями, аспірації до естетично-культурних переживань); *естетично-культурні смаки в дії* (здатність аналітично оцінювати довкілля, мистецькі твори та естетичні явища на основі знань та ідеалів); *естетично-культурні ідеали в активності* (уособлення уявлень про ідеальну красу в природному, соціальному та мистецькому середовищі, сформоване на основі особистісного бачення художньої досконалості та виявлене в естетично зорієнтованій діяльності); *естетично-культурне самовдосконалення* (здатність особистості до рефлексивного й критичного осмислення власного естетичного та культурного досвіду, художніх уподобань, а також усвідомлення впливу мистецтва на формування і зростання особистісного потенціалу) [48; 57; 85; 96; 161].

Оскільки культура загалом відображає систему символів, норм і традицій, а естетика визначає принципи сприйняття краси та гармонії, то їх взаємодія сприяє становленню індивідуального стилю світосприйняття особистості [45; 51; 72]. Звідси, *естетично-культурна зорієнтованість* особистості є результатом усвідомленого вибору людиною естетичних і культурних орієнтирів, що від емоційно-вольової основи зумовлює розгортання ціннісних пріоритетів, творчу активність та рівень духовного, чуттєвого. Звідси можемо її потрактовувати як

інтегровану якість особистості, що виявляється у свідомому виборі естетичних цінностей і культурних орієнтирів та забезпечує емоційно-вольову налаштованість особистості на творчу самореалізацію і сприйняття краси в усіх проявах дійсності.

Відповідно наступний компонент досліджуваної властивості є, на нашу думку, продовженням чуттєво-емоційного відгуку особистості та відображає особливий стан цілеспрямованої вмотивованості до творчого освоєння дійсності за законами краси та культури. Тож *естетично-культурна готовність – це здатність до свідомого сприйняття, оцінювання та створення естетичних і культурних цінностей, що забезпечує гармонійне функціонування людини в соціокультурному просторі.*

Оскільки культурні знання акумулюються внаслідок історичного, соціального та художнього досвіду людства, а естетичне пізнання базується на чуттєво-емоційному освоєнні й рефлексії над феноменом прекрасного, то їхня взаємодія створює умови для цілісного усвідомлення індивідом культурних та естетичних смислів [45; 51; 72]. Такі процеси є результатом не лише накопичення людиною певної інформації, а й є активним процесом пізнання, що включає критичне осмислення та здатність до усвідомленого оцінювання естетичних, мистецьких і культурних феноменів. Вважаємо, що цю складову естетичної культури відображає *естетично-культурна обізнаність яка визначається нами як інтегративна характеристика особистості, що відображає наявність комплексу знань про естетичні явища, культурні традиції та мистецькі практики, а також здатність до їх усвідомленого пізнання, аналізу, інтерпретації та відтворення.*

Наступний компонент естетичної культури, на нашу думку, має діяльнісний характер і пов'язаний із засвоєнням особистістю естетичних та культурних цінностей через емоційне переживання, пізнання, набуття зрілості та передбачає сформованість готовності особистості до творчої практики [42; 85; 96; 161]. Накопичення й збагачення естетично-культурного досвіду, таким чином,

передбачає творче осмислення дійсності та самореалізацію в художньо-культурному просторі.

Отже, *естетично-культурна активність* постає як результат неперервного процесу засвоєння нових знань, розвитку емоційно-чуттєвого сприйняття та здійснення особистісного внеску в культурне середовище через власну художню, естетичну або культурно-просвітницьку діяльність і може потрактовуватись як *динамічний процес, що відображає здатність особистості до свідомого засвоєння, творчого використання та примноження естетичного й культурного досвіду через взаємодію з мистецькими, традиційними та соціокультурними феноменами.*

Оскільки естетичне та культурне освоєння реальності особистістю передбачає не лише накопичення знань і відповідного досвіду, а й здатність критично осмислювати й інтерпретувати художні й соціокультурні явища, то рефлексія стає ключовим механізмом цього процесу. Звідси, *естетично-культурний саморозвиток* є результатом неперервної внутрішньої роботи особистості, спрямованої на вдосконалення естетичного та культурного сприйняття, критичного мислення та активної участі в культуротворчих практиках і визначається нами як *усвідомлений процес особистісного зростання, що включає здобуття, рефлексію та творче застосування естетичних і культурних цінностей з метою гармонізації власного світогляду та життєвої практики.*

Відтак, нами виокремлено п'ять взаємопов'язаних компонентів естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, які формують цілісну модель: *естетично-культурна зорієнтованість*, що зумовлює емоційно-чуттєву вибірковість естетичних уподобань і культурних орієнтирів; *естетично-культурна готовність*, яка забезпечує здатність до їх практичного освоєння; *естетично-культурна обізнаність*, що наповнює цей процес системою знань; синергія зазначених складників створює підґрунтя для *естетично-культурної активності*, яка, у свою чергу, запускає неперервний процес *естетично-*

культурного саморозвитку, що спрямований на рефлексію, вдосконалення сприйняття та особистісно-культурне збагачення особистості.

З огляду на зазначене вважаємо, що *змістово-компонентна структура естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти* постає як *скоординована система взаємопов'язаних елементів, що формують цілісне ставлення особистості до естетичних і культурних цінностей та забезпечують її здатність усвідомлювати, засвоювати, застосовувати й примножувати їх.*

Отже, змістово-компонентна структура естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти відображає єдність *естетично-культурної зорієнтованості, готовності, обізнаності, активності та саморозвитку* як взаємозалежних складників, що забезпечують гармонійне включення особистості в систему естетичних і культурних цінностей.

Вважаємо за необхідне представити її схематично (рис. 1.3.1)

Рис. 1.3.1. Компоненти естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Вивчення стану сформованості досліджуваного феномену (діагностика) за допомогою відповідного інструментарію (діагностичний апарат) є важливим складником процесу формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Отже, в площині критеріального підходу нам необхідно розробити й обґрунтувати діагностичний апарат (критеріально-показникові зв'язки) для подальшого їх використання в дослідженні педагогічного феномену.

У процесі реалізації діагностичних процедур (з використанням діагностичного інструментарію), по-перше, визначаються передумови навчання, притаманні кожній особистості окремо й академічній групі загалом, а по-друге, окреслюються умови, необхідні для організації планомірного процесу навчання й пізнання [98, с. 8].

За визначенням С. Гончаренка, критерій – це параметр, що дозволяє оцінити певні аспекти об'єкта чи явища, а саме за версією вченого: «Критерій є ознакою, за допомогою якої відбувається оцінка чогось. Це договірна міра, яка уможлиблює кількісне вимірювання та оцінювання об'єкта» [36, с. 245]. Показники, у свою чергу, конкретизують критерії та демонструють рівень відповідності до встановлених норм.

Відтак критерії мають відображати закономірності й динаміку становлення досліджуваного явища, демонструвати взаємозв'язки його складових та фіксувати характерні ознаки еволюції кожного структурного компонента. У такому розумінні критерій виступає мірником рівня сформованості знань і їхньої відповідності об'єктивній реальності, репрезентуючи суттєві властивості та параметри конкретного етапу розвитку досліджуваної характеристики.

Така конкретизація критерію відображає різні дрібні одиниці вимірювання, які дозволяють практично «заміряти» реальний стан речей відносно обґрунтованого еталону. Ці одиниці, що є показниками, трактуються як доказові ознаки явища, унаочнені результати діяльності, що засвідчують про достовірність отриманих результатів, а також є проявами характеристик як інструментів ідентифікації явища [73, с. 140].

Відтак, показники служать виявом ознак, притаманних досліджуваному феномену, дозволяючи визначити як конкретне явище, так і ступінь його динамічних змін. В полі досліджуваної проблеми, критерії інформативно й об'єктивно в площині ознак об'єкта дозволяють описувати ступеневу сформованість феномену, а показники виокремлюють характерні властивості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти та дозволяють оцінювати їхні естетично-культуротворчі дії.

Стосовно визначення критеріїв та показників задля оцінювання рівня сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, основною вимогою є врахування специфіки змісту їх професійної підготовки. Основна мета такої підготовки полягає у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців як їхнього інтегрованого утворення, що має містити естетичну культуру як наскрізну здатність студентів.

На підставі аналізу наукових досліджень щодо критеріально-показникової діагностики педагогічних явищ, встановлено, що значну увагу приділено визначенню критеріїв формування культурних компетентностей. Результати показують, що критерії зазвичай охоплюють базові структурні елементи мотиваційної та діяльнісно-пізнавальної сфер особистості, а також емоційно-чуттєві компоненти [6; 8; 9; 11; 14; 24; 26; 31; 42; 58; 77; 87; 111; 112; 158; 159]. Такі критерії пояснюються через розкриття сутності відповідних показників, які відображають емоційний, мотиваційний, потребовий, ціннісний, когнітивний, процесуально-діяльнісний та творчий аспекти особистості.

Для об'єктивного аналізу сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, необхідно чітко визначити критерії, показники та рівні її сформованості. Важливо відмітити, що високий рівень сформованості кожного компонента естетичної культури є основним індикатором якості підготовки майбутніх фахівців.

За результатами аналізу структурних компонентів естетичної культури пропонуємо наступні критерії, які оптимально і системно відображають її прояв у студентів закладів фахової передвищої освіти: *емоційно-вольовий, мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діялісно-операційний, рефлексивний*.

Для визначення рівнів сформованості естетичної культури здобувачів цього рівня освіти необхідно систематично проаналізувати підходи, запропоновані у наукових першоджерелах [118; 131; 139; 148]. Ці дослідження підкреслюють, що хоча єдиний підхід до визначення цих рівнів не існує, загальноприйнятою є ідея діалектичного характеру розвитку естетичної культури. Відповідно до цієї концепції, рівні сформованості досліджуваної здатності студентів мають

відображати динаміку й логіку змін основних властивостей і зв'язків, процес, який можна розглядати через послідовність і ступеневість.

На підставі проведеного аналізу сформовано трирівневу модель сформованості естетичної культури студентів, що відображає послідовне ускладнення її компонентного складу, а саме: *адаптивно-підготовчий рівень* – домінує естетично-культурна зорієнтованість, студенти опановують базові естетичні поняття, формують первинну емоційно-чуттєву вибірковість і вчаться переносити засвоєні цінності у повсякденну діяльність; *репродуктивний рівень* – до зорієнтованості додаються усталена естетично-культурна обізнаність і готовність, здобувачі впевнено відтворюють набуті знання та застосовують їх у типовому навчально-професійному й соціокультурному контексті, демонструючи стаке прийняття естетичних норм; *діяльнісно-продуктивний рівень* – всі компоненти (зорієнтованість, обізнаність, готовність) інтегруються й забезпечують естетично-культурну активність і саморозвиток, а саме студенти критично переосмислюють естетичні засади, генерують оригінальні художньо-культурні рішення й створюють власні естетично-культурні продукти, розширюючи особистісний і культурний досвід.

Така рівнева структура дозволяє забезпечити глибоке розуміння та інтеграцію естетичної культури у професійну діяльність студентів, що сприяє їхньому всебічному розвитку з опертям на поступовість, неперервність та динамічні зрушення.

З огляду на вище викладене, можна ідентифікувати послідовність *етапів у формуванні естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти*. Початковий *мотиваційно-пізнавальний етап* характеризується формуванням інтересу та усвідомленням значення естетичної культури, що є фундаментом для подальшого культурного розвитку здобувачів. На *діяльнісному етапі* студенти активно застосовують отримані знання, вміння, навички в практичній площині, розвиваючи навички креативності та культурної взаємодії, що сприяє поглибленню їх естетично-культурної спроможності. Нарешті, *рефлексивно-результативний етап* включає самоаналіз та оцінку власних досягнень у

контексті естетичної культури, що веде до формування здатності студентів щодо естетично-культурного саморозвитку.

В контексті динаміки цих етапів важливо обґрунтувати критеріально-показникові взаємозв'язки, що виявляють розвиток естетичної культури студентів від адаптивно-підготовчого через репродуктивний до діяльнісно-продуктивного рівня. Це забезпечує об'єктивність в оцінюванні процесів естетично-культурного становлення студентів та їхньої професійної відповідності сучасним освітнім вимогам.

Емоційно-вольовий критерій, що відповідає естетично-культурній зорієнтованості як компоненту естетичної культури відіграє ключову роль у визначенні сформованості естетичної культури особистості, як вказував К. Ушинський у своїй праці «Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології». Він наголошував, що почуття людини є віддзеркаленням її внутрішнього світу, виразніше за слова чи думки, і вони надають істинну картину особистості та її ставлення до світу [149, с. 171]. Таке розуміння емоцій підкреслює їх значення в регуляції міжособистісних взаємодій та вплив на поведінку, роблячи їх центральними у формуванні мотивів, потреб та вольових зусиль.

Вивчення природи емоцій, згідно з позицією О. Лазуренко, показує, що існує десять фундаментальних емоцій, таких як радість, сум, гнів, відраза, страх, сором, збентеження, провина, здивування, інтерес, кожна з яких виконує унікальні мотиваційні функції та є важливою складовою в емоційному розвитку особистості, відіграючи роль у суспільно-історичному контексті [85, с. 153]. Ці емоції визначають, як людина адаптується до соціального середовища та як вона задовольняє свої інстинктивні потреби.

Також нам важливо врахувати динамічні та якісні характеристики емоцій. Емоції можуть бути поділені на позитивні та негативні залежно від їх впливу на стан особистості та її сприйняття власного досвіду. Важливі характеристики, такі як інтенсивність переживань, їх тривалість і частота, а також зовнішні прояви, як

міміка, жести, інтонація, є основними індикаторами емоційної експресії, що мають значення для педагогічної взаємодії [161, с. 69].

Отже, емоційні прояви в чистому вигляді неможливі, лише домінування одних над іншими є підставою для визначення пріоритетних у реалізації естетичної культури студентів фахової передвищої освіти, а саме: *когнітивно-гностичні* (радість від пізнання й відкриття нових знань, інтерес до пошуку нової інформації тощо), *комунікативно-альтруїстичні* (позитивні емоції від спілкування з індивідами, готовність надавати допомогу, потреба створювати атмосферу радості й щастя), *естетично-гедоністичні* (генеруються в процесі пізнання творів мистецтв, зразків культури в широкому і вузькому сенсах, відчутті насолоди, захоплення тощо), *практично-гедоністичні* (пов'язані з успішною професійною діяльністю, зокрема, в естетичному вимірі, мотивують до підвищення рівня естетичної культури, виникають при домінуванні бажання відчувати задоволення від естетичної діяльності й від інтересу до публічного визнання тощо) [42].

На нашу думку, представлений вище спектр характеристик емоційних проявів дає підстави виокремити й поглибити тлумачення таких важливих елементів естетично-культурної зорієнтованості особистості, як прагнення до подолання перепон різного характеру, інтерес до пізнання нового, здатність відчувати насолоду й задоволення від професійної діяльності естетично-культурного характеру, потреба в реалізації амбітних бажань, зацікавленість у реалізації альтруїстичних потреб тощо.

Стосовно формування естетичної культури студентів фахових передвищих освітніх закладів, значущість емоційних проявів в освітньому процесі не можна недооцінювати. Прогресивна психологічна думка наголошує на важливості емоцій в навчально-пізнавальній діяльності, зазначаючи, що якщо є прагнення викликати в студента необхідні форми поведінки, потрібно забезпечити наявність реакцій, які б залишили емоційний слід [8; 42; 48; 85; 96; 124; 161]. І. Бех підтримує цю думку, вказуючи, що процес мислення активізується, коли в

студента виникає потреба в осмисленні нової інформації, та завершується при вирішенні конкретних завдань [10].

Ефективність когнітивної активності студентів, що охоплює усвідомлення дидактичних завдань, засвоєння знань, формування вмінь і навичок, їх практичне застосування, а також рефлексивний аналіз і оцінювання навчальної діяльності, значною мірою зумовлюється емоційним фоном та низкою психологічних чинників – зокрема, наявністю пізнавального інтересу, відчуттям потреби в знаннях і усвідомленням значущості навчання для майбутньої професійної діяльності [105]. Врахування емоційної складової студентів (настрій, симпатії чи антипатії до об'єктів освіти, зацікавленість у специфіці освітнього процесу) є ключовим для адекватного прогнозування та управління освітнім процесом.

Результати наукових досліджень (І. Бега, О. Лазуренко, Т. Кириленко, Г. Костюка, Д. Хебба та ін.) вказують на важливість емоційної складової у практичній діяльності людини. Зокрема, існує виразний кореляційний зв'язок між рівнем емоційного збудження та якістю результатів діяльності, який характеризується причинно-наслідковою зумовленістю.

Це явище, відоме як «ефект маятника», описує ситуацію, де інтенсивність первісної емоції провокує протилежну емоційну реакцію. Ступінь вираженості цього ефекту залежить від темпераменту особистості та стану збудженості нервової системи [42; 48, с. 169].

Згідно з поняттям «емоційний тон відчуттів», важливим є вміння людини підтримувати стан психологічної рівноваги в ситуаціях, що не потребують гострої емоційної відповіді. В цьому контексті, позитивні емоції виникають при досягненні успіху та збігу дій із мотиваційними та потребовими базами, створюючи «емоційний комфорт», тоді як негативні емоції можуть дезорганізувати поведінку, послаблюючи ефективність дій [59, с. 87]. Усе це підкреслює значення емоційного фону як загальної основи подій та умов, що супроводжують особистісні дії у повсякденному житті та професійній діяльності.

Зі збільшенням емоційно-чуттєвого досвіду та появою нових потреб, запитів та інтересів, діяльність особистості стає складнішою та набуває вольових

характеристик. Воля, як визначається, є основною властивістю психіки, що виражається в активній самодетермінації та саморегуляції діяльності особи, незважаючи на зовнішні чи внутрішні перешкоди та впливи [69]. В цьому розумінні, психологічне відчуття труднощів і перепон у розв'язанні завдань перетворюється на «рушійну силу», яка має свою основу у прагненні до пізнання дійсності – явищ, процесів, подій, об'єктів [105]. Ці аспекти, відображаються у свідомості, викликають вольові зусилля та трансформуються у вольові дії.

Такий процес рушійної сили в здоланні перепон тісно пов'язаний з волею особистості, яка являє собою якісну характеристику майбутніх фахівців і спричиняє подальші вольові акти студентів у процесі оволодіння естетичною культурою. Ці вольові акти містять компоненти, такі як емоційно-чуттєвий імпульс щодо мети, мотивація до оволодіння естетичною культурою, способи і засоби її реалізації, визначення рішення та його імплементація в наявний вже досвід.

Беручи до уваги характер навчально-пізнавальної діяльності і специфіку професійної підготовки в закладах фахової передвищої освіти виявлення вольових дій студентами має складний характер, що поєднує ознаки простих і складних вольових дій. Це вимагає систематичних зусиль для подолання естетичних бар'єрів і вирішення завдань [9; 13]. Відповідно до рівня вдосконалення студентом певної властивості (особистісної, професійно орієнтованої, естетичної), складна вольова дія може стати простою, як частина іншої здатності, а на її місце прийдуть нові складні вольові зусилля.

Узагальнюючи зазначене вище, слід виокремити емоційно-вольовий критерій як важливий вимірювальний елемент сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Тож, емоційно-вольовий критерій – це сукупність особистісних проявів під час процесів пізнання, сприймання та відтворення естетично-культурного матеріалу, що включає емоційний відгук, уміння активізувати та підтримувати емоційний фон, а також вольові дії, спрямовані на досягнення мети.

Вважаємо, що естетично-культурна зорієнтованість за емоційно-чуттєвим критерієм виявляється в здатності особистості емоційно реагувати на естетичні, культурні та мистецькі явища, виявляючи чутливість до краси у різних її проявах – від довілля до мистецтва. Високий рівень характеризується емоційною глибиною сприйняття, здатністю до естетичного співпереживання та внутрішнього резонансу з художнім змістом [45; 51; 72]. Людина з розвинутою естетично-культурною зорієнтованістю демонструє вміння емоційно занурюватися в культурний контекст, відчувати зв'язок із традиціями, історичними й соціальними аспектами мистецтва. Вона легко розрізняє нюанси художньої виразності та відгукується на них емоційною реакцією, що виявляється у радості від гармонії, співпереживанні персонажам, емоційному відгуку на музичний ритм, кольорову гаму живопису тощо. Така особистість прагне естетичних вражень у повсякденному житті, бере участь у культурних подіях, емоційно сприймає мистецтво та усвідомлює вплив власних переживань на особистісний розвиток [45; 51; 72].

Представимо рівні сформованості естетичної культури студентів фахової передвищої освіти за емоційно-вольовим критерієм (табл. 1.3.1.)

Таблиця 1.3.1 Прояви та показники рівнів сформованості естетичної культури за емоційно-вольовим критерієм

№ з/п	Рівні сформованості	Опис проявів та показники критерію
1.	<i>Адаптивно-підготовчий</i>	Характеризується початковим усвідомленням естетичних цінностей і ситуативними, поверховими емоційними реакціями на мистецькі та культурні стимули. Емоційний фон нестабільний: поряд із фрагментарною зацікавленістю спостерігаються байдужість, тривога чи незадоволення, що знижує активність у художній діяльності. Вольові прояви слабкі й здебільшого залежать від зовнішнього мотивування; студентам бракує навичок емоційної експресії, цілепокладання та впевненості у власних силах. Отже, особистість лише починає адаптацію до естетичного середовища, формуючи базову готовність до контрольованого емоційного реагування й поступового розвитку вольових зусиль.
2.	<i>Репродуктивний</i>	Характеризується стійкими, але переважно відтворювальними емоційними реакціями на мистецтво та культурні явища, що орієнтуються на загальноприйняті уявлення про красу. Естетичні переживання більш усвідомлені, однак часто поверхневі й

		позбавлені глибокої внутрішньої рефлексії. Емоційна експресія залишається нестабільною, проявляючись у фрагментарних вербальних і невербальних формах. Вольові прояви виражаються у здатності систематично взаємодіяти з естетично значущими об'єктами – через участь у культурних заходах, виконання творчих завдань за зразком, дотримання ustalених норм і вимог. При цьому цілепокладання здійснюється переважно під керівництвом педагога, що свідчить про недостатню внутрішню мотивацію та несформованість самостійного естетичного вибору.
3.	<i>Діяльнісно-продуктивний</i>	Характеризується глибокою емоційною залученістю особистості у взаємодію з мистецтвом і культурою, варіативними, щирими й усвідомлено регульованими естетичними реакціями. Емоції супроводжуються здатністю до внутрішнього осмислення змісту, символіки та художніх особливостей естетично-культурних об'єктів. Особистість демонструє стійку позитивну мотивацію до самореалізації в естетично-культурній сфері, що поєднується з розвинутою здатністю до емоційної саморегуляції (емпатія, оптимізм, толерантність) та адекватною вербальною й невербальною експресією (міміка, жести, інтонації). Вольовий аспект проявляється у цілеспрямованості, самодисципліні, наполегливості та здатності долати труднощі, пов'язані з реалізацією власних естетично-культурних задумів. Студенти виявляють здатність самостійно формулювати цілі, приймати естетично-культурні рішення, створювати індивідуальні художні продукти, які мають особистісне смислове наповнення. Такий рівень засвідчує системний розвиток естетично-культурних уподобань і активну участь у творчому та культурному просторі.

У межах виявлення рівня сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти особливе місце посідає мотиваційно-ціннісний критерій. Важливість цього аспекту полягає в здатності студентів розвивати інтерес до культур інших народів, аналітичні здібності у зіставленні та аналізі культурних явищ, що є рушійною силою для їх професійного та особистісного зростання [87, с. 61]. Таке осмислення мотиваційно-ціннісної сфери особистості потребує опори на глибоке розуміння психологічних аспектів.

Зокрема, А. Адлер вважає, що основні життєві цінності, такі як любов, дружба та праця, визначаються через взаємодію з навколишнім середовищем та сприяють адаптації індивіда до соціальних умов [185]. Крім того, Т. Титаренко вказує на важливість розуміння індивідуально-психологічних і вікових аспектів у розвитку особистості, що взаємодіє з макро- та мікросередовищем, формуючи «Я-

концепцію» та додаючи термін «життєвих домагань», які є критичними для будівництва та вдосконалення особистісного досвіду [145].

В площині аналізу динаміки професійного самовизначення індивіда необхідно звернути увагу на феномен «випереджувального віддзеркалення», який Т. Бутченко розглядає як здатність людини планувати й візуалізувати своє майбутнє, працювати над його реалізацією, і, як результат, «володіти власним часом» [18]. Це поняття підкреслює важливість проєктивного мислення в процесі професійного становлення особистості.

Разом із тим, Г. Балл трактує мотиваційно-ціннісну сферу як здатність формувати правильну стратегію та усвідомлено визначати дії, спрямовані на покращення умов існування через розвиток мислення, що є ключовим аспектом ефективної самореалізації особистості [8].

Вважаємо, що в процесі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, ключовим елементом є динамічний розвиток їхніх ціннісних орієнтацій, які впливають на всі аспекти їхнього соціальної взаємодії та особистісного зростання. Ці орієнтації визначають комунікацію особистості з навколишнім світом, формують її ставлення до інших, до самої себе, та є фундаментом для світогляду та мотивації життєвої активності, складаючи основу «Я-концепції» та «філософії життя», за твердженням М. Рокіча [64].

Ціннісні орієнтації особистості значною мірою формуються на основі професійних цінностей, що відображають суспільні очікування та інтегруються у внутрішній світ фахівця. Вони відіграють ключову роль у формуванні естетично-культурної й професійної зорієнтованості. Відтак мотиваційно-ціннісний компонент особистості є надзвичайно важливим, оскільки забезпечує внутрішню динаміку саморозвитку, спрямовану на реалізацію життєвих і професійних цілей, ґрунтуючись на усвідомлених цінностях та смислових пріоритетах.

Загалом, мотиваційно-ціннісний складник естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти виступає як інтегративний фактор у всебічному розвитку особистості здобувача, сприяючи його естетичній і

культурній самореалізації та професійному зростанню в сучасному соціокультурному контексті.

Особлива увага зосереджується на цінностях, що становлять основу формування культурної ідентичності та професійних орієнтацій особистості. Такі цінності, інтегровані в особистісну, професійну та культурну структуру індивіда, розглядаються крізь призму загальнолюдських гуманістичних засад. Вони виступають визначальним чинником у становленні естетично-культурних орієнтацій студентів, зумовлюючи характер їхньої взаємодії з культурними надбаннями різних епох, соціально-економічних формацій і національних традицій.

Культурна система, яка об'єднує матеріальні та нематеріальні цінності, відіграє вирішальну роль у формуванні особистості. На рівні особистості, цінності переходять у аксіологічну площину, набуваючи значення регулятивно-нормативного складника культурного рівня особистості, що підкреслює їхню важливість для самоідентифікації і наступності розвитку [64, с. 34]. Тож, мотиваційно-ціннісна сфера студентів розглядається як сукупність загальнолюдських цінностей, що спонукають до самореалізації, активної участі в соціокультурному житті, збереження культурних традицій та професійної взаємодії на засадах естетично-культурної свідомості.

Отже, *мотиваційно-ціннісна складова естетично-культурної готовності* проявляється в усвідомленому ставленні особистості до мистецтва й культури, зумовленому внутрішньою потребою в естетичних переживаннях, творчій самореалізації та духовному розвитку. Вона характеризується стійкою мотивацією до взаємодії з культурно-мистецьким середовищем, прагненням осягати мистецькі явища та інтегрувати їхній зміст у власний світогляд. Особистість із високим рівнем такої готовності виявляє послідовний інтерес до мистецтва, емоційну чутливість до краси, активність у відвідуванні культурних подій і залученні до творчих практик.

Така особистість не лише сприймає естетичні цінності, а й активно їх підтримує, ініціюючи участь у творчих, освітніх та культурно-громадських

проектах. Її внутрішньо вмотивована діяльність ґрунтується на глибокому усвідомленні ролі естетично-культурного досвіду в особистісному та суспільному розвитку.

Отже, *мотиваційно-ціннісний критерій естетично-культурної готовності студентів* охоплює професійний інтерес, розуміння естетично продуктивних процесів, морально-етичні та гуманістичні настанови, працелюбство, патріотизм, самодисципліну, самостійність і організованість. Сукупність цих ознак забезпечує ефективну комунікацію, взаємодію та самореалізацію студентів у культурно-мистецькому середовищі. Представимо рівні прояву естетичної культури за мотиваційно-ціннісним критерієм (табл. 1.3.2.)

Таблиця 1.3.2. Рівні прояву естетичної культури у студентів фахової передвищої освіти за мотиваційно-ціннісним критерієм

№ з/п	Рівні сформованості	Опис прояву та показники критерію
1.	<i>Адаптивно-підготовчий</i>	Характеризується початковим, переважно зовнішньо детермінованим усвідомленням значущості мистецтва та культури, що формується під впливом освітнього середовища, соціальних стереотипів або популярних тенденцій. Естетично-культурні інтереси носять вибірковий і ситуативний характер, не підкріплені стійкою внутрішньою мотивацією. Ціннісні орієнтири є нестабільними й базуються переважно на авторитетних думках, а не на особистісному переконанні. Участь у культурних заходах або творчій діяльності здебільшого ініціюється ззовні, без глибокого осмислення їх значення для власного розвитку. Недостатньо сформований естетично-культурний світогляд, слабе розуміння гуманістичних аспектів культури, поверхнева професійна мотивація, а також низька потреба у пізнанні національних культурних цінностей і в самореалізації через мистецтво свідчать про початковий етап становлення мотиваційно-ціннісної сфери. Комунікативна активність і морально-етичні орієнтири проявляються слабо, а прагнення до професійного зростання та осмисленого залучення в естетико-культурний простір не набула системного характеру.
2.	<i>Репродуктивний</i>	Характеризується стійким, але здебільшого наслідувальним інтересом до мистецтва і культури, що спирається на загальноприйняті естетичні норми. Ціннісні орієнтації уже усвідомлені, однак позбавлені глибокого особистісного переосмислення; мотивація має переважно зовнішній характер (соціальний престиж, авторитетні впливи). Участь у культурно-мистецьких практиках регулярна, та відбувається за готовими зразками й без виразного творчого пошуку, а пізнавальний інтерес до естетично-культурних знань і норм поведінки залишається

		епізодичним і нестійким. Цей рівень слугує базою для подальшого формування глибшої, внутрішньо мотивованої естетично-культурної готовності студентів.
3.	<i>Діяльнісно-продуктивний</i>	Характеризується стійкою внутрішньою мотивацією до естетично-культурному саморозвитку, яка ґрунтується на гуманістичних, морально-етичних і професійних цінностях. Особистість активно ініціює та реалізує творчі й культурно-просвітницькі проєкти, критично осмислює естетичні та мистецькі явища й створює власні естетично-культурні продукти, демонструючи здатність до самостійного творчого пошуку та збереження культурної спадщини. Естетично-культурні орієнтири визначають її життєві пріоритети, поведінку та професійну діяльність, а прагнення до неперервного самовдосконалення супроводжується ефективною комунікативною взаємодією в естетично-культурному просторі.

Щодо виявлення рівня сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в частині естетично-культурної обізнаності, *когнітивний критерій* виражається через необхідність освоєння студентами здатності ефективного пізнання, яка є основою їхнього професійного розвитку та становлення. Сучасна освітня парадигма фокусується на критичній здатності студентів аналізувати і оцінювати, що розглядається як ключова компетентність, необхідна як в освітньому процесі, так і в особистому інтелектуальному розвитку. Такий підхід до когнітивної сфери майбутніх фахівців узгоджується з роллю пізнання у формуванні базисних знань, на яких будуються майбутні професійні дії [78, с. 176].

Логіка мислення є ключовою основою пізнавальної діяльності, слугуючи фундаментальним інструментом розвитку інтелектуальних здібностей здобувачів освіти. У фаховій передвищій освіті педагогічна логіка передбачає послідовний і цілісний хід мислення, який забезпечує перехід від опанування теоретичного матеріалу до його усвідомленого та результативного використання на практиці.

Згідно з поглядами вітчизняних психологів, знання розглядаються як категорія, яка відображає ключові моменти зв'язку між теоретичним навчанням і практичною діяльністю [146, с. 64]. В академічному середовищі знання визначаються як ідеальне відтворення реальності у формі наукових теорій та концепцій, що підкреслює їх фундаментальне значення для професійної діяльності [43, с. 18].

Категорія «вміння» визначається як логічне продовження пізнавальної діяльності, де вміння – це здатність особистості застосовувати знання в конкретних діях, що підтверджується здобуттям відповідних навичок [67, с. 66]. Своєю чергою, педагогічний словник визначає вміння як засвоєний спосіб діяльності, підтримуваний комплексом знань та навичок [37, с. 58].

При цьому, когнітивна активність особистості розглядається як динамічний аспект когніції, який виступає в часовому вимірі і відображає еволюційний розвиток пізнавальних здібностей [132, с. 147]. В рамках когнітивної сфери, визначеної як важливий аспект живих систем, основним процесом є саме когніція, що виступає як процес життя [23, с. 58].

Важливо, що психологи виокремлюють різні форми когнітивної активності: функціональну, яка включає когнітивне сприйняття, візуалізацію та мислення, актуальні у поточний момент; інформаційну, яка наближає людську діяльність до взаємодії з технічними пристроями; феноменологічну, яка виявляє багатогранність пізнавального світу особистості [57, с. 99–100].

Отже, когнітивні навички інтегруються в загальну структуру когнітивних здатностей здобувачів освіти, включаючи конкретні знання і є фундаментом для формування їхньої естетичної культури.

Когнітивна активність відіграє визначальну роль у формуванні інтегративних якостей особистості, що є необхідними для неперервного пізнання естетичних і культурних явищ у всій їх багатоманітності. Взаємозв'язок особистісних, професійних та культурно-естетичних характеристик у площині діяльності сприяє підтриманню цього процесу, що має суттєве значення для професійного зростання студентів.

Когнітивний зміст естетичної культури включає: теоретичні та практичні знання, необхідні для виконання професійних завдань у пізнавальному контексті; освіченість і пізнання дійсності, що спирається на сукупність наукових і практичних знань; здатність до практичного мислення і адаптації знань у реальних умовах [31, с. 87]. Такий підхід дозволяє студентам не тільки володіти

знаннями, а й застосовувати їх у динаміці міжкультурних взаємодій та естетично-культурного самовираження.

Крім того, когнітивний складник характеризується розробкою та вдосконаленням компетентностей, які включають не тільки володіння специфічними вміннями, навичками та здатностями, наприклад, у сфері музичного виконавства, наприклад, педагогічний аналіз інструментальних творів для фортепіано, але й широке розуміння художніх і комунікативних навичок, які є важливими для реалізації естетично-культурного потенціалу в професійній діяльності.

Когнітивний аспект спонукає до глибокого розуміння взаємозалежностей між особистісними, професійними і естетичними характеристиками, важливість яких у формуванні естетичної культури студентів не може бути переоцінена. Він сприяє розгортанню системного підходу до освіти, який поєднує культурні, освітні та когнітивні процеси, спрямовані на всебічний розвиток особистості здобувача [188, с. 107].

Крім того когнітивна активність майбутніх фахівців творчих галузей охоплює різнорівневі знання – від фундаментальних теоретичних засад до прикладних умінь та становить невід’ємний компонент їхньої професійної компетентності. А, розвиток пізнавальних здібностей і рефлексивної самосвідомості у сфері естетично-культурної діяльності, своє чергою, ґрунтується на інтеграції морально-етичних цінностей, що формують міжкультурну толерантність і комплекс інших компетентностей, необхідних для ефективної самореалізації у сучасному соціокультурному просторі.

Відтак, когнітивний складник естетичної культури, водночас, закладає основу академічних знань і професійних умінь та активує критичне мислення, саморефлексію й культурну адаптацію, що забезпечують повноцінну участь студентів у різноманітних культурних і професійних практиках. Його цінність полягає не лише в засвоєнні нової інформації, а й у глибокому її осмисленні, завдяки чому формується цілісна професійна й культурна компетентність особистості.

Інтеграція естетично-культурних знань у пізнавальний процес формує системну поведінкову реакцію студентів на освітні й професійні виклики. Когнітивна активність забезпечує естетичну обізнаність, критичне мислення, інтерпретацію культурних феноменів і постійну рефлексію, що дає змогу адаптуватися до сучасних культурних та етичних норм.

Естетично-культурна обізнаність у когнітивному вимірі – це цілісне й системне розуміння мистецтва, культури та естетичних явищ, що охоплює знання основних напрямів, жанрів, стилів і видів мистецької діяльності, а також уявлення про ключові постаті та історико-культурні процеси, які впливали на їхній розвиток. Особистість із таким рівнем обізнаності здатна аналізувати й інтерпретувати художні твори, розпізнавати засоби художньої виразності, критично осмислювати естетичні феномени в широкому культурологічному контексті та аргументовано оцінювати їхню художню й соціальну значущість.

Вважаємо, що високий рівень естетично-культурної обізнаності також передбачає здатність до активного застосування набутих знань у практичній, художній, просвітницькій і соціокультурній діяльності. Така особистість ініціює або долучається до культурних проєктів, демонструє здатність до рефлексії, самоосвіти й міжкультурної комунікації, що сприяє не лише професійному зростанню, а й усвідомленій участі в суспільному й культурному житті. Естетично-культурна обізнаність, таким чином, реалізується не лише у сфері фахової підготовки, а й у повсякденній життєдіяльності як основа для формування ціннісних орієнтацій, моральної стійкості та здатності до культурної самореалізації.

Отже, когнітивний критерій естетичної культури охоплює оцінювання рівня усвідомлення студентами морально-етичних, художніх і професійних засад, а також глибини, цілісності й структурованості їхніх естетично-культурних знань, що визначають здатність особистості до осмисленого сприйняття, інтерпретації та застосування естетичних і культурних смислів у різних сферах освітньої, професійної та соціальної діяльності.

Нижче представимо рівні прояву естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за когнітивним критерієм (табл.1.3.3.)

Таблиця 1.3.3 Рівні прояву естетичної культури студентів фахової передвищої освіти за когнітивним критерієм

№ з/п	Рівні сформованості	Опис прояву та показники критерію
1.	<i>Адаптивно-підготовчий</i>	Виявляється у фрагментарних, переважно поверхневих знаннях, запозичених із навчальних програм і масової культури. Студент може розпізнати основні види мистецтва, назвати відомі пам'ятки та митців, однак не володіє цілісним розумінням стильових, жанрових чи історичних закономірностей. Домінує репродуктивне відтворення інформації, критичний аналіз і практичне використання знань обмежені. Внутрішня мотивація до розширення естетично-культурного світогляду слабка, а пізнавальна діяльність потребує зовнішніх стимулів. Естетично-культурні знання майже не інтегровані у професійну підготовку, усвідомлення їхньої етичної та професійної значущості залишається епізодичним, що звужує світогляд і уповільнює формування цілісної естетичної культури.
2.	<i>Репродуктивний</i>	Особистість володіє систематизованими, але переважно відтворювальними знаннями про мистецтво й культуру, а саме: розпізнає основні стилі, жанри, напрями, відомих митців і їхні твори, однак користується здебільшого засвоєною інформацією без глибокого критичного аналізу. Здатна описати естетичні особливості культурних об'єктів, але не продукує власних узагальнень чи інтерпретацій. Інтерес до мистецтва стійкий, хоч і обмежується знайомими явищами; інтеграція знань відбувається здебільшого під впливом викладацьких стимулів. Значний гуманітарний багаж і частково сформований естетично-культурний світогляд створюють підґрунтя для подальшого розвитку критичного мислення й глибшого осмислення естетично-культурного спадку.
3.	<i>Діяльнісно-продуктивний</i>	Характеризується глибоким і системним розумінням історичних стилів, жанрів і концепцій мистецтва, здатністю критично аналізувати й творчо переосмислювати естетичні та культурні явища, а також самостійно поповнювати знання про світову, європейську та національну спадщину. Студент аргументовано оцінює естетичну та соціальну значущість творів, опановує сучасні технології естетично-культурної комунікації й активно застосовує набуті знання у творчих, дослідницьких і професійних проєктах, сприяючи поширенню культурних і мистецьких цінностей у суспільстві загалом і професійній діяльності зокрема.

Наступний *діяльнісно-операційний критерій*, який є ключовим для аналізу рівня сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, виявляється у способі буття особистості, що реалізується через активне

самовираження, творчу активність та динамічну взаємодію з соціокультурним середовищем. Він підкреслює послідовні трансформації особистості та зміну її функціональних станів, що є основою для розвитку її інтелектуальної та соціальної активності [76, с. 15].

Особливо важливим є розуміння того, що діяльність не лише є формою прояву особистості, а й виступає чинником її подальшого розвитку. Активне становлення особистості відбувається в процесі включення у предметну діяльність, яка сприяє не лише інтелектуальному, а й соціальному зростанню завдяки взаємодії з соціальним середовищем [125].

З позиції латинського коріння слова «активність» («actīvus»), яке означає діяльний, енергійний, ініціативний, діяльність визначається як важлива особистісна якість, що стимулює до активної участі в культурному житті. Ця якість може розвиватися і трансформуватися залежно від соціального середовища та власного досвіду особистості [70].

З огляду на викладені аспекти, активність в естетично-культурній площині сприяє не тільки засвоєнню знань, але й формує здатність до самостійного вибору та прагнення до реалізації особистісного потенціалу у професійній діяльності. Такий підхід до розуміння активності є вирішальним у формуванні естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти та забезпечує ефективне використання набутих знань та вмінь у реальному соціокультурному контексті. А саме в тому сенсі, що діяльнісно-операційний критерій виявляється як основний індикатор здатності студентів до естетично-культурної діяльності та відображає не лише індивідуальний розвиток естетично-культурних здатностей, але й спроможність студента використовувати здобуте у вирішенні практичних завдань, пов'язаних із самовираженням в культурному просторі.

Естетично-культурна активність відіграє визначальну роль у процесі професійного становлення, оскільки передбачає здатність студента самостійно обирати ефективні форми й засоби естетичної діяльності, що, у свою чергу, сприяє формуванню індивідуальної естетичної стратегії та забезпечує динамічний розвиток цієї активності як складової професійного зростання.

Провідним виявом діяльнісно-операційного критерію є внутрішня мотивація студентів до безперервного розширення власного естетико-культурного ресурсу, який інтегрується у професійний інструментарій і використовується для підвищення ефективності фахової діяльності, причому розвинений естетико-культурний досвід, водночас, зміцнює їхню інформаційну базу та формує здатність адаптуватися до академічних ситуацій непередбачуваного характеру або таких, що вимагають інноваційних підходів.

Позиціонування інтелектуальної активності як необхідного елемента естетично-культурного досвіду студентів в площині діяльнісно-операційного критерію дозволяє вважати її однією з головних форм естетично-культурної активності, зумовленої не лише обізнаністю й готовністю, але й здатністю до креативної самореалізації. Таке розуміння підкреслює необхідність стимулювання естетично-культурної активності через актуалізацію діяльнісно-операційного критерію, зокрема, залучення студентів до активної участі в культурному житті та підтримки їх потреби до самовдосконалення та професійного зростання.

Цей критерій охоплює фахові компетентності студентів, які є природним продовженням і практичним втіленням теоретичних знань, засвоєних на попередніх етапах навчання. Для глибшого розуміння його змісту акцент робиться на вивченні взаємозв'язку між естетичними вміннями та науковими методами, що застосовуються у сфері естетики. Порівняння практичних навичок з дослідницькими підходами дає змогу оцінити рівень опанування культурного знання та його використання в професійній діяльності, що включає збір, теоретичне осмислення й аналіз культурних феноменів, а також формування і представлення власних естетичних концепцій [45; 51; 72].

Ці аспекти є невід'ємною частиною професійного становлення студентів, оскільки вони не лише сприяють формуванню глибокого розуміння естетично-культурних явищ, але й підготовці студентів до виконання ролі активних учасників культурного життя та конкурентноспроможних фахівців у своїй галузі.

Показники діяльнісно-операційного критерію естетично-культурної активності відображають рівень залученості особистості у процеси творення,

сприйняття та оцінювання мистецьких і культурних явищ, що сприяє її духовному розвитку та соціокультурній інтеграції. Визначення таких показників ґрунтується на аналізі активної участі особистості в культурних практиках, здатності до художньої творчості, рефлексії щодо естетичних цінностей та соціальної комунікації в межах культурного середовища.

Разом із тим, оцінювання естетично-культурної активності студентів за діяльнісно-операційним критерієм передбачає врахування низки ключових показників, серед яких основними є активність у художньо-творчій діяльності, систематичність взаємодії з культурними просторами, комунікація в естетично-культурному середовищі. Вочевидь, що важливим аспектом є залученість до самостійної творчої діяльності, що передбачає вироблення оригінальних художніх ідей та їх реалізацію через різні мистецькі жанри та форми. Водночас систематичне відвідування культурно-мистецьких заходів, таких як виставки, театральні вистави, концерти та фестивалі тощо, свідчить про активне споживання естетичних цінностей та інтегрованість особистості в культурне середовище.

Важливим проявом діяльнісно-операційного критерію є рівень опанування студентами культурних кодів і символічних систем мистецтва, що забезпечує їхню здатність до інтерпретації художніх творів, критичного аналізу естетичних явищ, що базуються на розумінні мистецьких стилів, жанрів і напрямів.

На нашу думку, операційний вимір естетично-культурної активності також передбачає здатність особистості до взаємодії в культурному середовищі, що проявляється у комунікації з однодумцями, участі в мистецьких дискусіях, обговоренні естетичних феноменів та колективному творенні художніх проєктів. Також важливою характеристикою є спроможність особистості до міжкультурного діалогу, що забезпечує ширший спектр сприйняття та оцінювання культурних явищ, сприяючи формуванню толерантності й розширенню естетичного досвіду.

Комплексний підхід до визначення показників діяльнісно-операційного критерію естетично-культурної активності дозволяє не лише оцінити рівень

включеності особистості в естетично-культурні процеси, а й окреслити перспективи її подальшого розвитку в площині мистецької творчості, естетичної освіченості та соціальної комунікації.

Таким чином, *діяльнісно-операційний критерій* відображає комплексний підхід до засвоєння та практичного використання естетично-культурного ресурсу студента в реальних життєвих і професійних ситуаціях, у професійній комунікації, зорієнтованій на принципи культури як в широкому, так і в вузькому розумінні цього феномену.

Для більш детального розуміння вище викладеного подаємо (табл. 1.3.4.) опис прояву рівнів сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за діяльнісно-операційним критерієм.

Таблиця 1.3.4. Рівні прояву естетичної культури студентів фахової передвищої освіти за діяльнісно-операційним критерієм

№ з/п	Рівні сформованості	Опис прояву і показники критерію
1.	<i>Адаптивно-підготовчий</i>	Характеризується епізодичним і несистемним залученням особистості до культурно-мистецької діяльності, низьким рівнем самостійності у творчості та фрагментарним опануванням естетичних засобів виразності. Активність здебільшого носить пасивний, репродуктивний характер і залежить від зовнішніх чинників, зокрема доступу до культурного середовища. Інтерес до мистецтва виявляється вибірково, без глибокого осмислення чи критичної оцінки. Художні твори сприймаються на емоційному рівні, а рефлексія щодо їх змісту та структури — обмежена. Комунікативна взаємодія з культурним простором мінімальна: студенти слабо ініціюють творчі дискусії, рідко долучаються до колективної мистецької діяльності, а використання естетичної лексики та навичок толерантної комунікації є недостатнім. Такий рівень свідчить про початкову сформованість естетично-культурної активності та потребує подальшого розвитку аналітичних умінь, творчої ініціативи та мотивації до самостійної мистецької взаємодії..
2.	<i>Репродуктивний</i>	Характеризується здатністю до відтворення засвоєних культурних зразків і естетичних норм без виявів самостійності чи творчого осмислення. Участь у мистецькій діяльності відбувається в межах стандартних моделей, із використанням типових технік та прийомів. Оцінювання художніх творів стає більш упорядкованим, однак критична рефлексія залишається поверховою. Естетичні засоби виразності застосовуються шаблонно, без глибокого розуміння художнього контексту. Взаємодія з культурним середовищем регулярна, але залежить від зовнішніх стимулів. Комунікативна активність обмежується репродуктивними судженнями, що часто відображають загальноприйняті оцінки. Цей рівень формує

		початкову основу для розвитку більш глибокої й самостійної естетично-культурної діяльності.
3.	<i>Діяльнісно-продуктивний</i>	Характеризується здатністю до самостійного й творчого застосування естетично-культурних знань, активного використання художніх засобів виразності та виявлення індивідуального стилю. Мистецька діяльність набуває оригінальності й особистісного змісту, супроводжується ініціативністю та системною взаємодією з естетично-культурним середовищем. Студент глибоко аналізує мистецькі явища, виявляє критичне мислення й здатність до міжкультурних інтерпретацій. Комунікативна активність виявляється в участі в дискусіях, культурних проєктах та створенні власного естетично-культурного контенту, що сприяє особистісній самореалізації.

Визначення рефлексії як окремого критерію естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти акцентує потребу ґрунтовного дослідження її ролі й значення, водночас виявляючи розрив між суспільним запитом на фахівців, здатних до безперервного саморозвитку через системну рефлексію, і недостатнім теоретико-методичним забезпеченням цього процесу у їхній підготовці.

Це передбачає не лише опанування майбутніми фахівцями естетичних і культурних знань, а й сформовану здатність до рефлексивного осмислення естетично-культурних цінностей і власного досвіду в межах професійного розвитку. Зокрема, рефлексія (лат. *reflexio* – поворот назад, англ. *to reflect upon* – розмірковувати) розглядається як здатність до самоаналізу, критичного осмислення власних дій і досвіду, що є ключем до особистісного та професійного розвитку [82, с. 5].

Аналіз естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти засвідчує, що здатність до емоційного регулювання, що виявляється в узгодженні емоційної поведінки з культурними нормами, тісно пов'язана з рефлексією, про що свідчать дослідження Л. Масол, Г. Побережної та інших. Цей вид рефлексії розглядається деякими вченими як механізм, який дозволяє особистості осмислювати, за якими критеріями та з яких причин вона створює певне враження на інших [113, с. 250]. Тож, рефлексія є фундаментальною у формуванні

особистісних якостей, таких як емоції, відчуття, мислення, сприйняття, пізнання, воля та дія, що сприяє розвитку високого рівня креативного сприйняття мистецтва та культури в цілому.

Емоційна рефлексія постає як ключова характеристика естетичної культури особистості та результат освітньої діяльності, спрямованої на вирішення завдань у сфері естетики й культури. Вона визначає напрям емоційної та вольової активності студентів, сприяючи формуванню мотиваційно-ціннісних, когнітивних і діяльнісно-операційних компонентів, що забезпечують перехід до продуктивного рівня естетично-культурної самостійності, яка ґрунтується на усвідомленні себе як суб'єкта культурного сприйняття й взаємодії [42].

Рефлексія як психічний і пізнавальний процес активується внутрішніми механізмами особистості – мотивами, потребами, знаннями та усвідомленням її значущості, а також розумінням причинно-наслідкових зв'язків між рефлексивними актами й подальшими діями. Її повноцінна реалізація потребує володіння методами самопізнання – самоконтролем, самооцінюванням, самоаналізом, ефективність яких безпосередньо залежить від змісту й якості внутрішніх імпульсів, зокрема ціннісних орієнтацій та особистісної мотивації [48; 55; 56; 85; 96; 161]. Звідси, вважаємо, що рефлексивний аспект естетичної культури студентів проявляється через здатність до самооцінювання, самоаналізу та самооцінювання власних навичок і знань у сфері естетичної культури, а також через уміння адекватно оцінювати рівень сформованості власної естетичної культури.

Таким чином, рефлексивний критерій є важливим діагностичним засобом для оцінювання естетичної культури особистості, оскільки фіксує її здатність до самоактивації через внутрішні механізми активності – вольові дії, мотивації, потреби та ціннісні орієнтації. У процесі естетично-культурної діяльності ці механізми набувають особистісної значущості й відображають рівень сформованої здатності студентів до естетично-культурного саморозвитку. Згідно з рефлексивним критерієм, формування естетичної культури студентів вимірюється через такі індикатори, здатність до самооцінки рівня сформованості естетичної

культури, рефлексивно-критичне осмислення мистецьких творів, здатність до самостійного «конструювання» естетичної картини світу.

Узагальнюючи вище зазначене, слід підкреслити, що студент закладу фахової передвищої освіти, який має сформовану естетичну культуру, повинен вміти застосовувати рефлексивні навички у декількох ключових напрямках, що корелюються з визначеними структурними компонентами досліджуваної характеристики. А саме: по-перше, у сфері самокорекції та саморозвитку емоційно-вольових аспектів особистості; по-друге, у засвоєнні та інтеграції системи ціннісних орієнтацій, що сприяють позитивному мотиваційному та потребовому розвитку, важливих для професійних та особистісних характеристик; по-третє, усвідомлення важливості та освоєння шляхів до професійного та естетично-культурного пізнавального потенціалу; по-четверте, формування здатності до самореалізації в естетично-культурному середовищі; по-п'яте, розвиток здатності до самовизначення, самооцінювання та самоконтролю власних естетично-культурних результатів.

Відтак показники *рефлексивного критерію естетично-культурного саморозвитку* студентів закладів фахової передвищої освіти відображають рівень усвідомлення особистістю власного естетично-культурного досвіду, здатність до критичного аналізу мистецьких явищ та саморегуляції в процесі культурного зростання. Цей критерій визначається інтенсивністю та глибиною рефлексивних процесів, які сприяють формуванню індивідуальної естетично-культурної позиції, а також здатністю особистості оцінювати власний рівень естетично-культурної зорієнтованості, готовності, обізнаності та активності.

Одним із ключових показників рефлексивного критерію є усвідомлення особистісних змін у сприйнятті, розумінні та оцінюванні мистецтва, що проявляється у здатності аналізувати еволюцію власних естетично-культурних уподобань і критичних суджень. Особистість рефлексує наявний досвід, оцінює рівень своєї залученості в мистецьку діяльність і визначає напрями подальшого естетично-культурного розвитку.

Рефлексивний критерій охоплює здатність критично осмислювати

мистецькі твори з урахуванням їх змісту, форми та культурного контексту, аналізувати стилі, напрями й естетичні концепції, а також відкритість до саморозвитку через свідоме розширення культурного досвіду та переосмислення власних естетичних орієнтацій.

Також рефлексивний критерій проявляється у здатності особистості самостійно формувати естетичну картину світу, вибудовувати систему мистецьких цінностей і інтегрувати їх у власну життєву стратегію. Така самосвідомість сприяє свідомому вибору культурних практик, участі у творчості та діалозі з мистецьким середовищем. Завдяки своїй комплексності, цей критерій є важливим показником естетично-культурного саморозвитку й цілісного особистісного становлення у сфері культури й мистецтва.

Отже, вважаємо за необхідне представити рівневий прояв естетичної культури за рефлексивним критерієм (табл. 1.3.5.).

Таблиця 1.3.5 Рівні прояву естетичної культури студентів фахової передвищої освіти за рефлексивним критерієм

№ з/п	Рівні сформованості	Опис прояву та показники критерію
1.	<i>Адаптивно-підготовчий</i>	Виявляється у фрагментарному, здебільшого емоційному сприйнятті мистецтва: студент усвідомлює власні враження, але спирається на зовнішні оцінки й не формує стійкої особистої позиції. Самооцінка естетично-культурної обізнаності та інтерес до культурного саморозвитку залишаються ситуативними, а творчі дії мають репродуктивний характер з мінімальним критичним аналізом. Попри низьку ініціативність, зберігається потенціал для розвитку глибших рефлексивних навичок і подальшого зростання естетично-культурної самостійності.
2.	<i>Репродуктивний</i>	Проявляється в усвідомленні власних естетично-культурних уподобань і їх відтворенні в межах засвоєних естетичних і культурних зразків. Рефлексія стає системнішою, але залишається поверховою: оцінювання мистецьких явищ спирається на загальноприйняті стандарти, що обмежує оригінальність суджень. Студенти стабільно споживають готовий естетично-культурний продукт, виявляють вибірковий інтерес без глибокого переосмислення досвіду, а їхній самокритичний аналіз і творча ініціатива залишаються обмеженими, формуючи підґрунтя для подальшого розвитку глибшої естетично-культурної рефлексії та творчості.
3.	<i>Діяльнісно-продуктивний</i>	Характеризується високою усвідомленістю власного естетично-культурного досвіду, здатністю до глибокого критичного аналізу мистецьких явищ, самостійного оцінювання художніх творів із

		урахуванням їхньої стилістики, контексту та авторських намірів. Особистість демонструє стійку рефлексію щодо власних естетичних уподобань, здатна відслідковувати їхню еволюцію та переглядати попередні оцінки під впливом нового культурного досвіду. Студент усвідомлено розширює власний культурний горизонт, виявляє ініціативу в самостійному доборі естетичного матеріалу, експериментує з формами самовираження та бере участь у мистецьких проєктах, дискусіях і популяризації мистецтва. Рівень самооцінки естетичної культури є високим і критичним, що сприяє постановці нових цілей у сфері власного розвитку. Особистість здатна порівнювати різні мистецькі напрями та традиції, формуючи гнучке, багатовимірне естетичне мислення. Взаємодія з мистецьким середовищем набуває активного, творчого й осмисленого характеру. Рефлексивні дії вирізняються послідовністю, креативністю та самостійністю, включаючи навички самопізнання, самоаналізу й критичної оцінки власної участі в естетично-культурній діяльності, що свідчить про прагнення до постійного естетично-культурного самозростання.
--	--	---

Таким чином, студенти закладів фахової передвищої освіти, які володіють естетичною культурою, мають демонструвати такі ключові характеристики: по-перше, стійке керування власною емоційною сферою, що сприяє систематичному збагаченню естетично-культурного досвіду через оптимальне виявлення вольових дій (*емоційно-вольовий критерій*, що відповідає *естетично-культурній зорієнтованості*); по-друге, засвоєння системи ціннісних орієнтацій та розвиток стійкої професійно-особистісної мотивації для неперервного естетично-культурного розвитку (*мотиваційно-ціннісний критерій*, що відповідає *естетично-культурній готовності*); по-третє, володіння професійним і естетичним пізнавальним інструментарієм, що сприяє поглибленому знанню й розумінню естетично-культурних явищ (*когнітивний критерій*, що відповідає *естетично-культурній обізнаності*); по-четверте, прояв здатності до самореалізації в умовах, орієнтованих на естетично-культурну діяльність, що вимагає активності та операційного застосування набутих знань, умінь, навичок (*діяльнісно-операційний критерій*, що відповідає *естетично-культурній активності*); по-п'яте, розвиток вмінь рефлексії та саморозвитку, які передбачають критичне оцінювання власних результатів в естетично-культурній сфері (*рефлексивний критерій*, що відповідає *естетично-культурному саморозвитку*).

Висновки до розділу 1

У першому розділі дисертаційного дослідження здійснено цілісний теоретико-методологічний аналіз проблеми формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, що дозволив виявити ключові орієнтири сучасного наукового пошуку та визначити науково обґрунтовані підходи до її педагогічного осмислення.

Обґрунтовано, що попри визнання значущості естетичної культури в освітньому процесі, існує дисбаланс між нормативною потребою у її формуванні та практичною реалізацією в закладах фахової передвищої освіти.

Аналіз стану розробленості порушеної проблеми в педагогічній теорії та практиці засвідчив її складність, багатовимірність і водночас – недостатню розробленість у контексті сучасних викликів.

Охарактеризовано стан розробленості проблеми в науковій педагогічній літературі, що засвідчив фрагментарність досліджень та відсутність цілісної системи формування естетичної культури студентів саме у фаховій передвищій освіті. Виокремлено основні напрями, в межах яких дослідники аналізують естетичну культуру: *як складову загальної культури особистості та чинник духовного розвитку; як педагогічну категорію, що має емоційно-ціннісний та світоглядний характер; як об'єкт художньо-естетичного виховання, інтегрований у процес професійної підготовки; як важливий чинник формування креативного потенціалу та здатності до міжкультурної комунікації в контексті глобалізаційних змін тощо.*

Уточнена сутність поняття «естетична культура» як соціокультурного феномену, який охоплює сукупність цінностей, норм, ідеалів та форм їх естетичного освоєння, трансляції і творчої репрезентації в особистісному та суспільному вимірах. У педагогічному прочитанні вона виконує функцію гармонізації взаємодії особистості із середовищем через сприйняття, оцінку та творення естетично-культурних форм.

Обґрунтовано та сформульовано трактування поняття *«естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти»* яке є інтегративною особистісною характеристикою, що поєднує когнітивні, емоційно-чуттєві, аксіологічні, діяльнісні й рефлексивні компоненти, зорієнтовані на гуманістичні ідеали краси в навчальній, професійній та соціокультурній діяльності.

Водночас *«формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»* вбачено як цілеспрямований педагогічний процес, що передбачає розвиток естетичної свідомості, ціннісно-сміслових орієнтацій, емоційно-чуттєвого досвіду, художньо-творчих здатностей до естетичного самовираження, який здійснюється шляхом інтеграції освітніх, виховних і культурно-просвітницьких впливів у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Здійснено системний аналіз і обґрунтовано змістову структуру естетичної культури студентів ЗФПО, яку представлено як складну полікомпонентну систему, що включає: *естетично-культурну зорієнтованість* – стійке емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва та краси, здатність емоційно відгукуватися на естетичні стимули; *естетично-культурну готовність* – мотиваційна налаштованість на участь у культурних практиках і внутрішня потреба в естетичному самовираженні; *естетично-культурну обізнаність* – система знань, уявлень і понять про естетику, мистецтво, культурні традиції, що визначає когнітивну складову культури; *естетично-культурну активність* – здатність до практичного застосування естетичних умінь, участь у мистецьких заходах, проєктах, творчій діяльності; *естетично-культурний саморозвиток* – рефлексивна здатність до самопізнання, критичного оцінювання власного естетично-культурного досвіду, прагнення до самовдосконалення в культурному контексті.

Відповідно до цієї структури визначено систему критеріїв та показників, що корелюються з структурними компонентами досліджуваної здатності, а саме: *емоційно-вольовий* (емоційна чутливість, естетичне переживання), *мотиваційно-ціннісний* (ціннісні орієнтації, інтерес до мистецтва), *когнітивний* (естетично-культурна теоретична обізнаність, інтерпретаційні здібності), *діялісно-*

операційний (здатність до участі в естетично-культурних проєктах, художньо-творча активність), *рефлексивний* (самоаналіз, критичне осмислення особистого естетично-культурного досвіду) і *рівнів сформованості* (адаптивно-підготовчий, репродуктивний, діяльнісно-продуктивний), що забезпечують наукову верифікованість дослідження.

Таким чином, результати теоретичного аналізу, здійсненого в межах першого розділу, дозволили обґрунтувати концептуальну основу подальшого дослідження, забезпечити глибоке наукове розуміння сутності естетичної культури студентів як багатовимірної педагогічної категорії та створити передумови для моделювання ефективної методики її формування в системі фахової передвищої освіти.

РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1. Цілі та завдання формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

У межах розроблення моделі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, особлива увага приділяється визначенню цілей та завдань, що в цілому визначають зміст освітнього процесу та відіграють ключову роль у формуванні досліджуваної здатності. Для цього критично важливим є визначення й обґрунтування ключової мети стосовно цілеспрямованого утворення комплексу естетично-культурних характеристик здобувачів освіти. Автори, такі як Г. Бучківська [19], Л. Гаврілова [29], В. Галузинський, В. Євтух [30], С. Гончаренко [33], В. Ортинський [110], Л. Пуховська, С. Сисоєва [136], Л. Хомич [157] підкреслюють, що ефективність будь-якої педагогічної системи зумовлюється наявністю чітко сформульованих цілей, які повинні орієнтувати всі її компоненти.

У контексті діяльнісного підходу (І. Зимня, Ю. Швальб та інші) процес цілепокладання постає як специфічна когнітивна активність, спрямована на усвідомлення соціальної значущості певного педагогічного явища та аналіз його особистісного змісту відповідно до суспільно визнаних ціннісних орієнтирів. Цей процес веде до формулювання цілі, що розкривається через часову послідовність і структурується у вигляді системи взаємопов'язаних практичних піделементів [103].

У процесі формування естетичної культури здобувачів фахової передвищої освіти специфіку педагогічної діяльності слід розглядати крізь призму соціокультурного контексту. Педагогічна практика опосередковується соціальним замовленням, що задає її соціокультурний вимір і безпосередньо коригує систему освітніх цілей. Останні визначаються характером суспільного устрою, державними освітніми політиками та ініціативами, рівнем розвитку освітньої системи й аксіологічними пріоритетами, які відображають суспільні ідеали.

Таким чином, освітні цілі на загальнодержавному рівні, репрезентують очікувані результати, яких держава прагне досягти через ефективне функціонування системи освіти.

Наукові дослідження, представлені такими фахівцями як С. Гончаренко [33], І. Зязюн, В. Кремень [75], А. Кузьмінський [80], П. Лузан [92], І. Малафійк [95], В. Руденко [133] та інші, підкреслюють, що стратегічна мета педагогічної діяльності полягає в розвитку особистості як активного учасника суспільної та професійної сфер. Основна ідея полягає у формуванні індивіда, який володіє універсальним та культурологічним світоглядом і здатний організовувати своє життя відповідно до сучасних соціокультурних вимог.

Зокрема, організація освітнього простору закладу фахової передвищої освіти, спрямованої на формування естетичної культури студентів, має ієрархічне структурування педагогічних цілей та займає ключове місце. М.Вишнівецька виокремлює кілька рівнів: первинний – відповідає на соціальне замовлення і визначає ідеал особистості чи фахівця; другий – включає освітні цілі, які реалізуються на рівні освітніх закладів; третій – відображає цілі вивчення дисциплін [24, с. 64].

Разом із тим, В. Уруський додатково акцентує увагу на залученні загальних та конкретно предметних цілей, які базуються на особливостях структурування професійної підготовки і виражаються через рівні: суспільний, освітнього закладу та предметний [116, с. 11–12].

У межах дослідження формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, підхід до цілепокладання, який викладено у роботах В. Радкевича, є індикативним для розроблення гнучких та ієрархічно організованих педагогічних систем загалом і навчальних методик зокрема. Ключова перевага такого підходу полягає в його здатності деталізувати формулювання цілей від загальних до конкретних, які охоплюють такі аспекти, як формування культурно-освітнього ідеалу, розвиток компетентностей, освітніх, виховних та розвивальних компонентів, а також застосування сучасних художніх технологій [129, с. 336].

Дослідники наголошують, що запропонований підхід до цілепокладання є універсальним і придатним для застосування в різноманітних педагогічних контекстах. Він охоплює: *стратегічні цілі*, орієнтовані на всебічний розвиток компетентностей; *проміжні* та *оперативні цілі*, які забезпечують послідовне опанування навчальних дисциплін і практичних умінь у процесі навчальної діяльності. Таке бачення безпосередньо корелює з державними освітніми пріоритетами, що відповідають актуальним гуманітарним викликам суспільства. Відповідно до чинного законодавства стратегічні цілі фахової передвищої освіти передбачають збереження й примноження моральних, культурних та наукових цінностей, поширення знань і підвищення освітнього й культурного рівня громадян [120]. Комплексність цього підходу зорієнтовує на розроблення методики, здатної оптимально-доцільно реагувати на сучасні вимоги та виклики.

Відтак у процесі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, центральне місце в системі цілей займає забезпечення відповідності організаційних і методичних аспектів освітнього процесу до стратегічних напрямів державної політики. Освітня ціль на рівні цих закладів в такому випадку полягає у відповідності соціальним очікуванням, що реалізується через систематичне формування естетичної культури, що охоплює комплекс здатностей, які охоплюють дидактичні, розвивальні та виховні завдання.

Процес цілепокладання інтегрує професійну підготовку фахівців не тільки в традиційному академічному контексті, а й у позааудиторній, самостійній та науково-дослідницькій діяльності. Значна увага приділяється реалізації практик, що сприяють виконанню комунікативних, національно зорієнтованих та мистецько-творчих напрямів активності, з метою формування всебічно розвиненої особистості, яка відповідає вимогам сучасного соціокультурного і професійного середовища.

Зокрема кореляція і зумовленість реалізації загальної цілі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти схематично зображено на рис. 2.1.1.

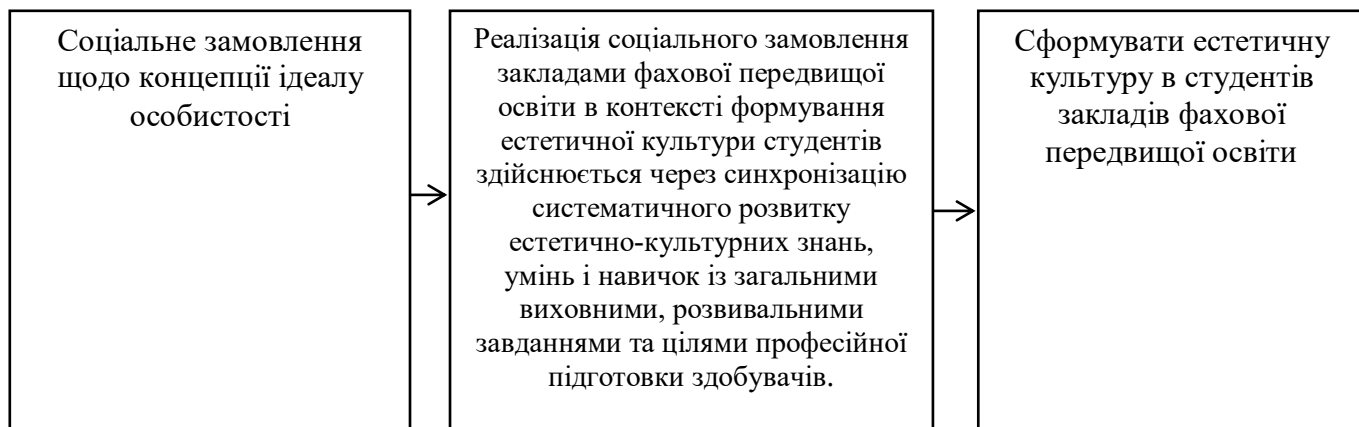

Рис. 2.1.1. Структура реалізації загальної цілі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Для повноцінного розуміння механізмів цілепокладання у процесі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти важливо врахувати низку ключових функцій. Такий підхід забезпечує узгодження поставлених цілей з провідними напрямками особистісної активності та з тими смисловими орієнтирами, які формуються у свідомості здобувача освіти.

По-перше, ретельне планування освітньої діяльності має гарантувати раціональне й оптимальне використання часових ресурсів. По-друге, актуалізація функціональних резервів організму студентів підвищує їхню залученість та ефективність в освітньому процесі. По-третє, створення позитивного емоційного тла є ключовою умовою гармонійного особистісного розвитку здобувачів освіти. Відтак системний моніторинг цього багатофакторного процесу та аналіз результатів через зіставлення фактичних і прогнозованих показників виступають обов’язковими чинниками забезпечення якості освітнього процесу [4].

Особливу увагу слід приділити динаміці встановлення цілей. Розуміння та усвідомлення цілей, які впливають з загальної мети, сприяє координації дій всіх учасників освітнього процесу. Визначення й послідовне досягнення часткових цілей («розміщення за порядком») забезпечує структурованість і запобігає хаотичності у реалізації кінцевих освітніх аспектів.

У процесі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти важливим є чітке формулювання педагогічних цілей, що сприяє їх конкретизації через академічні результати. Слід зазначити, що саме компетентнісний підхід деталізує цілепокладання в площині навчальних досягнень здобувачів і є фундаментальним для оптимально-доцільного організаційно-педагогічного планування [187].

Отже, цільове структурування педагогічної діяльності має узгоджуватися з вимогами соціального замовлення, яке відображається в освітньо-професійних програмах підготовки фахівців і регламентується відповідними нормативно-регулятивними документами закладу фахової передвищої освіти. Реалізація цього замовлення через системне формування естетичної культури здобувачів набуває особливої значущості в контексті досягнення дидактичних, розвивальних і виховних цілей освітнього процесу [187].

В площині вищевикладеного у формуванні естетичної культури студентів ключовим аспектом є мультиаспектне формулювання та конкретизація навчальних цілей, основу якого складають *когнітивні цілі*, що забезпечують глибоке засвоєння дидактичного матеріалу та охоплюють різноманітні психологічні процеси – від базового знання до складних операцій, таких як аналіз, синтез і оцінка [186].

Паралельно важливу роль відіграють *цілі, зорієнтовані на розвиток емоційно-ціннісної сфери особистості*, які підсилюють процеси сприйняття та осмислення дидактичного матеріалу, а також сприяють формуванню моторних навичок і нервово-м'язової координації, що є фундаментальним для інтегрованого розвитку студентів (за Б. Блумом) [186].

Крім того, акцент має робитися на *цільях, спрямованих на практичну естетично-культурну дієвість* особистості. Такі цілі включають в себе розвиток умінь застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань, що є особливо важливим для професійної підготовки в естетичних дисциплінах.

Визначення *цілей* формування естетичної культури студентів фахової передвищої освіти, *зорієнтованих на рефлексивну сферу особистості*, передбачає

розвиток здатності до усвідомленого осмислення власного естетично-культурного досвіду, критичної самооцінки естетичних уподобань і їх перегляду під впливом нових явищ. Такий підхід сприяє інтеграції естетичних і культурних цінностей у світоглядну систему особистості, формує здатність до проєктивної рефлексії та мотивує до подальшого самовдосконалення в естетично-культурній сфері.

Отже, доцільно структурувати комплекс цілей за різними рівнями, враховуючи, що основною інтегративною метою є формування естетичної культури студентів яка передбачає цілісне усвідомлення та активне впровадження ними естетично-культурних цінностей у повсякденне життя.

Стратегічні цілі нами розглядаються через призму компонентної структури естетичної культури студентів, включаючи такі аспекти: *емоційна спрямованість* – формування глибокого емоційного відгуку на естетично-культурні та мистецькі явища; *ціннісне осмислення* – розвиток здатності оцінювати естетично-культурні та мистецькі об'єкти з позиції їх значущості та впливу на особистісний розвиток; *пізнавальна обізнаність* – збагачення поінформованості про естетику, культуру, мистецтво, його історію та сучасні тенденції; *активне включення* – стимулювання активної участі студентів у культурному та мистецькому житті через практичну діяльність та творчі проєкти; *самовдосконалення* – підтримка індивідуального розвитку студентів через самостійну творчо збагачену діяльність.

Тактичні цілі фокусуються на досягненні конкретних програмних результатів навчання студентів шляхом упровадження спеціально обраних технологій, форм, методів і засобів навчання.

Відповідно – визначення *оперативних цілей* спирається на інтеграцію комунікативної, національно зорієнтованої та мистецько-творчої активностей здобувачів, що реалізуються в аудиторному, позааудиторному й самостійному форматах студентської роботи. Така інтеграція забезпечує гармонійний розвиток естетичної культури та формування загальних і фахових компетентностей, що збагачують професійну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти естетично-культурним змістом.

Представляємо ієрархічний зв'язок цілей формування естетичної культури в студентів закладів фахової передвищої освіти (рис. 2.1.2).

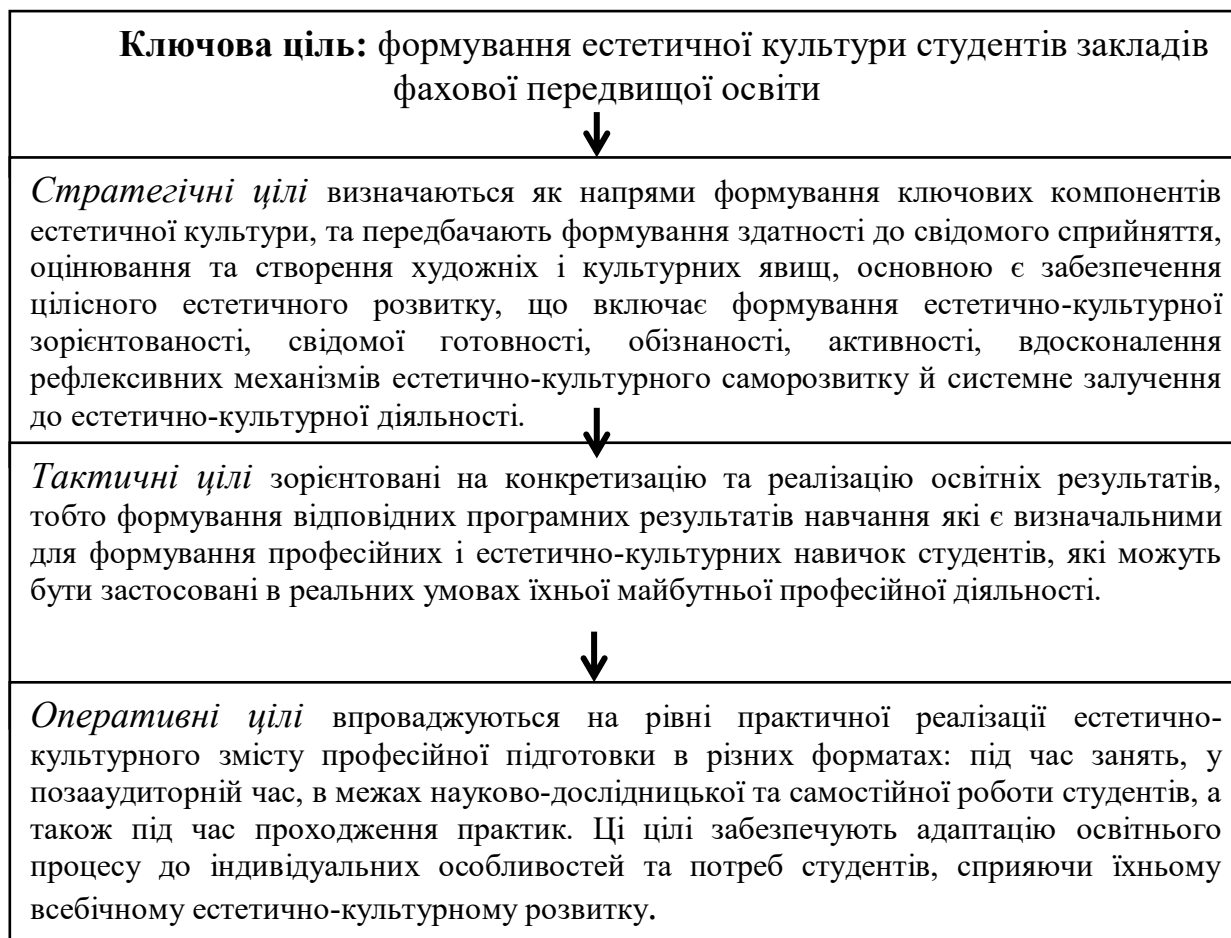

Рис. 2.1.2. Ієрархічний зв'язок цілей формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Згідно з зазначеним вище конкретизуємо зміст *стратегічних, тактичних та оперативних цілей* формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Пріоритетним є акцентуалізація комплексу *стратегічних цілей*.

Першою стратегічною підциллю є формування емоційно забарвленої складової естетичної культури через *афективний розвиток студентів*, спрямований на підвищення їхньої здатності самостійно регулювати власну емоційну сферу та підтримувати емоційний баланс у різних навчальних і життєвих ситуаціях. Реалізація цієї цілі передбачає розвиток вольових дій, спрямованих на систематичне збагачення естетико-культурного досвіду.

Ефективність таких дій ґрунтується на активації психічних процесів – сприйняття, осмислення, нахилів, здібностей і почуттів, які, за класифікацією Б.Блума, є базовими для продуктивної взаємодії особистості з дидактичним та естетичним і культурним контекстами.

Вважаємо, що основна увага має спрямовуватися на підтримку студентів у їхніх зусиллях адекватно реагувати на різноманітні ситуації, виражати свої емоції через вербальні, мімічні та жестові форми, а також проявляти вольові якості, такі як наполегливість, організованість та відповідальність. Це стає ключовим у процесах саморозвитку та реалізації власного потенціалу в умовах естетично-культурної зорієнтованої професійної підготовки.

Впровадження *аксіологічної цілі* спрямоване на формування і консолідацію ціннісних орієнтацій студентів та стимуляцію позитивної професійно-особистісної мотивації для неперервного естетично-культурного розвитку. Ціннісні орієнтації такі як морально-етичні якості, гуманність, альтруїзм, справедливість, працелюбність, вимогливість та патріотизм, є інтегральними складовими естетичної культури. Вони вписуються в особистісні, професійні та культурні межі майбутніх фахівців, охоплюючи комунікативні, національно зорієнтовані та мистецько-творчі напрями.

Ціннісні утворення набувають особливого аксіологічного значення, коли майбутні фахівці усвідомлюють естетичну культуру як систему регулятивно-нормативних чинників, що наповнюють особистість духовними та загальнолюдськими смислами. Це забезпечує основу для осмислення, відтворення й збереження естетико-культурних і національних цінностей. Такий підхід сприяє формуванню здатності студентів до професійної комунікації на основі естетично-культурних норм і принципів, що є надзвичайно важливим у фаховій діяльності.

Сенс *когнітивної цілі* в процесі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти фокусується на процесах пізнання, сприйняття, усвідомлення, а також на трансформації засвоєного в комплекс здатностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності студентів.

Зазначена ціль передбачає активізацію пізнавальних процесів, які спрямовані на глибоке засвоєння як естетично-культурних, так і професійних знань.

Реалізація когнітивної цілі передбачає не лише опанування студентами теоретичних знань, а й розвиток умінь їх практичного застосування, зокрема в плануванні, організації та аналізі результатів естетично-культурної діяльності. Означене сприяє формуванню критичного мислення та професійної адаптивності, які є необхідними для ефективного здійснення майбутньої фахової діяльності.

Своєю чергою, професійна підготовка студентів закладів фахової передвищої освіти має містити стратегічну *реалізаційну ціль*, яка зосереджена на формуванні естетичної культури в діяльнісно-практичній площині, що охоплює формування комплексу вмінь і навичок, критично важливих для трансляції естетично-культурного ресурсу через різноманітні форми естетично-культурної діяльності.

Основним завданням є розвиток у студентів здатності інтегрувати культурні взірці у професійну діяльність і передавати естетико-культурні цінності оточенню, опановуючи засоби естетично насиченої діяльності та морально-естетичної комунікації в процесі соціалізації та інкультурації.

Студенти мають навчитися застосовувати естетично-культурні й професійні правила, норми, ідеали та цінності у самоідентифікації та самореалізації. Вони повинні вміти інтерпретувати, відтворювати й створювати нові форми, методи та інструменти естетичного впливу, розв'язувати естетично-культурні завдання в непередбачуваних умовах, а також здійснювати критичний добір і аналіз матеріалу з позицій професійної доцільності.

Крім того, особлива увага приділяється *цільі самостійного розвитку*. Ця ціль спрямована на стимулювання студентів до активного самопізнання, самоврядування та самореалізації, що включає в себе розвиток їхнього естетично-культурного потенціалу та досвіду. Важливим аспектом є розвиток рефлексивних здатностей студентів, що дозволяє їм усвідомлювати себе як активних учасників естетично-культурної діяльності, розбудованої відповідно до особистісних ресурсів.

Разом із тим, розроблені *тактичні цілі* конкретизують стратегічні напрями, деталізуючи плани розвитку потенціалу студентів відповідно до компонентної структури естетичної культури, яка узгоджується із загальною метою професійної підготовки здобувачів фахової передвищої освіти та полягає в інтеграції естетично-культурних цінностей в освітній процес. Такий підхід забезпечує комплексне формування професійних компетентностей з урахуванням естетико-культурного змісту відповідної галузі діяльності.

Кореляція між стратегічними та тактичними цілями та очікуваними програмними результатами навчання, взаємозумовленість яких спрямована на цілеспрямоване формування естетичної культури студентів, представлена у таблиці 2.1.3.

Таблиця 2.1.3. Зумовленість стратегічних, тактичних цілей і програмних результатів навчання в межах формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Стратегічні цілі у взємозв'язку з компонентами	Тактичні цілі	Програмні результати навчання
Естетично-культурна зорієнтованість конкретизується ціллю афективного розвитку особистості.	Формування емоційної культури та вольових якостей студентів.	<i>Виявляє</i> емоційну залученість та задоволення від процесу естетично-культурного пізнання й професійної діяльності. <i>Регулює</i> власний емоційний стан, демонструє емпатію, толерантність та оптимізм у взаємодії. <i>Застосовує</i> вербальні й невербальні засоби комунікації як елемент естетично-культурного вираження. <i>Осмислює</i> власні естетичні переживання, здатен до критичної оцінки мистецьких явищ. <i>Ініціює й реалізує</i> естетично-культурні дії, долаючи труднощі на шляху до саморозвитку
Аксіологічна ціль естетично-культурної готовності зорієнтована на розробку системи естетично-культурних та професійних цінностей у студентів	Створення стимулів та потреб, необхідних для формування естетичної культури.	<i>Проявляє</i> стійкий інтерес до професійної діяльності в естетично-культурному контексті та виявляє готовність до активної участі у сфері культури й мистецтва. <i>Усвідомлює</i> особисту цінність естетико-культурних орієнтирів та визнає їх значущість для професійного й особистісного зростання. <i>Інтегрує</i> естетично-культурні цінності (гуманність, етичність, альтруїзм, справедливість, працелюбність, патріотизм, самовимогливість) у зміст професійної діяльності.

		<i>Ініціює діяльність, спрямовану на розвиток власної естетичної культури як складника фахової компетентності.</i> <i>Мотивовано прагне до професійної самореалізації, зокрема шляхом удосконалення майстерності в естетико-культурному вимірі.</i>
Когнітивна ціль естетично-культурної обізнаності полягає в розвитку системи здатностей інтегрованого пізнання	Створення комплексної освітньої бази, яка сприяє розумінню та оцінці естетично-культурних знань у контексті професійного зростання.	<i>Пояснює гуманістичні цінності та їхню роль у професійному й естетико-культурному контекстах.</i> <i>Орієнтується в сучасних технологіях, методах і формах естетико-культурної діяльності, обґрунтовує їх вибір для розвитку естетичної сприйнятливості.</i> <i>Застосовує актуальні підходи до формування естетичних переконань і мотивів у власній та колективній практиці.</i> <i>Аналізує й інтерпретує мистецькі явища та культурний досвід на глобальному, європейському й національному рівнях, зважаючи на історико-соціокультурний контекст.</i> <i>Оцінює ефективність естетико-культурних проєктів і пропонує шляхи їх удосконалення на основі критичного аналізу отриманих результатів.</i>
Реалізаційна ціль естетично-культурної активності полягає в розробці комплексу вмінь, навичок та здатностей, які дозволяють студентам активно здобувати, втілювати та збагачувати свій естетично-культурний досвід	Формування в студентів спроможності ефективно взаємодіяти з культурним середовищем, розширювати свої естетичні горизонти та використовувати набуті знання для особистісного та професійного зростання.	<i>Планує та реалізує власну діяльність, спираючись на сформовану естетичну компетентність.</i> <i>Ініціює та впроваджує освітні, культурні й мистецькі проєкти, що відповідають універсальним естетичним і культурним цінностям.</i> <i>Застосовує ефективні засоби й методи для розвитку естетичної поведінки, самореалізації та особистісного зростання.</i> <i>Інтегрує національні й світові культурні досягнення у процес розробки й втілення стратегій естетичної діяльності.</i> <i>Сприяє розвитку міжособистісних взаємин у студентському середовищі на засадах естетично-культурних норм і принципів.</i>
Ціль самовдосконалення полягає у формуванні здатності до рефлексії та естетично-культурного саморозвитку.	Формування здатності до усвідомленого аналізу власних естетичних переживань, думок і вражень та застосування цих рефлексивних навичок для збагачення особистісної	<i>Критично аналізує власні естетичні знання, уміння й навички, визначаючи їх відповідність сучасним культурним вимогам.</i> <i>Ідентифікує та коригує власні недоліки у сфері естетично-культурного розвитку, розробляючи індивідуальні стратегії вдосконалення.</i> <i>Застосовує методи саморегуляції для підтримання оптимального емоційного та творчого стану в академічній і професійній діяльності.</i> <i>Організовує неперервний саморозвиток, плануючи та реалізуючи діяльність, спрямовану</i>

	естетичної свідомості і стимулювання подальшого естетично-культурного саморозвитку.	на збагачення власної естетичної культури. <i>Рефлексує</i> досягнуті результати, коригує подальші цілі та підходи, забезпечуючи сталість і прогрес особистісного естетико-культурного зростання.
--	---	---

Важливо зазначити, що *тактичні цілі визначають конкретні програмні результати навчання та в оперативному контексті забезпечують досягнення цих результатів через впровадження естетично-культурних зорієнтованих форм, технологій, методів і засобів у межах аудиторної, позааудиторної, самостійної та науково-дослідницької діяльності.*

Зокрема, локалізація оперативних цілей досягається інтеграцією естетично-культурного аспекту в теми занять, модулі освітніх компонентів, самостійні завдання, тематику курсових робіт, а також у визначенні та реалізації діяльності наукових студентських спільнот, розробці та впровадженні планів позааудиторної активності відповідних структурних підрозділів закладів фахової передвищої освіти.

Відтак, вважаємо, що розгортання освітнього процесу відбувається відповідно до ієрархії цілей, де *загальна мета – це сформованість естетичної культури студентів, яка досягається через реалізацію стратегічних, тактичних і оперативних цілей.*

Цілі формування естетично-культурних знань, умінь, навичок і здатностей є системоутворювальним чинником методичної організації освітнього процесу та безпосередньо впливають із загальної мети професійної підготовки здобувачів фахової передвищої освіти. Вони визначають зміст, очікувані результати та специфіку навчання в площині того, що орієнтація на формування естетичної культури передбачає глибинні особистісні трансформації студентів, що знаходять конкретне відображення у дидактичних цілях, програмних результатах навчання та системі практичних завдань.

Відтак, загальна мета, специфічні стратегічні, тактичні та оперативні цілі, зорієнтовані на виконання низки завдань локального характеру стосовно

формування та актуалізації студентами їхньої естетичної культури в межах професійної підготовки в цілому.

Отже, передусім окреслимо комплекс *завдань стратегічного порядку*: створення умов для розвитку емоційно-вольових якостей у професійно зорієнтованих умовах; зміцнення мотивації та потреби до професійного та естетичного зростання; забезпечення всебічного інформування студентів про методи та засоби естетично-культурної діяльності в полікультурному контексті; формування здатності студентів до рефлексії та самостійного естетично-культурного зростання на основі критичного мислення.

Варто зазначити, що стратегічні завдання уточнюються за допомогою низки *тактичних завдань*. Відтак заявлене стратегічне завдання щодо *створення умов для афективного розвитку студентів* локалізується комплексом таких *тактичних завдань*: активізація внутрішнього потенціалу студентів; формування навичок емоційної та вольової регуляції під час навчання; підвищення мотивації до досягнення високих результатів; розвиток позитивного ставлення до естетичних і культурних аспектів професійної діяльності.

Свою чергою, в межах формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, реалізація стратегічної цілі зі *зміцнення мотивації та потреби до професійного та естетично-культурного зростання*, досягається через створення системи естетично-культурних і професійних цінностей та вирішення таких *тактичних завдань*: стимулювання інтересу студентів до успішної реалізації себе у сфері естетико-культуротворчої діяльності; формування відповідального ставлення до ролі естетичної культури як складової професійної компетентності й чинника всебічного особистісного розвитку; розроблення комплексу форм, технологій, методів і засобів, що активізують естетично-культурний потенціал у процесі інтеграції змісту навчання як на рівні міждисциплінарної взаємодії (загальна інтеграція), так і в межах окремих освітніх компонентів (часткова інтеграція); залучення студентів до позааудиторної діяльності, самостійної роботи та науково-дослідницької

активності як інтегративного простору для формування естетичної культури в контексті професійної підготовки.

В площині старегічної цілі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти щодо *забезпечення всебічного інформування студентів про методи та засоби естетично-культурної діяльності в полікультурному контексті* ми окреслюємо наступні *тактичні завдання*: створити умови для цілісного й інтегративного засвоєння естетично-культурних знань у взаємозв'язку зі специфікою професійної підготовки; розробити та впровадити ефективну методику, спрямовану на глибоке здобуття та актуалізацію студентами комплексу знань, умінь і навичок, необхідних для формування естетичної культури як складової їхньої професійної компетентності. Також тактичні цілі заданого вище сегменту передбачають наскрізно створення єдиного когнітивного та практико-апробаційного поля освітніх компонентів, що забезпечить теоретичну та практичну основу для формування естетичної культури студентів, ідентифікацію та усунення потенційних бар'єрів для прийняття, сприйняття та відтворення естетично-культурної інформації.

З метою реалізації стратегічної цілі, спрямованої на *формування здатності студентів до рефлексії та самостійного естетично-культурного зростання на основі критичного мислення* було визначено низка *тактичних завдань рефлексивного характеру*: сформувати здатність студентів до аналізу та корекції власного естетично-культурного досвіду й потенціалу; розвивати вміння прогнозувати, діагностувати, аналізувати та вдосконалювати власні естетично-культурні знання, вміння й навички, а також інших учасників освітньої взаємодії; активізувати формування навичок створення індивідуальної особистісно-професійної стратегії розвитку та самовдосконалення естетичної культури.

Відтак, організація реалізації означеного комплексу цілей формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти на основі узгодженого вирішення стратегічних і тактичних завдань дозволяє цілеспрямовано проєктувати зміст цього процесу, впорядковувати логіку вивчення дидактичного матеріалу, визначати ефективні напрями педагогічної

взаємодії між учасниками освітнього процесу, впроваджувати результативний практичний інструментарій та створювати умови для об'єктивного оцінювання результатів навчальної діяльності студентів відповідно до комплексу означених цілей.

2.2. Психолого-педагогічні умови формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти має не лише стати ключовим аспектом їхньої освітньої траєкторії, а й гармонійно інтегруватися в структуру професійної компетентності, сприяючи цілісному розвитку особистості та підвищенню якості фахової підготовки. Ефективна реалізація цього процесу залежить від створення оптимальних і доцільних умов в навчальному середовищі закладу. В тлумачному словнику, поняття «умова» визначається як «необхідна обставина, що робить можливим здійснення чогось або сприяє певному процесу» [22]. Дослідження в галузі освіти підкреслюють, що якість освітнього процесу безпосередньо зумовлюється наявністю сприятливих умов, які розглядаються як «важливі продуктивні чинники, що впливають на перебіг і результати навчальної діяльності» [115, с. 25].

У площині формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти сучасна наукова думка зосереджується на системі таких педагогічних умов, які становлять фундамент для розвитку креативності, естетичного сприйняття та художньо-творчої самореалізації здобувачів освіти. В сучасному науковому дискурсі педагогічні умови визначаються як сукупність факторів, що або стимулюють, або обмежують прояв освітніх закономірностей у контексті діалогічної взаємодії та активного соціально-психологічного навчання [12]. Важливим стає створення сприятливого освітнього середовища, яке відкриває шлях до активної рефлексії та критичного мислення [74].

Ключовими параметрами педагогічних умов виступають структурованість і організованість освітнього процесу, що передбачає дотримання визначених компонентів, логічної послідовності дій, нормативних вимог і методичних підходів, спрямованих на досягнення освітніх цілей [155, с. 104]. До таких умов також належить інтеграція об'єктивних можливостей освітнього контенту, дидактичних методів і організаційних форм із матеріально-технічними ресурсами, що забезпечують ефективне виконання освітніх завдань [12].

З огляду на зазначене, ефективна реалізація естетично-культурної освіти, з одного боку, передбачає врахування індивідуально-вікових характеристик здобувачів і відповідну адаптацію дидактичних матеріалів; з іншого — вимагає наскрізної гуманізації та гуманітаризації всіх етапів навчання, що передбачає системне використання сучасних технічних засобів, зокрема комп'ютерної техніки [79]. Не менш важливою детермінантою успіху є високий рівень професійної підготовки викладачів, їхня компетентність у сучасних педагогічних технологіях і навчальних засобах, а також належний соціально-економічний статус педагогічного колективу в суспільстві [79].

Тож комплексно створені та реалізовані умови створюють сприятливе середовище для формування глибокого естетичного світогляду, розвитку культурної компетентності та стійкого емоційно-ціннісного ставлення студентів до мистецтва й культурної спадщини. Такий підхід забезпечує їхню підготовку до активної, креативної та суспільно значущої професійної діяльності в умовах сучасного соціокультурного простору.

Визначення ключових типів умов, що забезпечують ефективність освітнього процесу, становить важливий теоретичний і практичний аспект у сучасній педагогічній науці. Узагальнюючи широкий спектр чинників, доцільно виокремити кілька фундаментальних категорій умов, які суттєво впливають на розгортання якісної та результативної освітньої діяльності. А саме:

- *організаційно-педагогічні умови* – це комплекс змісту, форм і методів, які становлять основу управління процесуальним аспектом методичної системи. Ці умови визначають структурні та процесуальні особливості

освітнього процесу, сприяючи його організованості та цілеспрямованості [180, с.13];

- *психолого-педагогічні умови* – охоплюють взаємозв'язок між навчальним та матеріально-просторовим середовищем, що дозволяє впливати на перетворення особистісних характеристик студентів. Такий тип умов передбачає інтеграцію психологічних аспектів навчання, що спрямовані на розвиток індивідуальних потенцій учасників освітнього процесу [180, с.13];
- *дидактичні умови* – стосуються специфічного добору, конструювання та застосування академічних змістів, методів та форм, які націлені на досягнення конкретних дидактичних цілей. Цей вид умов забезпечує вибірковість та цілеспрямованість педагогічного процесу, оптимізуючи його зміст з метою найефективнішого навчання [180, с.13];
- *психологічні умови* – охоплюють взаємодію між освітнім середовищем та особистісними характеристиками суб'єктів навчання, ґрунтуються на психологічних процесах, що відбуваються в студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності та визначаються особливостями їхнього сприймання, мотивації, емоційно-вольової сфери й когнітивної активності. Зазначені умови є ключовими для реалізації персоналізованого підходу в навчанні [180, с. 13]

Визначаючи комплекс і тип умов щодо ефективного формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти доцільним є звернення до аналізу педагогічних умов, запропонованого Т. Вінник [25]. Попри те, що дослідження авторки зосереджене на культурологічній підготовці майбутніх учителів початкової школи, його положення можуть бути адаптовані до потреб розвитку естетичної чутливості студентів фахових коледжів.

У межах дослідження Т. Вінник виокремлює внутрішні та зовнішні умови, що сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу. Зокрема внутрішні умови охоплюють мотивацію студентів до навчання, інтерес до вивчення

естетично значущих дисциплін, усвідомлення важливості естетично-культурних знань і навичок для професійної діяльності, а також стійку потребу в особистісному саморозвитку і самовдосконаленні [25].

Свою чергою, зовнішні – включають створення сприятливого освітнього середовища в закладах освіти, яке було б націлене на розвиток естетичних компетентностей та спрямовано на ефективність процесу естетичного виховання [25].

Відтак педагогічно керований процес, у межах якого забезпечується реалізація зазначених умов, може стати ключовим чинником успішного наповнення професійної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти естетично-культурним змістом. Цей процес ґрунтується на комплексному підході до формування естетичної культури, що передбачає цілеспрямовану інтеграцію внутрішніх (особистісні характеристики, мотиваційні аспекти) та зовнішніх (методи, форми й технології навчання) чинників [25].

Педагогічні та психологічні чинники виступають визначальними складовими освітнього процесу, забезпечуючи структурну логічність та сприятливий контекст для розвитку ключових компетентностей студентів. Водночас ці умови створюють лише потенційну основу для організації освітнього процесу, тоді як вирішальну роль відіграє активна, креативна та ціннісно зорієнтована взаємодія між педагогами й здобувачами освіти, спрямована на формування їхньої естетично-культурної самосвідомості.

Відповідно до вище викладеного слід зазначити, що спеціально організовані психолого-педагогічні умови створюють сприятливе середовище для підготовки здобувачів освіти, забезпечуючи інтеграцію провідних положень педагогічної та психологічної науки. Така інтеграція виступає необхідною передумовою для стабілізації та ефективної організації освітнього процесу, спрямованого на досягнення високого рівня професійної компетентності здобувачів освіти у сфері естетично збагаченої професійної підготовки. Вона сприяє узгодженому поєднанню когнітивних, емоційно-чуттєвих і діяльнісних компонентів, необхідних для формування естетичної культури особистості.

Таким чином, процес формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти ґрунтується на цілісному підході, який охоплює як теоретичне обґрунтування, так і практичну реалізацію через впровадження системи психолого-педагогічних умов. Це дозволяє не лише забезпечити належний рівень теоретичної підготовки, а й створити умови для її ефективного практичного застосування у процесі формування ключових компетентностей, що визначають естетичну свідомість і культуру майбутнього фахівця.

Тож особливої уваги потребує детальне визначення та обґрунтування психолого-педагогічних умов, що сприяють формуванню естетичної культури здобувачів освіти. У цьому контексті ключовим є аналіз характеру взаємодії, здатної забезпечити позитивний вплив на освітній процес. Така взаємодія має відповідати провідним педагогічним принципам, узгоджуватися зі специфікою естетичного виховання, а також враховувати локальний характер впливу зазначених умов на структурні компоненти досліджуваного педагогічного явища.

Важливість такого підходу підкріплюється результатами наукових досліджень та існуючої практики, таких як тестування та анкетування науково-педагогічних працівників, що дозволило виявити основні акценти в естетично зорієнтованих умовах. Разом із тим власний педагогічний досвід, застосування методу експертного оцінювання, зокрема використання карт експертного оцінювання, стали основою для формування переліку психолого-педагогічних умов формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Реалізація цих умов має сприяти створенню специфічного естетично-культурного навчального простору закладу освіти, яке цілеспрямовано налаштоване на формування досліджуваного нами феномену, зокрема в аспектах збагачення професійної компетентності студентів закладів фахової передвищої освіти естетичним і культурним змістом.

У рамках нашого дослідження, експертна спільнота висловила розмаїтість думок щодо впливу спеціально розроблених нами умов на формування естетичної культури студентів (Додаток В). Варто зазначити, що з урахуванням вищезазначених факторів ми також спирались на сутнісну характеристику та

змістову, тобто компонентну будову ключового поняття – естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Виокремлено п'ять основних напрямів, які також охоплюють: особистісні характеристики майбутніх фахівців, структуру та зміст освітнього процесу, важливість комунікативного аспекту у професійній підготовці, використання інноваційних форматів для естетично-культурної адаптації студентів, а також їхню участь у культурному і мистецькому житті закладу освіти та регіону, міста тощо.

Отже, в результаті ґрунтовного аналізу та експертного оцінювання було окреслено низку ключових умов, що мають визначальний вплив на активізацію процесу формування естетичної культури студентів. Насамперед, ідеться про створення такої організації освітньої діяльності, яка забезпечує позитивне сприйняття та глибоке усвідомлення здобувачами естетичних і культурних цінностей. Це передбачає залучення студентів до змістовної взаємодії з мистецтвом через дослідження, осмислення та аналіз різноманітних форм естетично-культурної діяльності.

Особливої значущості набуває інтеграція естетично-культурного компонента в зміст фахової підготовки, що ґрунтується на розвитку критичного мислення та ціннісно зорієнтованого підходу до інтерпретації навколишнього середовища, мистецьких явищ і культурних артефактів. Такий підхід сприяє формуванню у студентів здатності до глибокого естетичного сприйняття, осмислення художнього змісту та символічних форм мистецтва, а також стимулює їхнє зацікавлення в участі у культурно-мистецьких практиках, що розширює естетично-культурний досвід і формує стійкі естетично-культурні орієнтири.

Своєю чергою, акцент робиться на формуванні у студентів навичок рефлексії та самовдосконалення через послідовне опанування естетично-культурних знань і їхнє творче застосування в різних мистецьких, професійних і життєвих контекстах. У сукупності це сприяє становленню цілісної та динамічної естетичної культури студентів, що виходить за межі традиційного підходу до культурологічно збагаченої освіти, розширюючи можливості естетично-

культурного й професійного становлення студентів. Запропоновані умови узгоджуються зі змістом фахової підготовки та враховують особливості сучасного освітнього простору України.

Варто зазначити, що відповідно до окреслених і обґрунтованих нами цілей і завдань формування естетичної культури в студентів хакладів фахової передвищої освіти (п. 2.1.) ключовою передумовою є відповідність психолого-педагогічних умов сучасному соціальному запиту на підготовку фахівців, наділених естетичними та культурологічними компетентностями. Їх реалізація передбачає цілісну організацію професійної підготовки, спрямовану на розвиток естетичної зорієнтованості, внутрішньої готовності до естетично-культурної участі, обізнаності та саморозвитку. Інтеграція відповідних знань у зміст фахової підготовки здійснюється через залучення студентів до аналітичної та практичної роботи з культурно-мистецькими феноменами, що сприяє глибшому розумінню культури як системного явища. Забезпечення єдності теоретичних і прикладних компонентів у межах професійної підготовки сприяє формуванню цілісної естетичної культури та високого рівня культурно збагаченої професійної компетентності майбутніх фахівців.

У межах проведеного дослідження особливий акцент зроблено на аналізі комплексу організаційних, педагогічних, психологічних і дидактичних чинників, що детермінують ефективність формування естетичної культури студентів. До *організаційних чинників* віднесено нормативно-методичне забезпечення, логістику навчального процесу та наявність умов для культурно-мистецької діяльності. *Педагогічні чинники* охоплюють особливості професійної взаємодії викладача і студентів, змістово-цільову спрямованість фахової підготовки, а також ціннісні орієнтації освітнього впливу. *Психологічні* – пов'язані з урахуванням мотиваційної, емоційно-чуттєвої та вольової сфери студентів і розвитком рефлексивних умінь. *Дидактичні чинники* охоплюють вибір адекватних форм, методів і засобів навчання, інтеграцію естетичного компонента в освітній процес, використання міждисциплінарних зв'язків тощо. Сукупність зазначених чинників тісно корелює з фундаментальними педагогічними законами та принципами і

служує основою для досягнення цілей професійної підготовки та формування естетичної культури студентів.

Наукові позиції щодо цих умов не суперечать одна одній, оскільки вони вбудовані у загальнопедагогічний контекст і призначені для забезпечення гармонійного розвитку естетичної освіти студентів закладів фахової передвищої освіти різного профілю. В нашому дослідженні особлива увага приділяється локально-прикладному характеру визначених психолого-педагогічних умов, що має на меті підкреслити їх важливість у конкретних освітніх, виховних і розвивальних контекстах.

Разом із тим, запропоновані умови не лише узгоджуються зі специфічними педагогічними закономірностями та принципами, а й сприяють ефективному впровадженню естетично-культурних цінностей у зміст професійної підготовки. Їх реалізація ґрунтується на поєднанні традиційних і інноваційних підходів, спрямованих на формування естетичної культури студентів. Системна інтеграція ключових компонентів забезпечує цілісність впливу та сприяє адаптації здобувачів освіти до вимог сучасного соціокультурного контексту.

Суттєвість першої психолого-педагогічної умови зумовлена науковими даними, які підтверджують, що позитивний емоційний контекст ефективно сприяє мобілізації різноманітних психічних функцій особистості. Це, в свою чергу, веде до зростання пізнавальної активності, емоційного відгуку, моральної свідомості та вольової наполегливості особистості, що стимулює виявлення і розвиток потенційних здібностей індивіда, гармонійно відповідаючи його потребам, інтересам і переконанням.

У контексті психолого-педагогічних умов формування естетично-культурної зорієтованості, як першого компонента естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, особливе значення має забезпечення позитивного сприйняття та глибоке усвідомлення естетично-культурних та професійних цінностей. Ця умова спрямована на формування естетичної орієнтації студентів, що виявляється через емоційно-вольові реакції, які є важливими для їх професійного та особистісного розвитку.

Організаційний підхід до освітнього процесу базується на тому, що формування естетичної культури студентів тісно пов'язане зі змінами в соціокультурному середовищі та вимогах сучасного суспільства до освітніх інституцій. Означене має охоплювати особистісні й соціальні запити, які безпосередньо впливають на професійні очікування та виклики, що ставляться перед майбутніми фахівцями. А також акцентуалізує інтеграцію освітніх упливів на основі гуманізації, спрямовуючи студентів на усвідомлення важливості свого культурного внеску в професійному та соціальному контекстах [107, с. 208].

Відповідно до теоретичних засад єдності свідомості та діяльності особистості, що передбачають інтегративний аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників, формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти потребує цілеспрямованого створення умов для емоційно збагаченого сприйняття особистістю естетичних і культурних цінностей. Це не лише сприяє розвитку естетично-культурної спроможності, а й узгоджується із загальними цілями освітнього процесу.

Реальні об'єкти та явища навколишнього світу виступають для студентів не лише джерелом естетичних переживань, а й ефективним інструментом актуалізації освітнього процесу. Їх залучення забезпечує зв'язок між теоретичними знаннями та реальними професійними завданнями, сприяючи глибшому включенню особистості до засвоєння естетично-культурного досвіду. Такий підхід є важливим чинником профілактики навчально-пізнавальної пасивності та стимулювання формування естетичної культури, зокрема через наповнення майбутньої професійної діяльності естетико-культурним змістом, що позитивно впливає на працездатність і внутрішню мотивацію студентів через переживання позитивного емоційного досвіду.

Емоційні переживання, такі як радість, сум, страх чи гордість, відіграють важливу роль як у внутрішньому досвіді студентів, так і в процесі соціальної взаємодії. Вони спонукають до дій і, водночас, потребують розвитку здатності емоційно-вольової регуляції, особливо в професійних контекстах. Попри актуальність цього феномену, механізми його формування залишаються

недостатньо дослідженими. У зв'язку з цим освітні програми мають включати компоненти, спрямовані на розвиток емоційно-вольової сфери в контексті естетично-культурного становлення студентів, що сприяє як професійному зростанню, так і особистісному самовдосконаленню [48; 57; 96].

Відповідно до зазначеного вище виокремлення першої психолого-педагогічної умови зумовлене актуальністю розвитку емоційно-вольової регуляції особистості студента в контексті естетично насиченої професійної підготовки студентів. Особливості майбутньої фахової діяльності потребують уміння керувати емоційно-вольовою сферою, що безпосередньо впливає як на якість професійної взаємодії, так і на її естетично-культурне наповнення. Обмежена кількість досліджень у цій площині, особливо на рівні фахової передвищої освіти, засвідчує потребу у впровадженні цілеспрямованих розвивальних і корекційних заходів. А вивчення цього феномену в комплексі охоплює аналіз його природи, структури й ефективних засобів розвитку, сприяє не лише академічній успішності, а й особистісному та професійному становленню студентів у процесі формування їхньої естетичної культури.

Аналіз цього аспекту порушеної проблеми охоплює структуру психічної регуляції на свідомому рівні, засоби впливу на психічний стан, активність і поведінку, а також роль емоційно-вольових механізмів особистості у підвищенні ефективності освітнього процесу та адаптації студентів до нових видів діяльності, зокрема професійної з естетично-культурним компонентом [42; 48; 55]. Психологічні дослідження засвідчують зв'язок між пізнавальною мотивацією студентів і їхніми вольовими характеристиками, а також виявляють нерівномірність розвитку емоційно-вольових якостей у різних умовах навчання [56; 57; 96; 161].

Отже, підвищення якості професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти передбачає цілеспрямоване зміцнення емоційно-вольового компонента особистості як ключової умови формування естетично-культурних і професійно-ціннісних орієнтацій студентів. Адже емоційно-вольова регуляція в контексті естетичної культури має забезпечувати цілісне й позитивно

забарвлене сприйняття естетично-культурних контекстів, що стимулює активне й ефективне засвоєння професійних компетентностей. Також слід зазначити, що важливу роль відіграють також індивідуальні характеристики студентів, що впливають на їхню емоційну рухливість та вольові зусилля в процесі естетично-культурної діяльності, здатність до самоконтролю в різних умовах та ініціативність у виконанні завдань культурологічного та естетичного характеру [56, с. 293].

Стратегія формування естетичної культури в студентів закладів фахової передвищої освіти повинна базуватися на емоційно-вольовій регуляції особистості та передбачає розробку заходів відповідно до індивідуального рівня розвитку вольових і емоційних якостей студентів.

Тож основною метою таких психолого-педагогічних ініціатив є інтеграція в освітній процес програми розвитку емоційно-вольової регуляції студентів спрямованих на активізацію внутрішніх резервів студентів, формування впевненості у власних силах, а також розвиток здатності до прояву сили та волі в досягненні результату. Вважаємо, що важливим є створення атмосфери відкритості, підтримки віри в позитивні якості студентів, подолання труднощів і розвиток нових поведінкових моделей, що сприяють гармонійному включенню естетичної культури в повсякденну академічну та професійну діяльність студентів.

Отже, на нашу думку, ефективне формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в частині естетично-культурної зорієнтованості з емоційно-вольовим сенсом і змістом забезпечить реалізація такої психолого-педагогічної умови – *забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами культурних і професійних цінностей як невід’ємної складової їхнього естетично-культурного становлення.*

Відтак, потенціал цієї психолого-педагогічної умови полягає у можливості позитивного впливу на емоційний тон процесу формування естетичної культури студентів, а напрям такої педагогічної взаємодії сприяє створенню позитивних емоційних переживань, що відіграють критичну роль у підвищенні

продуктивності професійної підготовки, зокрема щодо формування комплексної естетичної культури студентів.

Включення першої психолого-педагогічної умови в організацію освітнього процесу вимагає застосування комплексу форм, технологій, методів і засобів у різних аспектах – навчальній, позааудиторній, самостійній та науково-дослідницькій діяльності студентів.

В межах обґрунтування наступної психолого-педагогічної умови формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти сфокусуємось на значущості створення таких обставин, які спонукають до формування глибокого розуміння та ціннісного ставлення до естетичної культури особистості як ключового складника їхньої професійної компетентності. За структурою досліджуваного феномену, саме естетично-культурна готовність відповідає ціннісно-мотиваційному критерію та показникам його прояву (п. 1.3.).

Розбудова освітнього процесу на засадах ціннісно-мотивованого навчання з естетично-культурним акцентом передбачає використання комплексу підходів, методів і засобів, а також фахових дисциплін, форм аудиторної та позааудиторної діяльності з метою свідомого формування естетично-культурних аксіологічно збагачених здатностей студентів. Це зумовлює посилення внутрішньопредметних, міжпредметних, та трансдисциплінарних зв'язків, спрямованих на ціннісне формування естетичної культури студентів загалом. Вдосконалення сучасних методик формування естетичної культури студентів мають істотно збагачувати зміст і структуру освітнього процесу, надаючи йому чіткий аксіологічний, ціннісно-зорієнтований вимір, зорієнтованого на виховання обізнаної та відповідальної молоді, здатної усвідомлювати, цінувати й примножувати естетичні й духовні засади особистісної культури [106, с. 9].

Формування мотиваційно-ціннісного змісту естетичної культури як складника естетично-культурної готовності студентів передбачає взаємодію внутрішніх і зовнішніх чинників, що визначають глибину засвоєння естетичних, культурних, професійних цінностей і рівень особистої залученості студентів в їх реалізацію.

До внутрішніх чинників належать професійна мотивація, інтерес до естетично зорієнтованих дисциплін, усвідомлення значущості естетичних орієнтирів для майбутньої діяльності, потреба в самореалізації й самовдосконаленні. Вони формують основу для внутрішньої готовності студентів до ціннісного сприйняття мистецтва, культури, навколишньої дійсності. Своєю чергою, зовнішні чинники охоплюють змістово насичене навчання, педагогічну підтримку, культурно-мистецьке та естетично зорієнтоване середовище закладу, залучення до проєктної, творчої й соціокультурної діяльності тощо. Вони створюють умови для активного засвоєння естетичних і культурних смислів і цінностей. Тож, реалізація мотиваційно-ціннісного компоненту передбачає емоційно-ціннісну актуалізацію, інтерналізацію естетичних і культурних норм через рефлексію, участь у культурних практиках і стимулювання до саморозвитку.

Узгоджена взаємодія внутрішніх і зовнішніх чинників забезпечує формування в студентів стійкої мотивації до естетично-культурного зростання, свідомого ціннісного ставлення до культури та готовності інтегрувати естетичні орієнтири у різні сфери життєдіяльності, зокрема – професійну. Мотивація при цьому виступає ключовим чинником активності особистості, що відображає її потреби й прагнення, визначаючи напрям і динаміку поведінки під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх обставин. Разом із тим, щодо студентської мотивації А. Бугрименко, Л. Буйнова та інші класифікують мотиви студентів як соціальні (широкі соціальні, вузькі соціальні, мотиви соціальної взаємодії) та пізнавальні (широкі пізнавальні мотиви, навчально-пізнавальні мотиви, мотиви самоосвіти) [13, с. 65–70].

Своєю чергою, формування естетичної культури серед студентів тісно пов'язано з опертям на внутрішні ціннісні орієнтації, що впливають на їхню мотивацію та особистісний розвиток. А. Здравомислов, один з перших вітчизняних дослідників у цій сфері, звертає увагу на зв'язок духовних прагнень, ідеалів та моральних принципів особистості з причинами людської діяльності, які трансформуються в інтереси та набувають форми цінностей [58, с. 15]. Останні

можуть бути трансформовані у професійні, зумовлюючи морально-етичні, соціальні та креативні якості, необхідні для професійної діяльності майбутніх фахівців [41]. Тож в такому сенсі ціннісні орієнтації, їхнє причиново-наслідкове походження та взаємозумовленість із мотиваційною сферою студента відіграють ключову роль у формуванні стійких естетично-культурних потреб, які є невід'ємної частини процесу формування естетичної культури студентів.

Зокрема, естетично-культурні потреби майбутніх фахівців, такі як особистісні, загальнолюдські, та професійні, формуються і реалізуються через стимули, які ідентифікують і визначають їхні довготривалі інтереси. Вони відображають важливість освоєння естетично-культурних знань, що, згідно з класичним підходом, є основою для розвитку будь-якого мотиву через процес колективного створення матеріальних і духовних цінностей.

Естетичні цінності безпосередньо впливають на мотиваційну сферу студентів, зумовлюючи ціннісно-свідоме сприйняття реальності та стимулюючи дії й вчинки, що базуються на сформованій естетично-культурній готовності – психологічній, когнітивній, діяльнісній та поведінковій. Це, у свою чергу, сприяє розширенню відповідних потреб, інтересів і мотиваційних орієнтацій студентів [58]. Такий взаємозв'язок підтверджує інтегративний характер взаємодії мотиваційних, ціннісних і естетичних компонентів у структурі особистості студента.

Зворотний зв'язок між естетично-культурною мотивацією та ціннісними орієнтирами формує динамічну інтегративну систему, що відображає прояви естетико-культурної готовності – ключового внутрішньо-особистісного чинника формування естетичної культури. Інтеграція естетичного контенту і освітні програми забезпечує, своєю чергою, зростання естетично-культурної обізнаності, активності й здатності до саморозвитку студентів, істотно збагачуючи їхню професійну підготовку. Об'єднання загальноосвітніх та фахових дисциплін в єдиний міждисциплінарний комплекс стає підґрунтям гармонійного особистісного розвитку здобувачів освіти [84, с. 88].

Друга психолого-педагогічна умова має інтегративний характер, що виявляється через міждисциплінарні та прикладні аспекти освітнього процесу. Вона реалізується шляхом збагачення змісту навчальної, позааудиторної, науково-дослідницької діяльності, а також практичної підготовки студентів, сприяючи формуванню естетичної культури на засадах ціннісно-свідомого ставлення до професійного розвитку.

Інтеграційний чинник цієї умови полягає у формуванні мотивації до цілеспрямованого опанування умінь і навичок, релевантних компонентам естетичної культури. Це забезпечується завдяки взаємодії педагогічного колективу, студентських спільнот, навчально-методичного ресурсу, матеріально-технічної та нормативно-регулятивної бази, що в сукупності формують сприятливі умови для гармонійного естетично збагаченого професійного розвитку студентів.

Зазначені складники є зовнішніми факторами, що впливають на ціннісне усвідомлення естетично-культурної готовності студентів, формуючи предметно-рефлексивне ставлення до естетично-культурної обізнаності, активності та майбутньої професійної діяльності, необхідні для повноцінного здобуття фахової передвищої освіти та формуванню здатності до естетично-культурного саморозвитку.

Отже ефективному формуванню естетично-культурної готовності студентів закладів фахової передвищої освіти сприятиме цілеспрямована реалізація другої психолого-педагогічної умови - *інтеграція естетичного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінення та відтворення студентами естетично-культурних цінностей.*

Відтак, узагальнюючи, варто відмітити, що в межах аналізу мотиваційно-ціннісної сфери особистості важливим є уявлення про інтегративний характер ціннісно-смыслового центру мотивації, який визначає загальну спрямованість активності особистості. Адже індивідуальний досвід формує мотиваційно-ціннісні орієнтації, що підтримують самотійну активність і, відповідно, сприяють

формуванню естетичних детермінант в пізнавальній діяльності, забезпечуючи основу для розвитку естетично-культурної готовності з подальшою актуалізацією естетично-культурної обізнаності студентів [42].

Систематичне засвоєння студентами естетично-культурних знань є ключовим у формуванні їхньої естетичної культури. Звідси обґрунтування та виокремлення наступної психолого-педагогічної умови нами розглядається у логічному зв'язку із забезпеченням позитивного мотиваційно-ціннісного механізму, який спрямований на системно-комплексне усунення в студентів нерозуміння значущості естетично-культурної обізнаності. На нашу думку, це базується на процесах закріплення внутрішньої мотивації до здобуття необхідних знань і формування здатності реалізовувати пізнавальний інтерес як провідний імпульс когнітивних перебігів у формуванні естетичної культури.

Означене вище зумовлює необхідність забезпечення цілісності, неперервності та системності у формуванні естетичної культури, що передбачає впровадження відповідних психолого-педагогічних умов в освітній процес. Особистісний інтерес студентів до інтелектуально-естетичного збагачення виступає провідним мотиваційним і рушійним чинником, який не лише активізує пізнавальну діяльність, а й сприяє глибокому усвідомленню естетично-культурних смислів у процесі професійного становлення.

Також слід звернути увагу на думки П. Скліяра про гуманістичну та особистісну орієнтацію професійної підготовки, яка відіграє ключову роль у формуванні ціннісно-мотиваційної домінанти особистості, що впливає на професійне спрямування та ефективність професійної діяльності. Тож вбачаємо пріоритетним – стимулювання мотиваційної орієнтації студентів на успішність у навчально-пізнавальній діяльності та на досягненні її результатів [137, с. 101].

Варто зазначити, що пріоритетний комплекс знань у структурі естетично-культурної обізнаності студентів закладів фахової передвищої освіти охоплює: базові естетичні категорії та принципи художньої виразності; історико-культурний контекст національної й світової мистецької спадщини; стилістичну та жанрову диференціацію мистецтва; засади культурної семіотики як мови

символів і образів; сучасні тенденції у сфері креативних індустрій [42; 111; 112; 159]. Також важливим індикатором глибини пізнання виступає засвоєння філософських, загальнонаукових, культурологічних і професійно зорієнтованих знань. Саме вони стимулюють системний пошук нових інформаційних ресурсів і сприяють розробці інноваційних підходів опрацювання естетично-культурного матеріалу, забезпечуючи його ефективну трансляцію в освітньому процесі, зокрема у професійно наближених умовах.

Засвоєння такого знаннєвого масиву активізує низку важливих пізнавально-когнітивних процесів студентів, а саме: ціннісно забарвлене естетичне сприйняття, інтерпретаційне мислення, критичний аналіз культурних феноменів, рефлексію власних естетичних орієнтирів та творче переосмислення набутих знань у професійному контексті [42; 82; 87].

Вважаємо, що цілісне поєднання цих елементів забезпечує формування естетично-культурної обізнаності як ключового компонента естетичної культури студентів, сприяє розвитку когнітивної гнучкості, естетичної рефлексивності та фахової адаптивності в умовах сучасного культурно-мистецького простору.

Поряд із цим, у контексті порушеної проблеми знання перетворюються на практичні інструменти, що охоплюють методи, форми та засоби активізації естетичної культури студентами, а також аспекти аналізу її ефективності та значущості для майбутньої професійної діяльності [63, с. 37]. За думкою С. Гончаренка, знання як специфічна форма відображення реальності, маніфестуються в поняттях, судженнях, умовиводах, концепціях та теоріях та повинні вирізнятися систематичністю, усвідомленістю і осмисленістю [35].

Важливим є те, що опанування студентами знаннями, вміннями і навичками в площині естетичної культури відбувається через багаторівневу систему, яка одночасно є неперервним засвоєнням комплексу естетично-культурних здатностей. В цьому контексті, М. Фіцула диференціює розвиток здобувача освіти як етапне сходження – від інтуїтивного, де студенти аналізують і розв’язують комплекс професійних проблем, до репродуктивного, де завдання виконуються відповідно до регламентованих інструкцій. Наступний рівень –

репродуктивно-творчий – передбачається, що студенти вже самостійно вирішують типові проблеми, проте з труднощами в складних ситуаціях. Заключний етап, творчо-репродуктивний, характеризується добре сформованою системою знань, що дозволяє успішно виконувати професійні завдання навіть у нових умовах, а найвищий рівень, творчий, свідчить про високий розвиток професійних умінь і спрямованості [155].

У продовження викладеного вище, організація освітньої діяльності, спрямованої на формування естетичної культури студентів, вимагає впровадження цілісного комплексу педагогічних заходів. Їх зміст, форми й методи мають бути зорієнтовані на поглиблення розуміння студентами значущості естетично-культурних знань як складової професійної підготовки та особистісного розвитку, забезпечуючи ціннісне осмислення мистецтва й культури в контексті майбутньої фахової діяльності.

Відтак, особливої уваги потребує структурна організація дидактичного контенту, який має бути спрямований на формування естетично-культурної обізнаності з когнітивним сенсом. Означене передбачає інтеграцію змісту дисциплін загально-гуманітарного, професійного й вибіркового циклів для розвитку аналітичного, інтерпретаційного та рефлексивного мислення студентів. Системне включення знань про естетичні, культурно-мистецькі явища, стилістичні особливості, жанрову палітру та символіку художніх форм забезпечує формування глибокої пізнавальної орієнтації студентів, що лежить в основі естетично-культурної готовності майбутнього фахівця [112; 159].

На жаль, як свідчить практика, освітній процес в закладах фахової передвищої освіти часто обмежений вузькопрофільною підготовкою, ігноруючи не реалізований гуманістичний потенціал естетично-культурного складника освіти. Важливо, щоб естетично-культурні знання допомогли студентам глибше розуміти й осмислювати феномени культури, їх роль у людському житті, володіти методами освоєння, збереження та передачі соціокультурного досвіду, оцінювати досягнення культури в історичному та цивілізаційному контекстах, а також

розвивати здатність до діалогу з культурними феноменами та здобувати досвід освоєння національно-культурних здобутків [60].

Таким чином, усвідомлення, осмислення та засвоєння студентами системи знань, пов'язаних з естетичною культурою в поєднанні з формуванням умінь актуалізувати ці знання в контексті професійних завдань, створює підґрунтя для системного й комплексного опанування інструментарієм, необхідним для успішної фахової діяльності.

Отже, організація освітнього процесу щодо ефективного формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в частині естетично-культурної обізнаності передбачає реалізацію відповідної психолого-педагогічної умови – *створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетично-культурних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їхнє включення до культурних і естетично-мистецьких практик.*

Задля подальшого обґрунтування наступної психолого-педагогічної умови варто підкреслити, що системне засвоєння студентами естетично-культурних знань та сформованість відповідної пізнавальної здатності є фундаментальною базою для розвитку їхньої естетично-культурної активності.

Перехід від естетично-культурної обізнаності до естетично-культурної активності ґрунтується на залученні студентів до цілеспрямованої взаємодії з мистецькими та культурними практиками, у процесі якої знанняво-когнітивний компонент має трансформуватися в діяльнісно-операційну спроможність здобувачів освіти. Це забезпечує не лише розширення естетично-культурного досвіду, а й формує здатність свідомо застосовувати естетичні та культурні цінності у професійній діяльності та соціокультурному середовищі.

Тож, активне залучення студентів до процесу набуття естетично-культурного досвіду та реалізації відповідного здобутого ресурсу в практичну площину є надважливим, особливо на засадах суб'єкт-суб'єктного виміру. Відтак четверта психолого-педагогічна умова дозволяє актуалізувати фундаментальне

положення про те, що діяльність є універсальною формою функціонування особистості.

Як засвідчують результати наукових пошуків О. Малхазова [96], діяльнісна активність особистості сприяє практичному застосуванню естетично-культурних знань, які стають основними маркерами в осмисленні якості педагогічної діяльності щодо формування досліджуваної характеристики студентів. Застосування принципу суб'єктивно-діалогічної взаємодії в цьому процесі передбачає створення відкритої комунікативної системи, у якій освітній процес розгортається в режимі активного діалогу між його учасниками

Спираючись на власний педагогічний досвід, можемо стверджувати, що залучення студентів до естетично-культурної діяльності через оптимальне поєднання традиційних і інноваційних методичних підходів активізує їхню діяльнісну позицію та сприяє продуктивному використанню вже наявного досвіду. Послідовне й системне формування основних складників – естетично-культурної зорієнтованості, готовності та обізнаності – підсилює потребу й інтерес майбутніх фахівців до активної участі в естетично-культурних практиках закладу освіти, зокрема у комунікативній, національно зорієнтованій і мистецько-творчій сферах.

Процес формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти передбачає їхнє активне залучення до естетично-культурної діяльності, яка створює умови для засвоєння універсальних і національних естетичних цінностей та сприяє усвідомленню власних естетичних і культурних потреб, інтересів і творчих здібностей. Звідси, освітній процес має бути націлений на розвиток естетично-культурної самосвідомості та самореалізації студентів, включаючи набуття досвіду естетично-культурної поведінки та отримання педагогічної підтримки у процесі їхньої естетично-культурної самоідентифікації [104, с. 62].

Ефективним практичним інструментом у цьому процесі є створення спеціально змодельованих дидактичних ситуацій, які стимулюють естетично-культурну діяльність студентів як під час аудиторної діяльності, так і під час

позааудиторної діяльності. Такі ситуації сприяють глибшому усвідомленню студентами своїх естетично-культурних мотивацій, що важливо для формування та розвитку їхніх соціально-перцептивних здатностей.

Отже, успіх у формуванні естетичної культури залежить від активності студентів у культуротворчих процесах. В академічній взаємодії це проявляється через міжособистісну взаємодію на засадах партнерства та реалізацію естетичних навичок у груповій діяльності, в яких студент виступає не як об'єкт виховного впливу, а як активний учасник свого естетично-культурного розвитку [163].

Поряд із зазначеним вище, важливо інтегрувати до освітнього процесу сучасні комунікативні технології, які сприятимуть усвідомленню студентами цінності культурного співіснування в полікультурному суспільстві з урахуванням їхніх естетичних, культурних та особистісних відмінностей. Звідси формування естетичної культури потребує розвитку здатності студентів до свідомої й конструктивної взаємодії, побудованої на суб'єктивно-діалогічних засадах спілкування. Такий підхід реалізується шляхом органічної інтеграції дидактичних і виховних компонентів, де педагоги виступають гуманістично орієнтованими наставниками, які, задовольняючи потреби й розкриваючи потенціал здобувачів освіти, підтримують їхню активність, різнобічну діяльність і автономію в саморозвитку, проявляючи тактовність, терплячість і толерантність.

Важливість урахування не лише активності, але й особистісних та естетичних здібностей студентів є ключовою, оскільки нехтування цими аспектами може призвести до формалізму, втрати ініціативності та креативності [134, с. 201]. Дослідження підтверджують, що всебічний розвиток естетичних здібностей студентів ефективно реалізується через колективну публічну мистецько-творчу діяльність, яка сприяє гармонізації освітнього середовища, зміцнює соціальні зв'язки та сприяє самоактуалізації студентів як творців [134]. Такі засоби як музичне, образотворче, театральне та декоративно-прикладне мистецтво мають стати домінантними в процесі збагачення та апробації студентами власної естетичної культури, спрямовуючи енергію на інтерактивну взаємодію в межах творчості.

Відтак, цілеспрямоване створення спеціальної умови для активного здобуття та примноження естетично-культурного досвіду в площині суб'єкт-суб'єктної взаємодії спрямоване на розвиток компонента естетично-культурної активності та стимулювання діяльнісно-операційної сфери особистості студентів, формуючи інтерактивне й практико-зорієнтоване академічне середовище. Такий підхід забезпечує реалізацію студентами набутих знань і досвіду через здатність до аналітичного осмислення соціальних, професійних і культурних явищ у межах вирішення фахових завдань. Водночас важливим постає розвиток навичок професійного спілкування, заснованого на естетичних і культурних засадах, а також здатності інтегрувати елементи національної та світової культури в практичну професійну діяльність [41; 42; 68].

Отже, ефективне формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в аспекті розвитку естетично-культурної активності передбачає впровадження відповідної психолого-педагогічної умови в організацію освітнього процесу – *залучення студентів до активного використання естетично-культурних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здатностей, підтримуючи їх зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей.*

Висвітлення психолого-педагогічної умови, спрямованої на формування естетично-культурної активності студентів, створює підґрунтя для переходу до обґрунтування наступного важливого аспекту – психолого-педагогічної умови щодо формування естетично-культурного саморозвитку студентів, яка покликана забезпечити поступове внутрішнє прийняття естетичних і культурних цінностей, трансформацію зовнішньої активності в стійку потребу в самовдосконаленні та подальшому естетично-культурному збагаченні особистісно-професійного потенціалу.

В цьому контексті особливої значущості набуває забезпечення рефлексивної активності студентів як стратегії самовдосконалення, що є ключовим чинником у формуванні естетичної культури здобувачів фахової

передвищої освіти. Ефективна реалізація цього процесу потребує цілеспрямованої організації професійної підготовки, зорієнтованої на розвиток здатності до самоаналізу, самоконтролю та об'єктивної оцінки власної естетичної культури. Це, своєю чергою, сприяє саморегуляції пізнавальної активності та формує ґрунт для глибокого й системного усвідомлення студентами власної участі в естетично-культурній діяльності.

Рефлексія в такому сенсі відіграє ключову роль у формуванні навичок саморозвитку та самовдосконалення, що становлять основу естетично-культурного саморозвитку майбутніх фахівців, стимулюванню усвідомленої потреби й здатності до неперервного зростання, що, в свою чергу, забезпечує сталий розвиток їхньої естетичної культури як складової професійної компетентності.

Очевидно, що значущим аспектом у процесі формування естетичної культури студентів є розвиток рефлексивної активності, яка є ключовою властивістю в площині професійної підготовки. Згідно з дослідженнями М. Оліяр [107] та І. Шумілової [181], рефлексивність визначається як професійно важлива якість здобувачів освіти, що включає критичне осмислення та аналіз власних дій і поведінки. А її основні координаційні та організаційні властивості, які належать до когнітивного спектру, забезпечують ефективність естетичного виховання загалом. Недостатній розвиток рефлексивних умінь може зумовити підвищену чутливість особистості до зовнішніх впливів і обмежити прояви ініціативності, що, своєю чергою, здатне призвести до виникнення стану «псевдодіяльності».

Тож рефлексія, як складова професійного зростання, має виходити за межі простого накопичення досвіду і передбачати розвиток здатностей до критичного аналізу, самопізнання та саморозвитку. Це важливо для формування глибоких професійних якостей і забезпечення стійкої самодостатності у розбудові в майбутньому кар'єри. Вважаємо, що рефлексія має стати усвідомленою частиною особистісної і професійної ідентифікації, яка сприяє активній самоорганізації.

Хоча наявність практичного досвіду впливає на розвиток рефлексивних здатностей, їх ефективна актуалізація залежить від мотивації студентів до

особистісно-професійного розвитку, потреби в примноженні ціннісних орієнтирів, загального культурного досвіду й спроможності до генерування вольових рішень [135].

З огляду на вищевикладене, для ефективного формування естетичної культури студентів важливим чинником є цілеспрямований розвиток рефлексивних процесів особистості. Саме ці процеси сприяють набуттю досвіду, що проявляється не лише в естетичній культурі, а й слугує індикатором високого рівня професійної зрілості. Саме тому системна самооцінка власної естетично-культурної самостійності як основи саморозвитку, яка включає критичний аналіз всіх аспектів естетичної культури – естетично-культурної зорієнтованості, готовності, обізнаності, та активності – є важливим фактором у пошуку нових методів і форм підвищення якості професійної діяльності в естетично-культурному вимірі.

Рефлексія – «погляд усередину себе», дозволяє студенту співвіднести наявний естетично-культурний досвід із новими професійними завданнями, самостійно визначити траєкторії самовдосконалення й розширити діапазон власного професійного розвитку. Аналіз і зіставлення попереднього досвіду з актуальними освітніми та соціальними вимогами сприяють формуванню цілісного особистісно-професійного образу. Тож студенти закладів фахової передвищої освіти, як майбутній фахівець має усвідомлювати й об'єктивно оцінювати свої індивідуальні, зокрема естетично-культурні якості та послідовно працювати над їхнім удосконаленням.

Відтак, у процесі формування естетичної культури студентів особливу увагу приділяємо розвитку рефлексивності, яка виступає як ключовий елемент ефективного здобуття естетично-культурного досвіду. Рефлексивність вимагає від студентів глибокого усвідомлення та критичного аналізу власних дій і можливостей в контексті їхнього «актуального Я» та «потенційного Я», які можуть розвиватися або згасати [112, с. 91]. Активізація цього процесу передбачає використання психокорекційних інструментів для підтримки високого рівня психічного, духовного та фізичного стану студентів, що включає

зосередження на внутрішніх станах і вдосконалення професійно-педагогічної діяльності на основі естетично-культурного саморозвитку.

Стимулювання різних типів рефлексії в процесі формування естетичної культури охоплює емоційно-вольову, мотиваційно-ціннісну, когнітивну, діяльнісно-операційну рефлексію [130]. Реалізація цього комплексного підходу спрямована на самопізнання студентів, актуалізацію їхніх внутрішніх ресурсів, розвиток самостійності, відповідальності, цілеспрямованості та витримки.

Отже, з метою формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, зокрема в частині їхнього естетично-культурного саморозвитку важливо забезпечити реалізацію наступної психолого-педагогічної умови – *стимулювання рефлексивної активності студентів щодо практичного використання елементів естетичної культури з метою неперервного вдосконалення власних естетично-культурних здатностей*.

Представляємо нижче узагальнено психолого-педагогічні умови формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в кореляції з компонентною і критеріальною структурою ключового поняття (таблиця. 2.2.1.).

Таблиця 2.2.1 Психолого-педагогічні умови формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

№ п/п	Компоненти естетичної культури	Критерії компонентів естетичної культури	Психолого-педагогічні умови
1.	Естетично-культурна зорієнтованість	<i>Емоційно-вольовий</i>	<i>Забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами культурних і професійних цінностей як невід'ємної складової їхнього естетичного становлення. Це сприяє формуванню стійкого інтересу та активної участі в естетично-культурному житті, підтримуючи їх розвиток як компетентних і культурно обізнаних особистостей.</i>
2.	Естетично-культурна готовність	<i>Мотиваційно-ціннісний</i>	<i>Інтеграція естетично-культурного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінення та відтворення.</i>

3.	Естетично-культура обізнаність	Когнітивний	Створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетичних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їхнє включення до культурних і естетично-мистецьких практик. Ця умова передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють активне і рефлексивне залучення студентів до естетично-культурних і мистецьких практик.
4.	Естетично-культурна активність	Діяльнісно-операційний	Залучення студентів до активного використання естетичних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здатностей, підтримуючи їхнє зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей. Подібний підхід вимагає активної участі та відданості з боку студентів у процесі естетично-культурного виховання, підтримуючи їх зростання як естетично-культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей.
5.	Естетично-культурний саморозвиток	Рефлексивний	Забезпечення рефлексивної активності студентів до застосування навичок естетичної культури, що покликане неперервно вдосконалювати свої естетично-культурні здатності.

Отже, ефективне формування естетичної культури здобувачів фахової передвищої освіти в процесі професійної підготовки потребує впровадження цілісного комплексу визначених нами психолого-педагогічних умов, спрямованих на розвиток естетично-культурної зорієнтованості, готовності, обізнаності, активності та здатності до саморозвитку, що забезпечує сталий розвиток їхнього естетично-культурного потенціалу в цілому.

2.3. Обґрунтування структурно-функціональної моделі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Узагальнення результатів визначення психолого-педагогічних умов формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти (п. 2.2.) зумовлює потребу в системному впорядкуванні цього процесу, що

передбачає розроблення його структурно-функціональної моделі. Така модель виступає інструментом концептуалізації процесу формування естетичної культури як багатовимірного та динамічного явища. Врахування особливостей професійної підготовки у закладах фахової передвищої освіти вимагає цілісного уявлення про взаємозв'язки між зазначеними компонентами, що забезпечують ефективне функціонування моделі та досягнення запланованих результатів естетично-культурного становлення здобувачів освіти.

Освоєння студентами комплексу необхідних знань, умінь та навичок для ефективної самореалізації в їхньому естетичному розвитку є ключовим. Відповідно до наукових підходів, процес формування в системно-цілісному концепті розглядається як взаємодія компонентів, який призводить до появи нових інтегративних якостей особистості, які не можна отримати з функціонування чи утворення окремих елементів [5; 27; 142, с. 129]. У цьому сенсі зростає значущість цілісного моделювання такого процесу, здатного забезпечити не лише послідовне засвоєння студентами естетично-культурного досвіду, а й формування інтегрованих особистісних якостей, що виникають завдяки взаємодії ключових його складових.

Задля реалізації освітньої мети – забезпечити трансформацію студента зі споживача естетично-культурних продуктів на активного суб'єкта власного естетично-культурного неперервного мотивованого вдосконалення, викладачам важливо стимулювати його самостійність і рефлексію. Досвід показує, що естетично-культурна еволюція особистості відбувається тоді, коли студент перестає бути лише об'єктом зовнішніх педагогічних впливів, а сам стає суб'єктом активного самовдосконалення.

Ефективне формування естетичної культури студентів передбачає їхню активну суб'єктну позицію, що реалізується через розвиток самостійності, рефлексії та залучення до художньої діяльності. В процесі творчого самовираження формуються потреба в естетично-культурному саморозвитку, усвідомлення власного потенціалу й прагнення до його розвитку, що, в підсумку,

забезпечує інтеграцію естетичної культури в структуру особистості майбутнього фахівця.

Варто підкреслити, що ми розглядаємо формування естетичної культури особистості в площині тривалого індивідуального процесу, який продовжується протягом усього життя. Заклади фахової передвищої освіти мають закласти лише основу, дати імпульс студентам, навчити їх вчитися краси. Надалі ж багато залежатиме від самого випускника – чи продовжить він розширювати свій культурний світогляд, підтримувати чутливість до прекрасного, чи зможе застосовувати естетичні принципи у професійній діяльності? Усвідомлене ставлення до цього питання ще в студентські роки є передумовою успішного саморозвитку і професійного становлення особистості [35; 44; 27; 121].

Аналіз наукових джерел свідчить, що естетична культура студентів формується на стику ціннісно-світоглядного, емоційно-чуттєвого, діяльнісно-творчого, когнітивного та соціокультурного компонентів [67; 89; 87; 169]. Відтак її результативне становлення потребує застосування комплексу взаємопов'язаних методологічних підходів, кожен із яких розкриває окремий вимір досліджуваної здатності.

Сучасні науковці, критикуючи застарілу знанняво-інформаційну модель освіти, наголошують на необхідності комплексного використання методологічних підходів, що дозволяє забезпечити цілісність, особистісну спрямованість та компетентнісну орієнтацію освітнього процесу. Зокрема, обґрунтовано доцільність компетентнісного підходу (який акцентує синтез знань, умінь і досвіду особистості), культурологічного (що розглядає освіту як єдність різних видів досвіду і засіб соціокультурного прогресу) та спеціальних естетико-зорієнтованих підходів [76]. Низка дослідників доповнюють цю методологію аксіологічним підходом, який надає пріоритет ціннісному компоненту виховання, синергетичним підходом як баченням освіти з позицій самоорганізації і цілісності, суб'єктно-діяльнісним підходом, що забезпечує активну роль вихованця, професіографічним (професійно-зорієтованим) та етнорегіональним підходами [14; 24; 26; 42; 58; 76; 82; 111; 112; 159]. В сукупності ці підходи

утворюють методологічну основу, яка дозволяє охопити всі важливі аспекти процесу формування естетичної культури студентів фахової передвищої освіти.

З огляду на багатовимірність процесу, подальший аналіз зосереджено на послідовному висвітленні ключових методологічних підходів.

Культурологічний підхід ґрунтується на розумінні того, що естетична культура формується через засвоєння особистістю надбань культури — мистецтва, літератури, музики, традицій, мовних і поведінкових еталонів краси. Естетичне виховання в цьому контексті постає як залучення студента до культурного середовища та цінностей, що наповнюють особистість смислами й сприяють її гармонійному розвитку.

Як було зазначено раніше (п. 2.2), одним із провідних завдань національного виховання є формування естетичних смаків молоді на основі українських народних традицій у поєднанні з найкращими досягненнями світової культури. Зазначене завдання повною мірою реалізується в межах культурологічного підходу, який передбачає педагогічну діяльність, зорієнтовану на ознайомлення студентів як із рідною етнокультурною спадщиною, так і з універсальними зразками класичного й сучасного мистецтва, що сприяє гармонійному розвитку естетичної свідомості особистості.

Разом із тим застосування культурологічного підходу виходить із того, що освіта має забезпечувати наступність культурного досвіду поколінь, передаючи не лише знання й уміння, а й цінності та художні зразки; саме тому занурення студентів у багатство національної й світової культури розвиває їхню здатність усвідомлено сприймати, інтерпретувати й емоційно переживати мистецькі явища, що у взаємодії з участю в різних видах культурної діяльності сприяє всебічному інтелектуально-духовному зростанню та формуванню естетичної культури особистості.

Для реалізації цього підходу в освітньому процесі закладів передвищої освіти використовуються такі засоби, як вивчення мистецьких дисциплін, організація екскурсій до музеїв і театрів, проведення тематичних вечорів культури, участь студентів у народних святах, художній самодіяльності тощо.

Таким чином, культурологічний підхід надає процесу формування естетичної культури студентів цілісного й ціннісно-зорієнтованого характеру, оскільки передбачає не лише опанування знань про мистецтво, а й активне залучення до культурно-мистецького простору, формування здатності жити за законами краси, естетично осмислювати дійсність і брати участь у творчому продовженні культурних традицій.

Компетентнісний підхід відображає сучасну тенденцію зміщення акцентів освіти з просто засвоєння інформації на набуття здобувачами конкретних компетентностей – комбінації інтегрованих знань, умінь, навичок і ціннісних ставлень, необхідних для успішної діяльності у різних життєвих ситуаціях. Зокрема щодо формування естетичної культури компетентнісний підхід означає формування в студентів естетично-культурних здатностей, а саме – свідомо сприймати естетично-культурні явища, давати їм оцінку, створювати естетично виразні продукти (матеріальні чи духовні), керуватися естетичними критеріями в професійній роботі та повсякденному житті.

Згідно з викладеним вище, зміст професійної підготовки у закладах фахової передвищої освіти, сформований на компетентнісних засадах, передбачає набуття цілісного досвіду розв'язання життєвих завдань і виконання ключових соціальних ролей, включаючи здатність до оцінювання навколишньої дійсності та надання їй естетичної інтерпретації. У цьому контексті естетично-культурна здатність (компетентність) постає як інтегративне утворення, що поєднує знання з естетики та мистецтва, практичні вміння у сфері художньої діяльності й особистісний досвід естетичного переживання.

З позиції професійної підготовки, компетентнісний підхід дозволяє вбудувати компоненти естетичної культури в структуру фахових компетентностей студентів закладів фахової передвищої освіти. Майбутній випускник коледжу має оволодіти не лише суто фаховими, технічними чи науковими знаннями, а й набувати цілісного досвіду застосування їх на практиці з урахуванням гуманітарно-естетичних і культурних аспектів.

Відтак, опора на компетентнісний підхід створює підґрунтя для обґрунтованої інтеграції естетично-культурного компонента в освітні стандарти та програми, дозволяє чітко визначати результати навчання (зокрема, сформованість естетичних суджень, уміння художньої творчості, естетично вмотивована поведінка) та забезпечує можливість їх системної діагностики у процесі професійної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти.

Аксіологічний (ціннісний) підхід виходить з того, що ядром особистісної культури є система цінностей, які транслює та реалізує людина. Естетична культура в цьому контексті виступає як відображення засвоєних індивідом естетичних і культурних цінностей – ідеалів прекрасного, художніх уподобань, смаків, принципів оцінки явищ з позиції краси тощо. Метою реалізації аксіологічного підходу в освітньому процесі є формування в студентів стійких естетично-культурних ціннісних орієнтацій, тобто такого світогляду, за якого потреба в прекрасному і творення прекрасного стає внутрішньою цінністю, життєвим принципом. В межах цього підходу освітній процес спрямовано не тільки на передачу знань чи розвиток умінь, а передусім на формування певного естетично-культурного ставлення – поціновування краси, мистецтва, культурної спадщини, а також критичного ставлення до потворного, антигуманного [28; 30].

Аксіологічний підхід ґрунтується на філософському положенні про те, що цінності визначають смисли й норми життя особистості, а відтак освіта має сприяти виявленню, формуванню та закріпленню пріоритетних цінностей у змісті й цілях навчання. Тож застосування аксіологічного підходу в процесі формування естетичної культури студентів передбачає кілька напрямів. Перший – це виявлення у самих здобувачів наявних естетично-культурних орієнтацій (що вони вважають красивим, які мають уподобання в мистецтві, якими принципами керуються у творчості) і подальша корекція, розвиток цих орієнтацій у бажаному напрямі. Другий – збагачення змісту навчання естетично значущими ідеями, включення в програми дисциплін відомостей про естетичні і культурні цінності, норми етикету, принципи художньої критики тощо. Третій – створення в

освітньому середовищі атмосфери, що культивує естетичні, культурні та етичні цінності, це може бути дух академічної доброчесності та взаємоповаги, естетика оформлення навчальних приміщень, традиції закладу освіти, які виховують у молоді почуття прекрасного у взаєминах і побуті. Нарешті, надзвичайно важливим є особистий приклад педагогів – носіїв конкретних естетично-культурних цінностей. Якщо викладач сам демонструє високі зразки естетичної культури (вишуканість мовлення, смак в одязі, культурну поведінку, любов до мистецтва тощо), то студенти переймають ці цінності й застосовують на практиці.

Відтак, аксіологічний підхід забезпечує світоглядну основу формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Він ніби відповідає на запитання: заради чого ми формуємо естетичну культуру? Відповідь – заради утвердження в суспільстві й житті людини вищих естетичних і культурних цінностей та ідеалів.

Отже, аксіологічний підхід надає процесу формування естетичної культури глибинного особистісного виміру, оскільки саме через систему цінностей формується мотиваційна основа, що надає знанням, умінням і художньо-естетичному досвіду екзистенційного змісту та визначає стійкість і усвідомленість естетично-культурних орієнтацій студентів закладів фахової передвищої освіти.

Синергетичний підхід спирається на міждисциплінарну концепцію синергетики, яка розглядає явища як складні, самоорганізовані системи, що розвиваються нелінійно під впливом множинних факторів. У застосуванні до педагогіки цей підхід означає бачення процесу формування естетичної культури як відкритої динамічної системи, де одночасно взаємодіють багато чинників: особистість студента з її унікальними задатками, педагог з його майстерністю, освітнє середовище, групова динаміка, вплив масової культури тощо. Синергетичний підхід акцентує цілісність і багатовимірність формування естетичної культури особистості: розвиток емоційної сфери, інтелекту, творчих здібностей, цінностей студента відбувається паралельно і взаємопов'язано,

утворюючи ефект своєрідної «синергії», коли сукупний результат перевищує суму ізольованих впливів [42].

На сучасному етапі наукового пізнання утвердилася думка про надзвичайну складність об'єктів виховання і обмеженість лінійних підходів. Тому педагогіка активно запозичує ідеї синергетики для оновлення методології формування творчої особистості здобувачів освіти. Глобальна освіта нині спрямована на виховання багатовимірної, креативної особистості, яка цілісно сприймає світ і здатна активно діяти у професійній та соціальній сферах [28]. Саме такого типу особистість – творча, цілісна і є носієм високої естетичної культури. Синергетичний підхід дозволяє розглядати освітній процес не як чітко запрограмований, а як такий, що може еволюціонувати у «відкритій гнучкості», набувати нових якостей внаслідок вільної творчої взаємодії всіх його учасників.

У процесі формування естетичної культури важливо забезпечити студентам простір для самовираження, стимулювати різні форми творчої активності та сприяти цілісному набуттю естетично-культурного досвіду. Замість орієнтації на жорсткі канони доцільно заохочувати експерименти з жанрами, інтеграцію мистецьких форм і міждисциплінарні проекти, де естетичний компонент виявляється природно й багатовимірно – зокрема на перетині мистецтва, науки й технологій.

Поряд із цим, важливою категорією синергетичного підходу є саморозвиток системи. Застосовуючи це до формування естетичної культури здобувачів освіти, педагог очікує, що за умови вдалого стартового впливу (поштовху) особистість студента, як система почне самостійно розвиватися у напрямі ускладнення і збагачення естетично-культурних характеристик. Тобто студент, залучившись до творчості, надалі сам буде прагнути до нових естетичних переживань і досягнень, підтримувати рух до вищого рівня естетичної культури, тобто як наслідок виникає ефект самоорганізації. Синергетичний підхід тісно пов'язаний і з поняттям цілісності освіти, цілісності виховання, поєднанням різних методичних інструментів.

Отже, синергетичний підхід виступає методологічною основою для цілісного формування естетичної культури студентів, оскільки інтегрує інші методологічні підходи в межах єдиної відкритої моделі особистісного розвитку, в якій різні концептуальні засади взаємодіють гармонійно, забезпечуючи багатовимірність і внутрішню узгодженість процесу естетично-культурного становлення особистості.

Застосування суб'єктно-діяльнісного підходу спирається на гуманістичну ідею про активну роль студента як суб'єкта освітнього процесу, який самостійно конструює власну діяльність і розвиток. У цьому контексті формування естетичної культури передбачає залучення студентів до творчої, комунікативної та емоційно-чуттєвої активності, а роль педагога полягає в організації, підтримці та спрямуванні цієї діяльності задля самовираження й саморозвитку особистості.

Тож формування естетичної культури на засадах суб'єктно-діяльнісного підходу передбачає активне залучення студентів до різноманітних естетично-культурних практик і забезпечення можливості самостійного вибору форм, засобів та напрямів такої діяльності. Серед форм діяльності можуть бути практичні творчі завдання (малювання, музичне виконання, театральні інсценізації), проєктна робота (організація виставок, концертів, літературних заходів), участь у художніх колективах, мистецькі дискусії та рефлексивні практики (щоденник естетичних вражень, обговорення улюблених творів). Головне, щоб студент виступав не лише сприймаючою стороною, а й «творцем» у тій чи іншій формі. Лише за таких умов особистість студента може реалізувати свій творчий потенціал на повну міру [28].

Загальновизнано, що застосування суб'єктно-діяльнісного підходу потребує змін у стилі педагогічного управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів – від авторитарного до співробітницького. Студентам надається більша автономія у виборі видів естетично-культурної діяльності, тематики творчих проєктів, способів вираження своїх почуттів. Викладач виступає партнером, консультантом, фасилітатором у творчому пошуку, заохочує ініціативи молоді. Дуже ефективною є технологія проєктного навчання, коли

студенти самі (або в малих групах) задумують і реалізують творчий проєкт – наприклад, оформлення холу коледжу, створення відеофільму про красу рідного краю, проведення художнього конкурсу тощо. В перебігу такої роботи вони набувають досвіду командної взаємодії, вчаться приймати рішення, розвивають естетичний смак і критичне мислення. Педагог лише направляє їхню діяльність у конструктивне русло, допомагає ресурсами і порадою [30].

Варто зазначити, що застосування суб'єктно-діяльнісного підходу тісно пов'язане з ідеями педагогіки співробітництва і особистісно зорієнтованого навчання, коли освітній процес будується з урахуванням індивідуальних інтересів студента. Якщо студент цікавиться, приміром, музикою – доцільно залучити його до музичних форм роботи, якщо виявляє здібності до дизайну – доручити реалізацію відповідних проєктів чи залучити до участі в таких тощо. Це підвищує мотивацію і дозволяє кожному проявити себе у тій діяльності, де він здатен досягти успіху.

Отже, суб'єктно-діяльнісний підхід конкретизує суб'єктну роль студентів у якості активних співтворців власної естетичної культури, формує в них навички самостійної художньо-творчої діяльності, що надалі стане основою для неперервного естетично-культурного саморозвитку впродовж життя.

Професіографічний підхід передбачає врахування специфіки майбутньої професійної діяльності студентів при формуванні в них естетичної культури. Термін «професіографічний» походить від поняття «професіографія» як системного опису професії, що охоплює, зокрема, вимоги до особистості фахівця. В традиційній системі підготовки кадрів акцент, як правило, робився переважно на формуванні знань, умінь і навичок, необхідних для конкретної професійної діяльності, тоді як особистісні характеристики – такі як творчі здібності, естетичні вподобання, рівень загальної культури, моральні якості тощо – часто залишалися поза увагою.

В межах досліджуваної проблеми застосування професіографічного підходу дозволяє зміст професійної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти позбавити цього недоліку, акцентуалізуючи важливість

розвитку в здобувачів саме особистісних якостей, серед яких естетична культура займає чільне місце. Зокрема, сутність професіографічного підходу полягає в тому, щоб проаналізувати і визначити, які естетично-культурні здатності та якості є затрбуваними в конкретній професії, та яким чином цілеспрямовано їх формувати у процесі фахової підготовки.

Отже, на нашу думку, професіографічний підхід дозволяє враховувати компетентнісну та культурологічну методології, водночас, передбачаючи виокремлення конкретних естетично зорієнтованих здатностей (компетентностей), необхідних для професійної діяльності, та врахування широкої естетично-культурної перспективи, що сприяє становленню студентів закладів фахової передвищої освіти як носіїв високої професійної культури.

Своєю чергою, застосування *етнорегіонального методологічного підходу* передбачає зосередження уваги на етнічних і регіональних особливостях культури, які мають відображатися в змісті та методичному супроводі процесу формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Оскільки Україна є багатонаціональною державою з регіональною розмаїтістю самобутньої культурної спадщини, діалектів, мистецьких і народних традицій тощо, ефективне формування естетичної культури молоді неможливе без урахування національної культури та локального культурного контексту, в якому особистість соціалізується з дитинства.

Тож етнорегіональний підхід, по суті, дозволяє більш деталізувати культурологічний підхід, інтегруючи в нього принцип культурної ідентичності, який базується на тому, що долучення людини до загальнолюдських цінностей має здійснюватися в єдності з освоєнням, предусім, культури свого рідного краю, свого народу. В освітньому процесі це передбачає, що поряд із вивченням світового мистецтва студенти мають глибоко пізнавати й цінувати національну культуру та культурну спадщину свого регіону, включно з народним мистецтвом, фольклором, місцевими пам'ятками та творчістю видатних митців рідного краю [79].

Варто зазначити, що опертя на методологію з національним акцентом базується на ідеях етнопедагогіки та принципах полікультурної освіти. Такий підхід передбачає рівноправне представлення культур у змісті освіти шляхом забезпечення єдності культурно-освітнього простору з одночасним збереженням і розвитком мов та традицій народів, що проживають у певному регіоні, що для України означає, з одного боку, підтримку та популяризацію української національної культури як державотворчої, а з іншого – вияв поваги до культурних надбань етнічних меншин, репрезентованих у регіональному культурному середовищі [41; 42; 159; 167].

Практична реалізація етнорегіонального підходу може включати в себе: введення у навчальні плани дисциплін із народознавства, краєзнавства, локальної історії мистецтв; організацію фольклорних ансамблів, студій народного танцю чи декоративно-прикладного мистецтва на базі фахових коледжів; проведення свят народного календаря (Андріївські вечорниці, Івана Купала тощо) за участі студентів, педагогів; екскурсії по рідному краю, відвідування місцевих музеїв, галерей; залучення носіїв традиційної культури (майстрів народних промислів, музикантів, художників) до роботи зі студентами. Етнорегіональний підхід не протиставляє локальну культуру глобальній, а спрямований на їх гармонійне поєднання, адже студент, засвоюючи красу рідного слова, пісні та орнаменту, не лише впевненіше орієнтується у світі інших культур, а й плекає власну національну ідентичність, формуючи глибоке усвідомлення приналежності до своєї культурної спільноти.

Відтак, вважаємо, що естетична культура за такого підходу виступає як багаторівневе утворення: на *етнічному рівні* формується національна самосвідомість, естетичні ідеали своєї культури, а на *загальнолюдському рівні* – толерантність, здатність розуміти й поважати унікальність інших культур [42]. Особливо етнорегіональний аспект особливо значущий для студентів педагогічних коледжів, які згодом виховуватимуть підростаюче покоління: вони повинні бути носіями рідної культури, знати етнопсихологію свого народу, щоб через естетичне виховання передати дітям любов до Батьківщини.

Отже, етнорегіональний підхід є ключовою методологічною основою у формуванні естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, оскільки забезпечує глибоке залучення до національних і регіональних традицій, розширює естетичний досвід через автентичні культурні практики, формує стійкі ціннісні орієнтири та сприяє розвиткові емоційно-образного мислення й художньо-естетичного світосприйняття.

Таким чином, представлений вище методологічний арсенал забезпечує цілісне розуміння естетичної культури як інтегративного особистісного утворення, що поєднує знання, цінності, художньо-естетичний досвід, креативність, морально-етичну рефлексію та національно-культурну ідентичність. Саме ці підходи слугують концептуальним підґрунтям для гармонізації естетичного розвитку особистості, орієнтуючи освітній процес на гуманістичні засади, індивідуалізацію навчання, професійне та культурне розмаїття.

Разом із тим, обґрунтоване методологічне підґрунтя зумовлює необхідність цілісного бачення процесу формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти як системного педагогічного явища, що передбачає взаємодію всіх учасників освітнього процесу та реалізацію комплексних спрямованих впливів і взаємодій, інтегрованих у зміст, організацію й ціннісне наповнення професійної підготовки.

Згідно з думкою С.Гончаренка, системний погляд на педагогічні процеси є ефективним для розробки комплексних програм, що вирішують складні освітні та виховні задачі [34, с. 305]. Таке бачення дозволяє алгоритмічно та логічно організувати освітній процес, що забезпечує можливість передбачення академічних результатів студентів та їх відповідність суспільним очікуванням.

Відтак основою формування естетичної культури є система обґрунтованих вище методологічних підходів, що утворюють концептуальну основу формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Розуміння ідеї естетично-культурної освіти базується на дослідженнях Т. Бабенко, В. Білан, В. Бутенко, М. Вишневецької, Л. Оршанського, В. Горголь, Н. Гатеж та ін. які

розглядають естетично зорієнтовану освіту з позицій підсистеми в загальній системі.

Педагогічні системи, орієнтовані на формування професійних та естетичних компетентностей здобувачів освіти, мають відповідати сучасним стандартам якості освіти й професійної підготовки. Це передбачає узгодженість їхньої структури з провідними дидактико-методичними принципами – цілісністю, цілеспрямованістю, системністю, неперервністю, гуманістичністю, міждисциплінарністю та інтегративністю культурного й професійного знання з обов'язковим урахуванням глобальних, національних і регіональних особливостей культурологічного контексту [42; 47; 181].

У перебігу формування естетичної культури студентів, ключовими факторами його ефективності є цілісність і системний характер такого процесу, що проявляється як: чітка відповідність встановлених цілей розвитку індивідуальних якостей студентів; зміст, обсяг та якість освітніх ресурсів, а також доступність та структура їх подання; методики викладання та підходи до навчання, використання технологічних засобів; загальний рівень підготовки студентів, їх здатність до навчально-пізнавальної діяльності, характеристики мислення та вміння, а також працездатність; суб'єктивні фактори, пов'язані з викладачами та студентами, які включають рівень їх підготовки, особистісні характеристики, методи контролю та періодичність перевірок [49, с. 649–650].

Загальноприйнятим виходом для визначення змісту освітньої системи є визначення її мети, яка є фундаментальною категорією і організує всі компоненти педагогічного процесу, визначає його проміжні та кінцеві результати. Виходячи з філософського розуміння мети як відображення у свідомості суб'єкта того, до чого він прагне, як до бажаного результату його діяльності [152, с. 449], ми інтрепретуємо мету фахової передвищої освіти як візуалізовану прогностичну модель, що окреслює орієнтири й траєкторію руху до очікуваного результату професійної підготовки студентів.

Своєю чергою, моделювання процесу досягнення мети формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти доцільно

розглядати як смислово-ціннісну та прогностичну модель, що визначає стратегічні орієнтири, структурно-логічну послідовність і змістове наповнення педагогічного процесу, спрямованого на розвиток естетично-культурної чутливості, свідомості, ціннісних установок, креативного потенціалу та здатності до самовираження й самовдосконалення.

При обґрунтуванні моделі формування естетичної культури студентів нами використовувалась специфіка методу моделювання, який є поширеним у педагогічній науці. За визначенням, модель є схемою для наочного представлення явищ або процесів у природі та суспільстві, що дозволяє інтегрувати теоретичні знання з практичною діяльністю [138, с. 461].

В такому контексті, ключову роль відіграє застосування системного підходу до моделювання загалом освітньої діяльності чи окремих її сегментів. Важливість цього підходу підтверджується різноаспектною класифікацією моделювання, яка включає: дидактичне моделювання за І. Зязюном [62], критеріальне моделювання за Г. Дмитренком [46], моделювання педагогічної діяльності через зв'язки чинників і параметрів за Г. Сльниковою [52], моделювання за показниками об'єкта за І. Козичем [71]. Всі ці методи спрямовані на забезпечення глибокого розуміння структурних властивостей та специфіки освітнього процесу, націленого на досягнення визначених результатів [38, с. 21].

Моделювання в освіті – це не тільки теоретичне, але й експериментальне дослідження, що дозволяє аналізувати та прогнозувати взаємодію закладів фахової передвищої освіти з соціально-економічним розвитком регіону. Це, в свою чергу, сприяє плануванню підготовки фахівців згідно з потребами регіону і враховує динаміку розвитку компетентностей студентів [83, с. 277]. У цьому контексті модель постає як візуалізований образ неперервного розвитку педагогічного явища, що відображає логіку системних зв'язків між концептуальним, процесуальним і діагностувальним рівнями та дає змогу цілісно систематизувати всі види впливів на особистість у процесі професійної підготовки.

Відповідно до зазначеного, модель формування естетичної культури студентів виступає структурним компонентом загальної моделі професійної підготовки, що забезпечує цілісність педагогічних впливів в освітньому процесі. Вона реалізується через цілеспрямовану освітню діяльність, орієнтовану на формування ключових структурних компонентів естетичної культури студентів (п. 1.3.) які в комплексі забезпечують цілісність цього особистісного утворення, оскільки передбачають самовизначення в естетичній орієнтації, постановку цілей у межах естетично-культурної готовності та обізнаності, а також постійне самовдосконалення через естетичну активність і досягнення самодостатності.

Також важливим аспектом є розвиток у студентів усвідомлення ефективності та значущості власної естетично-культурної діяльності у ключових напрямках, які охоплюють *комунікативну, національно зорієнтовану та мистецько-творчі напрями*, за якими естетично-культурні здатності зазнають прояву, що сприяє їх інтеграції у професійній діяльності.

Таблиця 2.3.1 Опис та зміст формування та реалізації естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за ключовими напрямками

<i>Напрямок</i>	<i>Опис та зміст</i>
<i>Комунікативний</i>	Передбачає інтеграцію естетичних цінностей у міжособистісне спілкування, формування культури мовлення, емоційно-етичного вираження, невербальної взаємодії та здатності створювати гармонійний освітній простір шляхом естетизації комунікаційної поведінки. В такому контексті <i>естетична культура постає як система, що регулює не лише художньо-практичну діяльність студентів, а й стиль їхньої професійної взаємодії, способи висловлення думок, емоцій, ставлень до співрозмовника, середовища, педагогічних ситуацій тощо</i>. У межах фахової підготовки здійснюється розвиток естетичної чутливості до мовленнєвих форм, краси думки, логіки й образності висловлювань, що зумовлює потребу у спеціально організованих формах мовленнєвої діяльності – <i>дискусіях, риторичних тренінгах, театралізованих іграх, презентаціях, підготовці доповідей і рефлексій</i>. Комунікативна складова естетичної культури реалізується через осмислення мови як інструменту впливу, гармонізації взаємин, вираження культурних і емоційно-естетичних смислів, що особливо важливо в умовах полікультурного освітнього середовища. Ефективне формування естетичної культури за цим напрямом можливе за умови цілеспрямованого включення студентів у процеси комунікативної діяльності, що вимагає естетичної організації – як зовнішньої (естетика мовлення, зовнішнього вигляду, оформлення

	комунікативного середовища), так і внутрішньої (естетика думки, етична мотивація, емоційна рівноваженість).
<i>Національно зорієнтований</i>	Передбачає інтеграцію національних культурних цінностей, традицій, символів і художньої спадщини у зміст освітнього процесу та виховну діяльність. Цей напрям спрямований на <i>утвердження національної ідентичності, розвиток патріотичних почуттів, формування емоційно-естетичного ставлення до рідної культури, мови, мистецтва, звичаїв і духовної спадщини. Особлива увага приділяється засвоєнню національно значущих естетичних зразків у музиці, літературі, живописі, архітектурі, декоративно-прикладному мистецтві, що сприяє усвідомленню студентами краси національного як джерела внутрішньої гармонії та засобу збереження культурної тяглості.</i> Естетична культура формується окрім вивчення загальних і спеціальних ОК через залучення в культурно-просвітницьких проєктах, святкових подіях, <i>мистецьких акціях і дослідницьких ініціативах, спрямованих на збереження та популяризацію української культури.</i> В результаті студенти не лише збагачують свій естетично-культурний досвід, а й набувають здатності виражати національні культурні смисли в освітній, професійній та громадській діяльності.
<i>Мистецько-творчий</i>	Реалізується шляхом активного залучення до художньо-естетичної діяльності, що охоплює як аудиторну, так і позааудиторну діяльність. У межах освітнього процесу вагому роль відіграє вивчення таких дисциплін, як «Основи естетики», «Художня культура», «Культурологія» та «Українська мова та література», які забезпечують теоретичну підготовку студентів, формують уявлення про закономірності художньої творчості, естетичні категорії, жанрову різноманітність мистецтва. Практичну реалізацію мистецько-творчого потенціалу забезпечує участь студентів у <i>театральних постановках, виставках, концертах, конкурсах, майстер-класах, творчих студіях, проєктній діяльності тощо,</i> що сприяє розвитку їхньої художньої уяви, креативності, емоційно-образного мислення та естетичної чутливості. Така форма залучення дозволяє студентам не лише відчувати себе активними учасниками естетично-культурного процесу, а й інтегрувати здобутий естетично-культурний досвід у професійну діяльність, орієнтуючись на формування естетично-культурного середовища у майбутній практиці.

Отже, професійна підготовка майбутніх фахівців має передбачати умови для усвідомлення студентами значення естетично-культурної самореалізації у фаховому контексті, що сприяє глибшому осмисленню власних досягнень і визначенню перспектив подальшого розвитку відповідно до актуальних потреб та тенденцій обраної професії. Звідси, структурно-функціональну модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти доцільно розглядати як цілісну інтегровану систему, яка візуалізує алгоритм цілеспрямованих педагогічних дій та взаємодій, поєднує структурні компоненти й

функціональні зв'язки, відображаючи як стратегічні, так і тактичні аспекти освітнього процесу.

Розробка моделі формування естетичної культури студентів дозволяє цілісно врахувати структуру освітнього процесу, спираючись та виявляючи логіку взаємозв'язків та взаємозалежностей між його складовими. Ця модель уможлиблює оцінювання ефективності прямих та обернених зв'язків між *концептуально-цільовим, змістово-організаційним та діагностико-результативним* блоками, підкреслюючи їх системну єдність та взаємодоповненість. Такий підхід дозволяє не лише конкретизувати механізми, що сприяють формуванню естетичної культури, але й ефективно планувати навчальні стратегії, які відповідають освітнім потребам здобувачів освіти.

У площині формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, розроблення моделі цього процесу охоплює наступні аспекти: розуміння формування естетичної культури як координації процесів формування естетично-культурної зорієнтованості, готовності, обізнаності, активності та саморозвитку, які представлені системою відповідних знань, умінь, навичок, здатностей та відповідних дидактичних, розвивальних та виховних завдань; розвиток усвідомлення студентами ефективності та значущості власної естетично-культурної діяльності в комунікативній, національно зорієнтованій та мистецько-творчій сферах; надання студентам можливості усвідомлення місця і ролі власної естетично-культурної самореалізації в площині професійної діяльності та професійного зростання.

Розроблена нами модель побудована на інтегративних зв'язках її елементів, функціонування яких зумовлено взаємодією суб'єктів освітнього процесу, а результат їхньої діяльності спрямований на формування естетичної культури студентів.

Модель включає комплекс елементів, що є системоутворювальними одиницями; підструктури, які відображають характер зв'язків і взаємодії між елементами різних рівнів; ієрархічно організовані елементи, які співіснують у

вертикальній і горизонтальній взаємодії; компоненти, що специфічно взаємодіють із зовнішнім середовищем.

Вважаємо, що базова *функція структурно-функціональної моделі* полягає в системній організації та спрямуванні педагогічного процесу на формування естетичної культури студентів шляхом забезпечення взаємодії структурних компонентів (зорієнтованості, готовності, обізнаності, активності, саморозвитку) з відповідними функціональними механізмами, що реалізуються через концептуальне, змістове, організаційне та діагностичне забезпечення освітнього процесу.

Разом із тим, *функціональний характер моделі формування естетичної культури студентів* відображає динаміку цілеспрямованого педагогічного впливу, що забезпечує поетапну реалізацію освітніх, виховних і розвивальних завдань. Саме завдяки функціональності моделі розкривається механізм формування структурних компонентів естетичної культури в межах цілісного і неперервного професійного становлення здобувачів освіти.

Отже, *структурно-функціональна модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти* містить такі блоки:

- *Концептуально-цільовий блок*, який охоплює цілі, завдання (п. 2.1.), методологічні підходи, закономірності та специфічні принципи, які утворюють стратегічну ідею формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Цей блок відображає взаємозумовленість комплексу фундаментальних наукових підходів з урахуванням філософських, педагогічних і психологічних ключових положень із процесом цілепокладання й окреслення відповідних завдань.

- *Змістово-організаційний блок* включає: структурні компоненти естетичної культури; складові змісту та етапи процесу формування естетичної культури; психолого-педагогічні умови; форми, технології, методи та засоби які використовуються для етапного формування естетично-культурних здатностей у студентів у межах реалізації означених умов.

- *Діагностико-результативний блок* передбачає поєднання *критеріїв і показників* сформованості естетичної культури студентів, що забезпечують діагностику й корекцію *рівнів її сформованості* (адаптивно-підготовчий, репродуктивний, діяльнісно-продуктивний), що визначаються через систему *критеріїв* (емоційно-вольовий, мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-операційний, рефлексивний).

Зокрема, *методологічне підґрунтя концептуально-цільового блоку* забезпечує узгоджену взаємодію фундаментальних підходів і принципів, які регулюють динаміку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти та орієнтують процес її формування на досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей (п. 2.1.) Його зміст визначає логіку професійної підготовки студентів, спрямованої на полікомпонентне становлення їхньої естетично-культурної діяльності.

Опертя на методологічні засади формування естетичної культури в студентів закладів фахової передвищої освіти дозволяє виявити ключові закономірності, що становлять основу цього процесу та сприяють окресленню й розумінню специфічних принципів, які є ключовими положеннями щодо ефективного формування досліджуваної властивості студентів, а також допомагають аналізувати стан її сформованості та динаміку її розвитку.

В умовах зростаючих вимог до фахової підготовки важливим стає узгодження естетично-культурного змісту освітнього процесу з актуальними суспільними тенденціями, що зумовлює необхідність цілеспрямованого поєднання педагогічних впливів із соціальним запитом, що, у свою чергу, дозволяє виокремити закономірність – *координація естетично-культурного змісту професійної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти відповідно до соціальних вимог і запитів.*

У процесі формування естетичної культури студентів важливим є усвідомлення взаємодії між зовнішніми соціокультурними чинниками, що впливають на естетичне сприйняття, та внутрішніми механізмами особистісної саморегуляції, які визначають індивідуальну здатність до осмислення,

переосмислення й інтеграції естетичних вражень у власну систему цінностей відбивають характер об'єктивних зв'язків через *кореляцію зовнішніх естетично-культурних впливів із внутрішньою саморегуляцією індивіда*. Значення цієї закономірності зумовлене психолого-педагогічними дослідженнями, які фокусуються на тому, що позитивна мотивація значно сприяє мобілізації психічних процесів, підвищуючи пізнавальну активність та емоційно-вольову реакцію, а також мотиваційно-ціннісні орієнтації, когнітивні та рефлексивні здібності студентів у процесі засвоєння естетичної культури. Це відкриває потенціал для узгодження індивідуальних потреб, інтересів та переконань з естетичними цінностями.

Також важливо відзначити, що процес формування естетичної культури спирається на *гармонізацію естетично-культурних ідей із гуманістичними та професійними цінностями*. Це сприяє не лише естетично-культурному збагаченню особистості, але й відповідає сучасним вимогам до гуманістичного та ціннісно-зорієнтованого збагачення освітнього процесу. Інтеграція цих аспектів у навчально-пізнавальну діяльність студентів є ключовою для досягнення високих результатів у формуванні їх естетичної культури.

Звідси розвиток особистості набуває великого значення через занурення в процеси естетично-культурного самовдосконалення особистості в умовах професійної соціалізації, що охоплює та базується на критичному аналізі та осмисленні моральних, духовних, етичних і естетичних дилем, які відображені в мистецьких творах та повсякденних естетичних і культурних практиках.

Особливості педагогічної взаємодії під час формування естетичної культури студентів і її сутнісно-змістова характеристика підкреслюють важливість закономірності – *відповідності характеру педагогічної взаємодії принципам емпатії, толерантності, суб'єктності та розвитку духовного потенціалу особистості*. Освітній процес повинен сприяти розв'язанню культурних завдань, орієнтуючись на індивідуальні особливості студентів, такі як їх зорієнтованість, готовність, обізнаність, активність, саморозвиток, а також фізичні можливості та рівень загальної освіченості. Тож вважаємо, що розбудова

освітнього процесу з опертям на емоційно-етичні засади певною мірою утворює підґрунтя успіху в реалізації стратегічних, тактичних і оперативних цілей формування естетичної культури.

Значне місце у процесі формування досліджуваної якості студентів займає інтеграція національних і регіональних аспектів. Цей процес охоплює залучення культурних явищ, традицій, обрядів та символів, що є фундаментальними для формування естетично-культурних цінностей студентів. Використання цих елементів в освітньому процесі дозволяє систематизувати освітній простір за допомогою впровадження національних ціннісних орієнтацій, формуючи в студентів розуміння історії культури та мистецьких практик свого народу [42].

Такий підхід підкреслює важливість закономірності стосовно *взаємозалежності змісту формування естетичної культури студентів від національного контексту*, яка дозволяє забезпечити формування здатності майбутніх фахівців гармонійно інтегруватися у професійне життя, зберігаючи при цьому культурну й національну ідентичність у контексті глобалізації та полікультурних зв'язків. Тому особлива увага в процесі професійної підготовки приділяється зміцненню внутрішньонаціональних та громадянських зв'язків, а також підтримці патріотичного єднання нації [184].

Таким чином, ми вважаємо, що цілеспрямований процес формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти має розбудовуватись з опертям на комплекс обґрунтованих вище закономірностей: *координація естетично-культурного змісту професійної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти відповідно до соціальних вимог і запитів; кореляція зовнішніх естетично-культурних упливів із внутрішньою саморегуляцією індивіда; гармонізація естетично-культурних ідей із гуманістичними та професійними цінностями; відповідності характеру педагогічної взаємодії принципам емпатії, толерантності, суб'єктності та розвитку духовного потенціалу особистості; взаємозалежність змісту естетичної культури від національного контексту.*

У процесі концептуального цілепокладання формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти істотним є *застосування комплексу специфічних принципів*.

Визначення *першого принципу* зумовлюється відповідною першою закономірністю та ґрунтується на узгодженні цілей, змісту та засобів формування естетичної культури студентів із актуальними соціальними запитами, культурними потребами суспільства та професійною специфікою діяльності студентів, що забезпечує її соціальну значущість і практичну доцільність. Відтак, виявлена перша закономірність щодо координації естетично-культурного змісту професійної підготовки студентів із соціальними вимогами і запитами зумовлює формування *принципу соціокультурної релевантності естетично-культурного змісту професійної підготовки*.

Закономірність кореляції зовнішніх естетично-культурних впливів із внутрішньою саморегуляцією індивіда зумовлює необхідність дотримання принципу узгодженості, який полягає в тому, що ефективне формування естетичної культури можливе лише за умови цілеспрямованого поєднання зовнішніх культурних стимулів освітнього середовища з індивідуальними механізмами особистісного саморозвитку, рефлексії та ціннісного вибору студента. Тож друге ключове положення – це *принцип узгодженості зовнішніх естетично-культурних впливів із внутрішньою саморегуляцією особистості* – сприяє формуванню стійкої естетичної мотивації, рефлексивності та здатності до особистісної трансформації під впливом естетично-культурного досвіду. Залучення студентів до активної участі у професійній підготовці на засадах цього принципу сприяє їх свідомому ставленню до власного естетичного розвитку та збагаченню культурних перспектив через особистісну призму.

Наступний *третій принцип* – *ціннісно-змістової узгодженості естетично-культурно збагаченої освіти*, – зумовлений відповідною обґрунтованою вище третьою закономірністю та ґрунтується на необхідності інтеграції естетично-культурних ідей у зміст професійної підготовки студентів відповідно до гуманістичних засад, загальнокультурних орієнтирів і ключових

професійних цінностей, що забезпечує світоглядну цілісність, моральну зрілість і естетичну та культурну спрямованість особистості.

Четвертий принцип гуманістично-діалогічної взаємодії у процесі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, зумовлений відповідною четвертою закономірністю та передбачає організацію педагогічного процесу на засадах емпатії, толерантності, суб'єктності та духовної підтримки, що забезпечує емоційно безпечне середовище, сприяє розвитку внутрішнього потенціалу особистості та формуванню її здатності до ціннісного сприйняття, осмислення й творення естетичної реальності.

Принцип національно-культурної детермінації змісту формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, що передбачає врахування особливостей національного культурного середовища, традицій, ментальних цінностей і художньо-естетичних кодів під час відбору та реалізації змісту естетично-культурної підготовки, що сприяє формуванню національно-культурної ідентичності особистості та усвідомленому засвоєнню естетичних смислів національної культури.

Отже, викладені вище методологічні підходи та естетично-культурно зорієнтовані закономірності й зумовлені ними специфічні принципи утворюють концептуально-цільовий блок, який базується на стратегії цілеспрямованого формування естетичної культури студентів діяльнісно-продуктивного рівня.

Таким чином, методологічні підходи, такі як компетентнісний, культурологічний, аксіологічний, синергетичний, суб'єктно-діяльнісний, професіографічний, етнорегіональний в опорі на специфічні закономірності та в системному поєднанні з конкретними естетично-культурно зорієнтованими принципами, утворюють основу для формування естетичної культури як особливого сегменту загальної професійної компетентності студентів закладів фахової передвищої освіти.

Своєю чергою ефективна реалізація концептуально-цільового блоку можлива лише в умовах системного та інтегративного взаємозв'язку з блоками нижчого порядку структурно-функціональної розробленої моделі.

Основа *змістово-організаційного блоку* закладається на педагогічному розумінні «змісту освіти», яке охоплює цілеспрямоване формування комплексу необхідних знань, умінь, навичок та здатностей, зумовлених сутнісною природою естетичної культури.

Коли йдеться про зміст освіти, який лежить в основі професійної підготовки, то ми, передусім, зважаємо на те, що він зорієнтований на всебічне формування професійної та загальної культури фахівців у широкому розумінні [46, с. 80]. Такий підхід забезпечує інтеграцію теоретичних знань із реальними професійними вимогами та сприяє формуванню естетично-культурної свідомості майбутніх фахівців. Звідси реалізація організаційного контексту з метою ефективності професійної підготовки студентів зосереджується на інтеграції теоретичних підходів із практичними застосуваннями, що дозволяє спрямувати навчально-пізнавальну діяльність здобувачів на цілеспрямоване досягнення визначеної мети щодо формування їхньої естетичної культури.

Педагоги визначають організаційні умови як комплекс засобів навчання та виховання, що сприяють оптимальному досягненню освітніх цілей [25; 71]. Тож організаційний компонент *змістово-організаційного блоку* нашої моделі виступає як механізм задля ефективної реалізації цілей освіти загалом і виначених стратегічних, тактичних та операційних цілей формування досліджуваної характеристики студентів, зокрема.

Відтак *змістово-організаційний блок* містить наступні компоненти:

- створення та забезпечення функціонування такого освітнього простору, зорієнтованого на цілеспрямоване формування естетичної культури студентів;
- психолого-педагогічні умови, які визначають шляхи та впровадження методичного забезпечення, включаючи поетапне та компонентно зорієнтоване формування естетичної культури студентів;
- добір технологій, форм, методів, засобів навчання, адаптованих до специфіки, характеру та змісту естетично-культурної діяльності студентів.

Такий підхід забезпечує системність та інтегративність у формуванні естетичної культури, підтримуючи професійне та особистісне зростання студентів. Разом із тим складовими естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти є взаємопов'язані компоненти (естетично-культурна зорієнтованість, готовність, обізнаність, активність, та саморозвиток), формування яких забезпечується шляхом створення естетично-культурного освітнього простору. Останнє організовується таким чином, що студенти стають активними учасниками процесів прямого та опосередкованого педагогічного впливу, що має естетично-культурний характер. Це, своєю чергою, включає залучення до культурних практик, що формують і розширюють їхнє сприйняття, усвідомлення та відтворення ними культурних і естетичних явищ.

Основною ідеєю організації освітнього процесу з естетично-культурним сенсом є забезпечення ефективної реалізації комплексу визначених психолого-педагогічних умов (п. 2.2.) , спрямованих на формування естетичної культури. В цьому контексті, прогнозоване поетапне формування естетичної культури студентів, включаючи *мотиваційно-пізнавальний, діяльнісний та рефлексивно-результативний етапи*, систематизується відповідно до чітко визначеного алгоритму психолого-педагогічних втручань, впливу та взаємодії.

Відтак змістово-організаційний блок виконує ключову роль у структуруванні процесу формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Цей блок включає психолого-педагогічний фундамент та методичне забезпечення, що дозволяє студентам здобувати естетично-культурні знання, вміння, навички та здатності в процесі професійної підготовки. Разом із тим практичний супровід поетапної логіки розгортається таким чином: *мотиваційно-пізнавальний етап – форми* (мистецько-професійні студії, практико-зорієнтовані екскурсійні сесії), *технології* (проблемного навчання, інформаційно-комунікаційні), *методи* (стимуляції емоційно-вольових естетично-культурних здатностей, активізації мотиваційно-ціннісного контексту), засоби (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси); *діяльнісний етап – форми* (евристична й парна лекції, практичні (лабораторні) заняття, консультації,

майстер-класи, навчально-тренувальні інтенсиви), *технології* (контекстного навчання, інформаційно-комунікаційні), методи (розвиток процесуальних естетично-культурних здатностей), *засоби* (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси, навчальна дисципліна «Основи естетичної культури»); *рефлексивно-результативний етап* – *форми* (інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, лекція-мозковий штурм, комунікативні платформи, креативно-мистецькі проєкти), *технології* (проєктно-зорієнтованого навчання, інформаційно-комунікаційні), *методи* (вдосконалення рефлексивних естетично-культурних здатностей), *засоби* (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси).

Важливим аспектом є те, що наскрізними напрямками формування та апробації студентами здобутих естетично-культурних здатностей є: *комунікативній, національно зорієнтованій та мистецько-творчій.*

В контексті обґрунтування структурно-функціональної моделі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, вирізняємо її моніторинговий сегмент, що інтегрований у *діагностико-результативний блок* – той інструмент, що дозволяє оцінювати динаміку формування естетичної культури студентів, забезпечуючи педагогічний моніторинг для визначення її рівня сформованості й відповідності очікуваним результатам.

Вище зазначене дозволяє виявляти об'єктивний стан і динаміку формування естетичної культури студентів з метою оптимального визначення завдань, добору методичних інструментів, а також задля виокремлення прогностичних тенденцій навчання, формування, розвитку та виховання особистості в цілому [42; 49]. Такий підхід забезпечує не лише академічну підготовку, але й сприяє формуванню загальної естетично-культурної освіченості студентів, що є критично важливим у сучасному культурному та освітньому контексті.

Також важливу роль у цьому процесі відіграє процес моніторингу. Він розглядається, водночас, як окрема ключова функція управління освітнім процесом і, як окрема функціональна система, що охоплює етапи від

формулювання цілей до їх реалізації та корекції (О. Ляшенко) [109]. Основні компоненти моніторингу в освіті включають створення інформаційної бази, прогнозування, спілкування та комунікацію, оцінювання, оцінку та корекцію освітніх процесів, а також комплексну обробку і контроль управлінських рішень.

Важлив, що процес моніторингу сприяє збору об'єктивної інформації, яка відображає результати динаміки розвитку особистості в напрямі її саморозвитку [101]. Така позиція дозволяє забезпечувати своєчасне виявлення потенційних проблем, формувати ефективні механізми їх запобігання, а також удосконалювати педагогічні технології шляхом прогнозування тенденцій розвитку системи освіти та створення умов для надання якісних освітніх послуг (О. Абдуліна, О. Локшина, С. Сіліна) [90].

Основні якісні показники інформації, отримані через моніторинг, оцінюються за такими критеріями, як *об'єктивність* (реальний стан, який відображений зрозуміло та лаконічно), *оперативність* (доступність інформації для прийняття управлінських рішень), *достатність* (обсяг інформації про реальну ситуацію) та *валідність* (точність та відповідність інформації встановленим вимогам), які дозволяють визначати стандарти якості інформації, що забезпечують ефективне управління освітнім процесом.

У площині формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, діагностична спрямованість моніторингу зосереджена на лонгітудному вивченні навчальних досягнень студентів на різних етапах освітнього процесу, що дозволяє системно оцінювати якість та рівень засвоєння знань у конкретних дисциплінах чи видах діяльності (В. Андреев, В.Воловник, В. Ландсман та ін.) [86]. Вищезазначене передбачає застосування диференційованих методів збору та аналізу інформації, що включають критерії, показники та рівні для оцінки загального стану надання освітніх послуг. Педагогічна діагностика щодо виявлення рівня сформованості естетичної культури студентів спрямована на оптимізацію змісту професійної підготовки в закладах фахової передвищої освіти та визначення ефективних шляхів для підвищення якості освіти, відповідно до суспільних запитів [53]. Тож зрозуміло, що діагностика дозволяє виявити

динаміку та тенденції у динаміці програмних результатів навчання студентів, визначити чинники та умови, які впливають на формування знань, умінь, навичок та здатностей і використовувати цю інформацію для коригування і прогнозування подальшого формування досліджуваної властивості.

Отже, основна функція діагностики полягає у відображенні якісних змін в освітньому процесі та результативності естетично-культурної діяльності студентів, що є критично важливим для забезпечення надійної та об'єктивної оцінки їхнього розвитку.

Своєю чергою важливим аспектом є оцінювання і корекція рівнів сформованості естетичної культури, яка включає *адаптивно-підготовчий, репродуктивний та діяльнісно-продуктивний рівні*. Ці рівні характеризуються через такі критерії: *емоційно-вольовий, мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-операційний та рефлексивний*. Тож, вважаємо, що формування естетичної культури студентів вимагає *вдосконалення змісту професійної підготовки через цілеспрямовану, систематичну взаємодію учасників освітнього процесу, акцентуалізуючи естетично-культурний компонент у фаховому зростанні здобувачів*.

Відтак, формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти потребує естетично-культурного збагачення змісту їхньої професійної підготовки. Тому в розбудові естетично-культурно зорієнтованого освітнього простору необхідно прагнути, щоб цей процес набув *особистісної, професійної та соціокультурної значущості*.

Передбачуваним результатом формування естетичної культури студентів є позитивна динаміка її сформованості, зокрема в частині її структурних компонентів: зорієнтованості, готовності, обізнаності, активності, саморозвитку.

Тож розроблена й обґрунтована структурно-функціональна модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти дозволила візуалізувати взаємозв'язки її структурних компонентів (рис. 2.3.1), а саме – *концептуально-цільового, змістово-організаційного й діагностико-результативного блоків* у контексті їх упорядкованого функціонування.

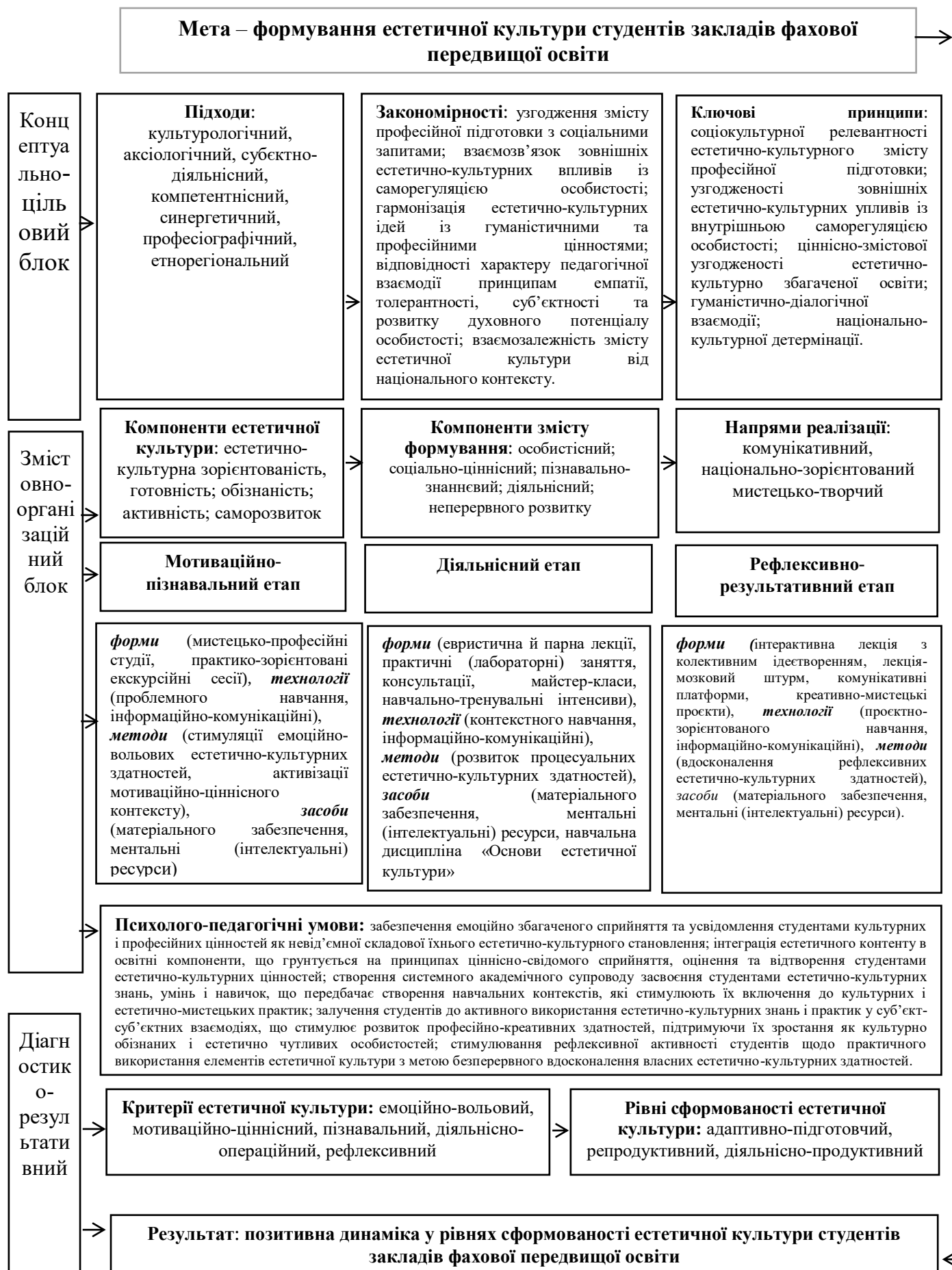

Рис. 2.3.1. Структурно-функціональна модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

2.4. Методика формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

З оперттям на взаємозумовленість сутнісної характеристики ключових понять дослідження (п. 1.2.), змістової будови естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти нами сформульовано визначення поняття *«методика формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти»* – як систему науково обґрунтованих методологічних і педагогічних підходів, принципів, форм, технологій, методів і засобів, спрямованих на розвиток естетично-культурного світогляду, художньо-творчих здібностей, ціннісного ставлення до мистецтва та гармонійного сприйняття навколишньої дійсності в студентів, що забезпечує їхню особистісну і професійну самореалізацію в соціокультурному просторі.

Зокрема, практичний інструментарій – форми, технології, методи, засоби – перебувають у взаємозв'язку як складові єдиного методичного забезпечення, в нашому випадку методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, зокрема: *форми* – організовують освітній процес, *технології* – визначають його структурно-функціональні межі, *методи* – забезпечують способи взаємодії педагогів і студентів, а *засоби* – слугують сполучними інструментами реалізації змісту методики, створюючи умови для ефективного досягнення цілей навчання.

Відповідно до викладеного вище процес формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти слід розглянути через актуалізацію комплексу практичних інструментів навчання, які забезпечують реалізацію психолого-педагогічних умов у комбінації з дібраними формами, технологіями, методами і засобами. За Н. Волковою [28, с. 325], форми організації освітнього процесу становлять систему способів упорядкування навчальної діяльності, яка визначається параметрами часу, локації, характеру взаємодії та комунікації між її учасниками. Водночас, як підкреслює М. Опачко [108], ці форми мають

динамічно корегуватися відповідно до актуальних суспільно-економічних запитів і рівня розвитку педагогічної науки.

Стосовно формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти доцільно розширити спектр традиційних організаційних форм навчання, доповнивши його модифікованими лекціями, практичними й лабораторними заняттями, консультаціями, екскурсіями, майстер-класами, тренінгами, круглими столами, літературно-мистецькими та професійними заходами, а також художньо-творчими проєктами, які забезпечують цілісну реалізацію культурного сенсу освітнього процесу [110; 136].

Зокрема, форми організації освітнього процесу вимагають глибокої інтеграції естетичної активності всіх учасників освітньої взаємодії, включаючи викладацький склад, студентів, а також інших залучених сторін, згідно з регламентованими процедурами та часовими межами у всіх аспектах академічної та позаакадемічної діяльності.

Лекція, як одна з традиційних форм навчання, визначається як розширений усний виклад теми, збагачений методами стимуляції пізнавального інтересу студентів, такими як конспектування або створення візуальних схем матеріалу [151, с. 157]. В умовах, коли доступ до інформації значно розширений, необхідно переосмислити місію викладача – від ролі традиційного передавача інформації до модератора і куратора освітнього процесу. Це особливо важливо для студентів перших курсів, де засвоюються базові знання та розвиваються навички самостійної роботи, а також у випадках, коли матеріал вимагає глибокого наукового осмислення через його новизну чи складність [80].

Для підвищення продуктивності і зацікавленості студентів доцільно використовувати активні форми лекцій, як-от: *евристична й парна лекції* а також інтерактивні форми – *інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, лекція-мозковий штурм*. Ці форми сприяють глибшому залученню студентів у процес сприйняття, осмислення та відтворення естетично-культурних цінностей.

Евристична й парна лекції відіграють важливу роль у виявленні рівня сформованості базових естетично-культурних знань студентів. *Евристична лекція*

стимулює когнітивну активність здобувачів освіти через проблемне подання матеріалу, відкриті запитання, пошук альтернативних інтерпретацій мистецьких творів тощо. Така лекція набуває особливого значення завдяки своїй структурі, яка включає такі елементи: постановка нерозв'язаних наукових проблем, створення проблемних ситуацій на основі суперечностей між наявними знаннями студентів та знаннями, необхідними для розуміння мистецьких явищ, а також формулювання гіпотез і методів їхнього розв'язання (В. Галузинський, М. Євтух) [30, с. 63–64]. Основні характеристики такої лекції, визначені В. Маньком, охоплюють наявність проблемних ситуацій, виявлення суперечливих тенденцій, формулювання проблемних запитань перед аудиторією, активну участь слухачів у процесі розв'язання проблем та формулювання прикінцевих висновків на базі аргументованого аналізу різних думок [97, с. 312].

У межах цієї форми навчання пріоритетним є *метод проблемного викладу*, який передбачає подання матеріалу через систему науково обґрунтованих проблем, обговорення шляхів їх розв'язання з використанням дослідницьких підходів та активне залучення студентів до пошукової діяльності, з акцентом на самостійне формулювання проблемних питань.

Наприклад, у межах програми освітнього компонента «Історія української та зарубіжної культури» лекція на тему: «Естетика та символізм у Середньовічній культурі: від храмів до ікон» присвячена аналізу середньовічних культурних проявів, зокрема архітектури храмів та іконопису, як носіїв глибоких естетичних і символічних смислів. Зміст лекції зосереджується на осмисленні світоглядних уявлень середньовічної людини, розкриваючи «храм» як модель світобудови, а давньоукраїнську ікону – як символічне відображення картини світу.

На початку лекції викладач проводить дискусію зі студентами про те, як релігійні і філософські погляди того часу формували естетичні уявлення, спонукаючи до розуміння взаємозв'язків між матеріальним і духовним у середньовічній культурі. Ці питання включають: «Як релігійні вірування впливали на середньовічне мистецтво?» та «У який спосіб символіка храму та ікони відображає світосприйняття того часу?». Це сприяє активному обговоренню

та критичному аналізу, розвиваючи естетичну чутливість і культурне розуміння студентів.

В цілому педагог використовує проблемно-зорієнтований підхід, ставлячи перед студентами завдання аналізувати різні інтерпретації середньовічної естетики та культури і визначати, як ці погляди могли бути відображені у мистецьких творах, структурі храмів та ікон. Закінчується лекція формуванням глибокого розуміння важливості естетичних та символічних елементів у культурному та історичному контексті, що сприяє більшій естетично-культурної обізнаності і чутливості серед студентів.

Парна лекція, побудована на діалозі двох викладачів (або викладача й запрошеного фахівця), моделює різноманіття естетичних суджень, демонструє плюралізм культурних підходів і розширює уявлення студентів про багатовимірність естетичного досвіду. Крім того, особливу увагу слід приділити такій лекції, яка передбачає залучення двох лекторів з різних освітніх спеціальностей для комплексного викладу матеріалу на зрізі міждисциплінарності [29; 97]. Ефективність парної лекції у формуванні естетичної культури підтримується її здатністю інтегрувати ілюстративні приклади культурної взаємодії та міждисциплінарності, спонукаючи студентів до активної участі і рефлексії, що є критично важливим у формуванні необхідних компетентностей [30; 110, с. 232]. Варто зазначити, що обидві форми сприяють підвищенню мотивації, формуванню ціннісних орієнтацій і особистісному залученню до естетично-культурного простору.

Інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, яка вимагає від викладача підготовки до створення проблемної ситуації, спонукає студентів до активної участі у вирішенні завдань, які поглиблюють їхнє розуміння мистецьких явищ. Цей формат є особливо ефективним для вивчення нових мистецьких концепцій та ідей, оскільки сприяє динамічному обміну думками і поглибленню емоційної, вольової та когнітивної взаємодії в процесі навчання.

Застосування *лекції-мозкового штурму* у процесі формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти є обґрунтованим і

доцільним, оскільки вона активізує колективне генерування ідей, стимулює творче та асоціативне мислення, розвиває здатність до естетично-культурної рефлексії та формування особистісної оцінної позиції. Цей формат сприяє інтеграції інтелектуальних, емоційних і ціннісних складників сприйняття мистецтва, забезпечує високий рівень пізнавальної мотивації та залучення студентів до осмислення культурно-мистецьких явищ. Зокрема, лекція-мозковий штурм може ефективно використовуватися при вивченні тем, пов'язаних із символікою мистецьких образів, міжкультурними контекстами візуального мистецтва, інтерпретацією художнього стилю або створенням концепцій авторських творчих проєктів

Застосування *мистецько-професійних студій і практико-зорієнтованих екскурсійних сесій* у процесі формування естетичної культури студентів є доцільним, оскільки вони забезпечують інтеграцію теоретичних знань із безпосереднім досвідом взаємодії в естетично збагаченому професійному середовищі. Такі форми організації навчання стимулюють естетичне сприйняття, розвивають здатність до критичної інтерпретації мистецьких артефактів, формують емоційно-ціннісне ставлення до культури та сприяють глибшому розумінню професійної ролі митця в соціокультурному просторі.

Своєю чергою, *практичні заняття* займають провідне місце, оскільки вони надають можливість інтегрувати теоретичні знання в реальні або ж максимально наближені професійно зорієнтовані умови. Значення такої форми аудиторної діяльності проявляється в аналізі, закріпленні та використанні естетично-культурних знань у розв'язанні практичних завдань [66, с. 232]. Це сприяє формуванню вмінь і навичок з планування, аналізу, узагальнення та оптимального використання матеріалу [30]. Практичні заняття також передбачають застосування методів роботи з мистецьким матеріалом, спрямованих на заохочення активної участі студентів у культуротворчій діяльності. До таких методів можуть бути віднесені: інтерпретаційний аналіз творів мистецтва, евристична бесіда, творче моделювання, метод проєктів, естетичне експериментування, а також рефлексивно-аналітичні вправи, що

стимулюють особистісне осмислення культурних феноменів та формування індивідуального естетично-культурного досвіду.

Також, важливу роль відіграють *лабораторні заняття*, які фокусуються на глибокому освоєнні теоретичних основ музичного, образотворчого мистецтва, хореографії, а також декоративно-прикладного мистецтва і методик їх викладання в закладах фахової передвищої освіти. Ці заняття дозволяють студентам не лише засвоювати академічні знання, але й застосовувати їх у практичній діяльності через індивідуальну та групову роботу.

Враховуючи специфіку естетично збагаченої освіти, наповнення лабораторних занять проблемно-зорієнтованим змістом виступає як засіб стимулювання критичного мислення та креативності студентів. Інтеграція естетично-культурних знань у практику сприяє не тільки технічному вдосконаленню, але й розвиває здатність до новаторського підходу у вирішенні естетичних завдань. Такий методичний інструмент допомагає студентам активно залучатися в процес культурного продукування та формування власного художнього стилю, що є критично важливим для їхнього професійного та естетично-культурного становлення.

В умовах сучасного освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти, значущість суб'єктного супроводу здобувачів освіти під час їх самостійної роботи набуває нового виміру, особливо в контексті формування естетичної культури студентів. Роль *консультацій* як фундаментальної форми підтримки в процесі вирішення естетично-культурних задач стає вирішальною. Так, консультаційна діяльність, що розуміється як систематичне звернення за порадою (від лат. *consultatio*), є інструментом для виявлення та подолання бар'єрів у виконанні завдань, які мають естетично-культурний зміст у межах аудиторної, позааудиторної, науково-дослідницької діяльності студентів і під час проходження практик [110].

Консультації в індивідуальному форматі сприяють виявленню рівня сформованості естетично-культурної зорієнтованості, готовності, обізнаності, активності та саморозвитку майбутніх фахівців, що дозволяє вносити стратегічні,

тактичні та оперативні зміни в контент формування досліджуваного явища. Стосовно ефективності, індивідуальний підхід до проведення консультацій, як зазначає С.Жила [54], значно підвищує можливості для особистісно зорієнтованого підходу до кожного студента, його інтересів, потенціалу, рівня підготовки та ставлення до вивчення дисципліни (А. Чернишова) [160].

Доповненням до традиційних форм організації освітнього процесу є використання нестандартних форм навчально-пізнавальної діяльності студентів, спрямованих на формування естетичної культури, таких як *мистецько-професійні студії, практико-зорієнтовані екскурсійні сесії, майстер-класи, навчально-тренувальні інтенсиви*. Такі методичні рішення не лише розширюють сферу естетично-культурного розвитку студентів, але й стимулюють їх креативну активність, здатність застосовувати критичне мислення в межах естетично-культурної діяльності.

Зокрема, організація *майстер-класів*, які включають залучення відомих митців та професіоналів зі сфери мистецтв є дієвими щодо стимулювання естетично-культурної готовності, а також актуалізує естетично-культурне сприйняття та вдосконалення навичок студентів. Реалізація зазначеного вимагає від педагогів, циклових комісій, кафедр створення та підтримання постійних творчих зв'язків із професійними колективами та визначними особистостями у сфері культури.

Крім того, *практико-зорієнтовані екскурсійні сесії* застосовуються як освітній компонент позаакадемічної діяльності, який сприяє утворенню емоційно-чуттєвих, вольових рушійних сил студентів, а також естетично-культурної поінформованості. Такі екскурсії передбачають групові візити до місць значного інтересу (етнографічні та краєзнавчі музеї, історичні та архітектурні пам'ятки, виставки, вернісажі, центри народної творчості тощо) з метою детального вивчення та підвищення розуміння культурних об'єктів [33, с. 111].

Разом із тим мистецько-професійні студії виконують низку дидактичних функцій у процесі формування естетичної культури студентів, включно з реалізацією традиційного принципу наочності. Студенти отримують можливість

безпосереднього знайомства з автентичними витворами музичного, образотворчого, хореографічного, театрального і декоративно-прикладного мистецтва, зустрічаються з народними майстрами, етнодизайнерами, професійними художниками і акторами, що сприяє не тільки підвищенню наукового рівня навчання, але й забезпечує зв'язок з практикою та національно-патріотичне та мистецько-творче виховання [19;182].

На наш погляд, у процесі формування естетичної культури студентів, важливо використовувати такі освітні інтерактивні формати, як *навчально-тренувальні інтенсиви*, що сприяє колективному обміну думками з питань, що входять у сферу наукових і освітніх інтересів учасників дискусії, таких як викладачі, студенти, митці, науковці, та роботодавці-стейкхолдери. Участь у таких інтенсивах дозволяє студентам активно висловлювати свої думки з актуальних питань у галузях музичного, образотворчого, хореографічного, театрального та декоративно-прикладного мистецтва, а також освітньої діяльності в цілому.

Разом із тим, ефективність такого формату залежить від комунікабельності всіх учасників, аргументованості їхніх виступів, здатності чітко викладати власну позицію, захищати її, а також вміння слухати та реагувати на критичні зауваження, впевненість, сміливість і, водночас, тактовність та ввічливість до опонентів (Н. Шустова) [182].

Вважаємо, що така задіяність сприяє розвитку навичок аргументації, переконання та захисту власних позицій, водночас удосконалюючи комунікативну естетичну культуру, управління емоційним станом, вольовими проявами, і базується на морально-етичних нормах та духовних цінностях. Важливо, що учасники такої інтеракції повинні бути добре обізнані з обговорюваними питаннями та володіти державною мовою та іншими комунікативними засобами.

Ефективність застосування навчально-тренувальних інтенсивів є те, що тренінг як його основа сприяє зростанню мотивації та зацікавленості студентів, орієнтуючись на їх особистий досвіді особливо у груповій та міжгруповій

взаємодії, зокрема у співпраці з викладачем. Для створення емоційно-емпатійного контексту доцільно використовувати музичний супровід, поетичні тексти, відео тощо. Важливо, що у фокусі залишається розвиток комунікативних навичок, культурної моделі взаємодії, об'єктивної самооцінки та когнітивної гнучкості в різних ситуаціях.

Отже, обґрунтування ефективних форм організації навчання становить основу для цілісного педагогічного впливу на процес формування естетичної культури студентів, що логічно зумовлює перехід до визначення комплексу освітніх технологій і методів, здатних забезпечити багатовимірне, інтегроване й усвідомлене залучення особистості до здобуття, переживання та збагачення естетично-культурного досвіду.

Формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти шляхом застосування *технології проектно-зорієнтованого навчання* здійснюється через залучення здобувачів до творчої діяльності, вирішення практико-естетичних завдань, інтеграцію мистецьких компонентів у зміст проєктів та розвиток здатності до естетичного осмислення професійного досвіду. Переваги цієї технології зумовлені тим, що через участь у проєктах студенти не тільки поглиблюють свої знання та вдосконалюють вміння, але й набувають безпосереднього досвіду в документуванні та аналізі культурних феноменів, зокрема у сфері фольклору. Така практика виявляється важливою для розуміння місця і ролі народної культури в сучасному соціокультурному контексті, сприяючи вивченню специфіки регіонального фольклору та його впливу на формування естетичної та культурної свідомості студентів. Незважаючи на фрагментарність таких практик в закладах фахової передвищої освіти, їхня роль у формуванні естетичної культури є непереоцінною [42; 143].

Наприклад, у рамках навчальної дисципліни «Основи дизайну середовища» студенти спеціальності «Дизайн» реалізують колективний проєкт «Естетика освітнього простору», у межах якого створюють авторські концепції оформлення інтер'єру закладу освіти з урахуванням принципів естетичної доцільності, культурної символіки та потреб цільової аудиторії. У закладі не

мистецького профілю, наприклад, для студентів спеціальності «Облік і оподаткування» впроваджується міждисциплінарний проєкт «Фінансова культура в образах», що передбачає створення візуальних та текстових презентацій на теми етичного ставлення до грошей, культури підприємництва й національних традицій у господарській діяльності, що сприяє розвитку естетично-культурної чутливості та креативного мислення у професійному контексті.

У межах застосування технології *проблемного навчання* формування естетичної культури здобувачів фахової передвищої освіти здійснюється через залучення їх до аналізу естетичних явищ, пошуку рішень у творчих і морально-естетичних ситуаціях, розвиток критичного мислення, здатності до естетичної оцінки та особистісного осмислення культурних смислів у професійній діяльності. Так, студенти спеціальності «Соціальна робота» під час опрацювання теми «Етика й естетика у взаємодії з людьми похилого віку» розв'язують проблему оформлення інклюзивного дозвілєвого простору, що відповідає естетичним потребам і забезпечує емоційний комфорт літніх людей. Для здобувачів «Комп'ютерної інженерії» пропонується завдання «Як естетика інтерфейсу впливає на сприйняття інформації користувачем?», яке спонукає їх шукати оптимальне візуальне рішення програмного продукту, дотримуючись принципів гармонії, ергономіки та культурного контексту. Студенти, що вивчають дисципліну «Українська мова та література», отримують проблемне запитання «Якими засобами можна передати символи поетичного тексту в сучасному мультимедійному форматі?», і створюють інтерактивну презентацію, у якій поєднують аудіовізуальні ефекти з літературним аналізом, аби відкрити нові естетичні можливості сприйняття класичної поезії.

Разом із тим, формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти шляхом застосування *технології контекстного навчання* відбувається через моделювання професійно зорієнтованих ситуацій, у яких естетичні аспекти інтегруються в реальні чи наближені до практики завдання, що сприяє розвитку естетично-культурного сприймання, ціннісного ставлення до професійної діяльності та здатності бачити красу в робочому середовищі.

Наприклад, студенти спеціальності «Готельно-ресторанна справа» опрацьовують кейси, пов'язані з естетичним оформленням інтер'єру закладу або сервіруванням столу відповідно до національних традицій і сучасних дизайнерських рішень. У спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» студенти аналізують проєктні рішення щодо гармонійного поєднання функціональності та архітектурної естетики в умовах урбаністичного простору.

Формування естетичної культури здобувачів фахової передвищої освіти шляхом застосування *інформаційно-комунікаційних технологій* реалізується через інтеграцію цифрових інструментів в освітній процес, що сприяє розвитку естетичного сприймання, креативності та цифрової естетичної чутливості. Зазначене включає візуалізацію дидактичного матеріалу, створення мультимедійних проєктів, організацію віртуальних екскурсій, використання інтерактивного контенту тощо. Наприклад, студенти спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» розробляють візуально привабливі інтерфейси мобільних застосунків, орієнтуючись на принципи композиції, колористики та естетичної виразності. Майбутні вихователі за спеціальністю «Дошкільна освіта» створюють електронні книжки та дидактичні презентації з художньо-естетичним наповненням для використання у роботі з дітьми. У коледжах аграрного профілю студенти в межах вивчення дисциплін «Ландшафтний дизайн» і «Цифрові технології в агровиробництві» опановують геоінформаційні системи, здійснюють аерофотозйомку дронами для створення інтерактивних 3D-карт навчально-дослідних полів, що не лише розвиває цифрові компетентності, а й формує здатність до художньої інтерпретації простору та усвідомлення естетичних параметрів аграрного середовища.

Важливо врахувати, що в процесі формування естетичної культури студентів у професійній підготовці слід використовувати як традиційні, так і інноваційні інструменти локального і конкретного характеру – методи. Метод в освітньому процесі, як ключове педагогічне поняття, відіграє роль засобу досягнення поставлених цілей. Педагоги А. Кузьмінський, В. Омеляненко та М. Фіцула розглядають методи як систематизовані способи діяльності, які

спрямовані на досягнення ефективних результатів в освітній діяльності [81, с. 127; 154, с. 129].

В площині формування естетичної культури студентів фахових коледжів, методи розвитку естетично-культурної чутливості та сприйняття відіграють ключову роль у формуванні структурних складових досліджуваної властивості. Ці методи включають інтеграцію культурних, художніх та творчих ресурсів, що сприяє всебічному розвитку особистості студента. Ми виділили п'ять основних груп методів, кожна з яких відповідає конкретному компоненту естетичної культури особистості студента закладу фахової передвищої освіти.

Перша група методів спрямована на *стимуляцію емоційно-вольових естетично-культурних здатностей* студентів, що підтримує розвиток їхньої естетично-культурної зорієнтованості. Йдеться про використання художніх і культурних матеріалів, здатних викликати глибокий емоційний відгук і сформувати стійкий інтерес до мистецтва й культури. До таких методів належить організація виставок, відвідування театрів, кінопереглядів, участь у культурних подіях, які збагачують внутрішній світ студентів і заохочують їх до емоційно вираженого культурного самовираження. Також до цієї групи входять методи, спрямовані на розвиток упевненості й емоційної врівноваженості в ситуаціях публічної творчої активності – під час занять з музики, образотворчого мистецтва чи участі у святкових заходах. Їх мета – допомогти студентам подолати психологічний бар'єр і розвинути здатність до вільного естетичного самовираження в публічному просторі.

Метод *створення «ситуації успіху»* реалізується шляхом залучення студентів до культурно-естетичних заходів, де вони мають змогу застосовувати набуті знання й уміння, що формує відповідальність за результати творчої діяльності й сприяє особистісному зростанню через долаття інтелектуальних та емоційних труднощів. Емоційне збагачення забезпечується також через перегляд кіномистецьких творів, використання висловлювань про мистецтво, обговорення історичних подій у культурній сфері. Важливу роль відіграють творчі завдання,

що стимулюють індивідуальне бачення, сприяють самовираженню й розвитку естетично-культурної самореалізації студентів.

В межах вищезазначеного важливим також є використання *методу комунікативного тренінгу*, спрямованого на налагодження ефективної взаємодії між викладачами та студентами. Цей метод фокусований на формуванні в студентів здатності до ефективної комунікації, що є важливим у навчальній і подальшій професійній діяльності. Комунікативний тренінг сприяє розвитку комплексу риторичних умінь, здатний забезпечити ефективне формування «краси мовлення» студентів, що є ключовими в досягненні професійного успіху. В процесі практичних занять студентам надається можливість працювати в монологічному, діалогічному, та дискусійному форматах, що дозволяє їм краще організовувати і проводити обговорення, виробляти логічні та аргументовані висновки.

Друга група методів зосереджена на *активізації мотиваційно-ціннісних естетично-культурних здатностей*, які відповідають цілеспрямованому формуванню естетично-культурній готовності студентів. Ці методи мають на меті активізувати й посилити мотивацію, трансформувати зовнішні стимули у внутрішню сферу особистості, перетворюючи їх у стійкі потреби та інтереси, що сприяють особистісному та професійному розвитку у сфері мистецтва, а також сприяють цілеспрямованому оволодінню естетично-культурним інструментарієм для фахової діяльності.

Метод спостереження за роботою педагогів і фахівців через аналіз їхнього стилю комунікації, включаючи культуру мовлення, невербальну техніку та морально-етичні якості, є важливим практичним інструментом. Це дозволяє проводити порівняльний аналіз власного естетичного та професійного досвіду, здобутого під час навчання і практик. Використання підготовлених відеоматеріалів, кінофільми, виступи і майстер-класи, є корисним для поглиблення розуміння мистецьких практик.

Метод *професійного моделювання* у формуванні естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти полягає у відтворенні реалістичних

професійних ситуацій, в яких здобувачі мають змогу застосовувати естетично-культурні знання та вміння в умовах, наближених до практики. Такий підхід сприяє розвитку естетично-культурної зорієнтованості, готовності, обізнаності, активності та саморозвитку, оскільки передбачає усвідомлення ролі краси, гармонії та культурної виразності в майбутній професійній діяльності. Наприклад, студенти спеціальностей «Соціальна робота», «Дошкільна освіта» чи аграрного профілю моделюють умови естетичного середовища, враховуючи потреби клієнтів, дітей чи природного ландшафту. Метод формує здатність діяти відповідно до естетичних норм і розвивати культуру професійного самовираження.

Таким чином, метод професійного моделювання забезпечує інтеграцію професійних і естетично-культурних компонентів освіти, сприяє усвідомленню ролі естетики в майбутній діяльності, активізує внутрішні ресурси особистості для гармонійного самовираження у фаховому середовищі.

У рамках третьої групи методів, які сприяють формуванню естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, особлива увага приділяється інструментам щодо *розширення естетично-культурної поінформованості й обізнаності*. Ці методи сприяють залученню студентів до глибокого аналізу мистецьких творів, що сприяє розвитку їхньої здатності до критичного мислення та апреаціяції мистецтва. Студенти вивчають художні матеріали та виконують аналітичні завдання, які допомагають їм краще зрозуміти та оцінити культурні та естетичні аспекти мистецьких творів з перенесенням отриманих знань в академічне середовище та повсякдення.

Студенти також активно обмінюються враженнями від отриманої інформації, що дозволяє формувати в них уміння аналітично оцінювати та інтерпретувати твори мистецтва, а також розвивати свої естетичні смаки. Такий підхід сприяє не лише академічному зростанню, а й особистісному, стимулюючи студентів до більш активної участі в культурному житті та формуванню їхніх естетично-культурних цінностей.

Метод евристичної бесіди, як вербальний інструмент активізації пізнавальної діяльності, ґрунтується на проблемних запитаннях, які спонукають студентів самостійно конструювати відповіді, розвиваючи нестандартне мислення й уміння критично осмислювати естетичні аспекти культури. Ефективність цього підходу проявляється не лише у аналізі та інтерпретації мистецьких творів, а й у вивченні естетичних вимірів професійно наближеного середовища та повсякденного життя – від дизайну робочого простору й візуальних комунікацій у майбутній фаховій діяльності до гармонізації побутових об'єктів. Додаткового значення метод набуває через інтеграцію етнофольклорних матеріалів у навчальні дисципліни: музики, образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, сценічної практики тощо. Така мультикультурна взаємодія формує багатовимірний досвід у поліхудожній діяльності, поглиблюючи естетично-культурну зорієнтованість, готовність та обізнаність студентів і зміцнюючи їхню здатність застосовувати естетичні принципи в різних контекстах професійного й повсякденного буття.

Метод колективної творчої діяльності, заснований на синергетичному підході, дозволяє студентам об'єднуватись у групи для спільної роботи над матеріалом, що сприяє їх саморозвитку та самостійності. Наприклад, кожна група розробляє план-презентацію, визначає форми подання матеріалу та критерії оцінювання, що сприяє не тільки засвоєнню знань, але й розвитку естетично-культурних суджень та відповідних комунікативних навичок із естетичним «забарвленням».

Метод мозкового штурму активізує емоційно-вольову та психологічну діяльність студентів, забезпечуючи інтенсивне генерування ідей у стислий час. Його ефективність визначається одночасним урахуванням емоційного стану як окремих учасників, так і групи загалом, а також правилом «жодної критики», що підтримує позитивну мотивацію. Пропозиції фіксуються й надалі оцінюються за сильними та слабкими сторонами, тому важливо працювати в малих групах, враховувати кожну думку, прагнути максимальної кількості ідей та завершувати дискусію підсумком. Такий підхід особливо корисний під час формування нових

уявлень про естетичні аспекти культурних об'єктів, розширюючи естетичний світогляд студентів [50].

У межах формування естетичної культури студентів, важливу роль відіграють методи, що спрямовані на *розвиток діяльнісно-процесуальних естетично-культурних здатностей*, особливо в контексті естетично-культурної активності.

Одним із широко застосовуваних є *творчо-активізаційний метод*, що передбачає розвиток самостійного мислення студентів та їх здатності до нестандартного розв'язання професійних завдань. В межах реалізації цього методу студенти беруть участь у розробленні та реалізації інтегрованих естетично-культурних проєктів, таких як міні-концерти, міні-виставки та міні-презентації, що включають аналіз мистецьких образів і творів, а також планування занять із естетично-культурним змістом.

Іншим важливим є використання *методу педагогічного ігрового проєктування*, який є доречним, коли гра має структуру проєкту або сценарного моделювання, що передбачає створення навчальних ситуацій через імітаційні чи рольові ігри. Ці ігри не тільки формують діалогічні навички, але й стимулюють креативне мислення через створення навчально-ігрових сценаріїв із естетично-культурним навантаженням.

Під час застосування цього методу слід дотримуватись певних принципів: чітко визначена мета, поступове ускладнення завдань, визначення правил та їх чітке дотримання, забезпечення можливості для самоуправління та інновації в ігровому процесі. Ігрове проєктування має бути на базі вже вивченого матеріалу і спрямоване на практичне застосування набутих знань, що сприяє глибокому засвоєнню естетично-культурних концепцій та їхньому втіленню в реальні освітні та професійні контексти.

У межах п'ятої групи *методів актуалізації рефлексивних естетично-культурних здатностей*, спрямованих на формування естетично-культурного саморозвитку як окремого компонентна естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, особливе місце займають техніки, що формують

рефлексивні здатності. Такі методи націлені на культивування здатності студентів критично оцінювати власні знання та навички у сфері естетично-культурної діяльності, що включає самоаналіз, самоконтроль та самооцінку власного внеску в культурну активність.

Акцент на *рефлексивних методах* сприяє розвитку здатності студентів до аналізу своїх естетичних досягнень, що є критичним для їх професійного зростання. Студенти залучаються до таких діяльностей, як розробка і виконання міні-концертів, виставок, презентацій, а також до аналізу мистецьких образів і творів. Ці заходи підтримують створення багатовимірного естетично-культурного середовища, яке стимулює естетичне самозбагачення.

Одним із ключових інструментів є *метод рефлексивно-ділової гри*, що допомагає студентам розвивати професійне спілкування та готовність до вирішення культурних проблем. В ході таких ігор студенти працюють у групах, формуючи і захищаючи різні проєкти, що вимагає від них високого рівня рефлексії та критичного мислення.

Також застосовуються *методи позиційної дискусії* та *проблемно-рефлексивні полілоги*, які дозволяють студентам глибше занурюватися у розв'язання складних культурних завдань. Ці активності сприяють не тільки культурному, але й естетичному розвитку особистості, формуючи в студентів здатність до плідної взаємодії та розвитку власного естетично творчого потенціалу.

Відповідно до вищезазначеного представляємо візуалізований взаємозв'язок п'яти груп методів відповідно до компонентного змісту естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти (табл. 2.3.2).

Таблиця 2.3.2. Класифікація методів формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

№ з/п	Компонент естетичної культури	Група методів	Зміст
-------	-------------------------------	---------------	-------

1.	Естетично-культурна зорієнтованість	Стимуляції емоційно-вольових естетично-культурних здатностей	Методи: створення «ситуації успіху», комунікативні тренінги.
2.	Естетично-культурна готовність	Активізації мотиваційно-ціннісних естетично-культурних здатностей	Методи: спостереження, професійного моделювання
3.	Естетично-культурна обізнаність	Розширення естетично-культурної поінформованості й обізнаності	Методи: евристичні бесіди, колективної творчої діяльності, мозкового штурму
4.	Естетично-культурна активність	Розвиток діяльнісно-процесуальних естетично-культурних здатностей	Методи: творчо-активізаційний, педагогічного ігрового проектування.
5.	Естетично-культурний саморозвиток	Актуалізації рефлексивних естетично-культурних здатностей	Методи: рефлексивно-ділової гри, позиційної дискусії, проблемно-рефлексивний полілог.

Своєю чергою, поетапне формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти (*мотиваційно-пізнавальний, діяльнісний, рефлексивно-результативний*) визначено відповідно до впровадження в освітній процес комплексу обґрунтованих і сформульованих психолого-педагогічних умов, які сприяють досягненню окресленої мети (табл. 2.3.3).

Таблиця 2.3.3. Зміст поетапного формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

№ з/п	Етап формування	Мета	Психолого-педагогічна умова	Методичне забезпечення
1.	<i>Мотиваційно-пізнавальний</i>	Розвиток позитивної мотивації до естетично-культурної діяльності й ціннісно-потребової основи оволодіння естетичною культурою, формування естетично-культурної зорієнтованості та готовності	- забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами культурних і професійних цінностей як невід’ємної складової їхнього естетично-культурного становлення; - інтеграція естетичного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінення та відтворення студентами естетично-культурних цінностей.	форми (мистецько-професійні студії, практико-зорієнтовані екскурсійні сесії), технології (проблемного навчання, інформаційно-комунікаційні), методи (стимуляції емоційно-вольових естетично-культурних здатностей, активізації мотиваційно-ціннісного контексту), засоби (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні))

				ресурси)
2.	<i>Діяльнісний</i>	Розвиток у студентів естетично-культурних умінь і навичок реалізації сформованого потенціалу (зорієнтованості, готовності) і формування естетично-культурної обізнаності й активності	- створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетично-культурних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їх включення до культурних і естетично-мистецьких практик; - залучення студентів до активного використання естетично-культурних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здатностей, підтримуючи їх зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей.	форми (евристична й парна лекції, практичні (лабораторні) заняття, консультації, майстер-класи, навчально-тренувальні інтенсиви), технології (контекстного навчання, інформаційно-комунікаційні), методи (розвиток процесуальних естетично-культурних здатностей), засоби (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси, навчальна дисципліна «Основи естетичної культури»)
3.	<i>Рефлексивно-результативний</i>	Формування вмінь здійснювати рефлексію, а також взаємо- та самооцінювання естетичної культури, залучення студентів до самостійної естетично-культурної діяльності, актуалізація естетично-культурного саморозвитку	– стимулювання рефлексивної активності студентів щодо практичного використання елементів естетичної культури з метою неперервного вдосконалення власних естетично-культурних здатностей.	форми (інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, лекція-мозковий штурм, комунікативні платформи, креативно-мистецькі проекти), технології (проектно-зорієнтованого навчання, інформаційно-комунікаційні), методи (вдосконалення рефлексивних естетично-культурних здатностей), засоби (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси).

Разом із тим, застосування *засобів навчання у формуванні естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти* є важливою передумовою забезпечення цілісного та ефективного освітнього процесу. Зокрема, *матеріальне забезпечення* (навчально-методичні комплекси, аудіовізуальні засоби, художні матеріали, технічне обладнання, мультимедійна техніка) створює сприятливі умови для реалізації культуротворчої діяльності, забезпечує можливість безпосереднього контакту з естетичними об'єктами та сприяє візуалізації культурних смислів. Завдяки матеріальній базі студенти мають змогу зануритися у світ мистецтва через інтерактивні презентації, мистецькі виставки, цифрові галереї, дизайнерські лабораторії тощо, що активізує сенсорне сприймання та формує здатність до естетичного аналізу.

У свою чергу, *ментальні (інтелектуальні) ресурси* – це внутрішні когнітивні механізми студентів, серед яких спостережливість, асоціативне мислення, здатність до рефлексії, інтерпретації та естетичного узагальнення. Важливо підкреслити, що ці ресурси охоплюють також як комунікативні інструменти, насамперед через мовлення, яке виступає засобом осмислення, вербалізації та вираження естетично-культурних вражень. Їхнє активне використання в площині кожного з методів сприяє розвитку інтелектуальної взаємодії студента з культурними об'єктами, явищами й сенсами. В результаті формується здатність не лише сприймати й оцінювати естетичне, а й мовленнєво виражати власне ставлення до нього, що є ключовим для усвідомлення естетичних сенсів у художніх творах, професійному середовищі та повсякденному житті.

Своєю чергою, авторська дисципліна *«Основи естетичної культури»* виступає практичним підґрунтям для формування цілісного естетично-культурного світогляду студентів. Її зміст орієнтований на осмислення закономірностей функціонування естетичних категорій у різних сферах життя, формування внутрішньої потреби в духовно-естетичному самовираженні та розвиток здатності до свідомого сприймання краси як цінності (Додаток М).

Разом із тим, варто зазначити, що в закладах фахової передвищої освіти саме загальний блок навчальних дисциплін, спрямований на формування загальних (ключових) компетентностей здобувачів освіти і є максимально уніфікованим на цьому рівні освіти в незалежності від спеціальності та напрямку. До таких дисциплін, як правило, входять ті, що забезпечують загальноосвітню підготовку, формування світогляду, розвиток комунікативних, соціальних, інформаційних, громадянських, математичних, культурних, екологічних та інших компетентностей. Нижче наводимо оптимально-доцільну відповідність нормативних освітніх компонентів за етапами формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Таблиця 2.3.4. Відповідність освітніх компонентів за етапами формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Етап	Освітній компонент
Мотиваційно-пізнавальний	Українська мова (за професійним спрямуванням), Історія України Філософія / Основи філософських знань / Людина і світ
Діяльнісний	Культура професійного мовлення / Комунікативна культура / Риторика; Етика та естетика / Основи культурології; Фізичне виховання
Рефлексивно-результативний	Етика та естетика / Основи культурології; Фізичне виховання

Підсумовуючи викладене, варто відзначити, що комплексне застосування ретельно дібраних методичних інструментів (форм, технологій, методів, засобів) сприяє ефективному формуванню естетичної культури студентів. Таке системне впровадження забезпечує цілісний підхід до професійної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти в межах вивчення освітніх компонентів загального, професійного, та вибіркового циклів, вирішуючи завдання комплексного формування загальних і спеціальних компетентностей студентів. Такий підхід не тільки збагачує теоретичну підготовку, але й сприяє практичній апробації здобутих знань у діяльності професійно наближеного характеру.

Відтак, запропонований комплекс форм, технологій, методів і засобів формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти у професійній підготовці не є вичерпним, а представлена класифікація є умовною оскільки кожен із методичних інструментів може застосовуватися для досягнення різних дидактичних цілей, а отже, може належати одразу до кількох груп.

Підсумовуючи вище викладене, можемо констатувати, що ефективному формуванню естетичної культури студентів сприяє системне застосування спеціально дібраного методичного супроводу.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дисертації теоретично обґрунтовано методичні засади формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, які реалізуються через чітко визначені цілі, завдання, змістові орієнтири, педагогічні умови, модельну конструкцію та дидактичний інструментарій.

Відповідно до сутнісно-змістової характеристики ключового поняття дослідження визначено *мету формування естетичної культури закладів фахової передвищої освіти* як становлення висококультурної, творчо активної особистості студента, здатної до естетичного сприйняття дійсності, художньо-творчого самовираження, ціннісного ставлення до мистецтва, культури та навколишнього соціального середовища.

Обґрунтовано комплекс цілей, що структурують методику формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Зокрема: *стратегічні цілі* визначаються як напрями формування ключових компонентів естетичної культури (афективна, аксіологічна, когнітивна, реалізаційна, самостійного розвитку), що включає формування естетично-культурної зорієнтованості, готовності, обізнаності, активності, вдосконалення рефлексивних механізмів естетично-культурного саморозвитку й системне залучення до естетично-культурної діяльності; *тактичні цілі* зорієнтовані на конкретизацію та реалізацію освітніх результатів, тобто формування відповідних програмних результатів навчання які є визначальними для формування професійних і

естетично-культурних здатностей студентів; *оперативні цілі* – впроваджуються на рівні практичної реалізації естетично-культурного змісту професійної підготовки в різних форматах, а саме – під час занять, у позааудиторній час та самостійної роботи студентів, а також у перебігу практик.

Окреслено комплекс завдань *стратегічного і тактичного порядку*: розвиток у студентів здатності до емоційного відгуку на естетичні явища та явища мистецтва і культури, зміцнення мотивації та потреби до естетично-культурного зростання, забезпечення всебічного інформування студентів про методи та засоби естетично-культурної діяльності в полікультурному контексті, формування здатності студентів до рефлексії та самостійного естетично-культурного зростання на основі критичного мислення.

За допомогою комплексного бачення сутнісної природи та полікомпонентної характеристики ключового поняття дослідження, а також застосування результатів методу експертної оцінки, визначено та обгрунтовано *психолого-педагогічні умови формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти*: забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами культурних і професійних цінностей як невід’ємної складової їхнього естетично-культурного становлення; інтеграція естетичного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінення та відтворення студентами естетично-культурних цінностей; створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетично-культурних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їх включення до культурних і естетично-мистецьких практик; залучення студентів до активного використання естетично-культурних знань і практик у суб’єкт-суб’єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здатностей, підтримуючи їх зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей; стимулювання рефлексивної активності студентів щодо практичного використання елементів естетичної культури з метою безперервного вдосконалення власних естетично-культурних здатностей.

З оперттям на взаємозумовленість сутнісної характеристики ключових понять дослідження, змістової будови естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти нами сформульовано визначення поняття «методика формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти» – як систему науково обґрунтованих методологічних і педагогічних підходів, принципів, форм, технологій, методів і засобів, спрямованих на розвиток естетично-культурного світогляду, художньо-творчих здібностей, ціннісного ставлення до мистецтва та гармонійного сприйняття навколишньої дійсності в студентів, що забезпечує їхню особистісну і професійну самореалізацію в соціокультурному просторі.

В межах дослідження розроблено *структурно-функціональну модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти*, яка охоплює три блоки: *концептуально-цільовий, змістово-організаційний, діагностико-результативний*.

Концептуально-цільовий блок охоплює *методологічне підґрунтя* (культурологічний, аксіологічний, компетентнісний, суб'єктно-діяльнісний, синергетичний, професіографічний, етнорегіональний підходи), *специфічні закономірності* (узгодження змісту професійної підготовки з соціальними запитами; взаємозв'язок зовнішніх естетично-культурних впливів із саморегуляцією особистості; гармонізація естетично-культурних ідей із гуманістичними та професійними цінностями; відповідності характеру педагогічної взаємодії принципам емпатії, толерантності, суб'єктності та розвитку духовного потенціалу особистості; взаємозалежність змісту естетичної культури від національного контексту), *специфічні принципи* (соціокультурної релевантності естетично-культурного змісту професійної підготовки; узгодженості зовнішніх естетично-культурних впливів із внутрішньою саморегуляцією особистості; ціннісно-змістової узгодженості естетично-культурно збагаченої освіти; гуманістично-діалогічної взаємодії; національно-культурної детермінації), *стратегічну та тактичну мету формування естетичної культури*. *Змістово-організаційний блок* охоплює: комплекс

естетично-культурних компонентів, що корелюються з психолого-педагогічними умовами та методичним інструментарієм їх реалізації (форми, технології, методи, засоби); етапи, напрями формування та апробації естетичної культури. *Діагностико-результативний блок* охоплює інструментарій моніторингу рівнів сформованості естетичної культури, засоби зворотного зв'язку, критерії, показники та рівні, що дозволяють адаптувати педагогічний вплив до естетично-культурних потреб і потенціалу студентів.

Розроблено *методику формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти* яка реалізується шляхом актуалізації наступного методично-практичного забезпечення: *педагогічні технології* (проектно-зорієнтованого навчання, проблемного навчання, контекстного навчання та інформаційно-комунікаційні), *комплекс форм організації освітньої діяльності* (інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, лекція-мозковий штурм, евристична й парна лекції, практичні (лабораторні) заняття, консультації, майстер-класи, мистецько-професійні студії, практико-зорієнтовані екскурсійні сесії, комунікативні платформи, креативно-мистецькі проекти, навчально-тренувальні інтенсиви); *методи* (стимуляції емоційно-вольових естетично-культурних здатностей; активізації мотиваційно-ціннісного естетично-культурного контексту; розвиток процесуальних естетично-культурних здатностей; вдосконалення рефлексивних естетично-культурних здатностей); *засоби* (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси, електронно-інформаційне забезпечення, навчальна дисципліна «Основи естетичної культури»).

РОЗДІЛ III. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Результати констатувального експерименту та їх аналіз

Дослідження, присвячене розробленню й експериментальній перевірці ефективності методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, актуалізує провідну роль загальнокультурного контексту в професійній підготовці майбутніх фахівців цього рівня освіти. Оскільки цілеспрямоване формування естетичної культури є ключовим чинником особистісного становлення, воно сприяє засвоєнню духовної спадщини, культурних цінностей, професійному зростанню та соціальній адаптації здобувачів у полікультурному середовищі. Тому основним завданням виступає впровадження науково обґрунтованої методики, що забезпечує глибоке розуміння естетично-культурних засад професійної діяльності.

Основною педагогічного експерименту є перевірка ефективності методики формування естетичної культури, заснованої на інтеграції концептуальних підходів і теоретичних засад у реальне освітнє середовище закладів фахової передвищої освіти. Дослідження охоплює апробацію розробленої в його межах структурно-функціональної моделі, яка базується на підсиленні естетично-культурним змістом освітнього середовища, що відповідає сучасним вимогам культурологічного характеру. Окрему увагу приділено вивченню впливу визначених психолого-педагогічних умов (п. 2.3.) та практичних інструментів (п. 2.4.) їх впровадження на ефективність формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Отже, метою експериментального дослідження є визначення та аналіз ефективності педагогічних заходів, спрямованих на формування естетичної

культури студентів із урахуванням специфіки освітнього процесу та методології професійної підготовки здобувачів фахової передвищої освіти.

Аналіз ефективності методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти в контексті досягнення поставлених цілей і реалізації основних завдань дослідження, передбачав інтеграцію в освітній процес низки специфічних і критично важливих компонентів, що забезпечили можливість здійснення глибокого кількісного та якісного аналізу отриманих результатів.

Дослідження було реалізовано з 2021 по 2025 рік – і проходило в кілька етапів: організаційний, констатувальний, формувальний та узагальнювальний. Учасниками експерименту стали 26 викладачів та 422 студенти. Студентський контингент був поділений на дві групи: контрольну (КГ), до складу якої увійшли 206 осіб та експериментальну (ЕГ) групу, яка нараховувала 216 студентів.

Зокрема, у ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України», який у подальшому став базовим закладом формувального етапу, до участі в експерименті було залучено 106 студенти: 52 особи контрольної групи, ще 54 - експериментальної. Подібну чисельність учасників забезпечив і Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради», де до контрольної групи увійшло 52 студенти і до експериментальної - 52 особи.

У ВСП «Київський транспортно-економічний фаховий коледж» Національного транспортного університету участь у констатувальному етапі взяли 101 студент: 50 – у складі контрольної групи, 51 – експериментальної. В Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради було залучено 111 студентів: 52 – у контрольній групі, 59 – в експериментальній.

Таким чином, кількісне співвідношення між контрольною (206 осіб) та експериментальною (216 осіб) групами не було строго симетричним, що пояснюється організаційними особливостями студентського контингенту в закладах. Проте таке співвідношення забезпечило достатню статистичну точність

та дозволило охопити різні освітньо-професійні напрями підготовки, що стало підґрунтям для подальшого якісного формувального впровадження.

Програма дослідження передбачала деталізовану структуру та методику проведення експерименту, результати якого були систематизовані та представлені у таблиці 3.1.1.

Таблиця 3.1.1. Програма дослідження формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Етап	Зміст експериментальної роботи	Методи дослідження
Перший етап - організаційний (2021-2022)	Розроблення теоретичних основ і програми для формування естетичної культури. Аналіз сучасного стану формування естетичної культури, розроблення психологічного інструментарію для проведення дослідження.	Теоретичний аналіз, синтез, узагальнення наукових першоджерел, методи створення генеральної та вибіркової сукупностей, формування експериментальних і контрольних груп.
Другий етап дослідження – констатувальний (2022 – 2023 рр.). зосереджений на вивченні рівня сформованості естетичної культури студентів у закладах фахової передвищої освіти. Завдання полягало в глибокому аналізі наявної естетично-культурної інформованості, мотивації, досвіду та рефлексивних здатностей із метою розробки освітніх ініціатив для підвищення естетично-культурного потенціалу студентів.	Формування естетичної культури серед студентів закладів фахової передвищої освіти спрямоване на визначення критеріїв і показників діагностики рівня сформованості їхньої естетичної культури. Особливу увагу приділено вивченню ступеня спрямованості, мотивації, обізнаності, активності та здатності до саморозвитку студентів щодо засвоєння естетичної культури на засадах ціннісного ставлення. Аналіз включає дослідження рівня сформованості пізнавально-оціночних умінь, навичок та установок студентів у контексті їхньої особистісної і професійної обізнаності, а також готовності до засвоєння	У межах констатувального етапу дослідження проведено глибоке вивчення та узагальнення педагогічного досвіду з метою розробки методик оцінювання рівнів сформованості естетичної культури студентів. Задля досягнення цієї мети були застосовані різноманітні діагностичні інструменти, серед яких авторський тест «Спрямованість особистості», тест «Мотиви вибору професії», методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич). Також значне місце в методологічній базі дослідження зайняли: модифікована методика «Оцінка навичок спілкування», методика «Рівень вираженості та спрямованості рефлексії» (М. Грант). Додатково в дослідженні були впроваджені методики діагностики особистості на оцінку мотивації до успіху та уникнення невдач (Т. Елерс),

	змісту естетичної культури. Виявляється рівень розвиненості досвіду реалізації особистісно-професійного потенціалу студентів в естетично-культурному полі діяльності, а також сформованість здатності до рефлексії щодо власних емоційно-вольових, мотиваційно-ціннісних, когнітивних та діяльнісно-операційних естетично-культурних здатностей. На основі отриманих даних розробляються методичні рекомендації для формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, що сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу та формуванню естетичної культури.	модифікована методика «Локус контролю», що дозволило більш точно визначити узагальнений профіль учасників та виявити ключові аспекти їхньої естетично-культурної здатності в межах професійної компетентності студентів.
В рамках формувального етапу (2023-2025 рр.) дослідження проблеми формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти відбулася апробація методики, що включала інтеграцію авторського теоретичного курсу та практичних проєктів. Студенти застосовували здобуті знання у реальних естетично-культурних проєктах, що сприяло підвищенню їхньої естетичної культури. Ефективність методики оцінювалася через аналіз виконаних проєктів та зворотній зв'язок.	Розробка програми для ініціальної фази дослідження естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Коригування змісту наукового експерименту для відповідності стратегічним завданням цих закладів. Впровадження методики, що сприяє формуванню естетичної освіченості студентів через інтегроване навчальне середовище; використання методичного забезпечення для організації академічної, та самостійної діяльності, включаючи окремі аспекти дослідницької діяльності і практичні завдання; аналіз результатів впровадження авторської методики для	Педагогічний експеримент включає застосування наступних діагностичних інструментів, що сприяло об'єктивному визначенню рівнів сформованості відповідних естетично-культурних здатностей, зокрема: авторський тест «Спрямованість особистості» та перша частина авторської анкети - спрямовано на визначення рівня сформованості естетично-культурної зорієнтованості; тест «Мотиви вибору професії», «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич) та другий блок авторської анкети – спрямовані на визначення рівня сформованості естетично-культурної готовності; модифікована методика «Локус контролю» та третій блок авторської анкети- спрямовані на визначення рівня сформованості естетично-культурної обізнаності; модифікована методика «Оцінка навичок

	формування естетичної культури. Завершення діагностики впроваджені методики та оцінювання рівнів сформованості естетичної культури студентів.	спілкування» та четвертий блок питань авторської анкети - спрямовані на визначення рівня сформованості естетично-культурної активності; методика «Рівень вираженості та спрямованості рефлексії» (М. Грант) і методика діагностики особистості на оцінку мотивації до успіху та уникнення невдач (Т. Елерс) та п'ятий блок питань авторської анкети - дозволили виявити рівень сформованості здатності до естетично-культурного саморозвитку студентів.
Четвертий етап: завершальний (2025 рік). Завдання: оцінити результативність методики, яка спрямована на формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти	Кількісний статистичний аналіз даних експерименту та якісне оцінювання ефективності методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Комплексне впорядкування та систематизація отриманих результатів дослідження.	Методики оцінки та статистичної обробки, детальна кількісна та якісна систематизація й узагальнення зібраних даних, візуалізація результатів за допомогою графіків, та аналітичний прогноз розвитку естетично-культурних здатностей студентів у контексті їхнього естетично-культурного становлення.

Протягом організаційного періоду експерименту (2021-2022 роки) було здійснено: створення програмного забезпечення та методів для дослідницького проєкту, визначення основної та вибіркової груп дослідження, а також формування контрольних і експериментальних груп для вивчення.

Для розрахунку розміру вибірки у експерименті було використано спеціальну формулу, яка включає визначення допустимої похибки репрезентативності на рівні 5%. Оцінка величини вибіркової сукупності була проведена наступним чином, враховуючи обсяг генеральної сукупності N та бажаний обсяг вибірки n :

$$n = \frac{1}{0,0025 + 1/N} \quad (1)$$

де N є обсягом генеральної сукупності, а n – обсягом вибіркової сукупності. Це дозволяє адекватно врахувати статистичну значущість вибірки при аналізі ефективності методик формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Таким чином, на основі проведених розрахунків встановлено, що для забезпечення можливості екстраполяції даних на загальну популяцію з 95% вірогідністю, необхідно залучити до дослідження 385 респондентів. Розмір цієї вибіркової сукупності (385 осіб) відповідає критеріям для репрезентативної вибірки, що забезпечує достовірність результатів дослідження. З метою подальшого підвищення точності отриманих висновків, обсяг вибірки було додатково збільшено до 422 учасників.

Упродовж 2022–2023 років на *констатувальному етапі* дослідження було здійснено ґрунтовний аналіз проблеми формування естетичної культури студентів на основі філософських, педагогічних, психологічних, мистецьких і культурологічних джерел, методичних матеріалів та практичного досвіду закладів фахової передвищої освіти. Обґрунтовано потребу в професійній підготовці, зорієнтованій на естетично-культурні цінності. Визначено структурні компоненти естетичної культури, критерії, показники та рівні для її оцінювання. Розроблено програму дослідно-експериментальної роботи, вивчено особливості процесу формування естетичної культури та проведено діагностику її рівня сформованості із застосуванням комплексу зазначених вище емпіричних методів

На цій фазі експерименту відбулась адаптація та вибір методичного комплексу для оцінки різних аспектів естетичної культури студентів. Зокрема для аналізу рівня сформованості естетично-культурної зорієнтованості використані такі діагностичні методики: тест «Спрямованість особистості» (Додаток 3) [21], а також перша частина авторської анкети (Додаток А).

Для оцінювання готовності до естетично-культурної діяльності застосовані метод «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич) (Додаток Б) та «Мотиви вибору професії» (Додаток К), доповнені другим сегментом авторської анкети (Додаток А). Визначення естетично-культурної обізнаності проведено за допомогою

модифікованої методики «Локусу контролю» (Додаток Г) [27; 42] та третього блоку авторської анкети (Додаток А).

Оцінювання активності студентів у культурологічній та естетичній сфері базувалася на методиці оцінки здатності до естетично-культурної активності [55] та застосуванні четвертого розділу авторської анкети (Додаток А). Останній п'ятий блок дослідження включав методику «Рівень вираженості та спрямованості рефлексії» (М. Грант) (Додаток Д) та методику оцінки мотивації до успіху та уникнення невдач (Т. Елерс) (Додаток Л) [117], що сприяли з'ясуванню рівня сформованості естетично-культурного саморозвитку учасників експерименту.

На стадії проведення *формульовального етапу* експерименту (2023 – 2025 рр.) в експериментальних групах було впроваджено методику формування естетичної культури, що охоплювала комплекс завдань, реалізованих в межах професійної підготовки студентів. Вирішення завдань відбулося через впровадження методичного забезпечення реалізації психолого-педагогічних умов, самостійних та науково-дослідних ініціатив студентів, що також включало різноманітні практичні аспекти активностей. Проведено аналіз результативності авторської методики формування досліджуваної характеристики студентів закладів фахової передвищої освіти.

Впровадження авторської методики проходило через декілька етапів, кожен з яких сприяв поглибленню та закріпленню естетично-культурних здатностей студентів. Зокрема, початковий, *мотиваційно-пізнавальний етап* активізував позитивні емоційні стани та мотиваційні зусилля студентів, стимулюючи їх до осмислення та прийняття естетично-культурних ціннісних орієнтирів у професійній підготовці. *Діяльнісний етап* дозволив студентам реалізувати свої естетично-культурні вміння, навички та здатності, втілюючи набуте в практичній площині, що охоплювало знанняві та діяльнісні аспекти процесу навчання. На *рефлексивно-результативній* стадії – було зацентровано увагу на стану сформованості в студентів здатності до самооцінки та взаємооцінки естетично-культурної зорієнтованості, активізації особистої участі

студентів у культурних ініціативах та особливостях формування їхньої естетично-культурної самостійності.

На *завершальному етапі* експерименту (2025 рік) було проведено узагальнювальний аналіз отриманих даних, систематизація та статистична обробка емпіричних результатів, що дозволило підтвердити успішність впровадженої методики формування естетично-культурних здатностей студентів у контексті професійної підготовки. Було сформульовано головні висновки, укладено методичні рекомендації щодо підвищення якості фахової передвищої освіти в частині формування естетичної культури здобувачів (Додаток Н) та доведено ефективність розробленої методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Основна мета констатувального етапу дослідження полягала у визначенні основних аспектів естетично-культурного становлення студентів, що навчаються за обраними фаховими напрямами в закладах освіти, що були долучені до експерименту. Дослідження зосередилося на оцінюванні дієвості традиційних методів навчання та ідентифікації тих факторів, які могли б підсилити рівень загальної естетично-культурної освіченості та вправності студентів.

Протягом експерименту аналізувалась мотивація студентів до засвоєння дисциплін естетично-культурного характеру, їх залученість до активностей, що формують естетично-культурне сприйняття. Вивчалися також їх здатності до критичного осмислення та емоційної рефлексії в рамках естетичної культури. Особлива увага приділялася вивченню стану сформованості здатності студентів аналізувати та оцінювати мистецькі та культурні явища.

Використання модифікованих діагностичних методик у контрольних та експериментальних групах дозволило оцінити рівень сформованості естетичної культури студентів за відповідними критеріально-показниковими зв'язками, що є ключовими для їх подальшої професійної діяльності, збагаченої естетично-культурним змістом і сенсом.

Отже, проаналізуємо результати діагностики, які визначають рівень сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

В перебігу дослідження було використано тест «Спрямованість особистості» (Додаток З), метою якого було оцінити рівень особистісних проявів студентів. Зокрема, вивчалися їхні здатності до сприйняття, відчуття задоволення та здатність підтримувати «емоційний фон» під час взаємодії з естетично-культурним матеріалом шляхом застосування першої частини авторської анкети (Додаток А).

Представимо отримані результати оцінювання сформованості естетичної культури за емоційно-вольовим критерієм у табл. 3.1.2.

Таблиця 3.1.2. Рівень сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за емоційно-вольовим критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	112 (54,5%)	125 (57,9%)
Репродуктивний	59 (28,6%)	62 (28,7%)
Діяльнісно-продуктивний	35 (16,9%)	29 (13,4%)

Для аналізу мотиваційно-ціннісного критерію визначені такі індикатори: інтерес до розвитку професійного потенціалу в культурному та естетичному контекстах, усвідомлення значення особистісних та професійних цінностей (етичність, гуманізм, альтруїзм, працездатність, патріотизм, самовимогливість), а також цінності, пов'язані з набуттям відповідних знань і вмінь.

Згадані параметри були доповнені аналізом потреби в активній участі в культурних заходах та мотивації до саморозвитку через естетично-культурні засоби. Використані методики, включаючи «Ціннісні орієнтації» М. Рокича (Додаток Б) та «Мотиви вибору професії», дозволили детально оцінити рівень сформованості естетичної культури респондентів, а також вивчити відповіді на вибрані питання другого блоку авторської анкети (Додаток А). Такий підхід

забезпечив комплексне розуміння структури мотиваційно-ціннісної сфери естетичної культури студентів.

Результати діагностування сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за мотиваційно-ціннісним критерієм представлено в табл. 3.1.3

Таблиця 3.1.3. Рівні сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за мотиваційно-ціннісним критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	124 (60,2%)	129 (59,7%)
Репродуктивний	56 (27,2%)	57 (26,4%)
Діяльнісно-продуктивний	26 (12,6%)	32 (14,8%)

Для визначення рівня сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за когнітивним критерієм було використано комплекс спеціальних завдань, запитання третього блоку авторської анкети (Додаток А) та модифікованої методики «Локус контролю» (Додаток Г), яка включає шість шкал. Опитувальник «Локус контролю» є інструментом дослідження локусу контролю особистості й містить 44 твердження. Респондентам пропонувалося погодитися чи не погодитися з кожним із тверджень, відповідаючи «так» або «ні», що дозволило виявити переконання студентів щодо локалізації сил, які впливають на їхнє життя, та визначити рівень їхньої особистісної відповідальності.

За результатами дослідження респонденти поділялися на інтерналів і екстерналів. Інтернали – це особистості, які переконані, що їхнє життя визначається власними зусиллями, стараннями та здібностями. Екстернали ж вважають, що ключовий вплив на їхнє життя мають зовнішні обставини, такі як випадковість чи дії інших людей.

Чим вищі показники інтернальності, тим більш імовірно, що особистість характеризується впевненістю у власних силах, почуттям відповідальності за своє життя та високим рівнем саморегуляції. Зниження рівня інтернальності, яке наближає респондента до екстернального полюсу, свідчить про зменшення рівня впевненості у собі та зростання потреби в психолого-педагогічній підтримці.

Таким чином, результати діагностики дозволили зробити висновок про необхідність застосування педагогічних стратегій, спрямованих на розвиток інтернальності як важливого сегмента когнітивного критерію естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Таблиця 3.1.4. Рівень сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за когнітивним критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	116 (56,3%)	119 (55,1%)
Репродуктивний	60 (29,1%)	67 (31%)
Діяльнісно-продуктивний	30 (14,6%)	30 (13,9%)

З метою проведення аналізу рівня сформованості естетичної культури студентів за діяльнісно-операційним критерієм було використано комплексну методику, яка включала тестові завдання, аналіз результатів самостійної роботи студентів і матеріалів, отриманих під час їхньої практичної діяльності. Крім того, застосовано модифіковану методику оцінки умінь спілкування (Додаток Ж), що дозволило оцінити здатність студентів використовувати діалогічний підхід, виявляти рефлексивно-перцептивні вміння та розкривати свій потенціал у професійній комунікації, а також аналіз відповідей на запитання 4 блоку авторської анкети (Додаток А), що дало змогу оцінити готовність студентів до реалізації естетично-культурних принципів у професійній діяльності.

Діяльнісно-операційний критерій визначався за такими показниками: активність у художньо-творчій діяльності, систематичність взаємодії з естетично-культурними просторами, комунікація в естетично-культурному середовищі.

Результати дослідження показали, що сформованість естетичної культури студентів значною мірою залежить від здатності практично застосовувати отримані знання в освітній діяльності, орієнтуючись на розвиток естетично-культурного світогляду й цінностей.

Результати сформованості естетичної культури за діяльнісно- операційним критерієм представлено в табл. 3.1.5

Таблиця 3.1.5. Рівень сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за діяльнісно-операційним критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	120 (58,3%)	128 (59,3%)
Репродуктивний	64 (31,1%)	62 (28,7%)
Діяльнісно-продуктивний	22 (10,7%)	26 (12%)

Щодо подальшого аналізу та оцінки рівня сформованості естетичної культури студентів було використано комплекс діагностичних методик з метою вивчення рівня сформованості здатності до естетично-культурного саморозвитку за рефлексивним критерієм. Зокрема, застосування методики Т. Елерсона (Додаток Л) для вивчення мотивації до успіху та методу виявлення тенденції до уникнення невдач дозволило визначити рівень спонукань студентів до досягнення високих результатів і відповідального ставлення до навчання. Також було застосовано методику М. Гранта (Додаток Д), яка допомагає оцінити рівень спрямованості естетично-культурної рефлексивної діяльності студентів.

Ключовими індикаторами естетичної культури стали: здатність до самооцінки рівня сформованості естетичної культури; рефлексивно-критичне осмислення мистецьких творів; здатність до самостійного «конструювання» естетичної картини світу. Важливим аспектом є також здатність до саморегуляції

і саморозвитку, що сприяє формуванню глибокого розуміння естетично-культурних процесів і неперервному підвищенню професійного потенціалу. В рамках даного дослідження також було використано п'ятий блок авторської анкети (Додаток А), що містив запитання, для збору додаткових даних про особистісні і професійні аспекти студентів.

Результати сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за рефлексивним критерієм презентовано в табл. 3.1.6

Таблиця 3.1.6 Рівень сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за рефлексивним критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	122(59,2%)	126 (58,3%)
Репродуктивний	58 (28,2%)	64 (29,6%)
Діяльнісно-продуктивний	26 (12,7%)	26 (12%)

В дослідженні, результати якого представлені в таблицях 3.1.2 – 3.1.6, було виявлено, що на початковому етапі (констатувальному) аналізу переважають адаптивно-підготовчий та репродуктивний рівні сформованості естетичної культури серед студентів. Зазначені рівні характеризуються здатністю до адаптації та відтворення вже відомих культурологічних знань без глибокого аналітичного осмислення чи критичної переоцінки.

У табл. 3.1.7 представлено загальні дані про стан сформованості естетичної культури серед студентів закладів фахової передвищої освіти. Отримані результати діагностики важливі для розуміння основних тенденцій у розвитку естетично-культурних здатностей у цієї категорії респондентів, що є критичним для подальшого планування освітніх інтервенцій та вдосконалення змісту освітніх програм професійної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти.

Таблиця 3.1.7 – Результати діагностики рівнів сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти на етапі констатувального експерименту

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	121(58,7%)	125 (57,9%)
Репродуктивний	59 (28,6%)	62 (28,7%)
Діяльнісно-продуктивний	26 (12,6%)	29 (13,4%)

Отже, вважаємо за необхідне для візуалізації отриманих даних, представити на рис. 3.1.1 рівні сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти на етапі констатувального експерименту.

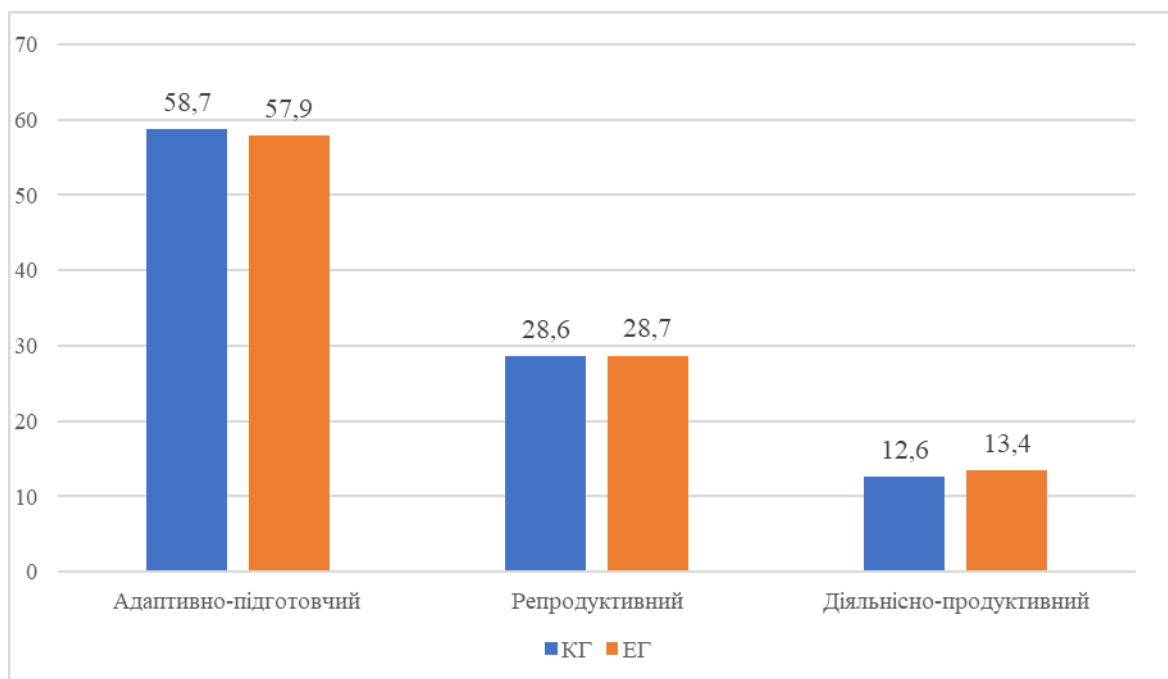

Рис. 3.1.1. Результати діагностики рівнів сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти на констатувальному етапі експерименту.

У площині проведення експериментального дослідження на констаувальному етапі експерименту застосовано непараметричний критерій χ^2

Пірсона для аналізу статистичних відмінностей між двома групами респондентів. Дана методика дозволяє оцінити достовірність розподілів на рівні вірогідності 95%. Розрахунки базуються на формулі:

$$\chi^2_{\text{емп}} = N \times M \times \sum \left(\frac{(n_i - m_i)^2}{N_i + M_i} \right) \dots \dots \dots (2)$$

де N=206— кількість студентів контрольної групи, M=216— кількість студентів експериментальної групи. Величини n_i та m_i відповідають кількості респондентів відповідно з експериментальної та контрольної груп, які мають середні бали за критеріями компетентнісно-продуктивного, репродуктивного, та адаптивно-підготовчого рівнів.

Кількість ступенів вільності (ν) обчислюється за формулою:

$$\nu = (k-1) \cdot (c-1),$$

де k=2 (дві групи: експериментальна та контрольна) і c=3 (три оцінювані рівні).

На основі обчисленого значення χ^2 , яке буде заново розраховано враховуючи зміну в кількості респондентів експериментальної групи, можна буде порівняти з табличними значеннями χ^2 для встановлення рівнів значимості 0.05 та 0.01. Якщо обчислене значення χ^2 буде менше табличного при P=0.05, це дозволить прийняти нульову гіпотезу про відсутність значущих відмінностей у рівні естетичної культури між групами, свідчаючи про однорідність вибірки та відсутність зовнішніх впливів на достовірність результатів дослідження.

В результаті констатувального етапу педагогічного експерименту з формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти було зібрано дані (табл. 3.1. 7), які показують наступне: лише 12,6% студентів контрольної групи та 13,4% студентів експериментальної групи демонструють високий рівень сформованості естетичної культури. Репродуктивний рівень зафіксований у 28,6% студентів контрольної групи та 28,7% студентів експериментальної групи, в той час як адаптивно-підготовчий рівень досягнуто у 58,7% учасників контрольної групи та 57,9% учасників експериментальної групи.

Отримані дані засвідчили низький загальний рівень сформованості естетичної культури студентів, що вимагає перегляду змісту освітніх програм з метою інтеграції більш ефективних методів і підходів до цілеспрямованого формування естетичної культури. Недоліки в освітньо-професійних програмах, такі як недостатнє врахування потреб студентів у розумінні та застосуванні естетично-культурних знань, відсутність чіткої системи підтримки творчого розвитку студентів та епізодичний характер взаємодії з культурними інституціями, є основними чинниками, що гальмують процес формування естетичної культури. У зв'язку з цим, виникає потреба в створенні комплексного підходу до оновлення змісту освітніх компонентів та змісту позааудиторної діяльності з акцентом на формуванні естетично-культурних цінностей, що інтегровані в структуру ключової професійної компетентності студентів.

Таким чином, основним завданням констатувального етапу було з'ясування дидактичного та виховного потенціалу створення естетично та культурно збагаченого освітнього процесу, що сприяло б інтеграції різноманітних форм естетично-культурної взаємодії та колаборації з досвідченими практиками, забезпечуючи голістичний розвиток комплексу естетично-культурних здатностей студентів закладів фахової передвищої освіти.

3.2. Експериментальна перевірка ефективності впровадження методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Отримані результати констатувального експерименту (п. 3.1.) визначили напрями реалізації наступного формувального етапу педагогічного дослідження, при цьому кількість студентів та педагогічних працівників не зазнала змін.

Зокрема, на *формувальному етапі* педагогічного експерименту, який тривав упродовж 2023–2025 років, було збережено загальну чисельність вибірки – 422 студенти. При цьому акценти в організації дослідження змістилися: основна увага зосереджувалась на експериментальній групі, яка була сформована

виключно на базі одного закладу – ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України», що став центральним майданчиком для апробації розробленої методики формування естетичної культури. Саме тут до формувального експерименту було залучено 216 студентів другого (100 осіб) та третього курсів (116 осіб), які склали експериментальну групу. Їм було запропоновано повний комплекс педагогічних заходів, побудованих на основі структурно-функціональної моделі, створеної в межах дослідження.

У трьох інших закладах освіти – ВСП «Київський транспортно-економічний фаховий коледж» НТУ (69 осіб), КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка» (65 осіб) та КЗВО «Луцький педагогічний коледж» (72 особи) - навчання студентів відбувалося у звичному режимі, без запровадження експериментальних інновацій. Саме ці 206 студентів, які були розподілені між зазначеними закладами, склали контрольну групу формувального етапу. Вони виконували функцію порівняльної вибірки, що дозволяло виявити відмінності в динаміці формування естетичної культури між тими, хто навчався за традиційною методикою, та тими, хто був включений до експериментального впровадження.

У ході формувального етапу експерименту було вивчено ефективність запропонованої методики формування естетичної культури студентів (п. 2.4.), а також впроваджено психолого-педагогічні умови, що репрезентовано в параграфі 2.2.

Під час актуалізації методичного забезпечення формування естетичної культури було використано комплекс розроблених форм, технологій, методів і засобів навчання. Важливою частиною дослідження стали добір і розроблення такого методичного інструментарію, який сприяв ефективному формуванню зазначеної якості студентів відповідно до її сутнісно-змістової структури. Потетапне формування естетичної культури (*мотиваційно-пізнавальний, діяльнісний, рефлексивно-результативний*) було організовано згідно з імплементацією визначених психолого-педагогічних умов шляхом застосування комплексу методичного забезпечення в освітній процес.

Основною метою *мотиваційно-пізнавального етапу* стало формування в студентів позитивного ставлення до естетично-культурної діяльності та розвиток ціннісної основи для засвоєння естетичної культури. У межах цього етапу активно формуються естетично-культурна зорієнтованість і готовність студентів закладів фахової предвищої освіти до естетично-культурної активності.

Освітній процес підтримується за допомогою дисциплін загальноосвітнього блоку які включають: «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Українська та зарубіжна література», «Історія України», «Етика та естетика», «Основи культурології».

Студенти також залучаються до участі в культурно-мистецьких заходах, роботі в музеях і арт-галереях, а також самостійно досліджують різні аспекти естетики та культурології через курси вільного вибору та участь у творчих і дослідницьких проєктах, що не тільки сприяє формуванню естетичної культури, але й розширює професійні горизонти студентів.

На цьому етапі були реалізовані такі психолого-педагогічні умови: *забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами культурних і професійних цінностей як невід'ємної складової їхнього естетично-культурного становлення; інтеграція естетичного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінення та відтворення студентами естетично-культурних цінностей; створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетично-культурних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їх включення до культурних і естетично-мистецьких практик.*

Організація освітнього процесу на цьому етапі базувалася на реалізації першої та другої психолого-педагогічної умови, які передбачали комплексне застосування такого методичного забезпечення – *форми* (мистецько-професійні студії, практико-зорієнтовані екскурсійні сесії), *технології* (проблемного навчання, інформаційно-комунікаційні), *методи* (стимуляції емоційно-вольових

естетично-культурних здатностей, активізації мотиваційно-ціннісного контексту), *засоби* (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси).

Зокрема, реалізація першої умови полягала в створенні обставин для позитивного сприйняття студентами естетично-культурних і професійних цінностей студентами, що досягалося через організацію освітнього процесу в межах викладання нормативних дисциплін («Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Історія України») яке стимулювало активне взаємодію студентів з мистецтвом та академічними явищами. Це включало в себе проведення тематичних лекцій: *«Основи естетики та культурології»*; *«Сучасне мистецтво та культурна ідентичність»*; *«Філософія краси: від Античності до Постмодерну»*; *«Психологія мистецтва»*, а також відвідування музеїв, галерей, театральних вистав та інших культурних заходів, які виступали як невід'ємна частина освітнього процесу.

Друга психолого-педагогічна умова полягала у включенні естетично-культурного контенту у зміст навчальних дисциплін («Філософія», «Основи філософських знань», «Людина і світ»), що реалізовувалась шляхом інтеграції спеціально розроблених тем і модулів, які об'єднували теоретичні знання з практичними естетично-культурними аспектами. Теми, охоплювали аналіз класичних і сучасних мистецьких творів, обговорення естетичних теорій (наприклад, теорія символічних форм Е. Кассіра; теорія відчуження В. Шкловського; феноменологічний підхід Мерло-Понті до сприйняття та інтерпретації мистецьких творів; семіотична теорія Чарльза Пірса), а також виконання практичних завдань на кшталт створення власних арт-проектів на тему: проєкт *«Мистецтво як соціальний коментар»* - полягав у створенні арт-об'єктів, які відображали студентські інтерпретації різноманітних соціальних питань, що слугувало медіумом для висловлення особистісних поглядів та критичного осмислення сучасних соціальних дилем; проєкт *«Переосмислення класики»* включав реінтерпретацію відомих мистецьких творів через призму сучасних реалій та персональних інтерпретацій студентів, що дозволило студентам глибше зануритись в історичний контекст та водночас відновити його

актуальність у новому прочитанні; проєкт *«Експерименти з колористикою»* зосереджувався на дослідженні психологічного та емоційного впливу кольору на сприйняття та відчуття аудиторії, в перебігу якого студенти аналізували взаємодію кольорових схем і їхній вплив на емоційну реакцію спостерігачів. Всі проєкти дозволили студентам застосовувати набуті знання у професійно зорієнтованій діяльності.

Також важливим аспектом реалізації зазначених умов було залучення студентів до дослідницько-пошукової роботи, спрямованої на вивчення естетично-культурних питань у контексті їхніх майбутніх професій, наприклад були запропоновані такі теми: *«Дослідження ролі мистецтва у формуванні особистісної ідентичності»*; *«Культурна спадщина та її вплив на сучасне мистецтво»*; *«Семіотика в мистецтві»*, що забезпечувало глибоке розуміння важливості естетичних і культурних цінностей та їх впливу на професійний розвиток і особистісне зростання.

Загалом, систематичне включення культурологічних засад в освітній процес сприяло не лише академічному, але й особистісному зростанню студентів, формуючи у них стійкі естетичні та культурні цінності й естетично-культурну готовність до свідомого застосування набутих знань і навичок у розбідові майбутньої кар'єри.

Для ефективного формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, першочерговою підметою було стимулювання емоційно-вольової сфери, що є важливою складовою успішного розгортання їхньої естетично-культурної самостійності. Це досягалося через застосування спеціально дібраних і оптимально вгрупованого комплексу методичного забезпечення (п. 2.4.), спрямованого адресно на активізацію мистецького та естетичного потенціалу студентів. Серед них були інтегровані методи – створення «ситуації успіху», комунікативні тренінги, спостереження, професійного моделювання, риторичні та мистецько-творчі вправи, які сприяли формуванню здатності до самоствердження та переживання успіху в естетично-культурній площині.

Також було впроваджено методи розвитку навичок самопрезентації, включаючи роботу з естетичним портфоліо, презентації фрагментів практики і творчих заходів, відпрацювання стилю поведінки відповідно до правил і принципів естетичної культури. Специфічні прийоми художньо-естетичної інтерпретації мистецьких творів та коментування й аналіз мистецьких образів у діалоговому спілкуванні зі студентами під час активних і пасивних практик забезпечували глибоке розуміння матеріалу та формування прогностичного бачення щодо його застосування у майбутній професійній діяльності.

Зокрема реалізація другої психолого-педагогічної умови щодо включення культурних та мистецьких елементів в освітній процес сприяла актуалізації розвитку особистісно-професійного потенціалу студентів саме через естетично-культурний сегмент. Такий підхід забезпечив підвищення мотивації здобувачів до естетично-культурного самовираження і стимулював інтеграцію естетично-культурних цінностей у повсякденне життя студентів, збагачуючи їх внутрішній світ та, формуючи здатність до творчого мислення.

Відповідно до цієї умови акцент було зроблено на цілісному підході, що включав кілька взаємопов'язаних складників. Перший із них – це розвиток глибокої та стійкої мотивації студентів до вибору та вдосконалення в обраній професії з огляду на її естетичні та культурні сенси, що передбачає формування здатності до креативної самореалізації та осмислення свого місця в світі естетичних і культурних цінностей.

Другий – полягав у розвитку цілісного розуміння естетичної культури як багатовимірної системи, що охоплює різні аспекти культурної діяльності та взаємодії з культурними об'єктами, а саме – формування естетично-культурної здатності до аналізу, оцінки та створення культурних та естетичних продуктів.

Третій – зорієнтований на стимулювання інтересу студентів до успіху в естетично-культурній діяльності, що сприяє їх професійному зростанню і самовизначенню в розбудові майбутньої кар'єри. Цей складник важливий для підтримки постійної участі студентів у культурному житті закладу освіти та їх активного внеску в естетично-культурний розвиток соціуму.

Крім того інтегративні методи навчання, впроваджені у вивченні загальних і фахових дисциплін, розкривали професійні знання студентів через призму естетичної культури, допомагаючи усвідомити зв'язок обраного фаху з культурними практиками й зміцнити ключові компетентності та ціннісні орієнтації. Водночас позааудиторна діяльність, самостійна робота й дослідницькі проєкти слугували ефективним інструментом практичного закріплення естетично-культурних умінь у реальному соціокультурному середовищі.

Зокрема, з метою формування естетично-культурної готовності за мотиваційно-ціннісним критерієм було впроваджено інноваційний підхід, що ґрунтується на використанні *методу спостереження* із наскрізним інтерактивним навчанням «Творчий синтез», що передбачає активне залучення студентів до процесу самостійного та колективного вирішення творчих завдань, спрямованих на розвиток критичного мислення і естетично-культурних здатностей через взаємодію та обмін досвідом, а також шляхом організації інтегрованих культурно-мистецьких подій.

Особливе значення відіграв *метод професійного моделювання*, який в своїй основі має фахові рольові ігри. Наведемо приклади тих, які були ефективно використані в освітньому процесі та користувались відчутним схваленням студентів:

- «Галерея на один день» – учасники отримують завдання створити тимчасову художню виставку, вибираючи тему, організовуючи простір, підбираючи роботи та презентуючи їх публіці, що розвиває навички коуча, здатність до комунікації та креативного мислення.

- «Музичний продюсер» – учасники виконують роль продюсерів, які організовують запис музичного альбому, вирішують, які пісні включити, яких виконавців запросити та як буде розроблятися маркетингова кампанія, що стимулює розуміння музичної індустрії та естетично-культурного добору.

- «Режисер документального кіно» – моделювання ситуації, в якій студенти працюють над створенням документального фільму, від ідеї до фінального монтажу, а саме – обирають тему, проводять інтерв'ю, знімають

матеріал та займаються його редагуванням, що сприяє розвитку навичок критичного мислення і креативності.

- *«Театральний продюсер»* – учасники готують театральну виставу від підбору п'єси до дня прем'єри, обирають акторський склад, розробляють рекламну кампанію і координують всі аспекти продукції, що розвиває лідерські якості та управлінські навички.

- *«Архітектор міського простору»* – гра, де учасники проєктують віртуальний громадський простір, враховуючи естетичні, функціональні та екологічні аспекти, що допомагає розуміти взаємодію архітектури з естетичними, культурними та соціальними потребами суспільства.

Водночас, було апробовано новаторську платформу активізації пізнавальної діяльності студентів, відому як *«естетичний салон»* – цей освітній формат зосереджений на культивуванні комунікативних навичок в контексті естетичної культури. Відбувалися зустрічі з відомими діячами мистецтва, дискусії про сучасні та історичні мистецькі практики, а також аналіз мистецьких творів, що сприяє розвитку критичного мислення і естетично-культурної оцінки студентів. Особлива увага приділялася аналітичному спостереженню та критичному аналізу досвіду фахівців у сфері естетичної культури, що охоплює фіксацію та порівняльну аналітику їхніх практик. Обговорення відеоматеріалів, створених під час реалізації *«естетичного салону»*, спрямовано на визначення ключових аспектів для подальшого вдосконалення формування естетичної культури.

Поряд із вищезазначеним було впроваджено - *«естетичні студії»*. Така ініціатива передбачала перегляд кінофільмів та театральних вистав відомих академічних театрів України та іноземних країн, відвідування виставок аматорських мистецьких колективів, а також виступи танцювальних і хорових колективів. Студенти також брали участь у майстер-класах провідних митців регіону та педагогів-практиків.

Також на мотиваційно-пізнавальному етапі формування естетичної культури ефективними форматами стали *міні-концерти, міні-виставки та міні-*

презентації під час академічних перерв, приурочені традиційним святкам, подіям, що сприяли залученню студентів і викладачів до естетично-культурного діалогу. Особливу роль відігравала художньо-естетична інтерпретація мистецьких творів, яка включала коментування, аналіз образів, діалоги та диспути. Запровадження інтегрованих мистецьких модулів із використанням сучасних освітніх технологій забезпечило міждисциплінарний підхід і практичне засвоєння знань. Така діяльність сприяла формуванню естетично-культурної зорієнтованості та готовності, поглиблюючи сприймання мистецтва в різних культурних контекстах і підтримуючи особистісне та професійне зростання студентів.

Отже, запроваджені заходи мали на меті не тільки розширення естетично-культурної обізнаності та готовності студентів, але й освоєння практичних здатностей для реалізації їхнього естетично-культурного потенціалу, які сприяють формуванню і вияву естетично-культурної активності.

Метою наступного діяльнісного етапу формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти став розвиток у студентів естетично-культурних умінь і навичок реалізації сформованого потенціалу (зорієнтованості, готовності) і формування естетично-культурної обізнаності й активності.

Успішне досягнення цієї мети було підтримано через реалізацію таких психолого-педагогічних умов: *створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетично-культурних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їх включення до культурних і естетично-мистецьких практик; залучення студентів до активного використання естетично-культурних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здатностей, підтримуючи їх зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей.*

На активному етапі формування естетичної культури серед студентів закладів фахової передвищої освіти, підтримка динаміки освітнього процесу здійснювалася через активізацію таких методичних інструментів: *форми*

(евристична й парна лекції, практичні (лабораторні) заняття, консультації, майстер-класи, навчально-тренувальні інтенсиви), *технології* (контекстного навчання, інформаційно-комунікаційні), *методи* (розвиток процесуальних естетично-культурних здатностей), *засоби* (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси, навчальна дисципліна «Основи естетичної культури»)

Процес охоплював такі нормативні спеціальні дисципліни: «Культура професійного мовлення», «Комунікативна культура», «Риторика», «Етика та естетика», «Основи культурології», «Фізичне виховання». Також, через реалізацію: позааудиторних проєктів, зокрема, організацію виставок та мистецьких майстерень; реалізація дослідницько-пошукових ідей у сфері мистецтва, публікації результатів і оновлення програм наукових гуртків; розширення завдань практик, які спрямовані на розкриття естетично-культурних здатностей студентів.

Зазначимо, що в закладах фахової передвищої освіти ключовим аспектом є формування естетичної культури студентів, що досягається через систематичне засвоєння естетичних знань, умінь і навичок в межах вивчення зазначених вище освітніх компонентів, заснований на принципах цілісності, неперервності та системності, які сприяють формуванню естетично-культурної обізнаності студентів у різних сферах навчальної діяльності. Втілення цих засад в освітній процес передбачає застосування аксіологічного підходу, який інтегрує культурологічні теми в академічні дисципліни, дослідницько-пошукову діяльність, самостійну практику та позанавчальні активності студентів. За такою позицією забезпечується багатовимірне й комплексне вивчення основ естетики та культурології, зокрема через розширення завдань і тематик, які студенти досліджують самостійно або в межах організованих заходів.

Для послідовного та змістовного формування естетично-культурної обізнаності студентів закладів фахової передвищої освіти було реалізовано комплекс заходів, орієнтованих на глибоке осмислення мистецьких і культурних явищ. Особливе значення мала інтеграція гуманістичних та естетичних цінностей

у зміст фахових дисциплін, що сприяло формуванню загальної професійної зорієнтованості на основі естетично-культурних смислів. Освітній процес передбачав використання різноманітних форм і методів навчання – від проблемного аналізу та інтерактивного моделювання до творчих проєктів і міждисциплінарних інтеграцій – що дозволяло студентам не лише засвоювати теоретичні знання, а й застосовувати їх у практичних культурних контекстах. Залучення до вивчення національного та світового культурного досвіду сприяло розвитку здатності до рефлексії, порівняльного аналізу та глибшого розуміння естетичних закономірностей, що є основою естетично-культурної обізнаності як важливої складової естетичної культури.

Для забезпечення комплексного формування естетичної культури студентів фахових закладів освіти, було впроваджено спеціалізований авторський курс «*Основи естетичної культури*» на третьому та четвертому курсах. Загальна кількість годин курсу становить 90 годин, з яких 18 годин припадають на лекційні заняття, а 18 години – на практичні та семінарські заняття, 54 години – на самостійну роботу.

Програма курсу інтегрує загальногуманітарні та професійні компоненти, що дозволяє студентам ефективно використовувати набуті знання в рамках своєї спеціальності, а також участь у науково-дослідницьких та позаакадемічних проєктах, що сприяють їхньому культурному зростанню.

Ми сформулювали цілі та завдання курсу «*Основи естетичної культури*» (Додаток М). Головна мета курсу полягає в формуванні у студентів цілісного уявлення про сутність, структуру та функції естетичної культури як важливої складової особистісного і професійного розвитку; розвиток здатності до естетичного сприймання, мислення, оцінювання та самовираження; виховання стійкої мотивації до інтеграції естетичних цінностей у професійну діяльність та повсякденне життя.

Завдання вивчення дисципліни: сформувати у студентів ґрунтовні знання з історії та теорії естетики, необхідні для критичного аналізу й оцінювання мистецьких і культурних явищ; забезпечити трансформацію теоретичних

положень у практичний досвід через реалізацію проєктів, кураторство виставок і організацію культурних подій; розвинути критичне мислення та аналітичні навички під час інтерпретації естетичних об'єктів і культурних процесів; підготувати студентів до інтеграції естетичних принципів у професійно орієнтовані сфери (дизайн, архітектура, реклама, медіа тощо); сформувати здатність до самостійної естетично-культурної експертизи та ініціювання власних мистецьких і культурних проєктів.

Реалізація сформульованої мети та завдань освітнього компонента включає застосування різноманітних сучасних технологій, таких контекстне навчання, цифрові технології; різні форми навчання – *евристична й парна лекції, практичні (лабораторні) заняття, консультації, майстер-класи, навчально-тренувальні інтенсиви*; методи – *евристичні бесіди, колективної творчої діяльності, мозкового штурму, творчо-активізаційний, педагогічного ігрового проєктування*.

Лекційний матеріал курсу сформовано на засадах інтегративно-системного підходу, що забезпечує цілісне і ефективне засвоєння знань в контексті естетично зорієнтованої освіти. Практичні заняття організовано у діалогічній формі, яка передбачає обґрунтування та презентацію результатів самостійної роботи, сприяючи активній взаємодії, обміну думками та розвитку рефлексивного мислення. Тематика самостійних завдань відповідає актуальним проблемам естетичної освіти і передбачає їхнє індивідуальне або групове опрацювання студентами.

Зокрема на практичних заняттях акцент було зроблено на дискусійні формати, що сприяли вдосконаленню навичок самостійності та критичного мислення студентів, особливо в контексті оцінки сучасних культурних та загальнокультурних викликів у суспільстві. Використання диверсифікованих дидактичних інструментів і їх періодичне оновлення сприяло створенню на заняттях оптимального комфортного емоційного середовища, що позитивно впливало на характер взаємодії між студентами та викладачем, швидкість та ефективність реакцій у процесі виконання завдань, а також на мовленнєву та жестикуляційну експресію.

Завдяки ефективності застосування методів – *евристичної бесіди, колективної творчої діяльності, мозкового штурму* – забезпечувалося активне залучення студентів до процесу осмислення культурних явищ, формування критичного ставлення до мистецького контенту, розвитку асоціативного мислення та ініціативності. Ці методи активізували емоційно-ціннісне переживання, сприяючи формуванню естетичних суджень і особистісно значущих висновків, а також підтримуючи умови для реалізації індивідуального творчого потенціалу в колективній взаємодії.

Така активна участь студентів не тільки сприяла поглибленому засвоєнню естетично-культурних знань, але й мотивувала їх до пізнавальної активності в практичному контексті, завдяки чому освітній процес більш ефективним і результативним, дозволяючи студентам не тільки вивчати теоретичні аспекти, але й активно застосовувати їх на практиці.

Застосування *методу педагогічного ігрового проектування* дозволило студентам активно долучалися до групової творчої роботи на основі синергетичного підходу, спрямованого на формування естетично-культурної активності. В процесі освоєння теоретичних засад естетики, вони працювали в малих групах по 3-4 особи, де кожній групі було доручено опрацювати визначений обсяг лекційного матеріалу за 20-25 хвилин.

Протягом цього часу студенти самостійно ідентифікували ключові поняття і основну ідею матеріалу, створювали словник нових термінів стосовно естетичної культури та колективно обговорювали їхні значення. Також вони розробляли структуровані плани-презентації, визначали методи інтерактивного викладу матеріалу, включаючи діалог, дискусію чи лекцію. Окрім цього, групи встановлювали методи оцінки розуміння матеріалу аудиторією та формулювали критерії оцінювання результатів. Завершенням процесу стала презентація матеріалу перед студентською аудиторією згідно розробленого плану, що сприяло глибшому засвоєнню естетичних концепцій.

Нами встановлено, що в закладах фахової передвищої освіти значна увага приділяється формуванню естетичної культури студентів через формат

позааудиторної діяльності, зокрема мистецько-творчої. Студентам пропонуються методи активного вивчення та аналізу різноманітних мистецьких творів та культурних явищ, що допомагає їм розширити свої горизонти та поглибити розуміння мистецтва. Завданням є не лише засвоєння теоретичних знань, але й розвиток здатності до критичного сприйняття та осмислення мистецьких образів і форм, що сприяє формуванню глибокої естетично-культурної чутливості.

На цьому етапі формування естетично-культурної активності студентів, ключовим стало активне залучення до здобуття естетично-культурного досвіду через *колективну творчу діяльність*. Такий підхід охоплював музичні, образотворчі, театральні та декоративно-прикладні види мистецтва, стаючи основою освітнього процесу. Відтак, навчання набуло зорієнтованості на розвиток здатності до самостійного прогнозування та реалізації естетично-творчих ініціатив, з акцентом на суб'єкт-суб'єктну взаємодію як умову інтеграції академічного й креативного процесів. Особлива увага приділялася методам, що стимулюють самостійне мислення, креативність і нестандартне вирішення завдань. У цьому контексті студентам пропонувалися творчі завдання з підготовки та реалізації культурних подій (виставок, концертів, перформансів), які супроводжувалися педагогічною підтримкою.

Участь студентів у *Фестивалі «Країна мрій»* - щорічному культурному заході, спрямованому на популяризацію українського фольклору, музики, танцю, традиційних ремесел та кулінарної спадщини – стала ефективним засобом формування ключових складників естетичної культури. Залучення до перегляду театралізованих виступів, лялькових театрів, аудіовізуальних презентацій сприяло розвитку не лише естетично-культурної спрямованості та готовності, а й обізнаності й активності. Завдяки використанню прийомів художньо-естетичної інтерпретації, комунікативних практик, аналізу музичних і візуальних творів, студенти мали змогу глибше зрозуміти цінність народної культури й реалізувати власні естетично-культурні ідеї в творчій діяльності.

Ще одним ефективним інструментом стали методи *педагогічного ігрового проєктування* та *творчо-активізаційний*, що широко застосовувалися для

формування естетично-культурної активності студентів. Реалізація цих методів була зосереджена на застосуванні мистецьких технологій та методик, дозволяючи студентам глибше зануритися в світ мистецтва через моделювання та реалізацію креативних проєктів, які стосуються не тільки навчальних, але й сценаріїв фахово наближеного характеру, що стимулювало творчу активність і сприяло розвитку індивідуального бачення та естетичних смаків студентів.

Окрім цього, активно використовувались *інформаційно-комунікаційні технології*, які дозволили модернізувати підходи до демонстрації та оприлюднення мистецьких досягнень. Студенти використовували мультимедійні технології, веб-ресурси, електронні енциклопедії та спеціалізовані програми, які збагачували їхнє розуміння мистецьких дисциплін, що включало створення мультимедійних презентацій, організацію відеолекцій, вироблення короткометражних фільмів з естетично-культурної тематики та компіляцію тематичних колекцій творів мистецтва.

Останній етап формування естетичної культури студентів у закладах фахової передвищої освіти – *рефлексивно-результативний* – зорієнтований на завершення процесу формування рефлексивної здатності, самооцінювання та активної участі студентів у естетичних практиках. *Метою* цього етапу стало формування вмінь здійснювати рефлексію, а також взаємо- та самооцінювання естетичної культури, залучення студентів до самостійної естетично-культурної діяльності, актуалізація естетично-культурного саморозвитку.

На цьому етапі ключовою психолого-педагогічною умовою є – *стимулювання рефлексивної активності студентів щодо практичного використання елементів естетичної культури з метою неперервного вдосконалення власних естетично-культурних здатностей*. Використання принципу рефлексивної спрямованості в освітньому процесі дозволило зосередити увагу на активному розвитку в студентів здатностей до самоаналізу, самоконтролю та адекватної оцінки власного естетичного розвитку, систематичному осмисленні дій в рамках культурної діяльності. Запропонований підхід сприяє саморегуляції їх навчальної та культурної діяльності, що є

ефективним чинником оптимізації процесу формування естетичної культури студентів на високому продуктивному рівні.

Забезпечення рефлексивної активності студентів з метою формування здатності до *естетично-культурного саморозвитку* передбачає формування наступних здатностей: аналітичне мислення щодо власного естетичного і культурного потенціалу; прогнозування та діагностування естетично-культурних умінь та навичок як у себе, так і у співучасників освітньої взаємодії; розробка особистісно-професійної стратегії для постійного вдосконалення естетичної культури; розвиток навичок самооцінки та самоаналізу власних естетично-культурних дій; формування потреби в самостійному пошуку естетично-культурних ресурсів і вирішенні естетичних задач; здатність до освоєння передових практик і їх адаптації в особистісній естетично-культурній діяльності.

Реалізацію зазначеної вище психолого-педагогічної умови забезпечив комплекс практичного супроводу: *форми* (інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, лекція-мозковий штурм, комунікативні платформи, креативно-мистецькі проєкти), *технології* (проєктно-зорієнтованого навчання, інформаційно-комунікаційні), *методи* (вдосконалення рефлексивних естетично-культурних здатностей), *засоби* (матеріального забезпечення, ментальні (інтелектуальні) ресурси).

Метою застосування обраних форм, технологій, методів і засобів було активізувати й поглибити формування естетично-культурних здатностей студентів, спрямованих на самовдосконалення в їхній майбутній професійній діяльності, що включало застосування рефлексивних методів навчання, таких як *рефлексивно-ділової гри, позиційної дискусії, проблемно-рефлексивного полілогу*.

Окрім продовження формувального експерименту в перебігу вивчення студентами авторського курсу «*Основи естетичної культури*», нормативних загальних дисциплін («Етика та естетика», «Основи культурології», «Фізичне виховання») особливий практичний акцент робиться на організації та проведенні культурних заходів, таких як арт-пікнік «*Україна відчуває культуру*» та «*Здорове*

покоління – здорова культура!», які сприяють глибокому залученню студентів у процеси культурного обміну та співтворчості.

Запропоновані ініціативи не тільки сприяли академічному розвитку студентів, але й активізували їхню участь у вдосконаленні власної естетичної культури, що є ключовим для особистісного зростання та розвитку. Крім того, використання вправ психокорекційного типу спрямовано на підтримку високого рівня психічного, духовного і фізичного здоров'я студентів, за допомогою фокусування на власних емоційних станах, роздумах про особистісні дії та вибір спілкування і взаємодії.

Форми і методи, спрямовані на формування здатності до естетично-культурного саморозвитку, стимулювали у студентів спроможність до аналізу власної діяльності, наявних знань та навичок, а також сприяли активізації здібностей до самоконтролю та самооцінювання в різноманітних сферах діяльності. Зокрема, формування естетично-культурного саморозвитку в процесі застосування *методу рефлексивно-ділової гри* відбувалося через створення умов для глибокого особистісного занурення в естетичні ситуації, що сприяло моделюванню реальних або символічних культурно-мистецьких контекстів. Учасники гри виконували ролі, які потребували естетичних рішень, емоційного співпереживання, інтерпретації художніх образів, аргументації власних суджень та оцінок.

Рефлексивна складова спрямована на усвідомлення внутрішніх реакцій, естетичних пріоритетів, ціннісних орієнтирів і ставлення до культури в різних формах її прояву. У результаті такого ігрового моделювання активізуються процеси самопізнання, критичного переосмислення естетичного досвіду та постановки особистісно значущих цілей. Це сприяє розвитку здатності до саморефлексії, самокорекції, естетичного вибору й усвідомленого самовдосконалення у сфері культури, що й становить сутність естетично-культурного саморозвитку

На практичних заняттях з дисципліни «Основи естетичної культури» та під час занять у студентських дискусійних групах проводилися *позиційні дискусії*.

Студенти ділилися на три групи, де перша група розробляла та обґрунтовувала інноваційний проєкт, відповідно до теми, заданої викладачем, та презентувала його для загального обговорення. Друга група аналізувала альтернативні підходи до нововведення, спростовувала аргументи першої групи і презентувала власні рішення. Третя група зосереджувалася на аналізі та пошуку конструктивних шляхів розв'язання проблеми, після чого групи мінялися ролями, і процес повторювався.

Впровадження методу *проблемно-рефлексивного полілогу* охоплювало кілька важливих етапів: визначення та аналіз естетичних проблем, генерація ідей для їх вирішення, та колективне обговорення цих ідей. Введення правила «заборони на повторення ідей» сприяло глибокому осмисленню всіх аспектів і пошуку унікальних рішень. Такий підхід був інтегрований у процес навчання під час практичних занять та аналізу результатів студентської участі у наукових заходах.

Значну роль у цьому процесі грала стимуляція самостійної оціночної активності студентів, що охоплювала висловлення особистих думок, написання рецензій, аналітичних есе та створення презентацій. Студенти також займалися добором мистецьких творів згідно з визначеними критеріями. Паралельно реалізовувалися естетичні проєкти, такі як *«Естетична культура через вивчення народних традицій»*, фестиваль *«Відлуння культури України»*, та *«Дитина і культура»*. Всі ці заходи охоплювали комунікативні, національно-зорієнтовані та творчі напрямки, сприяючи естетично-культурному становленню студентів. Кожен етап підготовки і проведення вимагав від студентів активності та відповідальності, включаючи вибір матеріалів, розробку сценаріїв, і організацію заходів.

Систематичне застосування спеціально підібраного методичного супроводу у різних сферах діяльності студентів, включаючи навчальну, позааудиторну, самостійну діяльність, науково-дослідницьку роботу, а також під час виконання завдань практик з естетичним, культурним, комунікативним, національно зорієнтованим і дослідницько-пошуковим фокусом, забезпечило

цілісність професійної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти. Запропонований підхід був інтегрований в освітній процес, та дозволив запровадити методику, що сприяла ефективному формуванню естетичної культури за допомогою створення естетично-культурно збагаченого навчального простору, функціонування якого забезпечується реалізацією п'яти основних психолого-педагогічних умов, необхідних для дієвої підготовки майбутніх фахівців.

3.3. Аналіз результатів експериментальної роботи

Здійснено детальний аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту, що був проведений з метою експериментальної перевірки ефективності авторської методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. По завершенню формувального етапу експерименту оцінювався рівень сформованості естетичної культури за кожним із компонентів естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти відповідно до визначених критеріально-показникових зв'язків.

Результати оцінки, отримані після завершення формувального етапу, відображені у таблиці 3.3.1., що є важливими для оцінювання ефективності використаних педагогічних стратегій і тактик, спрямованих на формування у професійній підготовці відповідних естетично-культурних здатностей студентів.

Таблиця 3.3.1. Рівень сформованості естетично-культурної зорієнтованості студентів закладів фахової передвищої освіти за емоційно-вольовим критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	85 (41,3%)	42 (19,4%)
Репродуктивний	74 (35,9%)	103 (47,7%)
Діяльнісно-продуктивний	47 (22,8%)	71 (32,9%)

Відповідно, до представлених результатів у табл. 3.3.1, визначено, що існують значні відмінності у рівнях сформованості естетичної культури між контрольною групою (КГ) та експериментальною групою (ЕГ) студентів. В експериментальній групі, де було впроваджено спеціалізовані навчальні інтервенції, спостерігається вищий відсоток студентів, які досягли діяльнісно-продуктивного рівня (32,9%) порівняно з контрольною групою (22,8%). Також, у ЕГ зменшено відсоток студентів на адаптивно-підготовчому рівні (19,4%) у порівнянні з КГ (41,3%), що свідчить про ефективність педагогічних заходів, спрямованих на підвищення рівня сформованості естетичної культури.

Результати оцінювання рівня сформованості естетично-культурної готовності як компонента естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, після формувального етапу педагогічного експерименту за мотиваційно-ціннісним критерієм представлено у таблиці 3.3.2.

Таблиця 3.3.2. Рівень сформованості естетично-культурної готовності студентів закладів фахової передвищої освіти за мотиваційно-ціннісним критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	87 (42,2%)	45 (20,8%)
Репродуктивний	79 (38,3%)	101 (46,8%)
Діяльнісно-продуктивний	40 (19,4%)	70 (32,4%)

Аналіз результатів дослідження, що представлені в таблиці 3.3.2. демонструє важливі відмінності в рівнях сформованості естетичної культури між контрольною (КГ) та експериментальною групами (ЕГ). Особливо помітно, що учасники ЕГ продемонстрували значно вищі показники на рівні діялісно-продуктивного рівня (32,4%), в порівнянні з КГ (19,4%). Це свідчить про позитивний вплив введення спеціалізованих педагогічних взаємодій, націлених на

підвищення мотивації та ціннісного сприйняття студентами аспектів естетичної культури.

Крім того, зниження частки студентів на адаптивно-підготовчому рівні в ЕГ (20,8%) у порівнянні з КГ (42,2%) може вказувати на більш ефективне засвоєння дидактичного матеріалу, що сприяє переходу до вищих рівнів оволодіння естетичною культурою.

Результати оцінювання рівня сформованості естетично-культурної обізнаності студентів закладів фахової передвищої освіти, зокрема, в контексті когнітивного критерію після формувального етапу педагогічного експерименту, відображені у таблиці 3.3.3.

Таблиця 3.3.3. Рівень сформованості естетично-культурної обізнаності студентів закладів фахової передвищої освіти за когнітивним критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	99 (48%)	50 (23,1%)
Репродуктивний	72 (35%)	100 (46,3%)
Діяльнісно-продуктивний	35 (17%)	66 (30,6%)

Аналіз результатів дослідження, представлених у таблиці 3.3.3., виявляє значну ефективність педагогічних заходів у експериментальній групі (ЕГ) стосовно когнітивного розвитку студентів у контексті їхньої естетичної культури. Зокрема, в ЕГ спостерігається значне зменшення відсотка студентів на адаптивно-підготовчому рівні (23,1%) порівняно з контрольною групою (КГ), де цей показник становить 48%. Таке зниження свідчить про ефективне переосмислення та більш глибоке засвоєння культурних цінностей та здатностей.

Крім того, зростання частки студентів, які досягли діялісно-продуктивного рівня у ЕГ (30,6%) у порівнянні з КГ (17%), підкреслює успішність застосування цілеспрямованих навчальних стратегій, орієнтованих на підвищення когнітивних здатностей студентів у рамках їхньої естетичної культури. Показники

на репродуктивному рівні також свідчать про більш активне та ефективне засвоєння знань у ЕГ.

Результати оцінювання рівня сформованості естетично-культурної активності студентів після формувального етапу педагогічного експерименту, визначені за діяльнісно-операційним критерієм, представлено у таблиці 3.3.4.

Таблиця 3.3.4. Рівень сформованості естетично-культурної активності студентів закладів фахової передвищої освіти за діяльнісно-операційним критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	93 (45,1%)	51 (23,6%)
Репродуктивний	75 (36,4%)	104(48,1%)
Діяльнісно-продуктивний	38 (18,4%)	61 (28,2%)

Отримані дані, представлені в таблиці 3.3.4., відзначають значущий прогрес у формуванні естетичної культури студентів експериментальної групи (ЕГ), порівняно з контрольною групою (КГ). Значне зниження частки студентів на адаптивно-підготовчому рівні в ЕГ (23,6%) у порівнянні з КГ (45,1%) свідчить про ефективне перенесення теоретичних знань у практичну площину, що є основою для формування стійких навичок і вмінь, асоційованих з естетичною культурою.

За даними таблиці, зростання рівня репродуктивних здібностей в ЕГ до 48,1%, порівняно з 36,4% в КГ, також демонструє більш активне та продуктивне засвоєння та використання набутих здатностей у практичній діяльності.

Особливо важливим є підвищення частки студентів, які досягли діялісно-продуктивного рівня в ЕГ (28,2%), що на 9,8% вище, ніж в КГ (18,4%), що відображає успішність впровадження освітніх інновацій, спрямованих на поглиблення та активізацію естетично-культурної діяльності.

Результати оцінювання рівня сформованості здатності до естетично-культурного саморозвитку, отримані після формувального етапу педагогічного

експерименту із застосуванням рефлексивного критерію, представлені у таблиці 3.3.5.

Таблиця 3.3.5. Рівень сформованості естетично-культурного саморозвитку студентів закладів фахової передвищої освіти за рефлексивним критерієм

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	89 (43,2%)	52 (24,1%)
Репродуктивний	75 (36,4%)	101 (46,8%)
Діяльнісно-продуктивний	42 (20,4%)	63 (29,2%)

Показники, представлені у таблиці 3.3.5., свідчать про значущий вплив використаних освітніх стратегій на рефлексивний рівень розвитку естетичної культури студентів. Статистичний аналіз виявив помітні відмінності між контрольною (КГ) та експериментальною групами (ЕГ) щодо всіх трьох рівнів сформованості.

Особливо важливим є спостереження, що в експериментальній групі значно знижений відсоток студентів, які перебувають на адаптивно-підготовчому рівні (24,1% порівняно з 43,2% у КГ), що свідчить про ефективність введених інтервенцій щодо підвищенні рівня критичного осмислення та самооцінки серед студентів. Це, в свою чергу, сприяло більшій частці студентів, які досягли діяльнісно-продуктивного рівня в ЕГ (29,2% проти 20,4% у КГ).

Додатково, зростання репродуктивного рівня в ЕГ до 46,8% (проти 36,4% у КГ) свідчить про поліпшене засвоєння і відтворення естетично-культурних знань та цінностей, що є ключовим для всебічного розвитку студентів у площині сучасної естетично та культурно збагаченої освіти.

Як впливає з аналізу даних таблиць 3.3.1. – 3.3.5, на формувальному етапі експерименту більшість студентів закладів фахової передвищої освіти демонструють переважно адаптивно-підготовчі та репродуктивні рівні сформованості естетичної культури за всіма розглянутими критеріями.

Загальні результати діагностики рівня сформованості естетичної культури представлені у таблиці 3.3.6., що відображає узагальнену картину сформованості естетично-культурних здатностей студентів в ході проведеного дослідження.

Таблиця 3.3.6. Загальні результати рівнів сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)	
	Студенти КГ (206)	Студенти ЕГ (216)
Адаптивно-підготовчий	91 (44,2%)	48 (22,2%)
Репродуктивний	75 (36,4%)	102 (47,2%)
Діяльнісно-продуктивний	40 (19,4%)	66 (30,6%)

На основі загальних результатів, представлених у таблиці 3.3.6., щодо рівнів сформованості естетичної культури студентів, продемонстровано значущі розбіжності між контрольною групою (КГ) та експериментальною групою (ЕГ) в контексті розвитку естетичної культури студентів. Зокрема, показники в ЕГ свідчать про вищий рівень досягнень на діяльнісно-продуктивному рівні, де 30,6% студентів продемонстрували значні успіхи, порівняно з 19,4% у КГ, що свідчить про ефективність методики та психолого-педагогічних, застосованих у ЕГ, які сприяли глибшому розумінню та впровадженню естетичних і культурних цінностей і практик.

Зокрема, адаптивно-підготовчий рівень показує зниження кількості студентів у ЕГ (22,2%) в порівнянні з КГ (44,2%), що може вказувати на більш активний перехід студентів до вищих рівнів сформованості естетичної культури, що відображається в збільшенні здатностей у цій групі. Рівень репродуктивних здатностей також підвищився в ЕГ до 47,2%, що на 10,8% вище, ніж у КГ, додатково підтверджуючи тезу про позитивний вплив цілеспрямованого впливу на засвоєння та відтворення естетично-культурних знань, умінь, навичок.

Загальний аналіз даних підтверджує, що експериментальний підхід у ЕГ значно сприяв підвищенню рівня сформованості естетичної культури, зміцнюючи

наявний ресурс, який переводить студентів із пасивного освоєння матеріалу до активного застосування і вдосконалення власних естетично-культурних здатностей. Такі результати підкреслюють необхідність подальшого розвитку і впровадження інноваційних освітніх методик, орієнтованих на естетично зорієнтоване виховання в рамках фахової передвищої освіти.

Отже, вважаємо за необхідне представити динаміку рівнів сформованості естетичної культури (див. табл. 3.3.7.).

Таблиця 3.3.7. Динаміка рівнів сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти за результатами дослідно-експериментальної роботи

Рівні	Загальна кількість респондентів дослідження (422)			
	Студенти КГ (206)		Студенти ЕГ (216)	
	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент	Констатувальний експеримент	Формувальний експеримент
Адаптивно-підготовчий	121(58,7%)	91 (44,2%)	125 (57,9%)	48 (22,2%)
Репродуктивний	59 (28,6%)	75 (36,4%)	62 (28,7%)	102 (47,2%)
Діяльнісно-продуктивний	26 (12,6%)	40 (19,4%)	29 (13,4%)	66 (30,6%)

Аналіз даних експерименту виявив значущі зміни в рівні сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. За емоційно-вольовим критерієм, діяльнісно-продуктивний рівень у контрольній групі (КГ) зріс на 3,5%, тоді як в експериментальній групі (ЕГ) – на 19,5%. Репродуктивний рівень у КГ підвищився на 7,3%, порівняно з 19% у ЕГ. Проте, адаптивно-підготовчий рівень у КГ знизився на 13,2%, в той час як у ЕГ – на 38,5%.

За мотиваційно-ціннісним критерієм, спостерігалось зростання діяльнісно-продуктивного рівня на 6,8% у КГ і на 17,6% у ЕГ. Репродуктивний рівень у КГ збільшився на 11,1%, у той час як у ЕГ – на 20,4%. Натомість адаптивно-підготовчий рівень знизився на 18% у КГ та на 38,9% у ЕГ.

Результати аналізу, проведеного за когнітивним критерієм, свідчать про зростання діяльнісно-продуктивного рівня сформованості естетичної культури в студентів контрольної групи (КГ) на 2,4%, тоді як в експериментальній групі (ЕГ) цей показник зріс на 16,7%. Також виявлено підвищення репродуктивного рівня на 5,9% у КГ та на 15,3% у ЕГ. Проте, адаптивно-підготовчий рівень у КГ знизився на 8,3%, у той час як у ЕГ – на 32%.

Разом із тим, за діяльнісно-операційним критерієм діяльнісно-продуктивний рівень у КГ збільшився на 7,7%, у порівнянні з 16,2% у ЕГ, а репродуктивний рівень у КГ зріс на 5,3%, а у ЕГ – на 19,4%. Зниження адаптивно-підготовчого рівня спостерігалось на 13,2% у КГ та на значно більші 35,7% у ЕГ. Отримані дані демонструють, що експериментальна група зазнала значного прогресу в адаптації та використанні здобутих естетично-культурних знань і навичок у порівнянні з контрольною групою, що свідчить про ефективність застосованої методики.

Результати аналізу, проведеного на формувальному етапі педагогічного експерименту, ілюструють, що діяльнісно-продуктивний рівень сформованості естетичної культури студентів контрольної групи (КГ) збільшився на 7,7%, тоді як в експериментальній групі (ЕГ) цей показник зріс на 17,2%. Також відзначається зростання репродуктивного рівня на 8,2% у КГ порівняно з 17,2% у ЕГ. Однак, адаптивно-підготовчий рівень в КГ знизився на 16%, у той час як у ЕГ він знизився на 34,2%.

Суттєвий приріст репродуктивного рівня сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти у КГ, особливо згідно з емоційно-вольовим і рефлексивним критеріями, підкреслює ефективність потенціалу академічної підготовки. Це демонструє важливість інтеграції естетично-культурних компонентів в освітній процес, який охоплює дисципліни, націлені на розвиток ключових професійних компетентностей студентів.

Отже, дослідницько-експериментальна робота засвідчила значущі зміни в рівнях сформованості естетичної культури студентів. Згідно з якими, в експериментальній групі (ЕГ) частка студентів, які досягли діяльнісно-

продуктивного рівня, зріс на 17,2%. У контрольній групі (КГ) аналогічне зростання склало 6,8%. Репродуктивний рівень у ЕГ зазнав збільшення на 18,5%, досягнувши 47,2% з базових 28,7%, у той час як у КГ цей показник збільшився на 7,8%, до 36,4%. Найбільш значне зниження адаптивно-підготовчого рівня спостерігалось в ЕГ, де він зменшився на 35,7%, з 57,9% до 22,2%; у КГ показник знизився на 14,5%, з 58,7% до 44,2%.

Зведені результати динаміки розподілу рівнів сформованості естетичної культури студентів до і після експериментального втручання в експериментальній та контрольній групах ілюстровано на рисунку 3.3.2.

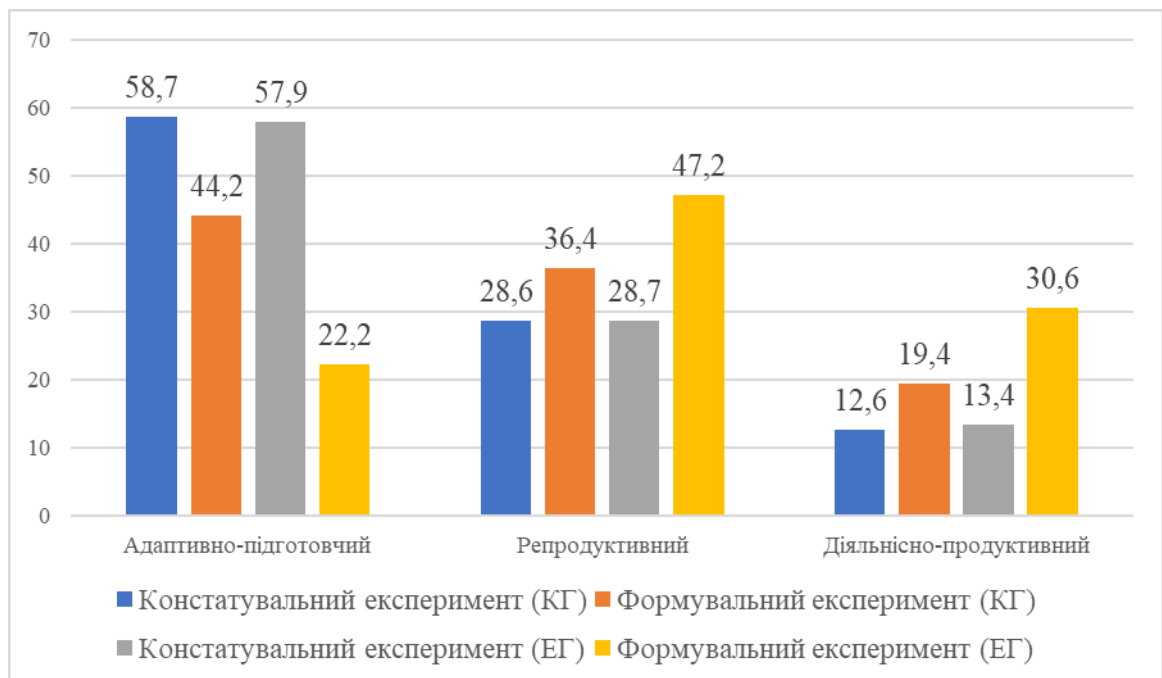

Рис. 3.3.2. Динаміка рівнів сформованості естетичної культури фахівців закладів фахової передвищої освіти за результатами експериментального дослідження

Для підтвердження достовірності результатів, отриманих у ході формувального етапу педагогічного експерименту, було проведено статистичний аналіз за допомогою непараметричного критерію Пірсона χ^2 . Цей аналіз мав на меті встановити значущість різниць між показниками в експериментальній групі (ЕГ) та контрольній групі (КГ), аби визначити, чи є виявлені відмінності

результатом застосування розробленої методики формування естетичної культури, а не впливають вони з випадкових факторів. Нульова гіпотеза H_0 стверджує, що експериментальна та контрольна вибірки однорідні за рівнем сформованості естетичної культури за вивченим критерієм χ^2 , тоді як альтернативна гіпотеза H_1 припускає, що вибірки істотно різняться за цим показником.

Зведені дані статистичного аналізу, представлені у таблиці 3.3.8., документують результати статистичної перевірки, проведеної на формувальному етапі педагогічного експерименту, що підтверджує важливість і дієвість методичних заходів, спрямованих на формування естетичної культури студентів.

Таблиця 3.3.8. Квантитативна оцінка результатів формувального етапу педагогічного дослідження.

Критерії естетичної культури	Значення χ^2 емпіричне	Значення χ^2 критичне (0,05)	Значення χ^2 критичне (0,01)
Емоційно-вольовий	24,52204	5,991	9,21
Мотиваційно-ціннісний	23,76103	5,991	9,21
Когнітивний	24,90702	5,991	9,21
Діяльнісно-операційний	23,13365	5,991	9,21
Рефлексивний	22,55152	5,991	9,21
Загальний рівень сформованості естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти	23,7751	5,991	9,21

На основі статистичного аналізу даних відхиляємо базову гіпотезу та приймаємо альтернативну, демонструючи, що в експериментальній групі значення індикаторів сформованості естетичної культури зазнали статистично значущого зростання, що свідчить про успішність впровадженої авторської методики формування естетичної культури студентів.

Завершення формувального етапу експерименту не тільки доводить правомірність і ефективність запровадженої методики, але й підтверджує досягнення визначених дослідницьких цілей, успішне виконання запланованих завдань. Такий підхід забезпечив досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей (п. 2.1.) щодо формування естетичної культури майбутніх спеціалістів.

Слід підкреслити, що систематично узагальнені положення нашого дослідження, а також ретельно відібраний і аналізований матеріал, зібрані дані та виведені та обґрунтовані висновки мають значний потенціал для застосування в межах теоретичних і експериментальних досліджень у сфері теорії професійної освіти та загальної педагогіки. Отримані результати також можуть бути використані при розробці/вдосконаленні тих частин освітніх і професійних стандартів, що стосуються аспектів формування естетичної культури студентів, а також у розробці та модернізації освітніх програм у галузі фахової передвищої освіти.

Висновки до розділу 3

Дослідження охоплювало кілька послідовних етапів: організаційний, констатувальний, формувальний та узагальнювальний, що дозволило комплексно підійти до вивчення та впливу на естетичну культуру студентів.

В ході експерименту було застосовано наступні методики: авторський тест *«Спрямованість особистості»* та перша частина авторської анкети – на визначення рівня сформованості естетично-культурної зорієнтованості; тест *«Мотиви вибору професії»*, *«Ціннісні орієнтації»* (М. Рокич) та другий блок авторської анкети – спрямовані на визначення рівня сформованості естетично-культурної готовності; *модифікована методика «Локус контролю»* та третій блок авторської анкети – спрямовані на визначення рівня сформованості естетично-культурної обізнаності; *модифікована методика «Оцінка навичок спілкування»* та четвертий блок питань авторської анкети – спрямовані на визначення рівня

сформованості естетично-культурної активності; *методика «Рівень вираженості та спрямованості рефлексії» (М. Грант)* і *методика діагностики особистості щодо оцінки мотивації до успіху та уникнення невдач (Т. Елерс)* та п'ятий блок питань авторської анкети – задля виявлення рівня сформованості здатності до естетично-культурного саморозвитку.

Загальна кількість учасників дослідження становила 422 студенти, розділених на контрольну групу (206 осіб) та експериментальну групу (216 осіб). Дослідження проводилося на базі: Відокремлений структурний підрозділ «Київський транспортно-економічний фаховий коледж» Національного транспортного університету; «Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»; Відокремлений структурний підрозділ «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України»; Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. За результатами дослідження, розподіл студентів за рівнями сформованості естетичної культури виявився наступним:

Емоційно-вольовий критерій показав, що 57,9% студентів експериментальної групи та 54,5% контрольної групи знаходилися на адаптивно-підготовчому рівні; 28,7% та 28,6% досягли репродуктивного рівня; 13,4% та 16,9% відповідно досягли діяльнісно-продуктивного рівня. Мотиваційно-ціннісний критерій виявив, що 59,7% у експериментальній групі та 60,2% у контрольній на адаптивно-підготовчому рівні; 26,4% та 27,2% були на репродуктивному рівні, в той час як 14,8% та 12,6% досягли діяльнісно-продуктивного рівня. Когнітивний критерій показав, що 55,1% у експериментальній та 56,3% у контрольній групі знаходилися на адаптивно-підготовчому рівні; 31% та 29,1% відповідно на репродуктивному; 13,9% та 14,6% на діяльнісно-продуктивному. Операційно-діяльнісний критерій виявив, що 59,3% студентів експериментальної групи та 58,3% контрольної були на адаптивно-підготовчому рівні; 28,7% та 31,1% на репродуктивному; 12% та 10,7% на діяльнісно-продуктивному. Рефлексивний критерій показав, що 58,3% у експериментальній групі та 59,2% у контрольній на адаптивно-підготовчому

рівні; 29,6% та 28,2% на репродуктивному; 12% у обох групах на діяльнісно-продуктивному рівні.

Аналіз зібраних даних засвідчила існування базового рівня сформованості естетичної культури серед студентської аудиторії, що підтвердило необхідність модифікації змісту освітніх програм, яка повинна передбачати застосування більш дієвих стратегій та методик задля поліпшення процесу формування естетичної культури. Певні недоліки в чинних освітніх програмах, зокрема, недостатня увага до специфічних потреб студентів у засвоєнні та застосуванні естетично-культурних знань, відсутність систематизованої підтримки у сфері креативного розвитку, а також епізодична взаємодія з культурними інституціями, є ключовими обмежувальними факторами, які значно гальмують процес формування естетичної культури студентів.

Експериментальна перевірка ефективності впровадження методики формування естетичної культури визначила першочергові напрями наступного формувального етапу дослідження. Незмінність кількості студентів та педагогічних працівників забезпечувала стабільність умов проведення експерименту.

Протягом формувального етапу ефективність запропонованої методики формування естетичної культури студентів була підтверджена через суттєве збагачення освітнього процесу естетично-культурним змістом. Зокрема, в перебігу дослідження було реалізовано психолого-педагогічні умови, що забезпечили підтримку позитивного сприйняття особистістю естетично-культурних цінностей, інтеграцію естетично-культурного компонента у професійну підготовку, систематичне оволодіння естетично-культурними знаннями, вміннями, навичками, здатностями, активне залучення до здобуття естетично-культурного досвіду та застосування наявного ресурсу в міжособистісній взаємодії, а також стимуляцію рефлексивної активності в напрямі естетично-культурного саморозвитку.

Загальна кількість годин дисципліни «Основи естетичної культури», склала 90 годин, з яких 36 годин – аудиторної роботи та 54 години – для

самостійного опрацювання, спрямованих на глибоке вивчення та осмислення естетично-культурних знань і практик.

Таким чином, застосування авторської методики в освітньому процесі сприяло не тільки академічному, а й особистісному зростанню студентів, формуючи стійкі естетично-культурні цінності та здатності, необхідні для їхньої майбутньої професійної діяльності та культурного самовираження.

Дослідження, проведене в рамках формувального етапу педагогічного експерименту, виявило дієвість впровадження методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Використання непараметричного критерію Пірсона χ^2 для статистичного аналізу підтвердило значущі відмінності між контрольною та експериментальною групами по всіх критеріям, що свідчить про ефективність введених навчальних інтервенцій. Значне підвищення діяльнісно-продуктивного рівня у експериментальній групі на 19,5% (проти 3,5% у контрольній групі) демонструє успішність методів, спрямованих на розвиток емоційної стійкості та вольових якостей студентів. Поліпшення когнітивних здібностей в експериментальній групі на 16,7% (проти 2,4% у контрольній) та ріст діяльнісно-продуктивного рівня на 17,6% (порівняно з 6,8% у контрольній) підкреслюють ефективність методів, які стимулюють мотивацію та ціннісні орієнтири студентів. Діяльнісно-операційний критерій також показав значний приріст на 16,2% в експериментальній групі порівняно з 7,7% в контрольній, що демонструє успішність практичного застосування знань у вирішенні реальних завдань. Рефлексивний критерій зростання на 29,2% в експериментальній групі проти 20,4% в контрольній підтверджує ефективність методів, що забезпечують критичне осмислення та самооцінку освітніх результатів. Ці дані мають важливе значення для подальшого розвитку освітніх програм і методик, спрямованих на формування професійних та культурних компетентностей студентів.

ВИСНОВКИ

У дисертації в теоретичному та методичному аспектах наведено узагальнення і запропоноване нове розв'язання наукової проблеми шляхом застосування методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети і розв'язання поставлених завдань та дали підстави для формулювання таких висновків:

1. З'ясовано, що формування естетичної культури особистості в сучасних освітніх установах ще недостатньо вивчені й розроблені, але основні її напрями обґрунтовуються в наукових розвідках провідних учених. На підставі аналізу наукового доробку із порушеної проблеми виявлено, що дослідники приділяють увагу таким аспектам: *осмисленню природи естетичної культури особистості; зв'язкам культури, освіти та розвитку особистості; розробці та впровадженню культурологічних теорій формування особистості; значенню філософії естетики й культури для розвитку педагогічної теорії та практики; впливу культурологічної парадигми на всебічний розвиток особистості; ефективності культурологічного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців; розумінню естетичної культури як фундаментального компонента соціальних відносин і індивідуального світосприйняття; використанню мультидисциплінарного підходу в освіті, де естетична культура студентів розглядається як комплексне явище.*

Уточнено, що формування естетичної культури особистості в сучасних освітніх установах розглядається через призму естетичної компетентності в контексті системного підходу, що охоплює інтеграцію естетичної освіти в загальну підготовку студентів, де особлива увага приділяється вивченню філософських, культурологічних, психологічних та соціологічних основ естетизації особистості.

Узагальнено, що наявний інституційний досвід сфокусований на розробці дієвих методик, що містять інтерактивні форми навчання, роботу з художніми та культурними текстами, проєкти з естетичної реконструкції культурних явищ, що відповідають сучасним освітнім трендам.

Ідентифіковано, що серед викликів, які стоять перед педагогами, - забезпечення оптимальної доцільності освіти з естетично-культурним змістом, що відповідає потребам ринку праці, де висуваються вимоги до працівника, який має володіти творчим мисленням, здатністю оригінально і ефективно розв'язувати професійні завдання в межах естетичної взаємодії культурних та соціальних процесів.

2. Уточнено характеристику базових понять дослідження. Зокрема, *«естетичну культуру особистості»* ми інтерпретуємо як інтегральну якість особистості, яка відображає її властивість до естетичного сприйняття, оцінки та творчості, що сприяє всебічному розвитку та охоплює набуття та збагачення досвіду у сфері творчості, що оцінюється через ціннісний погляд на світ і відіграє ключову роль у формуванні суспільної свідомості і культури

Сформульовано сутнісну характеристику та зміст поняття *«естетична культура студентів закладів фахової передвищої освіти»* яке формулюємо як інтегративну властивість студентів, що виявляється у здатності сприймати, оцінювати, відтворювати та творити естетичні цінності, орієнтуватися на гуманістичні ідеали краси в навчальній, професійній та соціокультурній діяльності та ґрунтується на сформованості естетично-культурних знань, художньо-ціннісних орієнтацій, потреб у самовираженні та збагаченні емоційно-чуттєвого естетично-культурного досвіду.

Обґрунтовано сутність поняття *«формування естетичної культури в студентів фахової передвищої освіти»* як цілеспрямований педагогічний процес, що передбачає розвиток естетичної свідомості, ціннісно-сміслових орієнтацій, емоційно-чуттєвого досвіду, художньо-творчих здібностей і здатності до естетичного самовираження, який здійснюється шляхом інтеграції освітніх, виховних і культурно-просвітницьких впливів у професійній підготовці майбутніх

фахівців. Зокрема, цей процес поєднує інтелектуально-пізнавальний, емоційно-чуттєвий та діяльнісний сегменти педагогічної взаємодії й реалізується через спеціально естетично-культурно збагачене навчальне середовище, що досягається інтеграцією культурних та естетичних аспектів в освітні програми й робить навчально-пізнавальну діяльність студентів більш гнучкою.

3. Виокремлено й обґрунтовано компонентну структуру досліджуваної властивості (*естетично-культурна зорієнтованість* - відповідає здатності студентів розуміти і приймати цілі та завдання власного професійного розвитку в естетично-культурній площині на основі позитивного емоційного відгуку і успішних вольових зусиль з оволодіння естетичною культурою; *естетично-культурна готовність* - здатність виявляти стійку мотивованість і потребу бути ініціативним суб'єктом естетично-культурної діяльності, *естетично-культурна обізнаність* - характеристика особистості, що відображає наявність комплексу знань про естетичні явища, культурні традиції та мистецькі практики, а також здатність студентів до їх усвідомленого пізнання, аналізу й інтерпретації; *естетично-культурна активність* - динамічний процес, що відображає здатність особистості до свідомого засвоєння, творчого використання та примноження естетичного й культурного досвіду через взаємодію з мистецькими, традиційними та соціокультурними феноменами; *естетично-культурний саморозвиток* - здатність впорядковувати власний естетично-культурний досвід на засадах рефлексії та критичного осмислення в напрямі неперервного естетично-культурного саморозвитку й самовдосконалення), які є динамічно взаємозумовленими.

Визначено й обґрунтовано комплекс критеріїв, що охоплює: *емоційно-вольовий, мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний критерії*.

Зокрема, *емоційно-вольовий критерій* відповідає стійкій позитивній внутрішній спрямованості на встановлення естетично-культурної комунікації, відображає здатність студентів регулювати свої емоції та володіти ними в процесі естетично-культурної взаємодії.

Мотиваційно-ціннісний критерій – усвідомлення мотивів, потреб і інтересів, пов'язаних із досягненням успіху в естетично-культурній діяльності, а також відповідає здатності розвивати глибокий інтерес до національної естетики та культури й інших народів і аналітичні здібності в оцінці культурних явищ.

Когнітивний критерій акцентується на важливості здобуття, наявності та застосуванні відповідної поінформованості, обізнаності щодо сфери естетично-культурного розвитку.

Операційно-діяльнісний критерій відображає здатність до реалізації особистого естетично-культурного потенціалу.

Рефлексивний критерій включає здатність здійснювати самооцінку, самоаналіз і самокорекцію власних естетично-культурних дій.

Обґрунтовано показники прояву зазначених вище *критеріїв* (позитивна стійка внутрішня спрямованість до налагодження естетично-культурної комунікації; усвідомленість мотивів, потреб, інтересів до успіху в естетично-культурній діяльності; обізнаність, поінформованість і володіння системою естетично-культурних знань; здатність реалізовувати естетично-культурний потенціал; здатність до самооцінювання, самоаналізу, самокореляції естетично-культурних дій) і *рівні сформованості* (адаптивно-підготовчий, репродуктивний, діяльнісно-продуктивний) естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Такий підхід дозволяє охопити всі аспекти естетичної культури студентів, надаючи цілісне уявлення про рівень її сформованості, що сприяє визначенню освітніх потреб та розробці відповідних навчальних стратегій.

4. На основі результатів наукових і практичних розвідок щодо визначення психолого-педагогічних умов (тестування, анкетування педагогічних працівників ЗФПО), загальних підходів до організації професійної підготовки здобувачів цього рівня, власного педагогічного досвіду, сутнісно-змістової характеристики і структури досліджуваного поняття, сформульовано й укладено комплекс психолого-педагогічних умов, реалізація яких має сприяти ефективному формуванню естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

Зокрема: забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами культурних і професійних цінностей як невід'ємної складової їхнього естетично-культурного становлення; інтеграція естетичного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінення та відтворення студентами естетично-культурних цінностей; створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетично-культурних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їх включення до культурних і естетично-мистецьких практик; залучення студентів до активного використання естетично-культурних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здатностей, підтримуючи їх зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей; стимулювання рефлексивної активності студентів щодо практичного використання елементів естетичної культури з метою безперервного вдосконалення власних естетично-культурних здатностей.

5. Розроблено та обґрунтовано структурно-функціональну модель формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, яка включала в себе три блоки. *Концептуально-цільовий* блок визначає основні напрями та мету формування досліджуваної властивості, зокрема через підходи: культурологічний, аксіологічний, суб'єктно-діяльнісний, компетентнісний, синергетичний, професіографічний та етнорегіональний. *Ключові закономірності та принципи* формування досліджуваної здатності студентів базуються на: відповідності між індивідуальними естетично-культурними потребами студентів та соціокультурними вимогами до змісту професійної підготовки; стимулюванні інтеграції естетичних цінностей через освітній процес; забезпеченні цілісності та неперервності естетично збагаченої освіти; застосуванні суб'єктно-діалогічного підходу у формуванні естетично-культурних зв'язків; підтримці рефлексивного розвитку в контексті естетичної культури.

Змістовно-організаційний блок складається: з компонентів естетичної культури (естетично-культурна зорієнтованість, готовність, обізнаність,

активність, саморозвиток), *етапів* (мотиваційно-пізнавальний, діяльнісний, рефлексивно-результативний) і *напрямів* (комунікативний, національно-зорієнтований, мистецько-творчий) формування та апробації естетичної культури), *педагогічних технологій* (інформаційно-комунікаційні, проєктні, проблемно-евристичні, контекстні), *методів* (стимуляції емоційно-вольових естетично-культурних здібностей, активізації естетично-культурного мотиваційно-ціннісного контексту, розвитку естетично-культурних процесуальних здатностей, вдосконалення рефлексивних здатностей) *засобів та психолого-педагогічних умов*.

Діагностико-організаційний блок забезпечує оцінку ефективності впровадження авторської методики, включаючи *критерії естетичної культури* (емоційно-вольовий, мотиваційно-ціннісний, пізнавальний, діялісно-операційний, рефлексивний), *показники та рівні* сформованості естетичної культури (адаптивно-підготовчий, репродуктивний, діялісно-продуктивний). Результат ефективного формування досліджуваної властивості є позитивна динаміка у рівнях сформованості естетичної культури студентів.

6. Дібрано й розроблено методику формування досліджуваної якості студентів, яка представлена комплексом технологій, форм, методів, засобів. Зокрема обґрунтовано доцільність використання педагогічних технологій (проєктного навчання, проблемно-евристичного навчання, контекстного навчання, інформаційно-комунікаційні), означено і схарактеризовано комплекс форм (мистецько-професійні студії, практико-зорієнтовані екскурсійні сесії, евристична й парна лекції, практичні (лабораторні) заняття, консультації, майстер-класи, навчально-тренувальні інтенсиви, інтерактивна лекція з колективним ідеєтворенням, лекція-мозковий штурм, комунікативні платформи, креативно-мистецькі проєкти), методів (стимулювання емоційно-вольових естетично-культурних здатностей, активізації мотиваційно-ціннісних естетично-культурних здатностей, розширення естетично-культурної обізнаності, розвитку процесуальних естетично-культурних здатностей, формування рефлексивних естетично-культурних здатностей) і засобів (матеріальні, ідеальні, електронні,

дисципліна «Основи естетичної культури») цілеспрямованого формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти.

7. Експериментально перевірено ефективність впровадження методики формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Дослідження було структуровано на кілька етапів: організаційний, констатувальний, формувальний та узагальнювальний, що дало можливість комплексно аналізувати вплив методичного інструментарію на формування естетичної культури студентів.

Дослідження охопило 422 студенти, розділених на контрольну групу (206 осіб) та експериментальну групу (216 осіб). Загальна кількість учасників дослідження становила 422 студенти.

На констатувальному етапі дослідження було визначено, що емоційно-вольовий критерій показав, що 57,9% студентів експериментальної групи та 54,5% контрольної групи знаходилися на адаптивно-підготовчому рівні; 28,7% та 28,6% досягли репродуктивного рівня; 13,4% та 16,9% відповідно досягли компетентісно-продуктивного рівня. Мотиваційно-ціннісний критерій виявив, що 59,7% у експериментальній групі та 60,2% у контрольній на адаптивно-підготовчому рівні; 26,4% та 27,2% були на репродуктивному рівні, в той час як 14,8% та 12,6% досягли діяльнісно-продуктивного рівня. Когнітивний критерій показав, що 55,1% у експериментальній та 56,3% у контрольній групі знаходилися на адаптивно-підготовчому рівні; 31% та 29,1% відповідно на репродуктивному; 13,9% та 14,6% на компетентісно-продуктивному. Операційно-діяльнісний критерій виявив, що 59,3% студентів експериментальної групи та 58,3% контрольної були на адаптивно-підготовчому рівні; 28,7% та 31,1% на репродуктивному; 12% та 10,7% на компетентісно-продуктивному. Рефлексивний критерій показав, що 58,3% у експериментальній групі та 59,2% у контрольній на адаптивно-підготовчому рівні; 29,6% та 28,2% на репродуктивному; 12% у обох групах на компетентісно-продуктивному рівні.

Аналіз даних підтверджує існування базового рівня сформованості естетичної культури серед студентської аудиторії і вказує на необхідність

модифікації освітніх програм для підвищення їх ефективності. Недоліки в існуючих програмах, такі як недостатня увага до специфічних потреб студентів, відсутність систематичної підтримки в креативному розвитку, і обмежена взаємодія з культурними інституціями, є ключовими факторами, які гальмують формування естетичної культури студентів.

Протягом формувального етапу ефективність запропонованої методики була підтверджена створенням оптимально-доцільного естетично-культурно зорієнтованого освітнього середовища, спрямованого на формування естетичної культури студентів. Під час дослідження були реалізовані психолого-педагогічні умови, які забезпечили підтримку позитивного сприйняття особистістю естетично-культурних цінностей, інтеграцію естетично-культурного компонента в професійну підготовку, систематичне оволодіння естетично-культурними знаннями, уміннями та навичками, активне залучення до здобуття естетично-культурного досвіду, а також стимуляцію рефлексивної активності в напрямі естетично-культурного самовдосконалення.

Дослідження, проведене в перебігу формувального етапу педагогічного експерименту, виявило дієвість методики формування естетичної культури студентів в освітньому середовищі закладів фахової передвищої освіти. Використання непараметричного критерію Пірсона χ^2 для статистичного аналізу підтвердило значущі відмінності між контрольною та експериментальною групами по всім критеріям, що свідчить про ефективність введених навчальних інтервенцій. Значне підвищення діяльнісно-продуктивного рівня у експериментальній групі на 19,5% (проти 3,5% у контрольній групі) демонструє успішність застосування методичного інструментарію, спрямованого на розвиток емоційної стійкості та вольових якостей студентів. Поліпшення когнітивних здібностей в експериментальній групі на 16,7% (проти 2,4% у контрольній) та ріст діяльнісно-продуктивного рівня на 17,6% (порівняно з 6,8% у контрольній) підкреслюють ефективність задіяних методичних впливів, які стимулюють мотивацію та ціннісні орієнтири студентів. Діяльнісно-операційний критерій також показав значний приріст на 16,2% в експериментальній групі порівняно з

7,7% в контрольній, що демонструє успішність практичного застосування знань у вирішенні реальних завдань. Рефлексивний критерій зростання на 29,2% в експериментальній групі проти 20,4% в контрольній підтверджує ефективність методики що забезпечує критичне осмислення та самооцінку освітніх результатів.

Представлене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти, що дає підстави окреслити перспективні напрями подальших наукових розвідок з означеної проблеми, а саме: теоретичне осмислення і практична апробація шляхів проєктування змісту естетичної освіти в закладах не мистецького профілю, розроблення методичних систем формування й розвитку естетично-культурної компетентності здобувачів освіти, вдосконалення методів моніторингу результатів естетично зорієнтованої освіти, обґрунтування теоретико-методичних основ упровадження зарубіжного естетично-культурного освітнього досвіду в зміст професійної підготовки майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анненков В. П., Хахуда С. М. Розвиток системи ціннісних орієнтацій студентів в умовах ВНЗ I-II рівнів акредитації. Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти: матеріали методологічного семінару АПН України (Київ, 16 грудня 443 2004 р.) / за ред. акад. С. Д. Максименка. Київ, 2005. С. 94–99.
2. Антонович Є. А., Прищенко С. В. Дизайн реклами: теоретико-методичні засади. Актуальні проблеми формування естетичної культури майбутніх дизайнерів: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. Кривий Ріг, 2017. С. 11–14.
3. Анучина Л. В., Бурова О. К., Уманець О. В., Шило О. В. Естетика: навч. посіб. / за ред. Л. В. Анучиної, О. В. Уманець. Харків: Право, 2010. 232 с.
4. Артюшина М. В. Психологія діяльності та навчальний менеджмент. Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". К. : КНЕУ, 2008. 329 с.
5. Ахромов М., & Боброва Т. Перспективи розвитку професійних компетенцій здобувачів фахової передвищої освіти під час дистанційного навчання. *Молодий вчений*, 2021. Вип. 1 (89). С. 75–77.
<https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-1-89-16>
6. Бабенко Т. В. Естетичний смак як складова частина естетичної культури особистості студентів вищих навчальних закладів. *Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка»*. 2005. Вип. 22-23.
7. Бабенко Т. В. Формування естетичного смаку у студентів вищих педагогічних навчальних закладів засобами іноземних мов: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Житомир, 2006. 21 с.

8. Балл Г. О. Психологічні засади формування готовності до професійної праці. Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти. Київ. 1994. С. 98-100.

9. Березовська І. В. Особливості розвитку волевих якостей студентів у навчально-професійній діяльності : автореф. ... дис. канд., психол. Наук. О., 2007. 18 с.

10. Бех І. Д. Виховання особистості: в 2 кн. Кн. 1. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 444 280 с.

11. Білан В. А. До проблеми формування естетичного ставлення студентів вищих педагогічних закладів до праці. Управління в освіті: зб. матер. V Міжнародної наук.-практ. конф. (Львів, 14–16 квітня 2011 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 29–30.

12. Бражнич О.Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2001. 238 с.

13. Буйнова Л. Методика і результати вивчення мотиваційної сфери студентів технічного університету. *Вища освіта України*. 2002. № 1. С. 65–70.

14. Бутенко В. Г. Культурно-освітнє середовище навчального закладу як важливий чинник формування естетичного світогляду молоді. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*: зб. наук. пр. Херсон: ХНТУ, 2010. №2 (3). С. 153–154.

15. Бутенко В. Г. Педагогіка краси як теоретико-методична основа естетичної освіти і виховання молоді. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*: зб. наук. пр.: в 5 т. Т. 1: Теорія та історія педагогіки. АПН України. До 15-річчя АПН України. Київ, 2007. С. 267–278.

16. Бутенко Л. В. Підготовка майбутніх учителів літератури до інтерпретації художніх творів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2007. 20 с.

17. Бутенко Л. В. Учитель літератури: вияв творчості й краси (Підготовка майбутніх учителів літератури до інтерпретації художніх творів: моногр. Херсон: Айлант, 2006. 232 с.

18. Бутченко Т.І. Випереджальне відображення: генеза та роль на різних етапах матерії. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. Вип. 33. 2008. С. 130-139

19. Бучківська Г. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів на засадах народного декоративно-ужиткового мистецтва: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2019. 593 с.

20. Вавринів О.С. Соціально-психологічні особливості формування професійної емпатії майбутніх рятувальників. Дис. 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи. Сєверодонецьк. 2020. 265 с.

21. Варє І. С. Особливості формування смисложиттєвих орієнтацій майбутніх психологів. Дис.... 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Одеса. 2017. 260 с.

22. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я / уклад.: А. П. Загнітко, І. А. Щукіна. Донецьк: Бао, 2008. 704 с.

23. Венжинович, Н. Ф. Когнітивізм, когніція та їхня термінологічна база. Запорізький національний університет. *Нова філологія: зб.наук.пр.* Вип.24. Запоріжжя, 2006. С. 56–64

24. Вишневецька М. Сутність та структура естетичної культури майбутніх учителів музики. *Витоки педагогічної майстерності*. 2022. Вип. 29. С. 62-69

25. Вінник Т. О. Педагогічні умови культурологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *ScienceRise. Pedagogical Education*. 2016. № 8 (4). С. 58–62.

26. Вітвицька С.С. Естетичне виховання майбутнього вчителя в контексті ідей В.О. Сухомлинського. *Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку*. 2012. С. 142–150.

27. Вовк В. О. Психолого-педагогічні чинники розвитку суб'єктної позиції студентської молоді. Дис....19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Івано-Франківськ, 2018. 305 с.

28. Волкова Н. П. Педагогіка: посіб. для студ. вищих навчальних закладів. 525 Київ: Академія, 2001. 576 с.

29. Гаврілова Л. Г. Система формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 612 с.

30. Галузинський В., Євтух М. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні: навч. посіб. Київ: ІНТЕЛ, 1995. 168 с.

31. Гарбузенко Л. В. Когнітивний компонент в контексті формування художньо-естетичної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. *Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 101 С. 85-92.

32. Гіптерс З. В. Художньо-творча діяльність студентів вищих закладів освіти України. Київ: Альтерпрес, 1998. 285 с.

33. Гончаренко С. У. І все-таки – гуманітаризація. *Педагогіка і психологія*. 1995. № 1. С. 3–7.

34. Гончаренко С. У. ...І насамперед – прикладна наука. Хмельницький: ХГПШ, 2003. 20 с.

35. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям. Київ; Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. 308 с.

36. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. вид. 2-ге, доп. і випр. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

37. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. 1997. С. 119.

38. Гомонюк О. М. Моделювання професійно-педагогічної культури майбутнього соціального педагога. *Проблеми становлення та самореалізації творчої особистості майбутніх фахівців гуманітарного спрямування: зміст, форми та методи підготовки*: матеріали всеук. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 14–15 травня 2010 р.). Хмельницький: ХНУ, 2010. С. 21–23.

39. Горіховський М., Оганесян В. Використання різних видів навчання студентів фахової передвищої освіти в умовах війни, теорія та практика. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 3. С. 77-89

40. Горіховський М. В. Перспективи розвитку фахової передвищої освіти в умовах діджиталізації. *Фахова передвища і професійна освіта: теорія, методика, практика*. 2021. С. 31–32.

41. Гречаник Н. І. Культурологічний підхід підготовки майбутніх учителів початкової школи в освітньому просторі вищої школи. *Молодь і ринок*. 2020. Вип. 1 (180). С. 56–61.

42. Гречаник Н. І. Система формування культурологічної компетентності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці. Дис. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Глухів, 2021. 676 с.

43. Гриньов А. В. Знання як основний ресурс сучасної економіки. *Академічний огляд*. 2010. № 1 (32). С. 16 – 22.

44. Державне регулювання відносин в галузі реклами: проблеми та перспективи: за матеріалами Круглого столу 11 січня 2007 р. / Інститут конкурентного суспільства. Київ: ІКС, 2007. 192 с.

45. Джола Д.М., Щербо А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів. 1998. С. 390.

46. Дмитренко Г. А., Олійник В. В., Ануфрієва О. Л. Цільове управління: вимірювання результативності діяльності учнів і педагогів. Київ: ЦПППО, 1996. 84 с.

47. Дубасенюк О. А. Основи теорії і практики професійної виховної діяльності педагога. Житомир: Житомир. держ. пед. ін-т, 1994. 187 с.

48. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 388 с.

49. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень; АПН України. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

50. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-уклад. Н. П. Наволокова. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 176 с.

51. Естетика: підручник / Л. Т. Левчук, В. І. Панченко, О. І. Оніщенко, Д. Ю. Кучерюк; за заг. ред. Л. Т. Левчук. 2-е вид., доп. і перероб. Київ: Вища школа, 2006. 431 с

52. Єльнікова Г. В. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти: монографія / за ред. Г. В. Єльнікової. Київ–Чернівці: Книги – XXI, 2010. 460 с.

53. Єрмаков І. Г., Єрмаков Т. А. Феномен компетентності у просторі наукового знання. *Життєва компетентність особистості*. Київ, Богдана, 2003. С. 89–159.

54. Жила С. О. Консультації як форма вивчення літератури у виші. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_7_30. (дата звернення: 06.02.2025).

55. Заброцький М. М. Технологія розвитку комунікативної компетентності вчителя. *Практична психологія та соціальна робота*, 2007. № 1. С.28-32.

56. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь, 2005. 464 с.

57. Засади когнітивної психології спілкування : монографія / В. П. Казміренко, В. М. Духневич, О. Ю. Осадько, Є. В. Белоножко, В. І. Гордієнко; ред.: В. П. Казміренко; НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології. Кіровоград : Імекс, 2013. 389 с

58. Здравомислов А. Г. Потреби, інтереси, цінності.: Політ. видат.,1986. 222 с.

59. Зелюк В.В. Формування емоційного інтелекту в контексті педагогіки А.С. Макаренка. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*. 2012. Вип. 9. С. 84–87.

60. Зюзіна Т. О. Культурологічна підготовка студентів у вищих навчальних закладах: теоретико-методологічні засади змісту освіти: монографія. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. 384 с.

61. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.

62. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. № ?. С. 19–30.

63. Іванова Т. В. Культурологічний компонент у підготовці майбутнього педагога. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* / ред. В. О. Зайчук; М-во освіти і науки України; Наук.-метод. центр вищ. освіти. Київ, 2001. С. 34–38.
64. Кавалеров А.В. Ціннісні орієнтації та їх класифікація. *Наукове пізнання. Методологія та технології*. 2000. № 1. С. 33-36.
65. Каленський А. А., Лузан П. Г., Ваніна Н. М., Пащенко Т. М., Кравець С. Г., Пятничук Т. В. Стандартизація професійної освіти: теорія і практика : монографія. Житомир: «Полісся», 2018. 256 с.
66. Калініна Л. М. Естетичне виховання молодших школярів як соціально-педагогічна проблема. 2006. С. 24–26.
67. Канюк О. Л. Теоретичний аналіз понять "знання", "уміння", "навички" – як важливих складових професійної компетентності майбутніх фахівців. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2011. Вип. 21. С. 66-69.
68. Касьянов Д. Філософські засади гуманізації освітнього простору в умовах нанотехнологічного розвитку суспільства. *Вища освіта України*. 2012. № 2. С. 43–49.
69. Кирпенко Т. М. Функція волі в процесі саморозвитку особистості. *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць*. 2014. С. 120-127
70. Ковтун Н. До проблеми визначення поняття "соціальна активність". *Українська полоністика*. 2014. Вип. 11. С. 129-137
71. Козич І. В. Модель формування конфліктологічної компетентності соціального педагога в умовах магістратури. *Вісник ЗНУ: зб. наук. статей*. Запоріжжя: ЗНУ, 2008. № 1. С. 110–117.
72. Колесніков М. П., Колеснікова О. В., Лозовой В.О. Естетика: навч. посіб. 2003. 178 с.
73. Коростіль Л.А. Самоосвіта особистості як соціальне та педагогічне явище. *Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Суми: Видавництво СумДПУ, 2009. №1. С. 138–145.

74. Костюшко Ю. О. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир, 2005. 20 с.
75. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1036 с.
76. Кремень В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу. Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. пр.: в 5-и т. Т. 1: *Теорія та історія педагогіки*. Київ: Педагогічна думка, 2007. С. 11–24.
77. Кругленко І. О. Формування естетичних почуттів молодших школярів засобами дитячої літератури у процесі гурткової роботи: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Вінниця, 2011. 21 с.
78. Кузьмінський А., Біда О., Чичук А., Кучай О., Дзямко В. Розробка перспективних напрямів розвитку освіти України: цивілізаційні зміни. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2020. Вип. 11(16). С. 174-181
79. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 486 с.
80. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 486 с.
81. Кузьмінський А., Омеляненко В. Педагогіка: підручник. Київ: Знання – Прес, 2006. 2003. 413 с.
82. Кулик О. Д. Поняття рефлексії, її сутність та роль у методиці навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. № 3. 2014. С. 2–7
83. Кульчицький І. М. Концептуалізація понять “модель” та моделювання” у наукових дослідженнях. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Інформаційні системи та мережі*. 2015. № 829. С. 273-284.
84. Курок В. П. Міждисциплінарна інтеграція у педагогічних системах. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2015. № 1. С. 82–89.
85. Лазуренко О. О. Психологія емоцій. Київ: Книга плюс, 2018. 262с

86. Ландсман В. А. Організація зовнішнього стандартизованого тестування навчальних досягнень учнів загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005. 20 с.

87. Лісова С. В. Естетична культура особистості як складова підготовки майбутнього фахівця в системі професійної освіти. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2010. Вип. 50. С. 60–63.

88. Лебедєва А. В. Формування у школярів естетичного ставлення до дійсності у позааудиторній музично-творчій діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Вінниця, 2011. 21 с.

89. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. 2002. С. 89–90.

90. Локшина О. Моніторинг якості освіти: міжнародний досвід, національні перспективи та регіональне бачення. *Відкритий урок*. 2004. № 7–8.

91. Луговий В. І., Таланова Ж. В. Особливості стандартизації професійної невищої освіти : теоретико-методологічний аспект. *Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України*. № 1 (94). 2017. С. 5–21.

92. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково-педагогічних досліджень. Київ, 2010. 219 с.

93. Мазоха Д. С., Опанасенко Н. І. Педагогіка: навч. посіб. 2005. С. 130.

94. Максименко С. Д. Теоретико-методологічні засади генези особистості. Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти: Матеріали методолог. семінару АПН України (Київ, 16 грудня 2004 року / за ред. акад. С. Д. Максименка. Київ, 2005. С. 18–34.

95. Малафіїк І. В. Дидактика: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 398 с.

96. Малхазов О. Р. Психологія праці: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 208 с.

97. Манько В. М. Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва: дис. ... д-ра пед. наук / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Київ, 2005. 528 с.

98. Маруфенко О. В. Критеріальний підхід у дослідженні ефективності вокальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти*. 2014. Вип. 16(2). С. 84-88.

99. Методика “Рівень вираженості та спрямованості рефлексії” (М. Грант, модиф. В. Волошиної)” <http://testik.com.ua/metodyka-rivnya-vyrazhenosti-ta-spryamovanosti-refleksiyi-m-granta/> (дата звернення: 28.02.2025)

100. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів фахової передвищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.07.2020 № 918. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-rozroblennya-standartiv-fahovoyi-peredvishoyi-osviti> (дата звернення: 28.02.2025)

101. Мишанська Л. Л., Позднякова Л. В. Впровадження шкільного моніторингу. *Управління школою*. 2003. № 9. С. 14–21.

102. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. 2007. 656 с.

103. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. Київ, 2001. 608 с.

104. Найдьонов І. Болонський процес: культурологічні парадигми. *Освіта і управління*. 2004. Т. 7. № 2. С. 60–66.

105. Національна державна комплексна програма естетичного виховання. *Рідна школа*. 1995. № 12. С. 29–52.

106. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід в сучасній освіті. *Світовий досвід та українські перспективи*. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.

107. Оліяр М. П. Теоретико-методичні засади формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02, 13.00.04 / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2016. 577 с.

108. Опачко М. В., Попадич О. О. Застосування засобів моделювання педагогічних ситуацій: методичні рекомендації для студентів спеціальності «Початкова освіта». Ужгород : Приватне підприємство «Інватор», 2022. 47 с.

109. Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти: монографія / За ред. О.І. Ляшенко. Київ: Пед. думка, 2013. 160 с.

110. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

111. Оршанський Л. В. Естетична культура майбутніх фахівців у галузі дизайну: сутність та структура. *Молодь і ринок*. 2019 № 7 (174). С. 23–28.

112. Осьмак Т. В. Культурологічне виховання майбутніх педагогів: аксіологічний підхід. *Нова парадигма*. Вип. 123. С. 89–94.

113. Павелків Р. В. «Рефлексія як психологічний механізм моральної саморегуляції поведінки особистості», *Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. праць*; упоряд. Р. В. Павелків; Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова, Ред. Рівне, Україна: РДГУ, вип. 11, с. 5–10, 2018.

114. Пагута Т. І. Естетичне виховання як психолого-педагогічна проблема. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2011. Вип. 5. С. 105–116.

115. Педагогіка. Навчальний посібник / І. П. Анєнкова, М. А. Байдан, О. А. Горчакова, В. М. Руссол : Львів : “Новий Світ2000”, 2020. 567

116. Педагогічна діагностика: метод. рекомендації / уклад. В. Урусський. 129. С. 11–12.

117. Поденко А. В. Розвиток організаторських здібностей особистості в підлітковому віці. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Харків. 2007. 20 с.

118. Полудень Л. І. Формування професійної майстерності дизайнера інтер'єру в умовах університетської освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2013. 20 с.

119. Постова С., Федорчук А., & Шмалюк М. Використання сучасних інформаційних технологій у процесі підготовки здобувачів фахової передвищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Нові технології навчання*, 2021. Вип. (95). С. 186–193.

120. Про вищу освіту. Закон України від від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (Дата звернення: 24.02.2025)

121. Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах: Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.02.2004 р. № 151/11. URL: <http://www.uazakon.com/document/fpart77/idx77597.htm> (дата звернення: 11.07.2024).

122. Про освіту: Закон України ~~Закон~~ України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 24.02.2025)

123. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 № 2745-VII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Tex> (Дата звернення: 24.02.2025)

124. Психологія людини: Л. С. Виготський та сучасна наука :зб. ст. / за ред. М. В. Папучі. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. Вип. 1. 127 с

125. Психологія професійної діяльності [Текст] : підручник / авт.- упоряд. В. С. Біскуп, А. Н. Гірняк, Г. С. Гірняк [та ін.]; за ред. С. К. Шандрука. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 255 с.

126. Равчина Т., Шемелюк Г. Організація освітнього процесу в системі фахової передвищої освіти у вимірі законодавчих змін. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 2019. Вип. 34. С.198-208.

127. Радкевич В.О. Розвиток професійної та фахової передвищої освіти в умовах трансформаційних процесів. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання : збірник матеріалів XIV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7 травня 2020 р.) (с. 16-29). Київ: Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/729077/>

128. Радкевич В.О., Єршова Л.М., & Ничкало Н.Г. Сучасна фахова передвища і вища освіта — ключова умова конкурентоспроможності України. У Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія. 2021. (с. 82-86). <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>

129. Радкевич В. О. Теоретичні і методичні засади професійного навчання у закладах профтехосвіти художнього профілю: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: УкрІНТЕІ, 2010. 424 с.

130. Радул В. В. Соціальна зрілість молодого вчителя: монографія. Київ: Вища школа, 1997. 269 с.

131. Романишина О. Я., Школяр Н. В. Мотиваційне забезпечення процесу формування термінологічної компетентності майбутніх графічних дизайнерів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / редкол. : Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя: КПУ. 2018. Вип. 56–57 (109–110). С. 350–357.

132. Рубанець О.М. Когнітивна активність особистості. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2015. Випуск 9–10. С. 147–148.

133. Руденко В. М. Зміст вищої освіти як предмет педагогічного проектування в контексті культури. *Наукові записки РДГУ*. 2017. Вип. 17(60). С. 11–15.

134. Семиченко В. А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистий підхід: *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*: монограф. зб. статей. Київ, 2000. С. 176–203.

135. Сенчина Н. Педагогічні умови формування професійної рефлексії вчителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2018. Вип. 1 (12). С. 100–106.

136. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих. Київ: Рідна школа, 2010.

137. Скляр П. Мотивація навчальної діяльності студентів. *Соціальна психологія*. 2004. № 5. С. 95–106.

138. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ: УРЕ, 1985. 966 с.
139. Софіщенко О. В. Формування системи естетичних цінностей у 480 студентів педагогічного навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2003. 20 с.
140. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти томах. 1996. Т. 1, с. 177.
141. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти томах. 1996. Т. 2, с. 414.
142. Тарнавська Т. В. Генеза поняття «система»: історичний огляд. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2011. Вип. 6 (47). С. 129-139
143. Терешко І. Фольклорно-етнографічна експедиція як засіб формування професійної компетентності майбутніх учителів хореографії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць*. 2019. Вип. 2 (20). С. 134–141.
144. Титаренко В. П. Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх учителів трудового навчання засобами українських народних промислів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2009. 32 с.
145. Титаренко Т. Життєві домагання особистості: феноменологічний та структурно-функціональний підходи. *Психологія і суспільство*. 2004. Вип. № 4(18). С. 128-144.
146. Ткач Т. В. Освітній простір особистості: психологічний аспект : монографія; Інститут ім. Г. С. Костюка АПН України. К.: Запоріжжя, 2008. 272 с.
147. Томашевський В. В. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах: моногр. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С.В., 2017. 572 с.
148. Торкатюк В. І., Кулік В. Т., Денисенко А. П. Концептуальні проблеми безперервної дизайн-освіти та виховання на Україні на порозі ХХІ сторіччя. *Вісник Харківського художньо-промислового інституту*. Харків, 2000. Вип. 3. С. 3–13.
149. Ушинський К.Д. Твори: в 6-ти т. Т. 5. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Київ: Рад. школа, 1955. 430 с.

150. Федоренко С. В. Виховання естетичної культури у старшокласників середніх спеціалізованих шкіл мистецтв Великої Британії. 2011. 20 с.
151. Філософський енциклопедичний словник / Гол. ред. кол. Шинкарук В. І. К.: "Абрис", 2002.
152. Філософський словник соціальних термінів / за заг. ред. проф. В. П. Андрущенка. Вид. 3-є, доп. Харків: Р.И.Ф., 2005. 672 с.
153. Фірсова Л. С. Формування естетичної культури майбутніх учителів засобами декоративно-прикладного мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кривий Ріг, 2001. 20 с
154. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 352 с.
155. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. для студентів вищих пед. Закладів освіти. Київ: Академія, 2001. 528 с.
156. Фурман В. О. Хореографічне мистецтво як явище естетичної культури у контексті формування людської особистості. 2013. 78 с.
157. Хомич Л. О. Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога: монографія. Київ–Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. 143 с.
158. Хом'як О. А. Виховання естетичних смаків у студентів педагогічних університетів у позанавчальній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2015. 20 с.
159. Черкасов В. Характеристика принципів формування естетичної культури молоді. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Педагогічні науки*. Запоріжжя. 2005. № 120. С. 56–63.
160. Чернишова А. Основні форми організації процесу підготовки вчителів початкових класів до викладання хореографії. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип 25. С. 276–280.
161. Чудаєва Н.В., Шулдик Г.О. Емоційний світ людини : навч. посібник. 2-ге вид. доповн. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 126 с.

162. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя. *Мистецтво та освіта*. 2003. №3. С. 2–6.
163. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика. Київ: Вид-во нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2003. 232 с.
164. Шевченко Г. П. Естетичне одухотворення студентської молоді. Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5-и т. Т. 4. *Педагогіка і психологія вищої школи*. Київ: Педагогічна думка, 2007. С. 215–225.
165. Шевченко Г. П. Проблеми формування духовної культури молоді засобами мистецтва. Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: зб наук. пр. до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. Ч. 2. Харків: «ОВС», 2002. С. 112–125.
166. Шиллер Ф. Листи про естетичне виховання людини. 1994. С. 159.
167. Шмельова Т. В. Григорій Ващенко і виховання естетичних почуттів молодших школярів. *Вісник Житомирського педагогічного університету ім. І. Франка*. 2004. Вип. 14. С. 42–44.
168. Шмарко Н. С. Вплив гендеру на формування естетичної культури студентської молоді. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 9(27). С. 927–939.
169. Шмарко Н. С. Вплив фізичної культури на формування естетичних цінностей у студентів закладів фахової передвищої освіти. *«Молодь і ринок»*. 2025. № 3(235). С. 164–168.
170. Шмарко Н. С. Гендерне питання та естетична культура особистості. Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток лідерського потенціалу жінок в академічному середовищі: міжнародний досвід для потреб розбудови України», 11 квітня 2024 року. С. 89–91.
171. Шмарко Н. С., Гречаник Н. І. Історико-культурний аналіз ідей формування естетичної культури особистості. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. 2023. № 14(3). С. 163–171.

172. Шмарко Н. С., Гречаник Н. І., Методологічні підходи до виховання естетичної культури в студентів закладів фахової передвищої освіти. *«Перспективи та інновації науки»: журнал категорії Б з педагогіки, психології та медицини*. 2024. № 10(44). С. 707-721.

173. Шмарко Н. Застосування інтерактивних технологій у розвитку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. *Multidisciplinární mezi národní vědecký magazín “Věda a perspektivy” jeregistrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142*. № 11(42) 2024. str. 269-280.

174. Шмарко Н. С., Карпов С.М., Харченко Ю.С. Вплив фізичної культури на формування естетичних цінностей у студентів закладів фахової передвищої освіти. Збірник III Міжнародної науково-практичної конференції «FUTURE OF SCIENCE:INNOVATIONS AND PERSPECTIVES» 26-28 січня 2025 року, Швеція, С. 196-199.

175. Шмарко Н. С. Міжнародний досвід виховання естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 12(40). С. 1015-1027. 176. Шмарко Н. С. Патріотичне виховання студентів в умовах війни як складова їхньої естетичної культури. Збірник Міжнародної дистанційної науково-практичної конференції «Україна та світ в умовах російської збройної інтервенції (3 2014 р.)» (НУБіП), 2024. С. 298-300.

177. Шмарко Н. С. Порівняльний аналіз основних елементів естетичної культури у XX – XXI століттях. Збірник Міжнародної дистанційної наукової конференції «Економіка, Менеджмент та соціальні науки (глобальний сценарій)», 2 жовтня 2024 р, С. 165-168.

178. Шмарко Н. С. Принципи та педагогічні умови розвитку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Збірник VI Міжнародної науково-практичної конференції «CURRENT TRENDS IN SCIENTIFIC RESEARCH DEVELOPMENT» 16-18.01.2025 року, Бостон, США, С. 447-452.

179. Шмарко Н. С. Принципи та педагогічні умови розвитку естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2024. Вип. № 97. С. 57-61
180. Шмоніна Т. А., Глухов І. Г. Сучасні підходи до розуміння поняття “педагогічні умови”. *Педагогічні науки*. 2011. Вип. 59. С. 65–69.
181. Шумілова І. Ф. Теоретичні і методичні основи формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2016. 563 с.
182. Шустова Н. Ю. Формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного саморозвитку у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінниц. держ. пед. ун-т. Вінниця, 2017. 280 с.
183. Щолокова О. П. Художньо-естетичне виховання школярів засобами світової художньої культури. Київ: УДПУ, 1993. 80 с.
184. Якубовська М. С. Культурологічна парадигма сучасності: основа формування культури особистості. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Психологія*. 2019. Вип. 8. С. 35-39
185. Adler A. What life should mean to you. London : George Allen and Unwin, 1980. 300 p.
186. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. New York: David McKay Company, 1956. 297 p.
187. Clarin M.V. (2010). Innovation in Learning: Metaphors and Models: An Analysis of Foreign Experience, pp. 300.
188. Lipovetska, Y. Y. (2019). Main aspects of the cognitive component of artistic competence of the future head of a decorative and applied arts group. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки"* (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя), 2019. Vol. (4), 105-109.

ДОДАТКИ

Додаток А

АВТОРСЬКА АНКЕТА

для студентів закладів фахової передвищої освіти з метою діагностування рівня сформованості естетичної культури

Шановний студенте! Просимо Вас дати щирі відповіді на запропоновані запитання. Усі дані використовуються лише в узагальненому вигляді. Дякуємо за участь!

ПІБ (за бажанням): _____

Назва закладу освіти: _____

Курс: _____

Спеціальність: _____

I. Естетично-культурна зорієнтованість (емоційно-вольовий критерій)

1. Чи вважаєте себе людиною, сприйнятливою до естетичних проявів (музика, живопис, дизайн, архітектура, театральне мистецтво тощо)?

А. Так

Б. Ні

В. Частково / за певних обставин

Г. Важко відповісти

2. Які мистецькі форми Вас приваблюють найбільше?

А. Образотворче мистецтво

Б. Музика

В. Театр / кіно

Г. Література

Д. Хореографія

Е. Інше (укажіть): _____

3. Як часто Ви відвідуєте культурно-мистецькі заходи?

А. Постійно

Б. Іноді

В. Рідко

Г. Не відвідую

4. Як Ви зазвичай реагуєте на естетично насичені події чи явища (концерти, виставки, спектаклі, витвори мистецтва)?

А. Відчуваю глибокі емоції й прагну осмислення

Б. Зазвичай мені це цікаво, але швидко минає

В. Не відчуваю емоційного залучення

Г. Інше: _____

5. Чи вважаєте Ви, що емоційне переживання краси формує особистість?

А. Так

Б. Частково

В.

Ні

Г. Важко сказати

II. Естетично-культурна готовність (мотиваційно-ціннісний критерій)

6. Чи прагнете Ви вивчати естетичні цінності у своїй професійній підготовці?

А. Так, це важливо для мого фаху

Б. Так, але радше з особистої цікавості

В. Ні, це не є пріоритетом

Г. Важко відповісти

7. Які цінності Ви вважаєте найважливішими для особистісного й професійного зростання?

- А. Краса і гармонія
- Б. Практичність і доцільність
- В. Творчість і самовираження
- Г. Соціальна адаптація і комунікація

8. Яка Ваша мотивація до участі в естетично-культурних активностях?

- А. Самореалізація
- Б. Бажання спілкування
- В. Прагнення нових вражень
- Г. Не беру участі

9. Як Ви вважаєте, чи потрібна естетична культура у професійній діяльності фахівця?

- А. Так, це підвищує рівень культури особистості
- Б. Частково, залежно від професії
- В. Ні
- Г. Інше: _____

10. Чи хотіли б Ви впливати на формування естетичних смаків інших (учнів, колег)?

- А. Так
- Б. Ні
- В. Лише у спеціальних випадках
- Г. Не знаю

ІІІ. Естетично-культурна обізнаність (когнітивний критерій)

11. Який рівень знань про естетичні категорії, поняття і явища Ви вважаєте своїм?

- А. Високий
- Б. Середній
- В. Початковий
- Г. Нульовий

12. Які дисципліни (оберіть не більше 3) найбільше сприяли розвитку Вашої естетичної свідомості?

- А. Естетика
- Б. Основи культурології
- В. Мистецтвознавство
- Г. Літературознавство
- Д. Образотворче / музичне мистецтво
- Е. Психологія мистецтва
- Ж. Жодна

13. Чи знайомі Ви з естетичними концепціями (наприклад, феноменологія сприйняття, теорія символічних форм тощо)?

- А. Так, добре розумію
- Б. Частково знайомий(а)
- В. З чуток
- Г. Не знайомий(а)

14. Чи розумієте Ви значення естетичної культури для розвитку суспільства?

- А. Так
- Б. Частково
- В. Ні
- Г. Не замислювався

ІV. Естетично-культурна активність (діяльнісно-операційний критерій)

15. Яку творчу діяльність Ви здійснювали впродовж останнього року?

- А. Брав участь у виставах, концертах, виставках

Б. Брав участь у мистецьких проєктах / волонтерстві

В. Тільки як глядач

Г. Не мав(ла) такого досвіду

16. Чи включає Ваш освітній досвід роботу з мистецькими творами?

А. Так, регулярно

Б. Іноді

В. Дуже рідко

Г. Ніколи

17. Які засоби Ви використовували під час самостійного створення культурного продукту?

А. Музика

Б. Відео / презентація

В. Візуальні форми (живопис, колажі)

Г. Словесні форми (вірші, проза)

Д. Інше: _____

18. Наскільки важливим є практичне застосування естетичних знань у Вашій майбутній професії?

А. Дуже важливе

Б. Помірно важливе

В. Немає значення

Г. Важко відповісти

V. Естетично-культурний саморозвиток (рефлексивний критерій)

19. Чи відчуваєте Ви внутрішню потребу в естетичному самовдосконаленні?

А. Так

Б. Іноколи

В. Ні

Г. Не замислювався

20. Яким чином Ви оцінюєте свої естетичні смаки та погляди?

А. Часто рефлексую та аналізую

Б. Іноді ставлю собі такі питання

В. Не замислююсь над цим

Г. Інше: _____

21. Чи прагнете Ви до постійного особистісного зростання через культурні практики?

А. Так, це моя стратегія

Б. За можливості

В. Ні

Г. Важко відповісти

22. Як Ви розумієте місію естетичної культури у Вашому житті?

А. Як основу для гармонійного розвитку

Б. Як джерело задоволення

В. Як інструмент самореалізації

Г. Не бачу в цьому сенсу

«Ціннісні орієнтації» (Методика М. Рокича)

Система ціннісних орієнтації визначає змістовну сторону спрямованості особистості та складає основу її ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до самої себе, основу світогляду й ядро мотивації життєвої активності, основу життєвої концепції і «філософії життя». Найбільш розповсюдженою б наш час є методика вивчення ціннісних орієнтації М.Рокича, заснована на прямому ранжируванні списку цінностей. М.Рокич розрізняє два класи цінностей; термінальні - переконання в тому, що кінцева мета індивідуального існування варта того, щоб до неї прагнути; інструментальні - переконання в тому, що якийсь образ дії або властивість особистості є переважаючим у будь-якій ситуації. Цей розподіл відповідає традиційному розподілові на цінності-цілі та і цінності-засоби.

Респондентові пред'являються два списки цінностей (по 18 у кожному) або на аркушах паперу в алфавітному порядку, або на картках. У списках обстежуваний присвоює кожній цінності ранговий номер, а картки розкладає у порядку значимості. Остання форма подачі матеріалу дає надійніші результати. Спочатку пред'являється набір термінальних, потім набір інструментальних цінностей.

Інструкція: «Зараз вам буде пред'явлений набір з 18 карток з позначенням цінностей. Ваша задача - розкласти їх у порядку значимості для вас принципів, якими ви керуетесь у житті. Кожна цінність указана на окремій картці. Уважно вивчіть картки і, вибравши ту, котра для вас найбільш значима, помістіть її на перше місце. Потім виберіть другу по значимості цінність і помістіть її за першою. Потім зробіть те саме з усіма картками, що залишилися. Найменш важлива залишиться останньою і займе 18-е місце. Працюйте не поспішаючи, вдумливо. Якщо в процесі роботи ви зміните свою думку, то можете виправити свої відповіді, помінявши картки місцями. Кінцевий результат має відбивати вашу щирі позицію».

Стимульний матеріал. Список А (термінальні цінності):

1. активне діяльне життя (повнота й емоційна насиченість);
2. життєва мудрість (зрілість суджень і здоровий глузд, що досягаються життєвим досвідом);
3. здоров'я (фізичне і психічне);
4. цікава робота;
5. краса природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі і мистецтві);
6. любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною);
7. матеріально забезпечене життя (відсутність матеріальних утруднень);
8. наявність гарних і вірних друзів;
9. суспільне визнання (повага оточуючих, колективу, товаришів) по роботі);
10. пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, інтелектуальний розвиток);
11. продуктивне життя (максимально повне використання своїх можливостей, сил і здібностей);
12. розвиток (робота над собою, постійне фізичне і духовне удосконалення);
13. ровваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків);
10. свобода (самостійність, незалежність у судженнях і вчинках);
11. щасливе сімейне життя;
10. щастя інших (добробут, розвиток і удосконалення інших людей, усього народу, людства в цілому);
10. творчість (можливість творчої діяльності);
10. впевненість у собі (внутрішня гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, сумнівів).

Список Б (інструментальні цінності):

1. акуратність (охайність), уміння тримати в порядку речі, порядок у справах;
2. вихованість (гарні манери);
3. високі запати (високі вимоги до життя і високі домагання);

4. життєрадісність (почуття гумору);
5. ретельність (дисциплінованість);
6. незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче);
7. непримиренність до недоліків у собі й інших;
8. освіченість (широта знань, висока загальна культура);
9. відповідальність (почуття обов'язку, вміння тримати своє слово);
10. раціоналізм (уміння здраво і логічно мислити, приймати обмірковані, раціональні рішення);
11. самоконтроль (стриманість, самодисципліна);
12. сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів;
13. тверда воля (уміння настояти на своєму, не відступати перед труднощами);
14. терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати. Іншим їхні помилки й помани);
15. широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички);
16. чесність (правдивість, щирість);
17. ефективність у справах (працьовитість, продуктивність у роботі);
18. чуйність (дбайливість).

Достоїнствами методики є універсальність, зручність та економічність у проведенні обстеження й обробці результатів, гнучкість - можливість варіювати як стимульний матеріал (список цінностей), так і інструкції. Істотними її недоліками є вплив соціальної бажаності, можливість нещирості. Тому особливу роль у цьому випадку грають мотивація діагностики, добровільний характер тестування і наявність контакту між психологом і обстежуваним. Методику не рекомендується застосовувати з метою відбору й експертизи. Для подолання зазначених недоліків і більш глибокого проникнення в систему ціннісних орієнтацій можливі зміни інструкцій, що дають додаткову діагностичну інформацію і дозволяють зробити більш обґрунтовані висновки.

Так, після основної серії можна попросити обстежуваного ранжирувати картки, відповідаючи на такі питання.

1. В якому порядку й в якому ступені (у відсотках) реалізовані ці цінності у вашому житті?
2. Як би ви розташували ці цінності, якби стали таким, яким мріяли?
3. Як, на ваш погляд, це зробила б людина, досконала в усіх відношеннях?
4. Як зробила б це, на вашу думку, більшість людей?
5. Як це зробили б ви 5 або 10 років тому?
6. Як це зробили б ви через 5 або 10 років?
7. Як ранжировали б картки близькі вам люди?

Аналізуючи ієрархію цінностей, варто звернути увагу на їхнє угруповання досліджуванним у змістовні блоки за різними підставами. Так, виділяються «конкретні» і «абстрактні» цінності, цінності професійної самореалізації й особистого життя і т.д. Інструментальні цінності можуть групуватися в етичні цінності, цінності спілкування, цінності справи; індивідуалістичні і конформістські цінності, альтруїстичні цінності; цінності самоствердження і цінності прийняття інших осіб і т.д. Це далеко не всі можливості суб'єктивного структурування системи Ціннісних орієнтацій. Психолог повинен спробувати уловити індивідуальну закономірність. Якщо не вдається виявити жодної закономірності, можна припустити несформованість у респондента системи цінностей або навіть нещирість відповідей. Обстеження краще проводити індивідуально, але можливе й групове тестування.

**Карта експертної оцінки
значущості психолого-педагогічних умов естетично-культурного спрямування
Шановний друже!**

Просимо взяти участь у визначенні ефективних шляхів формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Просимо Вас за п'ятибальною шкалою відповідно до запропонованих напрямів визначити їх важливість щодо впливу психолого-педагогічних умов естетично-культурного характеру. Результати вашого оцінювання анонімні, вони використовуватимуться лише в межах дослідження в узагальненому вигляді.

Просимо бути щирими та об'єктивними!

Напрями впливу Назва психолого- педагогічних умов	Емоційно-вольова сфера особистості	Мотиви, інтерес, потреба особистості	Професійні ціннісні орієнтації	Естетично-культурні ціннісні орієнтації	Культурологічно-знаннєвий сегмент естетичної культури	Культурологічні вміння, навички	Науково-дослідницькі здатності	Професійна і особистісна рефлексія	Мистецько-творчі здатності	Морально-етичні властивості	Емоційна культура	Мовленнєва культура	Поведінкова культура
Формування позитивної мотивації студентів до налагодження естетично-культурної взаємодії													
Модернізація змісту дисциплін загальної та професійної підготовки шляхом включення естетично-культурного складника													
Застосування інноваційних методик та технологій у позааудиторній діяльності													
Упровадження інтегративного навчально-методичного комплексу													
Забезпечення позитивного емоційного фону у процесі естетично-культурного становлення особистості													
Стимулювання ціннісно-свідомого ставлення особистості до вивчення культурологічного матеріалу													
Забезпечення системного опанування естетично-культурними знаннями, вміннями і навичками													
Моделювання наближених до реальних умов педагогічної діяльності організації процесу оволодіння особистістю естетично-культурним досвідом													
Сприяння рефлексивної активності особистості в процесі естетично-культурної діяльності													
Активізація культурологічно орієнтованої науково-дослідницької діяльності студентів													
Створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетично-культурних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їх включення до культурних і естетично-мистецьких практик;													

Реалізація особистісно-орієнтованої естетично-культурної навчальної траєкторії													
Застосування інтерактивних, ігрових, проєктних технологій у формуванні естетичної культури студентів													
Інтеграція естетичного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінення та відтворення студентами естетично-культурних цінностей													
Включення педагогічних працівників в естетично-культурно зорієнтоване середовище як активних суб'єктів													
Забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами культурних і професійних цінностей як невід'ємної складової їхнього естетично-культурного становлення													
Стимулювання рефлексивної активності студентів щодо практичного використання елементів естетичної культури з метою безперервного вдосконалення власних естетично-культурних здатностей													
Залучення студентів до активного використання естетично-культурних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здатностей, підтримуючи їх зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей													
Створення специфічного освітнього середовища з метою формування естетичної культури													
Використання засобів усіх елементів освітнього контенту у формуванні естетичної культури													
Використання етнорегіональних традицій як засобів формування естетичної культури													

Модифікована методика «Локус контроль»

Мета: Визначення рівня сформованості суб'єктивного контролю у сфері естетичного самовираження, творчої активності та участі в культурному житті студентів фахової передвищої освіти.

Інструкція: Вам запропоновано 44 твердження, що стосуються вашого ставлення до участі в естетичному, культурному та професійному розвитку. Оберіть варіант, що найкраще вас характеризує:

«+» — **погоджуюсь**; «-» — **не погоджуюсь**.

1. Мистецькі досягнення студента залежать переважно від удачі, а не від його зусиль.
2. Культурна ізоляваність студентів часто виникає через відсутність власної ініціативи.
3. Естетичні смаки формуються випадково, незалежно від зусиль людини.
4. Люди, які виявляють інтерес до мистецтва, частіше мають активне соціальне коло.
5. Моє творче самовираження залежить від зовнішніх обставин.
6. Даремно докладати зусиль, щоб зацікавити однокурсників мистецтвом — це або є, або ні.
7. Успішна участь у культурних заходах залежить більше від підтримки викладачів, ніж від особистої активності.
8. Часто я відчуваю, що мало впливаю на розвиток свого естетичного досвіду.
9. Куратор художнього гуртка має повністю визначати зміст занять.
10. Результати моєї участі в естетичних конкурсах часто залежали від настрою журі, а не від моїх зусиль.
11. Якщо я ставлю собі мету – я вірю, що зможу реалізувати її в творчому проєкті.
12. Те, що називають "талантом", – часто результат тривалих і наполегливих тренувань.
13. Здоровий спосіб життя, включно з мистецтвом і творчістю, зміцнює мій психологічний стан.
14. Якщо люди не мають естетичної чутливості – розвиток її майже неможливий.
15. Те, що я роблю у сфері культури, зазвичай помічають та цінують інші.
16. Рівень естетичної культури залежить від середовища, у якому формується студент.
17. Я вважаю, що доля не визначає мій естетичний вибір.
18. Я рідко планую участь у творчих заходах, бо не все залежить від мене.
19. Мої досягнення в естетичному самовираженні – це насамперед моя заслуга.
20. У конфліктах щодо організації творчих заходів я частіше визнаю власну відповідальність.
21. Успішність у культурному розвитку – це здебільшого справа випадку.
22. Мені подобається працювати в умовах творчої автономії.
23. Мій спосіб життя не має стосунку до емоційного здоров'я.
24. Часто зовнішні обставини заважають реалізувати мої мистецькі ініціативи.
25. За низький рівень культурного розвитку в коледжі відповідальні і студенти, і адміністрація.
26. У мене не завжди виходить впливати на динаміку мистецьких ініціатив у групі.
27. Якщо я дійсно захочу – можу залучити майже будь-кого до культурного заходу.
28. Освітній вплив батьків іноді буває недостатнім через тиск соціуму.
29. Усе, що відбувається з моїм естетичним розвитком – результат моїх дій.

30. Мені важко зрозуміти, чому декому вдається реалізувати мистецькі ідеї, а мені – ні.
31. Людина, яка не реалізувалась у творчості, просто недостатньо зусиль доклала.
32. Зазвичай я можу досягти співпраці з викладачами під час культурних заходів.
33. В моїх помилках у творчості частіше винні інші, а не я.
34. Я переконаний, що завдяки правильному режиму та участі в мистецтві можна покращити здоров'я.
35. У складних творчих ситуаціях я чекаю, поки все владнається саме.
36. Успіх у творчості – це результат системної праці, а не випадковість.
37. Естетичний комфорт у моєму колективі значною мірою залежить від мене.
38. Мені важко зрозуміти, чому я подобаюсь одним людям, а іншим – ні.
39. Я завжди намагаюся приймати рішення у творчих справах самостійно.
40. Часто мої старання залишаються непоміченими, навіть якщо я виклався повністю.
41. Бувають такі ситуації в колективі, що навіть творчий підхід їх не вирішує.
42. Люди, які не реалізували свій творчий потенціал, мають насамперед звинувачувати себе.
43. Багато моїх здобутків стали можливими лише завдяки підтримці інших.
44. У більшості моїх досягнень у сфері естетики головну роль відіграли мої зусилля, а не обставини.

Інтерпретація: Підраховується кількість відповідей, що збігаються зі списком за кожною шкалою (тобто відповіді «+» або «-» на відповідні твердження). Більша кількість збігів у «позитивних» позиціях шкали свідчить про **інтернальний локус контролю** (відповідальність за події покладається на себе), натомість збіги з «-» - про **екстернальний локус контролю** (покладання на обставини, долю, інших).

1. Шкала загальної інтернальності

Оцінює загальну схильність до самоконтролю у власному житті, зокрема в естетичному розвитку.

Плюс («+»): 2, 4, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 32, 34, 36, 37, 39, 42, 44

Мінус («-»): 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 18, 21, 23, 24, 26, 28, 31, 33, 38, 40, 41, 43

2. Шкала інтернальності в досягненнях

Відображає суб'єктивну відповідальність за досягнення в естетичній та культурно-професійній сфері.

Плюс («+»): 12, 15, 27, 32, 36, 37

Мінус («-»): 1, 5, 6, 14, 26, 43

3. Шкала інтернальності у сфері невдач

Оцінює, чи схильна особа брати відповідальність за помилки у творчих і професійних ситуаціях.

Плюс («+»): 2, 4, 20, 31, 42, 44

Мінус («-»): 7, 24, 33, 38, 40, 41

4. Шкала інтернальності у сімейних і соціальних стосунках

Оцінює внутрішній контроль у сфері взаємодії з близькими, друзями, колективом (у т. ч. на естетичному ґрунті).

Плюс («+»): 2, 16, 20, 32, 37

Мінус («-»): 7, 14, 26, 28, 41

5. Шкала інтернальності у професійно-освітніх стосунках

Оцінює відчуття контролю над подіями, що стосуються професійної підготовки, культурної активності в навчальному середовищі.

Плюс («+»): 19, 22, 25, 42

Мінус («-»): 1, 9, 10, 30

6. Шкала інтернальності у ставленні до здоров'я і психоемоційного самопочуття

Оцінює суб'єктивний контроль у збереженні здоров'я через мистецтво, ритм життя, креативну активність.

Плюс («+»): 13, 34

Мінус («-»): 3, 23

Підрахунок балів:

По кожній шкалі підраховується загальна кількість збігів із відповідями (і «+», і «-»), що входять у відповідну шкалу.

Максимум за кожною шкалою – 6–21 бал.

Більше 60% позитивних збігів → високий рівень інтернальності;

Менше 40% → домінування екстернальності;

40–60% → змішаний тип локусу контролю.

Адаптована версія методики М. Гранта «Рівень вираженості та спрямованості рефлексії»

Інструкція для респондента: Ознайомтесь із наведеними судженнями та визначте, наскільки вони відображають ваші переконання. Для відповіді скористайтесь шкалою:

- 1 – абсолютно не погоджуюсь
- 2 – не погоджуюсь
- 3 – скоріше не погоджуюсь
- 4 – скоріше погоджуюсь
- 5 – погоджуюсь
- 6 – абсолютно погоджуюсь

Опитування

- 1 Я схильний осмислювати власні емоції, що виникають під час сприйняття мистецтва.
- 2 Рідко замислююся, чому мене приваблюють певні форми естетичного вираження.
- 3 У творчості дію інтуїтивно, не аналізуючи мотивацію.
- 4 Мені важливо усвідомлювати, як виникають мої естетичні оцінки.
- 5 Часто міркую, чому я дію певним чином у мистецькому середовищі.
- 6 Слухаю внутрішній голос, коли обираю естетичний стиль.
- 7 Я оцінюю не лише свою поведінку, а й емоційне ставлення до естетичних об'єктів.
- 8 У процесі творчої діяльності намагаюся регулювати власні реакції.
- 9 Я часто аналізую себе як суб'єкта естетичної взаємодії.
- 10 Із задоволенням проводжу час наодинці, рефлексуючи над культурним досвідом.
- 11 Я часто аналізую ситуації, що виникають під час організації мистецьких заходів.
- 12 Для розв'язання етичних і творчих питань мобілізую свій потенціал.
- 13 Вважаю, що справедливість у ставленні до інших є ознакою культурної особистості.
- 14 Моє розуміння естетики пов'язане з розвитком педагогічної майстерності.
- 15 Отримую задоволення, коли дію відповідально та справедливо у мистецькому колективі.
- 16 Уявляю можливі культурні ситуації та заздалегідь обмірковую свою поведінку.
- 17 Маю риси характеру, що допомагають бути об'єктивним у художньому середовищі.
- 18 Освітній процес дає мені змогу реалізувати свої естетичні здібності.
- 19 Подобається розв'язувати питання, пов'язані з оцінкою результатів мистецької діяльності.
- 20 Вважаю себе справедливим у творчій взаємодії з іншими.
- 21 Поведінка інших у мистецькому середовищі іноді мене дезорієнтує.
- 22 Я легко можу передбачити реакції знайомих у творчих ситуаціях.
- 23 Важливо розуміти мотиви естетичної поведінки інших людей.
- 24 Мені важливо знати, яке враження справляють мої культурні вчинки.
- 25 Мене не цікавить, як інші реагують на мої художні прояви.
- 26 Іноді важко вести бесіду на естетичні теми.
- 27 Можу свідомо сформулювати потрібне враження у творчій презентації
- 28 Важко зрозуміти емоції інших у процесі естетичної взаємодії.
- 29 Люблю спостерігати за реакціями людей на мистецькі події.
- 30 Часто сумніваюся у щирості емоцій, які проявляють інші в мистецтві

Модифікована методика «Оцінка навичок міжособистісної взаємодії»

Інструкція для оцінювання: респондент оцінює кожне судження за 10-бальною шкалою: **10** – уміння проявляється в усіх випадках, **5** – уміння спостерігається у половині ситуацій, **1** – уміння не виявляється зовсім.

№	Зміст судження	Бал (1–10)
1	Демонструє теплоту та емоційну відкритість у спілкуванні з кожним студентом	
2	Відчуває зміну емоційного тла групи та вміє естетично й делікатно на нього впливати	
3	Використовує емоційно-образну, виразну й естетично оформлену мову	
4	Створює умови для відкритого естетичного самовираження студентів, зокрема, критики на власну адресу	
5	Володіє власним емоційним станом, уміє керувати ним в освітньо-культурних ситуаціях	
6	Легко встановлює комунікативні містки з кожним студентом незалежно від особистісних відмінностей	
7	Гармонізує мовлення невербальними засобами (жестами, мімікою, інтонацією) відповідно до змісту	
8	Здатен до емпатії: спроможний побачити проблему очима студента та підтримати його	
9	Подання навчального матеріалу здійснює у формі, що викликає емоційний і естетичний відгук	
10	Уміє підтримувати структуровану естетично збагачену дискусію, узагальнювати позиції	
11	Відкрито висловлює власну думку, не порушуючи внутрішньої цілісності й гідності студентів	
12	Здатний помітити й підкреслити естетичну цінність навіть у незначних досягненнях студента	

Аналіз результатів

Модифікована структура методики дозволяє розділити оцінювання на три функціональні блоки, кожен з яких відображає певний аспект міжособистісної взаємодії в естетичному освітньому процесі:

Діалогічний підхід до студентів: 1, 4, 8, 10

Здатність до саморозкриття: 3, 6, 7, 11

Рефлексивно-перцептивні вміння: 2, 5, 9, 12

Обробка результатів: Підраховується сума балів у кожному з блоків. На основі отриманих показників здійснюється інтерпретація рівня сформованості міжособистісної компетентності викладача як чинника естетичної культури студентів.

Авторська методика «Спрямованість особистості»

Мета: оцінити ступінь сформованості особистісних якостей, що детермінують естетичну культуру спілкування, ціннісне ставлення до інших, професійну етичність і здатність до емпатійного педагогічного впливу.

Інструкція: Вам пропонується перелік пар протилежних особистісних якостей. Оцініть кожну пару за шкалою від 1 до 7, поставивши позначку в клітинці, що найточніше відповідає вашому рівню вираженості якості.

7 балів – якість яскраво виражена

1 бал – якість зовсім не характерна

Після заповнення шкали з'єднайте всі обрані позначки – це утворить Ваш індивідуальний профіль спрямованості.

Оціночний бланк									
№	Особистісна якість	7	6	5	4	3	2	1	Протилежна якість
1	Вимогливість								Невимогливість
2	Чесність								Безчестя
3	Принциповість								Безпринципність
4	Відповідальність								Безвідповідальність
5	Уважність								Неуважність
6	Товариськість								Замкненість
7	Тактовність								Нетактовність
8	Невимушеність								Скутість
9	Чуйність								Байдужість
10	Довірливість								Підозрілість
11	Справедливість								Несправедливість
12	Активність								Пасивність
13	Ініціативність								Безініціативність
14	Оптимістичність								Песимізм
15	Альтруїзм								Егоїзм

Інтерпретація результатів:

Високий рівень (91–105 балів): Яскраво виражена особистісна спрямованість на гуманістичні, комунікативні та естетичні цінності. Такий педагог є носієм високої естетичної культури міжособистісного спілкування.

Середній рівень (61–90 балів): Студент схильний до етичної взаємодії та позитивного естетичного впливу, однак потребує розвитку окремих компонентів рефлексії, емпатії або ціннісної стабільності.

Низький рівень (15–60 балів): Спрямованість особистості слабо виражена. Ймовірно, потребує корекції в контексті педагогічної та естетичної компетентності.

Адаптована авторська версія методики «Мотиви вибору професії»

Мета: Визначення структури мотиваційних чинників, що вплинули на вибір професії, зокрема співвідношення між особистісно-значущими, соціально орієнтованими та ситуативно обумовленими мотиваціями.

Інструкція: Вам запропоновано низку тверджень, які відображають різні мотиви професійного вибору. Оцініть, наскільки кожен із них мав значення під час прийняття рішення про вибір Вашої професії.

Оцінювання здійснюється за 5-бальною шкалою:

5 – дуже сильно вплинуло,

4 – сильно,

3 – помірно,

2 – слабо,

1 – зовсім не вплинуло.

Відмітьте відповідні оцінки у реєстраційному бланку.

№	Твердження	Оцінка (1–5)
1	Професія передбачає активне спілкування з людьми	
2	Відповідає моїм природним здібностям	
3	Сприяє моєму інтелектуальному та особистісному зростанню	
4	Є привабливою з погляду її внутрішнього змісту	
5	Дає можливість реалізовувати творчий потенціал	
	Сума 1 – «І» (внутрішні особистісно значущі мотиви)	
6	Є бажаною для моїх батьків	
7	Стала єдиним можливим варіантом у конкретних життєвих обставинах	
8	Уважається престижною в суспільстві	
9	Не потребує додаткових матеріальних витрат	
10	Була обрана більшістю моїх друзів	
	Сума 2 – «–» (зовнішні негативні мотиви)	
11	Співвідноситься з моїми улюбленими шкільними предметами	
12	Дає змогу застосовувати набуті вміння поза межами професійної діяльності	
13	Є перспективною з огляду на матеріальне забезпечення	
14	Дозволяє працювати у зручному географічному розташуванні	
15	Передбачає можливість мобільності або переїзду	
	Сума 3 – «+» (зовнішні позитивні мотиви)	
16	Дає широкі можливості для професійного розвитку	
17	Дозволяє бути корисним іншим людям	
18	Відкриває можливості для управлінської діяльності	
19	Вимагає високого рівня відповідальності	
20	Дає змогу бачити результати праці в реальному соціальному контексті	
	Сума 4 – «С» (внутрішні соціально значущі мотиви)	

Інтерпретація результатів

Після підрахунку балів за кожною з чотирьох сумарних груп:

Сума 1 «І» – мотивація, заснована на особистісному інтересі, покликання, самореалізації.

Сума 2 «-» – ситуативна або зовнішньо обумовлена мотивація, що не завжди відображає глибинну професійну спрямованість.

Сума 3 «+» – раціонально зумовлені фактори професійного вибору, пов'язані з умовами, перевагами чи середовищем діяльності.

Сума 4 «С» – соціально орієнтовані мотиви, пов'язані з просоціальною установкою та потребою в корисній діяльності.

Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерсона

Інструкція: на кожне з нижчезазначених запитань відповідайте "Так" або "Ні".

1. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти на певний час.
2. Я легко дратуюся, коли помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я все ставлю на карту.
4. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним з останніх.
5. Коли в мене два дні поспіль немає діла, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. По відношенню до себе я більш суворий, ніж щодо інших.
8. Я більш доброзичливий, ніж інші.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, то суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домогся б успіху.
10. У процесі роботи я потребує невеликих пауз для відпочинку.
11. Старанність – це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в праці не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
16. Перешкоди роблять мої рішення більш впевненими.
17. У мене легко викликати честолюбство.
18. Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. У процесі виконання роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що маю зробити зараз, на потім.
21. Треба покладатися тільки на самого себе.
22. У житті мало речей більш важливих, ніж гроші.
23. Коли мені треба виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.
25. Наприкінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, які можуть завзято працювати.
28. Коли у мене немає справ, я відчуваю, що мені не по собі.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.
30. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якомога краще.
31. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи якоюсь мірою залежать від моїх колег.
33. Безглуздо протидіяти волі керівника.
35. Коли щось не ладиться, я нетерплячий.
36. Я зазвичай звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає більші результати, ніж інших.
38. Багато чого, за що я беруся, я не доводжу до кінця.
39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.
40. Я не заздрю тим, хто прагне до влади і високого становища.
41. Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти я йду на кардинальні вчинки.

Ключ. Ви отримали по 1 балу за відповіді "Так" на такі питання: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41. Ви також отримали по 1 балу за відповіді "Ні" на питання 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39. Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 не враховуються. Підрахуйте суму набраних балів.

Результат:

- Від 1 до 10 балів: низька мотивація до успіху;
 - Від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації до успіху;
 - Від 17 до 20 балів: помірковано високий рівень мотивації;
- Понад 21 бал: занадто високий рівень мотивації до успіху

Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерсона

Інструкція: на кожне з нижчезазначених запитань відповідайте "Так" або "Ні".

26. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти на певний час.
27. Я легко дратуюся, коли помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання.
28. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я все ставлю на карту.
29. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним з останніх.
30. Коли в мене два дні поспіль немає діла, я втрачаю спокій.
31. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
32. По відношенню до себе я більш суворий, ніж щодо інших.
33. Я більш доброзичливий, ніж інші.
34. Коли я відмовляюся від важкого завдання, то суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домігся б успіху.
35. У процесі роботи я потребую невеликих пауз для відпочинку.
36. Старанність – це не основна моя риса.
37. Мої досягнення в праці не завжди однакові.
38. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
39. Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.
40. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
41. Перешкоди роблять мої рішення більш впевненими.
42. У мене легко викликати честолюбство.
43. Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
44. У процесі виконання роботи я не розраховую на допомогу інших.
45. Іноді я відкладаю те, що маю зробити зараз, на потім.
46. Треба покладатися тільки на самого себе.
47. У житті мало речей більш важливих, ніж гроші.
48. Коли мені треба виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
49. Я менш честолюбний, ніж багато інших.
50. Наприкінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
34. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, які можуть завзято працювати.
35. Коли у мене немає справ, я відчуваю, що мені не по собі.
36. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.
37. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якомога краще.
38. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.
39. Мої успіхи якоюсь мірою залежать від моїх колег.
40. Безглуздо протидіяти волі керівника.
42. Коли щось не ладиться, я нетерплячий.
43. Я зазвичай звертаю мало уваги на свої досягнення.
44. Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає більші результати, ніж інших.
45. Багато чого, за що я беруся, я не доводжу до кінця.
46. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.
47. Я не заздрю тим, хто прагне до влади і високого становища.
48. Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї

правоти я йду на кардинальні вчинки.

Ключ. Ви отримали по 1 балу за відповіді "Так" на такі питання: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41. Ви також отримали по 1 балу за відповіді "Ні" на питання 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39. Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 не враховуються. Підрахуйте суму набраних балів.

Результат:

- Від 1 до 10 балів: низька мотивація до успіху;
- Від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації до успіху;
- Від 17 до 20 балів: помірковано високий рівень мотивації;
- Понад 21 бал: занадто високий рівень мотивації до успіху.

Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т.Елерсона

Інструкція. Вам пропонується список слів з 30 рядків, по три слова в кожному рядку. У кожному рядку виберіть тільки одне з трьох слів, що найбільше точно характеризує Вас і позначте його.

№ з / п питання	Порядковий номер відповіді		
	1	2	3
1	Сміливий	Пильний	Заповзятливий
2	Лагідний	Боязкий	Упертий
3	Обережний	Рішучий	Песимістичний
4	Непостійний	Безцеремонний	Уважний
5	Не розумний	Боягузливий	Не думаю
6	Спритний	Жвавий	Завбачливий
7	Холоднокровний	Коливний	Удатний
8	Стрімке	Легковажний	Боязливий
9	Не замислювалися	Манірний	Непередбачливий
10	Оптимістичний	Добросовісний	Чуйний
11	Меланхолійний	Сумнівається	Нестійкий
12	Боягузливий	Недбалий	Схвильований
13	Необачний	Тихий	Боязливий

14	Уважний	Нерозсудливий	Сміливий
15	Розсудливий	Швидкий	Мужний
16	Заповзятливий	Обережний	Завбачливий
17	Схвильований	Розсіяний	Боязкий
18	Малодушний	Необережний	Безцеремонний
19	Полохливий	Нерішучий	Нервовий
20	Виконавчий	Відданий	Авантюрний
21	Завбачливий	Жвавий	Відчайдушний
22	Приборканий	Байдужий	Недбалий
23	Обережний	Безтурботний	Терплячий
24	Розумний	Дбайливий	Хоробрий
2.7	Передбачливий	Безстрашний	Добросовісний
26	Поспішний	Полохливий	Безтурботний
27	Розсіяний	Необачний	Песимістичний
28	Обачний	Розсудливий	Заповзятливий
29	Тихий	Неорганізований	Боязливий
30	Оптимістичний	Пильний	Безтурботний

Ключ. Ви отримуєте по одному балу за такий вибір, наведений у ключі (перша цифра - перед дефісом - означає порядковий номер питання, друга цифра - після дефіса - порядковий номер відповіді. Наприклад. 1-2 означає, що слово, яке отримало один бал в першому рядку у другому стовпці, - "пильний"). Інші вибори балів не отримують.

1-2, 2-1, 2-2, 3-1, 3-3, 4-3, 5-2, 6-3, 7-2, 7-3, 8-3, 9-1, 9-2, 10-2, 11-1, 11-2, 12-1, 12-3, 13-2,

13-3, 14-1, 15- 1, 16-2, 16-3, 17-3, 18-1, 19-1, 19-2, 20-1, 20-2, 21-1, 22-1, 23-1, 23-3, 24-1, 24-2,

25-1, 26-2, 27-3, 28-1, 28-2, 29-1, 29-3, 30-2.

Результат. Чим більша сума отриманих балів, тим вище рівень мотивації до уникнення невдач, до захисту.

- Від 0 до 10 балів: низька мотивація до захисту; від 11 до 16 балів: середній рівень мотивації;

- Від 17 до 20 балів: високий рівень мотивації;

- Понад 20 балів: занадто високий рівень мотивації до уникнення невдач, захисту.

Для використання фактора внутрішньої мотивації варто оцінювати результати двох наведених вище тестів одночасно в матричній формі

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Основи естетичної культури»

Ступінь вищої освіти -

Спеціальність «»

Освітня програма «»

Рік навчання 2, семестр 2

Форма здобуття вищої освіти

денна/заочна

Кількість кредитів ЄКТС 3

Мова викладання українська

Лектор навчальної
дисципліни

Контактна
інформація лектора (e-mail)

URL ЕНК на
навчальному порталі
УБіП України

ПІБ

[Курс: Основи естетичної культури](#)

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни «Основи естетичної культури» полягає у формуванні у здобувачів цілісного уявлення про естетичну культуру як важливу складову гуманітарного знання та духовного розвитку особистості. Основна увага приділяється осмисленню ключових понять, категорій та концепцій, що розкривають природу, структуру, функції та історичну динаміку естетичної культури, а також її зв'язок із практиками художньої творчості, повсякдення та ціннісно-сміслової діяльності особистості.

Визначені завдання дозволяють конкретизувати зазначену мету в таких напрямках:

- засвоєння основоположних теоретико-методологічних засад естетичної культури як міждисциплінарного феномену;
- ознайомлення з історичними типами та етапами становлення естетичної свідомості людини;
- розвиток здатності до ідентифікації та аналізу естетичних компонентів у структурі культури, мистецтва, медіа, соціальних практик;
- формування естетичної спостережливості, здатності до рефлексії над смислами, формами та цінностями культурного буття;
- оволодіння науковою термінологією в галузі естетики, культурології та філософії культури;
- виховання здатності до самостійного осмислення феноменів художньої творчості та інтерпретації естетичних явищ у соціокультурному контексті;
- сприяння усвідомленню ролі естетичної культури у процесах формування національної ідентичності, морально-ціннісних орієнтацій, світоглядних установок.

Таким чином, вивчення освітнього компонента має на меті не лише академічне опанування естетичних знань, але й розвиток естетичної компетентності як важливої складової професійної та громадянської зрілості магістранта.

Компетентності навчальної дисципліни «Основи естетичної культури»

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у сфері управління культурно-освітніми процесами, що передбачають застосування естетичних принципів у прийнятті стратегічних рішень, реалізацію інноваційних підходів в умовах невизначеності та складних соціокультурних трансформацій.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. – здатність орієнтуватися в цінностях національної та світової культури, розуміти естетичну природу мистецьких явищ і інтегрувати естетичні цінності у власну світоглядну позицію.

ЗК 4. - здатність до ефективної вербальної та невербальної взаємодії в контексті обговорення мистецьких і культурних явищ, аргументованого висловлення естетичних суджень і рефлексії щодо культурного досвіду.

ЗК 7. - здатність генерувати нові ідеї, естетично осмислювати інформацію, створювати власні культурно-мистецькі продукти, застосовувати творче мислення в навчальній і професійній діяльності.

Фахові (спеціальні) компетентності (СК):

СК 7. - здатність аналізувати та інтерпретувати мистецькі явища з урахуванням їх естетичних, культурних і історичних характеристик, а також визначати їхню роль у формуванні ціннісних орієнтацій особистості.

СК 12. - здатність застосовувати естетичні знання у професійній діяльності, зокрема під час організації культурно-освітнього простору, розроблення навчально-методичних матеріалів та естетично оформленого середовища.

СК 15 - здатність здійснювати естетичну експертизу освітнього чи соціокультурного контенту, критично оцінюючи візуальну, мовну та художню складові з позицій сучасних естетичних і педагогічних підходів.

Програмні результати навчання з дисципліни

ПРН 1. - Критично аналізувати та інтерпретувати художні й культурні явища на національному, європейському та глобальному рівнях, виявляючи їхні естетичні, історичні й соціокультурні аспекти.

ПРН 5. Інтегрувати гуманістичні та естетичні цінності (гуманність, справедливість, патріотизм, альтруїзм тощо) у професійні рішення й предметно-просторові чи комунікативні середовища.

ПРН 7. Вербально й невербально аргументувати власні естетичні судження, забезпечуючи продуктивний діалог і толерантну взаємодію у міжкультурному контексті.

ПРН 10. Ініціювати й реалізовувати культурно-мистецькі проєкти (виставки, перформанси, медіапродукти тощо), ефективно застосовуючи сучасні методи, технології та командну роботу.

ПРН 11. Оцінювати результати естетико-культурних ініціатив, визначати їх сильні й слабкі сторони та пропонувати обґрунтовані шляхи удосконалення.

ПРН 12. Здійснювати рефлексію й саморегуляцію власного емоційного стану, критично осмислювати особистий естетичний досвід і формувати індивідуальні стратегії подальшого саморозвитку.

ПРН 15. Застосовувати сучасні цифрові й медіаресурси для розширення естетичного простору навчання та популяризації мистецьких практик, забезпечуючи доступність і привабливість культурного контенту.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Годин и (лекцій/ практ ичні)	Результати навчання	Навчальні завдання	Оці нювання
------	---------------------------------------	------------------------	-----------------------	----------------

1 семестр				
Модуль 1 Теоретико-методологічні засади естетичної культури				
Тема 1. Естетична культура як феномен духовного розвитку	2 / 2	Знати: основи естетики, структуру та функції естетичної культури. Вміти розпізнавати естетичні феномени у професійному середовищі. Аналізувати взаємозв'язок естетики з професійною діяльністю.	Есе, практична робота, аналіз естетичних явищ.	8
Тема 2. Структура естетичної свідомості	2 / 2	Знати: категорії прекрасного, піднесеного, трагічного. Вміти моделювати естетичні стратегії для професійної сфери.	Розробка візуального кейсу, рефлексивні завдання.	8
Тема 3. Естетичні ідеї в історії культури	2 / 2	Знати: етапи розвитку естетичних уявлень. Вміти зіставляти стилі та напрями. Розуміти значення історичних форм естетики.	Презентація стилів, творчий аналіз культурної доби.	8
Тема 4. Естетичне самовираження фахівця	2 / 2	Знати: шляхи формування естетичної компетентності. Вміти застосовувати естетичні принципи у професійному середовищі.	Щоденник спостережень, оформлення портфоліо.	8
Тема 5. Естетика комунікації та візуальної культури	2 / 2	Знати: візуальні коди комунікації. Вміти створювати естетично грамотний продукт.	Проект оформлення інтерфейсу/ простору.	7
Модуль 2 Прикладні аспекти естетичної культури в освітньому просторі та міжкультурній взаємодії				
Тема 6. Естетичне середовище освітнього закладу	2 / 2	Знати: принципи оформлення простору. Вміти здійснювати естетичний аналіз освітнього середовища.	Фотоаналіз, проектування інтер'єру.	8
Тема 7. Естетика міжкультурної взаємодії	2 / 2	Знати: елементи інтеркультурної естетики. Вміти застосовувати знання в умовах глобалізованого суспільства.	Кейс-аналіз, мінідослідження.	7
Тема 8. Етика і естетика професійної діяльності	2 / 2	Знати: принципи естетичної доброчесності. Вміти оформлювати публічний виступ відповідно до естетичних норм.	Виступ, самоаналіз, оцінювання в групі.	8
Тема 9. Сучасні естетичні тенденції у сфері культури і дизайну	2 / 2	Знати: актуальні напрями сучасної естетики. Вміти аналізувати новітні візуальні формати у культурному просторі.	Аналітична доповідь, мініпроект, участь у дискусії.	8

		Застосовувати креативні рішення у створенні естетичного контенту.	
Всього за 1 семестр			70
Екзамен			30
Всього за курс			100

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів та перескладання:	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності:	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування:	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання екзаменів заліків	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	зараховано
74-89	Добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Динаміка сучасної культури: наукова і техніко-технологічна детермінація : монографія / Ю. Трач ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. – 484 с.
2. Естетика архітектури: методичні рекомендації до вивчення дисципліни / уклад. : Покотило К.М., Таран Г.П., Хавроненко В.Д. Київ : КНУБА, 2024. 12 с.
3. Етика та естетика. Для підготовки до іспитів. Уклад. І. Тетарчук. К.: Центр навчальної літератури, 2020. 316 с.
4. Ізваріна О. М. Історія української культури [Текст] : навч. посіб. ПЗВО "Київ. міжнар. ун-т". Київ : ПЗВО "Київ. міжнар. ун-т", 2024. 163 с.
5. Кравець М. С. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі [Текст] : підручник. Львів: Новий Світ-2000, 2019. 259 с.
6. Культура і мистецтво ХХІ століття: полілог сучасної гуманітаристики : колект. монографія / відп. ред. Л. П. Бойко. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2023. 508 с.
7. Левчук Л. Панченко В. Оніщенко О. Кучерюк Д. Естетика. Київ, 2021. 520 с
8. Лисенко М. М. Культура в контексті практичних форм буття людини: монографія / відп. ред. М. М. Бровко. Ніжин, 2022. 400 с.
9. Лозовий, В., Требін, М., Горлач, М. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. К.: Центр навчальної літератури, 2020. 1028 с.
10. Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка : колект. монографія. Т. 9 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, ф-т кіно і телебачення ; наук. ред.

О. В. Безручко ; рецензенти: В. Г. Горпенко, Т. В. Новальська, О. С. Поліщук. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. 207 с.

11. Мурашкін М. Г. Естетика і символіка : монографія. Дніпро: ДДУВС. Моноліт, 2020. 240с.

12. Пасинок В. Основи культури мовлення: навчальний посібник. Центр учбової літератури. 2021. 248 с.

13. Сабадаш, Юлія С.. Культурологія. Практикум [Текст] : для студентів усіх спец. ОС "Бакалавр" ден. та заоч. форм навчання / Юлія Сабадаш, Юзеф Нікольченко ; за заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш ; Маріупол. держ. ун-т, Каф. культурології. Київ : Ліра-К, 2022. 117 с.

14. Чистіліна Т.О. Етика і естетика / Т.О. Чистіліна. – К.: Центр навчальної літератури, 2019 – 304 с.

15. Науково-практичний журнал «Наука та інновації» – [http : // www . nas . gov . ua/ scinn](http://www.nas.gov.ua/scinn)

16. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – [http : // www/ nbuv . gov . ua /](http://www/nbu.gov.ua/)

17. Освітній портал – [http : // www . osvita . org . ua/](http://www.osvita.org.ua/)

18. Український інститут науково - технічної та економічної інформації – [http : // www/ uinei . kiev . ua /](http://www/uinei.kiev.ua/)

19. БД SCOPUS – [http : // www . scopus.com](http://www.scopus.com)

20. Пошукова система GOOGLE АКАДЕМІЯ – [http : // www . scholar . google . com . ua /](http://www.scholar.google.com.ua/)

21. Проект „Відкритий світ інформаційних технологій” – <http://www.idea-ukraine.org/>

22. Веб-сайт Національної парламентської бібліотеки України (Київ) – <http://www.nplu.org/>

23. Веб-сайт Книжкової палати України імені Івана Федорова (Київ) – <http://www.ukrbook.net/>

24. Веб-сайт „Бібліотеки в мережі Internet” <http://library.zntu.edu.ua/reslibrel.html>

25. Веб-сайт Бібліотеки Конгресу США <http://www.loc.gov/>

26. Веб-сайт Національної бібліотеки Франції www.bnf.fr/ – Bibliothèque Nationale или BNF

27. Веб-сайт Британської бібліотеки – www.bl.uk/

28. Курс Moodle. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1577>

Методичні рекомендації щодо ефективного формування естетичної культури студентів ЗФПО

1. **На державному рівні.** Формування естетичної культури молоді має розглядатися як стратегічний напрям гуманітарного розвитку освіти, що потребує державної підтримки та нормативного забезпечення.

Рекомендації: інтегрувати естетичну культуру в державні стандарти фахової передвищої освіти як обов'язковий компонент загальнокультурної та професійної компетентності майбутніх фахівців; розробити національну концепцію естетичного виховання у закладах освіти немистецького профілю, яка передбачатиме міждисциплінарний підхід, аксіологічну спрямованість і культурологічну чутливість; фінансувати загальнодержавні програми культурно-естетичного спрямування, гранти для студентських мистецько-соціальних проєктів, конкурси творчих ініціатив, платформи для реалізації креативного потенціалу молоді; забезпечити підготовку й перепідготовку педагогічних кадрів, здатних реалізовувати естетично зорієнтоване навчання, шляхом створення спеціальних курсів, тренінгів та сертифікованих програм підвищення кваліфікації; сприяти розвитку міжгалузевої співпраці між Міністерством освіти і науки, Міністерством культури, громадськими ініціативами, що працюють у сфері креативних індустрій, культурної спадщини та молодіжної політики.

2. **На інституційному рівні (рівень ЗФПО).** Заклад фахової передвищої освіти відіграє ключову роль у створенні естетично збагаченого освітнього середовища та організації педагогічного процесу, що сприяє гармонійному та естетично-культурному розвитку особистості.

Рекомендації: реалізувати в освітньому процесі структурно-функціональну модель формування естетичної культури, яка охоплює: концептуально-цільовий блок (мета, підходи, принципи, закономірності), змістово-організаційний блок (естетично-культурні компоненти, педагогічні технології, форми та методи), діагностико-результативний блок (критерії, показники, інструменти моніторингу, рівні сформованості); впроваджувати авторський академічний курс «Основи естетичної культури» як обов'язкову або вибіркову освітню компоненту, спрямовану на інтеграцію естетично-культурного контенту у зміст професійної підготовки; застосовувати інтерактивні, дослідницькі та проєктні педагогічні технології (проєктно-зорієнтоване, проблемне, контекстне, інформаційно-комунікаційне навчання, лекції-мозкові штурми, майстер-класи, мистецько-професійні студії, екскурсійні сесії, тренінги, креативно-мистецькі практики; створити естетично збагачене середовище в межах закладу освіти (оформлення простору, функціонування художніх студій, клубів, виставкових локацій, організація тематичних культурних подій); забезпечувати реалізацію психолого-педагогічних умов, які сприяють формуванню естетичної культури через залучення до рефлексії, підтримка творчої ініціативи, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, розвивальне середовище; організувати систему моніторингу динаміки формування естетичної культури на основі визначених критеріїв: емоційно-вольового, мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-операційного, рефлексивного.

3. **На особистісному рівні (рівень здобувача освіти).** Естетична культура формується в результаті особистісного осмислення, залучення до творчості та культурного діалогу. Тому особистість студента має бути активним суб'єктом цього процесу.

Рекомендації: формувати мотивацію до естетично-культурного саморозвитку, зокрема шляхом включення до творчих ініціатив, участі в проєктах, мистецьких акціях, обговорення культурних явищ; розвивати естетичне сприйняття і здатність до критичного осмислення мистецтва, шляхом аналізу художніх творів, інтерпретації культурних символів, порівняння стилів і жанрів; залучати студентів до самостійних дослідницько-культурних завдань – написання есе, ведення «естетичних щоденників», оформлення виставкових презентацій;

сприяти формуванню естетично-культурної активності, залучаючи студентів до організації та проведення культурних подій, волонтерських ініціатив у сфері мистецтва, публічних обговорень на культурні теми; розвивати навички естетично-культурної комунікації в професійному середовищі – вміння використовувати естетично-культурні аргументи у спілкуванні, презентації, візуалізації проєктів тощо; підтримувати процес естетично-культурного самовдосконалення через рефлексивні методи: самооцінку, естетичну автобіографію, дискусії про цінності, діалог з культурною спадщиною.

Висновок. Комплексна реалізація цих методичних рекомендацій на різних рівнях (державному, інституційному, особистісному) дозволяє ефективно інтегрувати формування естетичної культури в контекст професійної підготовки студентів закладів фахової передвищої освіти. Вона сприятиме формуванню гармонійно розвиненої, креативної, духовно багатой особистості, здатної до усвідомленого культурного вибору, творчої діяльності й естетичного самовираження у професійному та суспільному житті.

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

просп. Воли, 36, м. Луцьк, 43010, тел. (0332) 770 659, e-mail: lpk@ua.fm, код ЄДРПОУ 02126107

24 лютого 2025 року № 186

**Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Шмарко Наталії Сергіївни
на тему «Формування естетичної культури студентів
закладів фахової передвищої освіти»,
поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта**

Цією довідкою підтверджується, що в Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради була впроваджена авторська методика Шмарко Наталії Сергіївни з метою визначення рівня сформованості естетичної культури в студентів коледжу.

Шмарко Наталією Сергіївною здійснено аналіз сучасних наукових теорій і практичних підходів із вивчення проблеми формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Дисертанткою розроблено комплекс критеріїв, показників виявлення рівня сформованості компонентів досліджуваної властивості, обґрунтовано авторську методику формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти. Отримані результати дозволили оцінити стан естетичної підготовки студентів та визначити напрями вдосконалення освітнього процесу в частині естетичної освіти та просвіти.

Матеріали дисертаційного дослідження використовувалися в освітній діяльності Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, зокрема під час викладання фахових дисциплін, а також у процесі організації позааудиторної художньо-естетичної роботи.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Шмарко Наталії Сергіївни сприяло вдосконаленню методичного забезпечення процесу формування естетичної обізнаності та естетичної активності студентів, зокрема в частині розширення їхніх знань про естетично-культурні цінності та розвитку творчого потенціалу молоді.

Ректор

Петро БОЙЧУК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«КИЇВСЬКИЙ ТРАНСПОРТНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
НАЦІОНАЛЬНОГО ТРАНСПОРТНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

03040 м. Київ-40, вул. Васильківська, 20
тел. (044) 257-23-38, факс (044) 257-23-95
e-mail: ktek@ktek.kiev.ua; ktek@2000.ukr.net
ЄДРПОУ 38488246

20 Vasylkivska Str., Kyiv 03040, Ukraine
Phone: (044) 257-23-38, fax (044) 257-23-95
e-mail: ktek@ktek.kiev.ua; ktek@2000.ukr.net
EDRPOU 38488246

№ 01/01/02-52 від 27.03.2025
на № _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Шмарко Наталії Сергіївни
на тему
«Формування естетичної культури студентів закладів фахової
передвищої освіти»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 «Професійна освіта»

Матеріали дисертаційного дослідження Шмарко Наталії Сергіївни впроваджувалися в освітній процес у Відокремленому структурному підрозділі «Київський транспортно-економічний фаховий коледж Національного транспортного університету» протягом 2024-2025 навчального року для студентів денного відділення «Економіки, менеджменту та туризму».

Метою впровадження було вдосконалення освітнього процесу через акцентуацію естетичних аспектів навчання та виховання студентської молоді. Естетична культура виступає важливим чинником у становленні особистості, сприяючи розвитку критичного мислення, здатності до творчого самовираження та осмисленого сприйняття навколишньої дійсності. У контексті сучасного освітнього середовища ця складова є фундаментальною для підготовки високоосвічених і компетентних фахівців, які успішно інтегруються в професійну діяльність і адаптуються до соціальних перетворень.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Шмарко Н. С. дозволило покращити якість професійної підготовки студентів, посприяло розвитку їх естетичної культури як одного з ключових аспектів їхньої професійної підготовки.

Зокрема, дисертацією був розроблений комплекс критеріїв, показників виявлення рівня сформованості естетичної культури у студентів та запропоновані теми для вдосконалення розвитку естетичної культури в позааудиторній роботі, зокрема через елементи національно-патріотичного виховання.

Директор

Наталія ШУЛЬГА

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД

«УМАНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ
КОЛЕДЖ ІМ. Т.Г. ШЕВЧЕНКА ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

вул. Небесної сотні, 33/1, м. Умань, Черкаська область, 20301

тел. (04744) 4-04-76, факс (04744) 4-04-76, web: <http://www.ugpk.edu.ua>,

e-mail: umanpedcollege@it-tim.net, код ЄДРПОУ 02125645

03.03.2025 № 86/01-14

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження

результатів дисертаційного дослідження

ШМАРКО НАТАЛІЇ СЕРГІЇВНИ

на тему

«Формування естетичної культури студентів закладів

фахової передвищої освіти»

на здобуття наукового ступеня

доктора філософії

за спеціальністю

015 Професійна освіта

Упродовж 2024 року в освітній процес Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» впроваджувались матеріали дисертаційного дослідження Шмарко Наталії Сергіївни з теми «Формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти» під час професійної підготовки здобувачів освіти спеціальності 231 Соціальна робота.

Викладачі коледжу під час лекційних, семінарських та практичних занять застосовували матеріали, що висвітлюють особливості формування естетичної культури здобувачів освіти, методи художньо-естетичного виховання, організацію позааудиторної діяльності з естетичного розвитку особистості. Зокрема, впроваджено змістовий модуль до дисциплін «Культурологія», «Фізичне виховання», що включали такі аспекти: теоретичні основи естетичної культури студентської молоді, методи та форми розвитку естетичної культури студентської молоді, практичні аспекти формування естетичної свідомості майбутніх фахівців, вплив фізичної культури на формування естетичних цінностей особистості.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження сприяло підвищенню рівня сформованості естетичної культури здобувачів освіти, активізації їхньої участі в художньо-творчій діяльності закладу та інтеграції естетично зорієнтованого контенту в зміст професійної підготовки.

Також підтвердили свою ефективність визначені і обґрунтовані дисертанткою психолого-педагогічні умови формування естетичної культури здобувачів освіти закладів фахової передвищої освіти (забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення здобувачами освіти культурних і професійних цінностей як невід'ємної складової їхнього естетичного становлення; інтеграція естетичного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінювання та відтворення здобувачами освіти естетичних цінностей; створення системного академічного супроводу засвоєння здобувачами освіти естетичних знань, умінь і навичок, що передбачає створення навчальних контекстів, які стимулюють їхнє включення до культурних і естетично-мистецьких практик; залучення здобувачів освіти до активного використання естетичних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях, що стимулює розвиток професійно-креативних здібностей, підтримуючи їхнє зростання як культурно обізнаних і естетично чутливих особистостей; забезпечення рефлексивної активності здобувачів освіти до застосування навичок естетичної культури, що покликано неперервно вдосконалювати свої естетичні здатності).

Апробація методичних матеріалів Шмарко Н.С. засвідчила ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов, форм і методів, що дозволяє рекомендувати матеріали дослідження для використання в освітньому процесі закладів фахової передвищої освіти з метою формування у здобувачів освіти естетичної культури.

Практичні завдання дослідження позитивно оцінені викладачами, які забезпечують освітній процес зі спеціальності 231 Соціальна робота Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради».

Результати дисертаційного дослідження Шмарко Наталії Сергіївни було обговорено та затверджено на засіданні навчально-методичної ради Комунального закладу «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради» (протокол засідання навчально-методичної ради № 7 від 26 лютого 2025 року).

Довідка видана для пред'явлення за місцем вимоги.

В.о. директора

Зоя КРАМСЬКА

УКРАЇНА

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«НІЖИНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ»

76600, Чернівецька обл., м. Ніжин, вул. Шереметьєва, 26, тел.: факс: (04631) 7-51-26, Е-мэйл: natuniv@i.ua, natunivbpo@nubip.edu.ua
Код ЄДРПОУ 39214962

07.03.2025 № 112

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Шмарко Наталії Сергіївни
на тему «Формування естетичної культури студентів закладів фахової
передвищої освіти»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
015 Професійна освіта

Результати дисертаційного дослідження Шмарко Н.С. на тему «Формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти» були впроваджені в освітній процес Відокремленого структурного підрозділу «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України» впродовж 2024 року в межах викладання соціально-гуманітарних дисциплін студентам.

У процесі проведення лекційних, практичних занять підтвердили свою ефективність визначені і обґрунтовані дисертанткою психолого-педагогічні умови формування естетичної культури студентів закладів фахової передвищої освіти (забезпечення емоційно збагаченого сприйняття та усвідомлення студентами естетично-культурних і професійних цінностей як невід'ємної складової їхнього фахового становлення; інтеграція естетично-культурного контенту в освітні компоненти, що ґрунтується на принципах ціннісно-свідомого сприйняття, оцінювання та відтворення студентами естетичних цінностей; створення системного академічного супроводу засвоєння студентами естетично-культурних знань, умінь і навичок, що стимулює їх включення до культурних і естетично-мистецьких практик; залучення студентів до активного використання естетично-культурних знань і практик у суб'єкт-суб'єктних взаємодіях; забезпечення рефлексивної активності студентів до застосування навичок естетичної культури, що покликано неперервно вдосконалювати свої естетичні здатності).

Запровадження авторської методики формування естетичної культури студентів фахової передвищої освіти супроводжувалось використанням: педагогічних технологій (проскні, проблемно-евристичні, контекстного

000112

навчання, цифрові), комплекс форм (лекція-бесіда, лекція-брейнстормінг, інтерактивна лекція, проблемна лекція, бінарна лекція, практичні (лабораторні) заняття, консультація, майстер-класи, мистецькі й професійні вітальні, екскурсії, круглі столи, мистецько-творчі проєкти, тренінги), методів (стимулювання емоційно-вольових естетично-культурних здатностей, активізації мотиваційно-ціннісних естетично-культурних здатностей, розширення естетично-культурної поінформованості, розвитку процесуальних естетично-культурних здатностей, формування рефлексивних естетично-культурних здатностей) і засобів (матеріальні, ідеальні, електронні, дисципліна «Основи естетичної культури») засвідчило ефективність запропонованого методичного інструментарію, що дозволяє рекомендувати матеріали дослідження Шмарко Н. С. для використання в освітньому процесі закладів фахової передвищої освіти з метою формування в студентів естетичної культури.

Результати дисертаційного дослідження Шмарко Наталії Сергіївни було обговорено та затверджено на засіданні циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України» (протокол засідання циклової комісії соціально-гуманітарних дисциплін № 9 від 26 лютого 2025 року).

Довідка видана для пред'явлення за місцем вимоги.

Директор

Олена ЛИТОВЧЕНКО